ޔައުމިއްޔާ ނަންބަރު: 55/2019
ރައްޔިތުންގެ މަޖިލިސް
ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ ޔައުމިއްޔާ
19 ވަނަ ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ 38 ވަނަ ޖަލްސާ
1440 L 24
25 އޯގަސްޓު 2019
(އާދީއްތަ ދުވަސް)
ޖަލްސާ ފެށުނު ގަޑި: 9:03
ޖަލްސާ ނިމުނު ގަޑި: 14:31

(ރިޔާސަތުގައި އިންނެވީ؛ މަޖިލީހުގެ ރައީސް، ރައީސް މުޙައްމަދު ނަޝީދު)
19 ވަނަ ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ އަށުތިރީސް ވަނަ ޖަލްސާ
25 އޯގަސްޓު 2019 (އާދީއްތަ ދުވަސް)
1. ދުޢާ
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
بسم هلا ال ر حمن ال ر حيم، الحمد هل وال ص الة وال س الم على رسول هلا وعلى آله وصحبه ومن وااله. މަޖިލިސް
ފެށުނީ.
2. ހާޒިރީ
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
މިއަދަކީ 25 އޯގަސްޓު 2019 ވީ އާދީއްތަ ދުވަސް. 24 ޛުލްޙިއްޖާ 1440 ވަނަ އަހަރު. މިއީ، ނަވާރަވަނަ
ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ ތިރީސް އަށް ވަނަ ބައްދަލުވުން. މި ވަގުތު މި އި އްޒަތްތެރި މަޖިލީހަށް ހާޒިރުވެވަޑައިގެން
ތިއްބެވީ 34 މެންބަރުން.
3. އެޖެންޑާ އި ޢު ލާން ކުރުން
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
މިއަދުގެ އެޖެންޑާ އަކީ، އޖ.38/2019/
4. ރިޔާސަތުން އަންގާއެންގުން
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއް ކެ ވުން:
1

އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެ، މިއަދުގެ އެޖެންޑާ ވަރަށް ދިގު. އަދި އަޅުގަނޑުމެން ކުރަން ހުރި މަސައްކަތްތައް ވެސް އެހާ
ގިނަ.
5. މަޖިލީހުގެ ރައީސްގެ މޭޒުން ހުށަހަޅާ ކަންކަން
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއް ކެ ވުން:
މިއަދު އަޅުގަނޑު މި ފަށަނީ މަޖިލީހުގެ ރައީސްގެ މޭޒުން ހުށަހަޅާ ކަންކަމުގެ ތެރެއިން. އެގޮތުން، ފުރަތަމަ އަޅުގަނޑު
އަމީންއާއްމު އަރިހުން އެދޭނަން، މިނިސްޓްރީ އޮފް ފިނޭންސް، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 96 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ)ގެ ދަށުން،
އަދި މާލިއްޔަތު ގާނޫނުގެ 32 ވަނަ މާއްދާގެ (ބ)ގެ ދަށުން އެދިވަޑައިގަންނަވާ ބަޖެޓަށް އިތުރުކުރަން ބޭނުންވާ
ފައިސާއެއް ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހަށް ފާސްކުރުމަށް އެދި ހުށަހަޅާފައި އެބަވޭ. މިނިސްޓަރ އޮފް ފިނޭންސް ހުށަހަޅުއްވަނީ،
ބަޖެޓަށް ފައިސާ އިތުރުކޮށްދެއްވުމަށް. އެހެންވީމާ، އެފަދަ ހުށަހެޅުމެއް ހުށަހަޅަންޖެހޭ އިޖުރާއަތްތަކުގެ ދަށުން؛ އެއީ
ޤާނޫނުއަސާސީގެ 96 ވަނަ މާއްދާއާއި އަދި މާލިއްޔަތުގެ ގާނޫނުގެ 32 ވަނަ މާއްދާގެ (ބ)ގެ ދަށުން މިކަން މި
ހިނގަނީ. އަޅުގަނޑު ތި ބޭފުޅުންގެ ސަމާލުކަމަށްޓަކައި ގެންނަން ބޭނުން، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 96 ވަނަ މާއްދާގެ
(ނ)ގައިވާ އެއްޗެއް. އޭގައި މި ބުނަނީ، ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުން ހުއްދަ ލިބިގެން މެނު ވީ، ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުން
ފާސްކޮށްފައިވާ ބަޖެޓެއްގައިވާ މިންވަރަށްވުރެ ޚަރަދު އިތުރުކޮށްގެންނުވާނޭ. އަދި ބަޖެޓުގައި ވަކި ކަމަކަށް ޚަރަދުކުރުމަށް
ކަނޑައަޅާފައިވާ ނަމަ، އެ ޚަރަދެއް ކުރާންވާނީ އެކަމަށް އެކަންޏޭ. އަޅުގަނޑަށް ވެސް އިނގޭ ތި ބޭފުޅުން ފަހަރުގައި
އަޖައިބުވެދާނެ މީގެ ކުރީގެ ދައުރުގައި މި ކަންކަން ކުރެވެމުން އައި ގޮތާއި، މިގޮތާ ތަފާތެއް އަންނަތަން ފެނިދާނެތީ.
އެހެންނަމަވެސް، މިއީ ގާނޫނުގައި އޮތް ގޮތް. އަޅުގަނޑަށް ފެންނަފެނުމުގައި ސަރުކާރުން ބަޖެޓަށް ފައިސާ
އިތުރުކުރުމަށް އެދިވަޑައިގަންނަވަނީ. އެދިވަޑައިގަންނަވަންޏާ މި މަޖިލީހަށް ލިޔުއްވާން މި ޖެހެނީ. ލިޔުއްވީމާ،
އަޅުގަނޑު މި ގަސްތުކުރަނީ މާލިއްޔަތު ގާނޫނުގެ (ބ) އާއި މި މަޖިލީހުގެ ގަވާއިދުގައިވާ ގޮތުގެ މަތީން، އެ މައްސަލަ
ފޮނުވޭނީ އިޤްތިޞާދީ ކޮމިޓީއާއި މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީއާ ދެ ކޮމިޓީ އެއްވެފައި އޮންނަ، ފައިސާ އިތުރުކޮށްދިނުމުގެ ކަންކަމާ
ގުޅޭގޮތުން ދިރާސާކުރުމަށް ކޮމިޓީއަށް. އެ ކޮމިޓީން މަސައްކަތްކުރުމަށްފަހުގައި ރިޕޯޓް މި މަޖިލީހުގެ ތަޅުމަށް
ގެނެވުނީމާ ދެން އެއަށް ބަހުސްކޮށްފައި އެ ރިޕޯޓް މި މަޖިލީހުން ފާސްކުރާނީ. އެހެންވީމާ ، މިއަދު އަޅުގަނޑު އެދެން،
މިއަދު މި ހުށަހެޅުމުން، މިއަދުގެ ހަތަރުދަމު ރިޕޯޓް ދިރާސާކުރުމަށްފަހުގައި؛ އެއީ ކޮމިޓީގައި. މާދަމާ އެ ރިޕޯޓް
މަޖިލީހަށް ހުށަހަޅައި، އަދި މާދަމާ ރޭގެ ނިޔަލަށް އިޞްލާ ޙު ހުށަހެޅުމަށް ވަގުތު ދެވި، މާދަމާ ރޭ އިތުރު ފައިސާ
ހޯދުމުގެ ކަންތަކާ ގުޅޭ ގޮތުން މި މަޖިލީހުން ގޮތެއް ނިންމައިދެއްވުމަށް. އެހެންވީމާ ، އަޅުގަނޑުގެ އަމާޒަކީ، މިއަދާއި
މާދަމާ މި މަސައްކަތް ކުރެވި، މާދަމާ ރޭ އަޅުގަނޑުމެންނަށް މީގައި ގޮތެއް ނިންމޭ ގޮތް ވުން. އަޅުގަނޑު އަމީންޢާއްމު
2

އަރިހުން އެދޭނަން، މިނިސްޓަރ އޮފް ފިނޭންސް މި މަޖިލީހަށް ފޮނުއްވަވާފައިވާ ސިޓީއާއި ، އަދި 2019 ވަނަ އަހަރުގެ
ބަޖެޓަށް އިތުރަށް ބޭނުންވާ ފައިސާގެ ލިޔުން މި މަޖިލީހަށް ކިޔައިދެއްވުމަށް.
އިދާރީމޭޒުން އިއްވެވުން:
ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ ރައީސް، ރައީސް މުޙައްމަދު ނަޝީދަށް، ވެދުން ސަލާމަށްފަހު ދަންނަވަމެވެ. 2019 ވަނަ
އަހަރަށް ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުން ފާސްކުރި ދައުލަތުގެ ބަޖެޓަށްވުރެ އިތުރަށް އަހަރުގެ ތެރޭގައި ޚަރަދުވާނެ ކަމަށް
އަންދާޒާކުރެވޭތީ، 2019 ވަނަ އަހަރުގެ ބަޖެޓަށްވުރެ އިތުރަށް ޚަރަދުކުރުމަށް ޤާނޫނުއަސާސީގެ 96 ވަނަ މާއްދާއާއި ،
ގާނޫނު ނަންބަރު 3/2006 (ދައުލަތުގެ މާލިއްޔަތުގެ ގާނޫނު)ގެ 32 ވަނަ މާއްދާގެ (ބ)ގެ ދަށުން ބަޖެޓަށް އިތުރަށް
ބޭނުންވާ ފައިސާ މަޖިލީހަށް ހުށަހަޅައި ފާސްކުރުމަށް، ބަޖެޓު ތާވަލުތަކާއި ކަރުދާސް މި ސިޓީއާއެކު ފޮނުވީމެވެ.
އިޙުތިރާމް ޤަބޫލުކުރެއްވުން އެދެމެވެ. 20 ޛުލްޙިއްޖާ 21 .1440 އޯ ގަސްޓު 2019. ޚާދިމްކުމް. އިބްރާހީމް އަމީރު،
މިނިސްޓަރ އޮފް ފިނޭންސް.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަޅުގަނޑު އެ މައްސަލަ، މިނިސްޓަރ އޮފް ފިނޭންސް އެ ހުށަހެޅުއްވި ހުށަހެޅުން މި ފޮނުވަނީ މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީއާއި
އިޤްތިޞާދީ ކޮމިޓީ އެކުވެ ހެދޭ ކޮމިޓީއަކުން ދިރާސާކުރުމަށް. އަދި އަޅުގަނޑު އެ ކޮމިޓީގެ ކިބައިން އެދެނީ، މިއަދުގެ
ހަތަރުދަމުގައި އެކަންތައް ކުރައްވަ އި، މާދަމާއަށް މި މަޖިލީހަށް އެ ރިޕޯޓް ގެނެސްދެއްވުމަށް. ރިޔާސަތުން ހުށަހަޅާ
ދެވަނަ މައްސަލައަކީ، ރިޔާސަތުން ހުށަހަޅާ ދެވަނަ މައްސަލައަކީ؛ ނިޒާމީ ނުކުތާއެއް ނަންގަވައިފި ނަމަ، އަޅުގަނޑު
އިތުރަށް ސާފުކޮށްދެއްވަފާނަން.
(ނިޒާމީ މައްސަލަ)
اله
ކާށިދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު ޢަބްދު ޖާބިރު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޤައުމު އެމަރޖެންސީއަށް ދިޔައީތޯ ރައީސް؟ އަޅުގަނޑު ހިތަށްއަރަނީ ރެޔާއި ދުވާލު އަހަރެމެން މަސައްކަތްކުރާކަށް
ނުޖެހޭނޭ. ރާއްޖޭގެ ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހަށް އަޅުގަނޑުމެން ހޮވުނީ ވެސް ވަކި އުސޫލެއްގެ މަތީން. މި އޮޕަރޭޓްކުރަނީ
ދައުލަތް ފެއިލްވީމާ، ދައުލަތް ޑިފެންޑްކުރަން މަނިކުފާނު 24 ގަޑިއިރު މި ތަން ޖައްސައިގެން އުޅޭ މައްސަލައިގައި
އެއީ ނިޒާމީ މައްސަލައެއް ކަމަށް އަޅުގަނޑު ބަލަނީ. ރާއްޖޭގައި މަސައްކަތްކުރުމު ގެ ގާނޫނުތަކާއި ގަވާއިދުތަ ކުން
އިންސާނީ ޙައްޤުތަކަށް ވެސް ކަރާމާތްކުރަންޖެހޭނެ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ދައުލަތް ފެއިލްވުމަކީ އަޅުގަނޑުމެންނާ ބެހޭ
ކަމެއް ނޫން. ދައުލަތުން ބަޖެޓު މި ތަނަށް ހުށަހެޅީ ކީއްވެގެންތޯ؟ މިއަދު އަނެއްކާ އިމަރޖެންސީކޮށް މިޤައުމު ހިންގާ
3

ވާހަކަ މަނިކުފާނު ތި ވިދާޅުވަނީ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު ސާފުކޮށްލަން ބޭނުން ކުރިއަށްދިއުމުގެ ކުރިން ކިހިނެއްތޯ
ވެގެން މިއުޅެނީ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. އަޅުގަނޑުމެންގެ ކުރިމަތީގައި ހުރި މަސައްކަތްކޮށް ނިންމައިލެވޭތޯ އަޅުގަނޑުމެން
މަސައްކަތްކުރަމުން މި ދަނީ. އެއްވެސް ހާލެއްގައި އެމަރޖެންސީވީކީ ވެސް ނޫން. އަދި އަޅުގަނޑަށް ފެންނަފެނުމުގައި
އާދައިގެ އިންސާނަކު އާދައިގެ މިންވަރަކަށް މަސައްކަތްކުރާއިރުގައި ކުރާނީ އަޅުގަނޑު މި ކުރާ މިންވަރަށް. އަޅުގަނޑަކީ
އިތުރު މަސައްކަތް ކޮށްއުޅޭ މީހެއް ވެސް ނޫން.
-{5.3} އާދެ! އަޅުގަނޑުމެން މިހާރު މި އެނބުރެނީ އެޖެންޑާގެ ދެން އޮތް އައިޓަމުގެ މަސައްކަތަށް. އެއީ 5.3.
އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުންނަށް އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެ، މި މަޖިލީހުން ވަނީ ސުޕްރީމް ކޯޓުން މި މަޖިލީހުގެ މަސައްކަތުގެ
ތެރެއަށް ވަތްކަމަށް ދެކި މި މަޖިލީހުން ވަނީ ގަރާރެއް ހުށަހަޅައި، އެ ގަރާރު ފާސްކުރައްވާފަ. ވެދިޔަ ގޮތް ތި
ބޭފުޅުންގެ ހަނދާނުގައި ވާނެ. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2019/SC-VA-J/02 އަމުރާ ޚިލާފަށް
ޖުޑީޝަލް ސަރވިސަސް ކޮމިޝަނުން ނިންމާފައިވާ އެއްވެސް ނިންމުމެއްގެ މަ އްޗަށް ބިނާކޮށް ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހާއި
ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ އެއްވެސް ކޮމިޓީއަކުން ވިޔަ ސް ނިންމާ ކޮންމެ ނިންމުމަކީ ބާތިލު ނިންމުމެއް ކަމަށް 17 ޖޫން
2019ގައި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުން ނެރުއްވި، އެ ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2019/SC-SJ/02 އަމުރުން
ކަނޑައަޅު އް ވައި، އެކަން ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހަށް އަންގާފައިވާ މައްސަލައިގެ ބަހުސްގެ ތެރެއިން، ރައްޔިތުން ގެ
މަޖިލީހުގެ 10 ވަނަ ޖަލްސާގައި ތުޅާދޫގެ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު މަޖިލީހަށް ހުށަހަޅުއްވަ އި ޖުޑީޝަލް
ސަރވިސަސް ކޮމިޝަނުގައި އެދިފައިވަނީ ، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުން ޤާނޫނުއަސާސީއާއި ގާނޫނުތަކާ ޚިލާފަށް
ކޮށްފައިވާ ކަންކަން ފާހަގަކޮށް ، އެކަމާ ގުޅޭ ރިޕޯޓެއް ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހަށް ފޮނުއްވައިދެއްވުމަށް އެދިފައި މި ވަނީ.
ޖުޑީޝަލް ސަރވިސަސް ކޮމިޝަނުން މި ވަނީ ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުން ފާސްކުރި ގަރާރުގެ މައްޗަށް ބިނާކޮށް، އެ
ބޭފުޅުން ރިޕޯޓެއް އެކުލަ ވައި ލާފަ. މިއަދު މި މަޖިލީހަށް އަޅުގަނޑު މި ހުށަހަޅަނީ، ޖުޑީޝަލް ސަރވިސަސް
ކޮމިޝަނުން އެކުލަވަ އިލާފައިވާ މިދެންނެވި ރިޕޯޓު. އެ ރިޕޯޓަކީ އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެ، ސުޕްރީމް ކޯޓު އެ ބޭފުޅުންގެ
ގާނޫނީ އިމުން ބޭރުވެފައިވާ މިންވަރު ދެނެގަނެ، އެކަންކަމާ ގުޅޭ ގޮތުން އެކުލަ ވަ އިލެވުނު ރިޕޯޓެއް. އަޅުގަނޑު
އަމީންޢާއްމު އަރިހުން މި އެދެނީ، ޖުޑީޝަލް ސަރވިސަސް ކޮމިޝަނުން މި މަޖިލީހަށް ފޮނުއްވާފައިވާ އެކަމާ ގުޅޭ
ސިޓީއާއި ، އަދި އެ ރިޕޯޓު ބިނާވެފައިވާ 17 މައްސަލައެއްގެ ޚުލާސާ މި ތަނުގައި ކިޔައިދެއްވުމަށް. އަމީންޢާއްމު.
އިދާރީ މޭޒުން އިއްވެވުން:
4

ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ ރައީސް، ރައީސް މުޙައްމަދު ނަޝީދު އަރިހަށް، ވެދުން ސަލަމާށްފަހު ދަންނަވަމެވެ. ރައްޔިތުން
މަޖިލީހުގެ އިދާރާގެ ނަންބަރު 20 (57-D/195/2019/10 ޖޫން 2019(އާއި، ނަންބަރު 57-J/195/2019/04
31(ޖުލައި)2019 ސިޓީއާ ހަވާލާދީ ދަންނަވަމެވެ. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުން، ކޮމިޝަނާއި ރައްޔިތުންގެ
މަޖިލީހާއި އަދި ދައުލަތުގެ އެހެން މުއައްސަސާތަކުގެ އިޚްތިޞާޞްގެ ތެރެއަށް ވަދެފައި ވޭތޯ ބެލުމަށް ކޮމިޝަނުން
ނިންމުމާ ގުޅިގެން އެކަން ދިރާސާކުރުމަށް އެކުލަވައިލެވުނު ކޮމިޓީން ތައްޔާރުކުރި ރިޕޯޓުގަ އި ، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް
ކޯޓުގެ ނިންމުންތައް ނިންމުމުގައި ބައިވެރިވެވަޑައިގަތް ފަނޑިޔާރުންގެ ނިންމުންތަކަކީ ، މިނިވަންކަމާއެކު ވަކި ފަރާތަކަށް
ނުޖެހި، ޤާނޫނުއަސާސީއާއި ގާނޫނުތަކަށް ތަބާވެ، ތަޢައްޞަބުން އެއްކިބާވެ ތިބެ، މުސްތަޤިއްލުކަމާއެކު
ޤާނޫނުއަސާސީއާއި ގާނޫނުތަކުގެ އިމުގެ ތެރޭގައި ނިންމާފައިވާ ނިންމުންތަކެއް ކަމަށް ނުފެންނަ ކަމަށް ބުނެ މި
މައްސަލަ ތަޙުޤީޤުކުރި ކޮމިޓީން ހުށަހަޅާފައިވާ ރިޕޯޓު ކޮމިޝަނަށް ބަލައިގަނެ، މި ރިޕޯޓު ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހަށް
ފޮނުވުމުން، 21 އޯގަސްޓު 2019 ވަނަ ދުވަހު ބޭއް ވި ޖުޑީޝަލް ސަރވިސް ކޮމިޝަނުގެ 54 ވަނަ ބައްދަލުވުމުން
ނިންމަވާފައިވާތީ، އެ ރިޕޯޓުގެ ކޮޕީއެއް މިސިޓީއާއެކު އެއްއުރަކޮށް ފޮނުވީމެވެ. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުން
ނިންމާފައިވާ ޤާނޫނުއަސާސީއާ ޚިލާފު ނިންމުންތަކާ ގުޅޭ ރިޕޯޓުގެ ޚުލާސާ. -1 ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހަށާއި ޖުޑީޝަލް
ސަރވިސް ކޮމިޝަނަށް ލިބިދީފައިވާ ބާރުތަކެއް ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުން ހަނިކޮށް، ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހާއި
ޖުޑީޝަލް ސަރވިސް ކޮމިޝަނުގެ މަސައްކަތަށް ހުރަސްއެޅުން. -2 ގާނޫނު ނަންބަރު 10/2008)ޖުޑީޝަލް
ސަރވިސް ކޮމިޝަނުގެ ގާނޫނު(ގެ 21 ވަނަ މާއްދާގެ)ބ(އުވާލަ އި، ޢަދުލުއިންޞާފު ޤާއިމުކުރުމުގެ އިދާރީ ކަންކަން
ހިންގައި ބެލެހެއްޓުމާ ސުޕްރީމް ކޯޓުން އަމިއްލައަށް ހަވާލުވުން. -3 ގާނޫނު ނަންބަރު 22/2010)ދިވެހިރާއްޖޭގެ
ކޯޓުތަކުގެ ގާނޫނު(ގެ 8 ވަނަ ބާބު 82 ވަނަ މާއްދާއިން ފެށިގެން 94 ވަނަ މާއްދާގެ ނިޔަލަށް އުވަ އިލުން. -4
ވަކީލުންގެ ކަންކަން ރެގިއުލޭޓުކޮށް ބެލެހެއްޓުމާ ސުޕްރީމް ކޯޓުން އަމިއްލައަށް ހަވާލުވުން. 54 -5 ގާނޫނީ ވަކީލުންނަށް
ރާއްޖޭގެ ކޯޓުތަކުގައި ވަކާލާތުކުރުން މަނާކުރުން. -6 އިސްތިޢުނާފުކުރުމުގެ މުއްދަތު ކުޑަކޮށް އެ މުއްދަތާ ގުޅޭ ގޮތުން
ކޯޓުތަކު ގެ ގާނޫނާއި، ވަޒީފާއާ ބެހޭ ގާނޫނާއި ، ޓެކްސް ނެގުމާ ބެހޭ އިދާރީ ގާނޫނާއި ، މަޢުލޫމާތު ހޯދައި ލިބިގަތުމުގެ
ޙައްޤުގެ ގާނޫނުގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ މާއްދާތައް ސުޕްރީމް ކޯޓުން ބާތިލުކުރުން. -7 ދަށު ކޯޓުތަކުގެ ޤާޟީން އެއް
ކޯޓުން އަނެއް ކޯޓަށް ބަދަލުކުރުމާ ގުޅޭ ގޮތުން ސުޕްރީމް ކޯޓުން ގަވާއިދެއް ހަދައި، ގާނޫނުގެ ދަށުން ޖުޑީޝަލް
ސަރވިސް ކޮމިޝަނަށް ލިބިފައިވާ ބާރު ނެގުން. -8 ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ ކުރީގެ ނައިބު ރައީސް އަދި ދިއްގަރު
ދާއިރާގެ މެންބަރު އަޙްމަދު ނާޒިމުގެ މައްޗަށް ދަޢުވާކޮށް ކްރިމިނަލް ކޯޓަށް ހުށަހެޅި މައްސަލަ ބަލަ އިނުގަތުމަށް
ނިންމިނިންމުމަށް ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުން ތާއީދުކުރުމުން، އެ މައްސަލަ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގައި
އިލްތިމާސްކުރުމުގެ މުއްދަތު ހަމަވިތާ 7 މަސްދުވަސް ފަހުން ދައުލަތުން ކުރި އިލްތިމާސް ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް
ކޯޓުން ބަލައިގަނެ، އަޙްމަދު ނާޒިމުގެ މައްޗަށް ކުށް ސާބިތުވާ ކަމަށް ކަނޑައެޅުމަށްފަހު، ހަމަ އެ ނިންމުން އޭގެ 3
5

އަހަރުދުވަސް ފަހުން އަލުން ބަލައި ބަދަލުކުރުން. -9 ޖުޑީޝަލް ސަރވިސް ކޮމިޝަނުގެ ގާނޫނާ ޚިލާފަށް ފަނޑިޔާރަކު
މަސްއޫލިއްޔަތުން އެކަހެރިކުރުން. -10 އިލެކްޝަންސް ކޮމިޝަނުގެ ކުރީގެ ރަ އީސާއި ނައިބު ރައީސްގެ މައްޗަށް ޖިނާޢީ
ކުށެއް ސާބިތުވާ ކަމަށް ނިންމައި މަޤާމުން ވަކިކުރުން. -11 ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ އިސްނެގުމަށް ސުމޯޓޯކޮށް ހިއުމަން
ރައިޓްސް ކޮމިޝަނުގެ މައްޗަށް މައްސަލައެއް ހިންގަ އި، އެ ކޮމިޝަނުގެ ގާނޫނީ ބާރު ކަނޑުވާލައި، އެ ކޮމިޝަނުން
ޢަމަލުކުރަންޖެހޭ ގައިޑްލައިނެއް ޤާނޫނުއާސާސީއާއި ގާނޫނާ ޚިލާފަށް ކަނޑައެޅުން. -12 ސިވިލް ސަރވިސް ކޮމިޝަނުގެ
ކުރީގެ ރައީސް މުޙައްމަދު ފަހުމީ ޙަސަން މަޤާމުން ވަކިކުރުމަށް ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުން ނިންމިނިންމުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ
ސުޕްރީމް ކޯޓުން ބާތިލު ކަމަށް ކަނޑައަޅާފައިވުން. -13 ފަނޑިޔާރުންގެ ފެންވަރު ވަޒަންކުރުމުގެ މަސައްކަތް
ނުކުރުމަށް ސުޕްރީމް ކޯޓުން ޖުޑީޝަލް ސަރވިސް ކޮމިޝަނަށް އަންގަ އި، އެ ކޮމިޝަނުގެ ގާނޫނީ ޒިންމާ އަދާކުރުމަށް
ހުރަސްއެޅުން. -14 ރައްޔިތު ންގެ މަޖިލީހުގެ މެންބަރުން ނިސްބަތްވާ ޕާޓީން ވަކިވުމުން ނުވަތަ އެހެން ޕާޓީއަކަށް
ސޮއިކުރުމުން މެންބަރުކަމުން ވަކިވާނެ ކަމަށް ކަނޑައެޅުން. -15 ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާއާއި، ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާގެ
ނައިބާއި، ވަޒީރުންގެ މަޖިލީހުގެ މެންބަރުންނާއި، މިނިވަން މުއައްސަސާތަކުގެ މެންބަރުންނާއި، ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ
ރައީސް، އަދި އެ މަޖިލީހުގެ ނައިބު ރައީސް އަދި ފަނޑިޔާރުންގެ އިތުބާރު ނެތްކަމާ މެދު ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުން
ނިންމާ ކޮންމެ ނިންމުމެއް ޞައްޙަވާނީ ، އެ ނިންމުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުން ބަލައި ގޮތެއް ކަނޑައެޅުމުން
ކަމުގައި ކަނޑައެޅުން. 1 -16 ފެބުރުވަރީ 2018 ވަނަ ދުވަހު ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުން ކުރި އަމުރުގެ ބައިތައް
ހަމަ އެ ކޯޓުން ފަހުން ބާތިލުކުރުން. -17 ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ސާކިޔުލަރތަކާއި، އާއްމު ސިޓީތައް މެދުވެރިކޮށް އެހެން
ކޯޓުތަކުގެ އިދާރީ ހިންގުމާއި، ފަނޑިޔާރުން ޢަމަލުކުރަންޖެހޭ އުސޫލުތަކާއި، ރައްޔިތުން ތަބާވުން ލާޒިމު ގާނޫނު ހެދުން.
ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އަމީންޢާއްމު. ޖުޑީޝަލް ސަރވިސަސް ކޮމިޝަނުގެ ރިޕޯޓުގައި އެ ވަނީ ތަފާތު 17 ފަހަރެއް. ސުޕްރީމް
ކޯޓު؛ އެ ކޯޓުގެ ގާނޫނީ އިމުން، އެ ބޭފުޅުންގެ ބަސްފުޅުން، އިޚްތިޞާޞުން ބޭރުވެ ، އެހެން އެހެން ބާރުތަކުގެ
ތެރެއަށް އަރާވަޑައިގެން ، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނުއަސާސީ ގަނޑުބަނޑުކުރައްވަ އި، އަޅުގަނޑުމެންގެ ތެރެއަށް
ކިލަނބުކަމާއި ނުތަނަވަސްކަން ގެނުވާފައި މިންވަރު ބަޔާންވެގެންދަނީ. ތި ބޭފުޅުންގެ ޕޯޓަލުގައި މި ރިޕޯޓު މިހާރު ވާނެ.
އަދި މި ރިޕޯޓު ވަނީ ޖުޑީޝަލް ސަރވިސަސް ކޮމިޝަނުން ވެސް އަދި މި މަޖިލީހުން ވެސް މިހާރު އާއްމުކޮށްފަ.
އަޅުގަނޑު މިހާރު މި ހުޅުވައި ލަނީ މި ރިޕޯޓުގެ ބަހުސް. އަޅުގަނޑު ގަ ސްތުކުރަނީ 10:30 ވުމަށް ދާންދެން މި ރިޕޯޓުގެ
ބަހުސް ކުރިއަށްގެންދިއުމަށް. (ވަގުތުކޮޅަކަށްފަހު) ބަހުސްގެ ވަގުތު މި ވަނީ ހުޅުވައިލެވިފަ. (ވަގުތުކޮޅަކަށްފަހު) ވިލުފުށީ
ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޙަސަން އަފީފު.
6

ވިލުފުށީ ދާއިރާގެ މެންބަރު ޙަސަން ޢަފީފު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އާދެ! ސުޕްރީމް ކޯޓުން އެހެން މުއައްސަސާތަކުގެ އިޙްތިޞާސްގެ ތެރެއަށް ވަދެ، އެ
މުއައްސަސާތަކުގެ މަސްއޫލިއްޔަތުތައް އަމިއްލައަށް ލިބިގަނެ، އަދި އެ މުއައްސަސާތަކު ގެ ބާރު ކަޑުވަ އިލުމަށް ކޮށްފައިވާ
މަސައްކަތާ ގުޅޭ ގޮތުން ޖޭ.އެސް.ސީން ތައްޔާރުކޮށްފައިވާ ރިޕޯޓާ މެދު އަޅުގަނޑު، މި ރިޕޯޓުގައި ހިމެނިފައިނުވާ ކަމަށް
އަޅުގަނޑަށް ފާހަގަކުރެވޭ ދެ ކަމެއް އަޅުގަނޑު ދަންނަވައިލާނަން. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ސު ޕްރީމް ކޯޓު ފުރަތަމަ ވަގުތީ
ގޮތުން 2008 ވަނަ އަހަރު އުފެއްދިއިރު އެ ކޯޓުގައި ތިއްބެވީ 5 ފަނޑިޔާރުން. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނުއަސާސީ ވަރަށް
ސާފުކޮށް ބަޔާންކޮށްފައިވަނިކޮށް، އާދެ! ވަގުތީ ސުޕްރީމް ކޯޓުގައި އުއްތަމަ ފަނޑިޔާރަކު ނުހުންނަވާނެކަން
ކަނޑައެޅިގެން އެނގެން އޮތްއިރު ވެސް، އޭރު އުއްތަމަ ފަނޑިޔާރުގެ މަސް އޫލިއްޔަތު އަދާކުރުމާ ހަވާލުކުރެވިފައިވާ
ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރު ޢަބްދުاله ސަޢީދު އަމިއްލައަށް އުއްތަމަ ފަނޑިޔާރޭ ކިޔައިގެން ސިޓީތައް ފަރާތްފަރާތަށް
ފޮނުވައި، މި ކަންތައްތައް ކުރަމުންގެންދިޔައީ، އެއީ ފުރަތަމަ ސުޕްރީމް ކޯޓުން މި ޤާނޫނުއަސާސީއާ ޚިލާފުވާން ފެށި
ދުވަސް. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ހަމައެހެންމެ، ސުޕްރީމް ކޯޓުން ދެން ނިންމާފައިވާ އަނެއް ނިންމުމަކީ، ޤާނޫނުއަސާސީ
2008 ވަނަ އަހަރު ތަޞްދީޤުކުރެވުނުއިރު އެ ޤާނޫނުއަސާސީގައި ބަޔާންކޮށްފަ އިވާނެ، އޭރު ހިނގަމުން އައި
ރައްޔިތުންގެ މަޖިލިސް ދެމިގެންދާނެ ކަމަށް، އާ މަޖިލިސް އިންތިޚާބު ވަންދެން. އާދެ! މަޖިލީހުގެ މާނައަކީ، އެއްވެސް
ހާލެއްގައި އެތާ ތިއްބަވާ ބޭފުޅުންނެއް ނޫން. އެ އިންޑިވިޖުއަލެއް ނޫން މަޖިލީހުގެ މާނައަކީ. މަޖިލީހުގެ މާނައަކީ ،
މަޖިލިސް އެކުލެވިފައިވާ ގޮތް. އޭރު މަޖިލިސް އެކުލެވިފައި، އޭގެ ކުރީގެ ޤާނޫނުއަސާސީގެ ދަށުން މަޖިލިސް
އެކުލެވިފައިވާ ގޮތަކީ، ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ ޢައްޔަންކުރާ 8 މެންބަރުންނާއި، އަދި މާލެއާއި އަތޮޅުތަކުން ކޮންމެ
ދާއިރާއަކުން އިންތިޚާބުކުރާ ދެ މެންބަރުންގެ މައްޗަށް. އެއީ މަޖިލިސްއަކީ. އެއީ، މަޖިލިސް ދެމިގެންވާނެ ކަމަށް
ބުނާބުނުމަކީ. ނަމަވެސް، ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ އެ ކަންތައް ވެސް ފަހުގެ ތާރީޚެއްގައި ނުބައިކޮށް މާނަކޮށް، ވަކި ބަޔަކަށް
މަންފާ ހޯދަދީފައިވާކަން އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލަން. އަޅުގަނޑު ދަންނަވަން މި އުޅޭ ވާހަކައަކީ ، އޭރު ދިވެހިރާއްޖޭގެ
ވެރިކަން 2008 ވަނަ އަހަރުގެ ނޮވެންބަރު 11 ވަނަ ދުވަހު ބަދަލުވެ، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާގެ މަޤާމާ
މަނިކުފާނު ހަވާލުވެވަޑައިގެންނެވި ފަހުން އެ ދުވަހު ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގައި ތިއްބަވާ ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާގެ
މެންބަރުން ކަނޑައަޅުއްވައި ، އެ މަޖިލީހަށް ފޮނުއްވި. ނަމަވެސް، އޭގެ ކުރީގައި ތިއްބެވި މެންބަރުން
ދަހިވެތިވެތިކަމުގައި ނަމަވެސް، އަދި މުސާރައިގެ ބޭނުމުގައި ނަމަވެސް އެ ބޭފުޅުންގެ ވިދާޅުވަމުންދިޔައީ އެ މަޖިލިސް
ދެމިގެންދާނޭ. އެހެންވީމާ، ތިމަންނާމެން ތިބެންވާނޭ. އަޅުގަނޑު ދަންނަވާލަން ބޭނުންވަނީ، އެ ވަގުތު
ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާގެ މަޤާމުގައި ހުންނެވީ، މަޢުމޫން ޢަބްދުލްޤައްޔޫމެއް ނޫނޭ. ކެނެރީގޭ މުޙައްމަދު ނަޝީދޭ.
އެހެންވީމާ، މަޢުމޫން ޢަބްދުލްޤައްޔޫމް ޢައްޔަންކޮށްފައި ތިބި ބަޔަކު އެ މަޖިލީހުގެ މެންބަރުން ކަމުގައި ތިބޭނެ އެއްވެސް
7

ގާނޫނީ ޙުއްޖަތެއް ނޯންނާނެ. އާދެ! ނަމަވެސް، ފަހުގެ ތާރީޚެއްގައި ހަމަ އެ ސުޕްރީމް ކޯޓުން ޢަބްދުاله ސަޢީދު
އިސްވެހުންނަވައި، މިދެންނެވި މެންބަރުންނަށް ސަރުކާރުން ދައުލަތުގެ ފަރާތުން އެ މީހުންގެ މުސާރަ އެ ދު ވަސްތަކަށް
ދިނުމަށް އޮތީ ޙުކުމެއް ކޮށްފަ. އާދެ! މި ދެ ކަންތައް މި ރިޕޯޓުގައި ފާހަގަކުރެވިފައިނުވާތީ އަޅުގަނޑު ހިތަށްއެރީ، މި
ދެ ކަންތަކުގެ ވާހަކަ ދަންނަވަ އިލާނަމޭ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް ދެއްވި ފުރުޞަތަށް ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ތި ފާހަގަކުރެއްވީ، މި ރިޕޯޓުގައި ފާހަގަވެފައިނުވާ
އިތުރު ދެ ނުކުތާ. އަދި އަޅުގަނޑަށް ފެންނަފެނުމުގައި އިތުރު މެންބަރުންނަށް ވެސް މި ރިޕޯޓުގައި ފާހަގަނުވާ ކަންކަން
ފާހަގަކުރެއް ވުން އެއީ ބުއްދިވެރިކަމެއް. އަޅުގަނޑު މިހާރު ފުރުޞަތު މި އަރުވަނީ މާފަންނު އުތުރު ދާއިރާގެ
އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އިމްތިޔާޒު ފަހުމީއަށް.
މާފަންނު އުތުރު ދާއިރާގެ މެންބަރު އިމްތިޔާޒު ފަހުމީ ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ޖުޑީޝަލް ސަރވިސް ކޮމިޝަނުން މިފަދަ ރިޕޯޓެއް ތައްޔާރުކުރެއްވި ކަމަށްޓަކައި
ޖުޑީޝަލް ސަރވިސް ކޮމިޝަނަށް ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރު ދަންނަވަން. އަދި އިއްޒަތްތެރި ރައީސް ޖުޑީޝަލް ސަރވިސް
ކޮމިޝަނެއްގެ މެންބަރެއްގެ ގޮތުގައި އިންނަވައި، އެ ކުރައްވަމުންގެންދަވާ މަސައްކަތްޕުޅުތަކަށް އަޅުގަނޑު
އިހުތިރާމުކުރަން. އަޅުގަނޑު ދެކޭގޮތުގައި ސުޕްރީމް ކޯޓުން މި ވޭތުވެދިޔަ ތާނގައި ސު ޕްރީމް ކޯޓު އުފެދުނީއްސުރެ
ކުރަމުންގެންދިޔަ ކަންތައްތަކުގެ ބޮޑު ލިސްޓެއް ދެންމެ އިއްވައިދެއްވި ރިޕޯޓުގައި އޭގެ ވަރަށް ތަފްސީލާ އެކުގައި
އަޅުގަނޑުމެންގެ އަތްމައްޗަށް ލިބިފައިވޭ. އެއީ ވަރަށް ގިނަ ކަންތައްތަކެ އް. އަދި އޭގެ އިތުރުން ވެސް އެތަކެއް
ކަންތައްތައް ޤާނޫނުއަސާސީއާ ޚިލާފަށް ސުޕްރީމް ކޯޓުން ކޮށްފައިވާކަން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފާހަގަކުރެވޭ. ސުޕްރީމް
ކޯޓުން ވެފައިވާ އެންމެ ބޮޑު އެއް ޚިޔާނާތަކީ އަޅުގަނޑު ދެކޭގޮތުގައި ، 2013 ވަނަ އަހަރުގައި ދިވެހިރާއްޖޭގެ
ރައްޔިތުން ލީ ވޯޓު ނިގުޅައިގަތުން. ރިޔާސީ އިންތިޚާބު އެތަކެއް ފަހަރު މަތީން ބާތިލުކުރަމުންކުރަމުންގޮސް އެހެރަ
ހަދާލި ގޮތް، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ރައްޔިތުންނަށް ދިން ބޮޑު ޢުދުވާން އެއީ ސުޕްރީމް ކޯޓުން ވީ އެންމެ ބޮޑު ޚިޔާނާތުގެ
ގޮތުގައި އަޅުގަނޑު ދެކޭ އެއް ކަމަކީ. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ރައްޔިތުން ވޯޓުލީ ވޯޓުތައް އެއްވެސް ސަބަބެއް ، އެއްވެސް
ޢުޒުރެއް ނެތި ބާތިލުކުރަމުންދިޔައީ ސިޔާސީ މަޤްޞަދަށް ޓަކައި، ނޫނިއްޔާ އެ ބޭފުޅުންނަށް ލިބެމުންދިޔަ ބޮޑު
މަންފާއަކަށް ޓަކައި. އެހެންވީމާ، މިއީ އަ ޅުގަނޑު ރިކޯޑަށްޓަކައި މި މަޖިލީހުގައި މިއަދު އަޅުގަނޑަށް ވާހަކަދެކެވޭއިރު
ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުންވާ އެއް ކަންތައް. ރިޕޯޓުގައި ފާހަގަކުރެވިފައިނުވާ ކަމެއްގެ ގޮތުގައި އަޅުގަނޑު އަޅުގަނޑަށް
ހީވަނީ އެއީ. އަނެއް ކަމަކީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ފަނޑިޔާރުގެއާއި ސުޕްރީމް ކޯޓު އިޞްލާޙުކުރުމަށްޓަކައި ރައްޔިތުންނާއި
8

ގާނޫނީ ވަކީލުން ވާހަކަދެއްކުމުގެ ޙައްޤު ސުޕްރީމް ކޯޓުން ނިގުޅައިގެންފައިވާކަން. އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ ރިޕޯޓުގައި މި
ވާހަކަ އޮތީ އެހެން މޭރުމަކުންހެން. އެއީ ވަކީލުން ސަސްޕެންޑުކުރަމުންދާދިއުން. ވަކީލުން ނޫނަސް، ދިވެހިރާއްޖޭގެ
ރައްޔިތުން ކޯޓުން ބޭރުން، ކޯޓާ މެދުގައި ފާޑެއްކިޔައިފި ކަމަށް ވާނަމަ، ޖިނާޢީ ދަޢުވާ އުފުލަމުންދިޔައީ. އެއީ ސީދާ
ޤާނޫނުއަސާސީއާ ޚިލާފު ކަމެއް. ކޯޓުން ބޭރުގައި ކޯޓަށް ފާޑުކިޔުމަކީ ރާއްޖޭގެ ގާނޫނުގައި ޖިނާޢީ ކުށެއް ކަމަށް
ކަނޑައަޅާފައިވާ ކަމެއް ނޫން. ޤާނޫނުއަސާސީގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތުން، ޖިނާޢީ ކުށެއް ކަމަށް ޞަރީޙަ ގޮތެއްގައި
ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުން ގާނޫނަކުން ފާސްކޮށްގެން މެނުވީ ޖިނާޢީ ދަޢުވާއެއް ނުއުފުލޭނެ. އެހެންނަމަވެސް، ސުޕްރީމް
ކޯޓުން މި ޢަމަލު މިގޮތަށް ކުރަމުންދިޔަ. އަޅުގަނޑު ވެސް އެކަމުގެ ޝިކާރައަކަށް އެއް ފަހަރެއްގައި ވެ ގެންދިޔަ. އަނެއް
ކަމެއް ގޮތުގައި މި ރިޕޯޓުގައި ފާހަގަކުރެވިފައިނުވާ ކަމެއްގެ ގޮތުގައި އަޅުގަނޑަށް ފާހަގަވެފައިވޭ؛ އަފްރާޝީމް، ޑރ.
އަފްރާޝީމް އަވަހާރަކޮށްލި މައްސަލައިގަ އި ހައްޔަރުގައި ވި ، ނޫނިއްޔާ ޙުކުމެއް އިއްވިފައިވީ ޙުމާމް؛ ޙުމާމުގެ ވާރިސުން
ޙުމާމުގެ އެ މައްސަލައިގެ ތަޙްޤީޤުތައް ފުރިހަމައަށް، ޑރ. އަފްރާޝީމް ޢަލީގެ ވާރިސުން ޙުމާމުގެ މައްޗަށް މަރުގެ
ޙުކުމް ނީއްވުމަށް އެދި ރަސްމީ ގޮތެއްގައި ސިޓީ ސު ޕްރީމް ކޯޓަށް ފޮނުވާފައިވަނިކޮށް، އަދި އެ ޝަރީޢަތް
ހިނގަމުންދިޔައިރުގަ އި ވެސް އެ ކޯޓުގެ ކައުންޓަރު ކައިރީގައި އެ މައްސަލައާ އިގެން ގޮސް ވަނިކޮށް، އަދި މީޑިއާގައި މި
މައްސަލަތައް ފެންމަތިވެފައި ވަނިކޮށް ވެސް އިސްލާމީ ޝަރީޢަތާ ޚިލާފަށް ޙުމާމް މެރުމަށް އެ ކޯޓުން ވަނީ ޙުކުމްކޮށްފަ.
ވާރިސުންނަށް ލިބިގެންވާ ޙައްޤެއް އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގައި މީހަކު ނުމެރުމަށް އެންގުމުގެ ޙައްޤަކީ. އިޞްލާމީ
ޝަރީޢަތުގެ މި އުސޫލާ ވެސް ކަނޑައެޅިގެން ޚިލާފަށް ސު ޕްރީމް ކޯޓުން ޢަމަލުކޮށްފައިވޭ. ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުން
ފާސްކޮށްފައިވާ ، ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ އިމްތިޔާޒުތަކާއި ބާރުތަކުގެ ގާނޫނާއި ޤާނޫނުއަސާސީއާއި ، އަދި ޑިމޮކްރެޓިކް
ނިޒާމުތަކުގައި ޢަމަލުކުރެވޭ އުސޫލުތަކާ ޚިލާފަށް އެ ބާރު ނިގުޅައިގަނެވިފައިވޭ. ސުޕްރީމް ކޯޓުން އަމިއްލައަށް އެކިއެކި
މާއްދާތައް ބާތިލުކޮށްފައިވޭ. މި ރިޕޯޓުގައި ފާހަގަކުރެވިފައެއް ނެތް. އެހެންނަމަވެސް، ޤާނޫނުއަސާސީއާ ޚިލާފަށް
ސުޕްރީމް ކޯޓުން ކޮށްފައިވާ ކަމެއްގެ ގޮތުގައި. އަދި އަޅުގަނޑު މާ ބޮޑަށް ހައިރާންވި އަނެއް ކަމަކީ ، އިއްޒަތްތެރި
ރައީސް، ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުން މީގެ ކުރީގައި ސިވިލް ސަރވިސްގެ ކޮމިޝަންގެ ރައީސަކަށް ހުންނަވާ ބޭފުޅެއްގެ
އިތުބާރު ނެތް ކަމަށް މައްސަލައެއް ނިންމުމާ ގުޅިގެން ، މި ރިޕޯޓުގައި މި މައްސަލައިގެ ވާހަކަ އެބަ އޮތް.
އެހެންނަމަވެސް، މީގައި އެ މައްސަލައިގެ އިތުރުން ފާހަގަކޮށްފައިނުވާ ކަމެއް އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުންވަނީ.
އެކަން އެގޮތަށް ހިނގައިދިޔަ ދުވަސްވަރުގައި އޭރު ގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ އުއްތަމަ ފަނޑިޔާރަކަށް ހުންނެވި އަލްއުސްތާޛް
އަޙްމަދު ފާއިޒު އޭރު ގެ ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާއަކަށް ހުންނެވި ބޭފުޅާއަށް ސިޓީ ފޮނުއް ވާފައި ވޭ؛ ތިމަންމަނިކުފާނަށް،
އުއްތަމަ ފަނޑިޔާރާއި އަދި ސު ޕްރީމް ކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރު މުޢުތަޞިމް ޢަދުނާން؛ އެ ދެ ބޭފުޅުންނަށް އެނގުމަކާ ނުލައި
އޭރުގަ ދެން ތިއްބެވި ފަނޑިޔާރުން ސިއްރިއްޔާތުގައި އެ ބޭފުޅުން އަމިއްލައަށް އަމުރެއް ނެރުއްވާފައިވޭ. މި އަމުރަކީ
ތިމަންނައަށް އެނގިވަޑައިގަތުމަކާ ނުލައި، އަދި ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ އަނެއް ފަނޑިޔާރު މުޢުތަޞިމް ޢަދުނާނަށް
9

އެނގިވަޑައިގަތުމަކި ނުލާ ނެރެފައިވާ އަމުރެއް. މިވަރުގެ ޖަރީމާތައް އެ ކޯޓުގެ އެތެރެއިން ވެސް ހިންގާފައިވާކަން
އަޅުގަނޑަށް ފާހަގަވޭ. ރަސްމީ ސިޓީއެއް އެބަ އޮތް އަޅުގަނޑު އަތުގައި ވެސް، އެ ރިކޯޑު އެބަހުރި.
ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ އޮފީހުގައި އެ ރިކޯޑު އެބަހުރި. އަޅުގަނޑު ހަނދާންވާ ގޮތުގައި ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހަށް ވެސް
އޭގެ ފެކްސް ކުރެވުނު. އެހެންވީމާ، މި ބާވަތުގެ ކަންތައްތައް ސުޕްރީމް ކޯޓުން ތަކުރާރުކޮށް ކުރަމުންގޮސްފައިވާތީވެ،
ޖުޑީޝަލް ސަރވިސް ކޮމިޝަނުން މިހާރު އެ ކުރައްވާ މަސައްކަތްޕުޅުތަކަށް އަޅުގަނޑު އައްސަރިބަހާއި ސާބަސް
ރައްދުކުރަން. އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ މި ކުރެވޭ މަސައްކަތުން، ޖޭ.އެސް.ސީއާއި ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުން މި ކުރެވޭ
މަސައްކަތުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ރައްޔިތުންނަށް ޙައްޤުވާވަރުގެ ސުޕްރީމް ކޯޓެއް އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ ލިބިގެންދާނެކަމުގެ
ފުރިހަމަ ޔަޤީންކަން އަޅުގަނޑުގެ އެބަ އޮތް. އަޅުގަނޑުމެން މި މަޖިލީހުގެ މަސައްކަތެއް ނުހުއްޓާނެ. ރައްޖޭގެ
ރައްޔިތުންނަށް ޤާނޫނުއަސާސީގައި ބުނެފައިވާ ފަދައިން އިންސާފު ޤާއިމުވަންދެން އަޅުގަނޑުމެން އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ
މަސައްކަތްކުރާނެކަމުގެ ޔަޤީންކަން ރާއްޖޭގެ ރައްޔިތުންނަށް އަރުވަމުން، އަޅުގަނޑުގެ ވާ ހަކަ މި ވަގުތު ނިންމާލަން.
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. ޖޭ.އެސް.ސީގެ ރިޕޯޓުގައިވާ، ފާހަގަކުރެވިފައިވާ ކަންކަން ވެސް އޭގެ އިތުރު
ތަފްސީލެއް އާއްމު ރައްޔިތުންނަށް އެނގޭ މިންވަރަށް އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުން ހާމަކުރައްވަމުންގެންދަވާނެ ކަމަށް
އަޅުގަނޑު ދެކެން. އަދި ހަމައެއާއެކީގައި، މި މަޖިލީހުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޝަރުޢީ ނިޒާމު އިޞްލާޙުކުރުމަށް
ވިސްނާފައިވާ ވިސްނުން، އަދި އެ މަސައްކަތް ކުރިއަށްގެންދަން މި ގެންގުޅޭ ތަޞައްވަރު ، އެއީ މިފަދަ ރިޕޯޓުތަކުން
ނިކުންނަ ނަތީޖާތަކަށް ބިނާވެ، މަޝްވަރާކުރެވިގެން، ފުރިހަމަ އިޖުރާއަތްތަކުގެ ތެރެއިން އަޅުގަނޑުމެން ގެންނަން
އިޞްލާޙުތައް ގެނައުން. އަޅުގަނޑު މިހާރު މި ފުރުޞަތު އަރުވަނީ، ގަލޮޅު ދެކުނު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު
މީކާއީލު އަޙްމަދު ނަސީމަށް.
ގަލޮޅު ދެކުނު ދާއިރާގެ މެންބަރު މީކާއީލު އަޙްމަދު ނަސީމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ތިންބާރު ވަކިވެފައިވާ ނިޒާމެއްގައި ދައުލަތުގެ އެހެން ބާރުތަކުގެ މައްޗަށް
އަރައިގަނެ، އެ ބޭފުޅުންނަށް ޤާނޫނުއަސާސީން ނުލިބޭ އެތަކެއް ބާރުތަކެއް ހޯއްދަވަން މަސައްކަތްކުރައްވަ އި، އަދި
ނުކުރެއްވޭނެ އެތަކެއް ޙުކުމެއް ކުރައްވަން މަސައްކަތްކުރައްވަ އި، ކަންތައްތަ އް މި ދަރަޖައަށް ގޮސްފައިވާއިރު ވެސް އެ
ބޭފުޅުންނާ މެދު މިހާތަނަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެއް ވެސް މާނަހުރި ގޮތެއްގައި ފިޔަވަޅެއް އެޅިފައިނުވާކަމީ
އަޅުގަނޑުމެން ހިތާމަކުރަންޖެހޭ ކަމެއް. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މަނިކުފާނު ދެންމެ ޙަޤީޤަތުގައި ތި ފާހަގަކުރެއްވީ
10

އަޅުގަނޑު މި ބަހުސްގައި ބައިވެރިވާން ބޭނުންވި ސަބަބު. އެއީ ދެން މި ރިޕޯޓަށް ބިނާކޮށް ވެގެންދާނީ ކިހިނެއްތޯ. އެ
ބޭފުޅުންނާ މެދުގައި އެޅިގެންދާނީ ކޮން ފިޔަވަޅުތަކެއްތޯ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް . ޖުޑީޝަލް ސަރވިސަސް ކޮމިޝަނުން
ތައްޔާރުކުރައްވާފައިވާ ރިޕޯޓުގައި ވަރަށް ތަފްސީލުކޮށް އެތަކެއް ނުކުތާތަކެއް ގެ މައްޗަށް ބިނާކޮށް ހެއްކާ އެކު
އަޅުގަނޑުމެންނާ ހިސާބަށް އައިސްފައި މި ވަނީ، ސުޕްރީމް ކޯޓުން ޤާނޫނުއަސާސީގެ މައްޗަށް އަރައިގަނެ، ރައްޔިތުންގެ
މަޖިލީހުގެ ބާރުތައް ނިގުޅައިގަންނަން މަސައްކަތްކުރައްވައި، ހުރިހާ މިނިވަން މުއައް ސަސާތަކެއްގެ މައްޗަށް އެ
ބޭފުޅުންގެ ނުފޫޒު ހިންގަވަން މަސައްކަތްކުރައްވައި ، އަދި ޤާނޫނުއަސާސީން ނުލިބޭ އެތަކެއް ބާރުތަކެއް ނަންގަވައި
ޖުޑީޝަލް ޑިކްޓޭޓަރޝިޕެއް މި ރާއްޖޭގައި ޤާއިމުކުރައްވަން މަސައްކަތްކުރެއްވިކަމުގެ ފުރިހަމަ ހެއްކާއި ދަލީލު.
އެހެންނަމަވެސް އިއްޒަތްތެރި ރައީސް؛ ސުވާލަކީ ، ދެންވެސް ދިވެހި ރައްޔިތަކު ސު ޕްރީމް ކޯޓަށް މައްސަލައެއް
ހުށަހަޅައިގެން އެ ކޯޓުގެ ކުރިމައްޗަށް ދާއިރު ތިއްބަވާނީ ހަމަ މި ރިޕޯޓުގައި މި ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ ކަންކަން ކުރެއްވި
ފަނޑިޔާރުންތޯ؟ ހަމަ އެ ފަނޑިޔާރުންނަށްތޯ އަޅުގަނޑުމެން އަނެއްކާ ވެސް އިތުރުބާރަންވީ. އަޅުގަނޑު، ސުޕްރީމް ކޯޓަށް
މައްސަލައެއް ހުށަހަޅައިގެން އެ ކޯޓުގެ ކުރިމައްޗަށް މިއަދު ވެސް ދާއިރު ، އަޅުގަނޑުގެ މައްޗަށް ޙުކުމްކުރަން މިއަދު
ވެސް ތިއްބަވަންވީ ، އަޅުގަނޑު އެބަޔަކު ކުރި ކަންކަމެއްގެ މައްޗަށް މިއަދު މި މަޖިލީހުގައި ބަހުސްކޮށް، އެއީ ރަނގަޅު
ކަންކަން ނޫން ކަމަށް ދިވެހިރާއްޖޭގެ އެތަކެއް ރައްޔިތުންނެއް ފުރިހަމައަށް ގަބޫލުކުރާ ބައެއްތޯ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް؟
ހަމަ އެ ފަނޑިޔާރުންނަށްތޯ އަދިވެސް އަޅުގަނޑުމެން އިތުބާރުކުރަންވީ؟ އަދި ޙުކުމްތައް ނެރެން ފުރުޞަތު ދޭންވީތޯ؟
އެހެންކަމުން، މާ ގިނަ ވާހަކަތަކެއް ދައްކާކަށް އަޅުގަނޑު ބޭނުމެއް ނޫން މިއަދަކު. އެހެންނަމަވެސް، އަޅުގަނޑުގެ
އުއްމީދަކީ ، ޖުޑީޝަލް ސަރވިސަސް ކޮމިޝަންގެ ރިޕޯޓުގެ މައްޗަށް ބިނާކޮށް ތަންކޮޅެއް ހަރުދަނާ ގޮތެއްގައި މާނަހުރި
ފިޔަވަޅުތަކެއް މި ފަނޑިޔާރުންނި މެދު އެޅި، އަދި ޙަޤީޤީ މާނައިގަ އި، އަދި އަޅުގަނޑުމެންގެ އެޖެންޑާ 19 އިން ވެސް
ވަޢުދުވި ސުޕްރީމް ކޯޓާއި އަދި ދިވެހިރާއްޖޭގެ މުޅި ޖުޑީޝަރީ އިޞްލާޙުކުރުމުގެ މަސައްކަތް ފުރިހަމަކުރުމުގެ ގޮތުން
ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓު ވެސް ބަދަލުވެ، އަދި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ރައްޔިތުންނަށް ގަ ބޫލުކުރެވޭނެ ފެންވަރުގެ؛ އެ
އިންޓެގްރިޓީއާއި އެ ނާޒާހާތްތެރިކަން ހުރި ފަނޑިޔާރުންތަކެއް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ލިބިގެންދިއުން. އަދި މިގޮތުން
ދިވެހިރާއްޖޭގެ ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ، ޖުޑީޝަލް ސަރވިސަ ސް ކޮމިޝަނަށް މިހާރު ހުށަހަޅުއްވާފައިވާ އަދި ސުޕްރީމް
ކޯޓުގެ ބެންޗަށް ނޮމިނޭޓުކުރައްވާފައި ވާ ދެ ފަނޑިޔާރުންނާއެކު މި މަސައްކަތް އިތުރަށް ފުރިހަމަވެ، އަދި ކުރިއަށް އޮތް
ތަނުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ނަޒާހާތްތެރި އަދި ދިވެހި ރައްޔިތުންނަށް ގަބޫލުކުރެވޭނޭ ފަނޑިޔާރުގެއެއް ބިނާވެގެންދާނެ
ކަމަށް އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރަން. ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
11

ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. އަޅުގަނޑު މިހާރު މި ފުރުސަތުއަރުވަނީ ، ހެންވޭރު ހުޅަނގު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި
މެންބަރު ޙަސަން ލަޠީފަށް.
ހެންވޭރު ހުޅަނގު ދާއިރާގެ މެންބަރު ޙަސަން ލަޠީފް ވާހަކަދެއްކެ ވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އަޅުގަނޑު އެންމެ ފުރަތަމަ ކަމަކަށް ޖުޑީޝަލް ސަރވިސް ކޮމިޝަނަށް ވަރަށް
ބޮޑަށް ޝުކުރު ދަންނަވަން، މި މަޖިލީހުން ގަރާރެއްގެ ސިފައިގައި ފާސްކުރިފާސްކުރުމާ އެއްގޮތަށް ޖުޑީޝަލް
ސަރވިސް ކޮމިޝަނުން ރިޕޯޓެއް އެކުލަވާލައްވައި، މި މަޖިލީހަށް އެ ކޮމިޝަނަށް ފާހަގަކުރެވޭ ކަންކަން
ހުށަހަޅުއްވާފައި ވާތީ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މި 17 ކަންތައް ސުޕްރީމް ކޯޓުން ކޮށްފައިވޭ. 17 ކަންތައް، 17 ފަހަރެއްގެ
މަތީން ވަކިވަކިން ދިރާސާކޮށްލީމާ އަޅުގަނޑަށް ފާހަގަކުރެވެނީ މީގައި ބައްޓަމެއް އެބައޮތް ކަމަށް. ވަކި ބައްޓަމަކަށް
ކަންކަން ކޮށްފައި ހުރިކަން. އަދި އެ ބައްޓަން ހިފަހައްޓަން މަސައްކަތްކޮށްފައި ހުރި މިންވަރު. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް.
އެންމެ ފުރަތަމަ ކަމަކަށް މީގެ 5 ކަމެއް އެބަ ފާހަގަކުރެވޭ އަޅުގަނޑަށް މި ބައްޓަމަށް ފެތޭ. އާއްމުކޮށް އެހެން
ޖުރިސްޑިކްޝަންތަކު ގައި ކަންކަން ކުރާ އުސޫލާ ކަނޑައެޅިގެން ޅިލާފަށް ހިނގާފައި ހުރި ކަންކަން މިއިން ކޮންމެ
ކަމަކީ ވެސް. މި 17 ކަމަކީ، ދެން މިހާރު 17 ކަމުގެ ވާހަކައެއް ނޫން. ވިލުފުށީ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު
ޙަސަން ޢަފީފާއި އަދި މާފަންނު އުތުރު ދާއިރާގެ މެންބަރު އިމްތިޔާޒު ފަހުމީ މި 17 ކަމުގެ މައްޗަށް 3 ކަމެއް
އިތުރުކުރެއްވީމާ، މިހާރު 20 ކަމަށް އިތުރުވެފައި މި އޮތީ. އެހެންވީމާ، މި 20 ކަމުގެ ބައްޓަން އަޅުގަނޑު މި
ފާހަގަކުރަނީ، އާ އްމުކޮށް އެހެން ޖުރިސްޑިކްޝަންތަކާ މުޅިން ޚިލާފަށް ގަސްތުގައި ކުރައްވާފައި ހުރި ކަންކަން މިއިން
އެބަފެނޭ. ހަމައެހެންމެ ސިޔާސީ ގޮތުން އެއިރެއްގައި އޮތް ސަރުކާރަކުން ބޭނުންވީމާ، ބޭނުންވާ ގޮތެއް ހަދައިދިނުމަށް
ކަންކަން ކޮށްފައި ހުރިކަން ވެސް މި ބައްޓަމުގެ ތެރޭގައި އެބަފެނޭ. ހަމައެއާއެކީގައި ޤާނޫނުއަސާސީއާއި ގާނޫނުތަކާ
ޚިލާފަށް ކޮށްފައި ހުރި ކަންކަން ނޫން ކަންކަމެއް މީގެތެރެއިންނެއް ނުފެނޭ. ސުޕްރީމް ކޯޓަށް ބާރުތައް ލިބިދީފައިވޭ.
އެހެންނަމަވެސް، އެ ބާރުތަކުގެ އިތުރަށް ބާރުތައް ނަންގަވާފައި މި ހުރީ، ޤާނޫނުއަސާސީއާއި ގާނޫނުތަކާ ޚިލާފަށްކަން
ފާހަގަކުރެވޭ. ހަމައެއާއެކީގައި މި ބައްޓަން އިތުރަށް ފުރިހަމަވެގެން މި ދަނީ، ސުޕްރީމް ކޯޓަށް ޤާނޫނުއަސާސީއާ
ޚިލާފަށް ބާރުތައް ނަގާފައިވާކަން. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ސުޕްރީމް ކޯޓަށް ވެސް ޤާނޫނުއަސާސީންނާއި ގާނޫނުތަކުން
ބާރުތައް ލިބިދީފައިވަނީ. އަދި ޤާނޫނުއަސާސީގައި ވަރަށް ސާފުކޮށް ބަޔާންކޮށްފައި އޮންނަ ކަމެއް އެއީ، ސުޕްރީމް
ކޯޓުން ވެސް އަދި އެހެން ކޯޓުތަކުން ވެސް ކުރާ ހަމައެކަނި ކަމަކީ، އިންސާފުވެރިކަމާ އެކީގައި ޝަރީއަތްކުރުން ކަން.
އެނޫން އެއްވެސް ކަމެއް ކުރުމުގެ ބާރެއް ނުވެސް ލިބޭ ވެސް މެ. އެހެންވީމާ، އޭގެއިތުރުން ކޮށްފައި ހުރި ކަންކަންކަން
އަޅުގަނޑުމެން އެބަ ފާހަގަވޭ. މިދެންނެވި 20 ކަމުގެ މައްޗަށް ވަކިން ބަލައިލީމާ މި ބައްޓަމުގެ 4 ވަނަ ފަރާތަކީ، އެއީ
މިދެންނެވި ގޮތަށް ބާރުތައް ނެގުންކަން. 5 ވަނަ ކަމަކަށް ފާހަގަވޭ، މުޅި ދައުލަތުގެ އެންމެހައި ކަންކަމުގެ ފަހުބަސް
12

ބުނުން އެއީ ސުޕްރީމް ކޯޓަށް އަމިއްލަފުޅަށް ނަންގަވާފައިވާ ބާރެއްކަން. އެ ވެދާނެ ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާއަށް
ޤާނޫނުއަސާސީން ލިބިދީފައިވާ ބާރުތަކުގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ ކަންކަން ކަމުގައި ވިޔަސް ވެސް. 115 ވަނަ މާއްދާގެ
ދަށުން ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާއަށް ލިބިފައި ހުރި ބާރުތައް ވެ ސް ސުޕްރީމް ކޯޓަށް ނަގާފައިވާކަން، އެއީ ފާހަގަކުރެވޭ
ކަމެއް. އަދި އެކަމަށް އެހެން އެ ދިމާލަށް ގެންދިއުމަށްޓަކައި ސުޕްރީމްކޯޓުން އެ ބައްޓަމަށް މަސައްކަތްކޮށްފައި
ހުރިކަން. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މި ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ އެންމެ މުހިންމު އެއް މަސްއޫލިއްޔަތެއް ކަމަށް އަޅުގަނޑަށް
ފާހަގަކުރެވެނީ، މިދެންނެވި ބައްޓަން ރޫޅާލުން. އެ ބައްޓަމަށް ބާއްވައިގެން އޮންނަ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓެއް،
ޢަދުލުއިންޞާފު ޤާއިމުކުރުމުގެ ނިޒާމެއް އޮތުމަކީ ، އެއީ ދިވެހިރައްޔިތުން ބޭނުންވާ ކަމެއް ނޫން. އަޅުގަނޑުމެންނަށް
ދިވެހި ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހަށް ވޯޓުދިނީ އަދި ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާގެ އިންތިޚާބުގައި އެ ވޯޓު ވެސް ރައްޔިތުން ދީފައި
އޮތީ މިދެންނެވި ކަންކަން އިޞްލާޙުކުރުމަށް. އެ ބައްޓަން ރޫޅާލަން އެބަޖެހޭ. މިދެންނެވި 5 ފަރާތް ހިމެނޭ ވަކި
ވައްތަރަކަށް އޮންނަ ސުޕްރީމް ކޯޓު ރޫޅާލަ އި، އަޅުގަނޑުމެން އެބަ އިންސާފު ޤާއިމުކޮށްދެވޭނެ ސުޕްރީމް ކޯޓެއް އަދި
ޢަދުލުއިންޞާފުގެ ނިޒާމެއް ޤާ އިމުކޮށްދޭންޖެހޭ. އަދި ހަމައެއާ އެކީގައި އެކަން ކުރުމަށްޓަކައި އަޅުގަނޑަށް ފެންނަ އެންމެ
މުހިންމު ކަމަކީ، މިކަންކަން ތަކުރާރުނުވާނެ ގޮތަށް އަޅުގަނޑުމެންގެ ގާނޫނުތަކަށް ގެންނަ އިޞްލާޙާއި އަދި ނިޒާމަށް
ގެންނަ ބަދަލު. ހަމައެއާ އެކީގައި މިކަންކަން ތަކުރާރުވުމުގެ އިތުރުން، މީގައި އާ ކަންކަން ނުކުރެވޭނެ ގޮތަށް ވެސް
ނިޒާމު ބަދަލުކުރަން އެބަޖެހޭ. ނިޒާމު ބަދަލުކުރުމުގެ ތެރޭގައި ވަރަށް ގިނަ ކަންކަން ކުރަންޖެހޭނެ ކަމަށް އަޅުގަނޑަށް
ގަބޫލުކުރެވޭ. އޭގެތެރެއިން މި މަޖިލީހުން ކުރަންޖެހޭ ކަންކަން މި މަޖިލީހުގެ ކޮމިޓީއާއި އަދި މި މަޖިލީހުގެ
ތަޅުމުގަޔާ އި، އަދި މި މަޖިލީހުގެ އެންމެހައި މެންބަރުން އެއް ވިސްނުމެއްގައި ކޮށްލުމަކީ އެއީކީ މި ވަގުތަކު ދަތި
ކަމެއް ނޫން. އަޅުގަނޑު ހިތުން އިންސާފު ޤާއިމުކޮށްދިނުމުގެ ވަޢުދަކީ އެއީ އެމް.ޑީ.ޕީގެ އެންމެ މުހިންމު އެއް ވަޢުދު.
އެ ވަޢުދާ އެއްގޮތަށް ކަންކަން ކުރާނެ މަޖިލީހުގެ ހަމައެކަނި އެމް.ޑީ.ޕީ މެންބަރުންނެއް ނޫން މީގައި ތިބީއެއް.
އެހެންކަމުން، އަޅުގަނޑަށް ފެންނަ ގޮތުގައި މިދެންނެވި ބައްޓަން، ސުޕްރީމް ކޯޓުން ކަންކަން ކުރަމުން އައި ބައްޓަން
ރޫޅާލުން؛ ވަކި ޕެޓަރނަކަށް ކަންކަން ހިނގާ މަންޒަރު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެނިގެންދިޔައިމާ އެއީ ކަންބޮޑުވާ ކަމެއް.
މުޅި ދައުލަތް ހައިޖެކު ކޮށްފައި އޮންނަ މުއައްސަސާއެއް އޮ ވެގެންވާނެ ކަމަކަށް ގަބޫލެއް ނުކުރެވޭ. ވަރަށް ބޮޑަށް
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް ދެއްވި ފުރުސަތަށް.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. އަޅުގަނޑު މިހާރު މި ފުރުސަތުއަރުވަނީ މެދު ހެންވޭރު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި
މެންބަރު ޢަލީ ޢާޡިމަށް.
13

މެދު ހެންވޭރު ދާއިރާގެ މެންބަރު ޢަލީ ޢާޡިމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މި މަޖިލީހުން އެދުނުއެދުމަށް ޖުޑީޝަލް ސަރވިސް ކޮމިޝަނުން ވަރަށް އަވަހަށް
ރިޕޯޓެއް އެކުލަވަ އިލައި ، ވަރަށް ފުރިހަމަ ރިޕޯޓެއް އެކުލަވަ އިލައި މި މަޖިލީހަށް ފޮނުއްވައިދެއްވި ކަމަށްޓަކައި
އަޅުގަނޑު، ޖުޑީޝަލް ސަރވިސް ކޮމިޝަނުގެ އެންމެހައި މެންބަރުންނަށް މި ފުރުޞަތުގައި ޝުކުރު އަދާކުރަން.
އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އެހެންނަމަވެސް، މި ރިޕޯޓާ ހިސާބަށް އަޅުގަނޑުމެން އުޅުނީ ރިޕޯޓެއް ބޭނުންވެގެން. ސުޕްރީމް
ކޯޓުގެ ކަންތައްތައް އަޅުގަނޑުމެންގެ ކޯޓުތަކުގެ ކަންކަން ހިނގަމުންދާ ގޮތް ކަމުނުގޮސްގެން އަޅުގަނޑުމެން ކިތަންމެ
ދުވަހެއްގައި މި މަޖިލީހުގައި ތަޅުމުގައި އެތަކެއް ދުވަހު، އެތަކެއް ފަހަރު، އެތަކެއް މައްސަލަތަކެއް ޖެއްސުމަށްފަހު،
މިއަދު މިކަން ހިނގައިގަތީ ކޮން ސަބަބަކާ ހުރެކަން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވަރަށް ސާފުކޮށް އެބަ އިނގޭ. އަދި މީގެ
ކުރިން ކަންކަން ކުރިއަށްނުގޮސްފައި މި ވަނީ، ނޫނީ އަޅު ގަނޑުމެންގެ ކޯޓުތަކުގެ ކަންކަން ހަމަމަގަށް ނޭޅިފައިވަނީ،
އެއް ސަބަބަކީ އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރާ ގޮތުގައި ، ޖުޑީޝަލް ސަރވިސް ކޮމިޝަނުން ކުރަންޖެހޭ މަސައްކަތްތައް ނުކޮށް
އޮތުމުންކަން އަޅުގަނޑަށް ހަމަ ޔަޤީން. އެހެން މިދަންނަވަނީ ، މިއަދު ޖުޑީޝަލް ސަރވިސް ކޮމިޝަނުން ކުރަމުންދާ
މަސައްކަތްތަކަށް ބަލައިލާއިރުގައި މީގެ ކުރިން އެތަކެއް، އެތަކެއް އަހަރު ކުރިން، ފަނޑިޔާރުންނާ ދޭތެރޭގައި އެކިއެކި
މެޖިސްޓްރޭޓުންނާ ދޭތެރޭގައި ފިޔަވަޅު އެޅުމަށްޓަކައި ޖުޑީޝަލް ސަރވިސް ކޮމިޝަނަށް ފޮނުވާފައި ހުރި އެތައް
އަހަރެއްގެ މައްސަލަތައް އެތާ ފުނިޖެހިފައި އޮތްކަން މިއީ އަޅުގަނޑުމެން އެންމެން ވެސް ދަންނަ ޙަޤީޤަތެއް.
އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މި ރިޕޯޓާ މެދު ރިޕޯޓަށް އިތުރަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް މާ ތަފްސީލުކޮށް ކޮންމެ ޕޮއިންޓަކަށް
ބަލައިލެވެން ނެތީ. އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި ވަގުތު ރިޕޯޓު ފެންނަންނެތުމުން. އެހެންނަމަވެސް، ރިޕޯޓުގައި ހުރި
ކަންތައްތަކާ މެދު އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރާ ގޮތުގައި އަޅުގަނޑު ހުށަހެޅުމެއް މި ހުށަހަޅައިލަނީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި
ވަގުތު ރިޕޯޓު ފެންނަން ނެތް ނަމަވެސް، މި ރިޕޯޓަށް އިތުރަށް ދިރާސާކުރުމަށްޓަކައި ކޮމިޓީއަކަށް ގޮސް، މި ރިޕޯޓާ
މެދު ގޮތެއް ނިންމައި ނުވަތަ އެ ކޮމިޓީން ދެކޭގޮތް މި މަޖިލީހަށް ގެނެސްދިނުމަށްޓަކައި އަޅުގަނޑު މިކަން ހުށަހަޅާލަން.
އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އަޅުގަނޑުމެން ދިވެހި ރައްޔިތުންނަށް އިންސާފު ހޯދައިދިނުމަށްޓަކައި، ދިވެހި ރައްޔިތުން އެންމެ
ބޮޑަށް އެދިއެދި ތިބި ކަންތައް ކޮށްދިނުމަށްޓަކައި އަޅުގަނޑުމެން މިތިބީ އަތުކުރިއޮޅާލައިގެން ނިކުމެ. އަޅުގަނޑުމެން
ހަމަ ޔަޤީނުން ވެސް ދިވެހިރައްޔިތުންނަށް މިކަން ނުކޮށްދީ، މި 5 އަހަރު ދޫކޮށްލާފަ އި ނުދާނަން. އެހެންކަމުން،
އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރަނީ މި ރިޕޯޓު ކޮމިޓީގައި ދިރާސާކޮށް ގޮތެއް ނިންމުމަށް މި ތަނަށް އަންނައިރުގައި އަޅުގަނޑު
ގަބޫލުކުރަނީ އަޅުގަނޑުމެން މި ދެކޭ 5 ފަނޑިޔާރުން ނޫނީ ސުޕްރީމް ކޯޓުގައި ތިބި ފަނޑިޔާރުންނާ ދޭތެރޭގައި ވެސް
ކޮންމެވެސް ގޮތެއް އެބަ މި ތަޅުމުން ނިމެންޖެހޭ. ރިޕޯޓާ އިތުރަށް އަޅުގަނޑު މިދެންނެވިހެން އަޅުގަނޑުމެން
ވާހަކަނުދެއްކި ނަމަވެސް ދެންމެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޙަސަން ލަޠީފް އެ ފާހަގަކުރެއްވި ފަދައިން، މި ރިޕޯޓަށް
ބަލައިލާއިރުގައި އެއް ކަހަލަ އެއް ޒާތުގެ ވަރަށް ބައިވަރު ކަންކަން އެބަވޭ. އޭގެތެރޭގައި އެންމެ ބޮޑަށް އަޅުގަނޑަށް
14

ފާހަގަކުރެވެނީ، ވޭތުވެދިޔަ 7 އަހަރު ސަރުކާރު ދިފާޢުކުރުމަށްޓަކައި ސަރުކާރުން ބުނި ގޮތަކަށް ކަންކަން ކުރަމުންދިޔަ
5 ފަނޑިޔާރުން ނުވަތަ ފަނޑިޔާރުންތަކެއް ސުޕްރީމް ކޯޓުގައި ތިބިކަން. މިއީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް އަޅުގަނޑުމެންގެ
ރައްޔިތުންނަށް އިންސާފު ގެނެސްދިނުމަށް އޮތް އެންމެ މަތީ ކޯޓުގައި ކަންކަން ހިނގަމުންގޮސްފައިވާވަރު. ދެން
އަޅުގަނޑުމެން ވިސްނާލުމުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ސާފުކޮށް، ވަރަށް ސާފުކޮށް އިނގެން އެބައޮތް، މީގައި ހުރި
މައްސަލަތަކަށް ބަލައިލާއިރުގައި ދަށު ކޯޓުތަކުގައިހުރި މައްސަލަތައް، އެ ބޭފުޅުން ބޭނުންވާ ކޮންމެ އިރެއްގައި އެ
ބޭފުޅުން ބޭނުންވާ މީހަކާއި، ރައްޓެއްސަކާއި ، ތިމާގެ މީހަކާއި، ނޫނީ ސަރުކާރުން ބޭނުންވާ ގޮތާ ޚިލާފަށް ކުރިއަށް ދަށު
ކޯޓުތަކުގައި ގެންދަން ފެށީމާ ފައިލް ނަގައިގަނެގެން ގޮސް، ސުޕްރީމް ކޯޓުގައި މަސައްކަތްކުރަމުންދާކަން މިއީ
އަޅުގަނޑުމެން އެންމެން ދަންނަ ޙަޤީޤަތެއް. އެހެންކަމުން، އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރަނީ މި ރިޕޯޓު ކޮމިޓީއަށް ފޮނުވައި،
ކޮމިޓީގައި ދިރާސާކުރުމަށްފަހު ވަކި ގޮތެއް ނިންމުމަށްޓަކައި މި ތަޅުމަށް އަންނާނެ ކަމަށް. ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ
އިއްޒަތްތެރި ރައީސް.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. ތިބޭފުޅުންގެ ޕޯޓަލްގެ ޑޮކިއުމަންޓް ބައިގެ 5.3" ޖޭއެސްސީ ރިޕޯޓް ފައިނަލް"
އޭގައިވަނީ އެ ރިޕޯޓް. އަޅުގަނޑު މިހާރު މި ފުރުޞަތުއަރުވަނީ ތުޅާދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޙިސާން
ޙުސައިނަށް.
ތުޅާދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު ޙިސާން ޙުސައިން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އާދެ! މިރިޕޯޓަށް ބަލައިލުމުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެބަ ފާހަގަވޭ، ސުޕްރީމް
ކޯޓުން ނިންމާފައި ހުރި މި ރިޕޯޓުގައި ފާހަގަކޮށްފައި ހުރި ނިންމުންތަކާއި، އަދި އޭގެފަހުން މި ފް ލޯގައި އިއްޒަތްތެރި
ބައެއް މެންބަރުން އެ ފާހަގަކުރެއްވި މައްސަލަތަކަށް ބަލާއިރު، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުން މައްސަލަތައް
ނިންމާފައި ހުރީ ޤާނޫނުއަސާސީގައި ވާ ގޮތަށް ތަޢައް ޞަބުން އެއްކިބާވެ، ޤާނޫނުއަސާސީއާއި ގާނޫނުތަކަށް ރިޢާޔަތްކޮށް
ނޫންކަން. އާދެ! ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުން މައްސަލަތައް ނިންމާފައި ހުރިއިރު އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި
ފާހަގަވެގެންދަނީ، މައްސަލަތައް ނިންމާފައި ހުރީ އެއިރެއްގައި އޮތް ސިޔާސީ ހާލަތަށް ރިޢާޔަތްކޮށްކަން. ސުޕްރީމް
ކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރުން މައްސަލަތައް ނިންމުމުގައި ބަލާފައި ހުރި މައިގަނޑު އަސާސްތަކަކީ، އެ ކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރުން
މަޤާމުގައި ދެމިތިބުމަށްޓަކައި ކުރަންޖެހޭ ކަންކަން ކުރުމަށް ނިންމަންޖެހޭ ނިންމުންތައް ނިންމުމާއި، ވަކި ފަރާތަކަށް
ސިޔާސީ މަންފާ ހޯދައިދިނުމާއި، އަމިއްލަ މަޞްލަޙަތު އިސްކުރުމާއި، އަދި ސިޔާސީ މަންފާއަށްޓަކައި ވަކި ބައެއްގެ
މަޞްލަޙަތު ހިމާޔަތްކުރަން ކުރަންޖެހޭ ކަންތައްތައް. މި ރިޕޯޓުގައި ފާހަގަކޮށްފައި ހުރި މައްސަލަތަކަށް ބަލައިލާއިރު
15

ވެސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް އިނގޭ އެ މައްސަލަތައް ނިންމާފައި ހުރި ވަގުތާއި އެ ނިންމުންތަކުގެ ސަބަބުން ނިކުތް
ނަތީޖާއަކީ، ވަކި ސިޔާސީ ހާލަތެއް ނުވަތަ އެއިރެއްގައި ހިނގަމުންދިޔަ ވަކި ސިޔާސީ ކަމެއް ބަދަލުކުރަން ނުވަތަ
އެއަށް އެޑްރެސްކުރަން ނިންމާފައިހުރި ނިންމުންތަކެއްކަން. އާދެ! ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖުމްހޫރިއްޔާގެ ޤާނޫނުއަސާސީގައި
އޮންނަނީ ފަނޑިޔާރުން މައްސަލަތައް ނިންމަންޖެހޭނީ، ޤާނޫނުއަސާސީއާއި ގާނޫނުގައި ބަޔާންކޮށްފައި ވާ ގޮތަށް ކަމަށް.
ތަޢައްޞަބުން އެއްކިބާވެ، މިނިވަންކަމާއެކު ކަމަށް. އިންސާފު ޤާއިމުކުރުމަށްޓަކައި ކަމަށް. ނަމަވެސް،
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެނުނީ މި ރިޕޯޓުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުން ޢަމަލުކޮށްފައިވަނީ މިދެންނެވި ގޮތަށް
ނޫންކަން. ދިވެހިރާއްޖޭގައި މިދިޔަ ހަލަބޮލި ސިޔާސީ މަޝްރަހުގެ ތެރޭގައި އޭރު އޮތް އަނިޔާ ވެރިކަން
ދެމެހެއްޓުމަށްޓަކައި، އަދި ނެގެހެއްޓުމަށްޓަކައި އެންމެ ބޮޑު އިސް ދައުރެއް އަދާކޮށްފައި އޮތީ ، މި ރާއްޖޭގެ ކޯޓުތައްކަން
ދިވެހި ރައްޔިތުން ހެކިވޭ. ދިވެހި ރައްޔިތުންގެ އިތުބާރެއް މި ޖުޑިޝަރީގެ މައްޗަކަށް ނެތް. އަޅުގަނޑުމެން މިއަދު،
ދިވެހި ރައްޔިތުންގެ އިތުބާރު ކޯޓުތަކުގެ މައްޗަށް ނެގެހެއްޓުމަށްޓަކައި، އަނބުރާ ހޯދުމަށްޓަކައި ކުރަންޖެހޭ ކަންތައްތައް،
އަޅަންޖެހޭ ފިޔަވަޅުތައް އަޅަންޖެހޭ. މިނިވަންކަމާއެކު ވަކި ފަރާތަކަށް ނުޖެހި ހަމައެކަނި ޤާނޫނުއަސާސީއާއި ގާނޫނުތަކަށް
ތަބާވެ، ޙު ކުމްކުރާ ފަނޑިޔާރު ގެއެއް ބިނާކުރުމަށްޓަކައި ކުރަ ންޖެހޭ މަސައްކަތްތައް ކުރަންޖެހޭ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް.
އަޅުގަނޑުމެން ދެކޭގޮތުގައި އެ މަސައްކަތް ކުރުމުގެ އެންމެ މުހިންމު އެންމެ އިސް ދައުރެއް އަދާކުރަންޖެހެނީ މި
މަޖިލީހުން. އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރަނީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދިވެހި ރައްޔިތުން ދީފައި އޮތް މެންޑޭޓަކީ ވެސް އެއީ ކަމަށް.
އަދި އެ މަސައްކަތް އަޅުގަނޑުމެން އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ ކުރާނެކަން. ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. އަޅުގަނޑު މިހާރު މި ފުރުސަތުއަރުވަނީ ކުޅުދުއްފުށީ އުތުރު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި
މެންބަރު ޔާސިރު ޢަބްދުއްލަޠީފަށް.
ކުޅުދުއްފުށީ އުތުރު ދާއިރާގެ މެންބަރު ޔާސިރު ޢަބްދުއްލަޠީފް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އާދެ! އިއްޔެއަކީ އަޅުގަނޑުމެން ފުދޭވަރަކަށް އަޅުގަނޑަށް ޗުއްޓީ ދުވަހެއް. އިއްޔެގެ
12 ޖަހަންދެން، ރޭގެ 11 ޖަހަންދެން އަޅުގަނޑަށް ގާތްގަނޑަކަށް 6 ކޯލް ހަމައެކަނި މިކަމާ ގުޅޭ ގޮތުން ދާއިރާގެ
ރައްޔިތުން ގުޅާފައި ސުވާލުކުރި ، ކިހިނެއްތޯ ތި ބޭފުޅުން ކަންތައް ކުރައްވަނީ ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގައި. ރައްޔިތުން އެ
ބޭފުޅުން އެބައެދޭ، މިކަން އެންމެ އަވަހަކަށް ވާނެ ގޮތެއް. ވަރަށް ސާފުކޮށް އެ ބޭފުޅުން އެބަ ދަންނަވާ، އަޅުގަނޑުމެން
މި މަޖިލީހަށް ފޮނުވާފައި، އެ ބޭފުޅުންގެ މަންދޫބެއްގެ ގޮތުން ފޮނުވާފައި، ކޮންއިރަކުންތޯ އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި
މަސައްކަތްތައް ފުރިހަމަކުރެވޭނީ؟ މިއަދު ދިވެހިރައްޔިތުން އެކަމަކަށް އެދި އެދި އޮތް އެންމެ ބޮޑު އެއް ކަމަކީ،
16

ދިވެހިރާއްޖޭގަ އި އިންސާފު ޤާ އިމުކޮށްދިނުން. އެއީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ރިޔާސީ ވެސް ވަޢު ދެއް. އަދި ހަމައެހެންމެ،
އެޖެންޑާ 19 ގައި ވެސް އަޅުގަނޑުމެން އެކަމަކަށް އެންމެ ބޮޑަށް ބާރުއަޅާފައިވާ އެއް ކަންތައް. އެ ކަންތައް
ފުރިހަމަކުރުމުގެ ގޮތުން ޖުޑީޝަލް ސަރވިސް ކޮމިޝަނުން ރިޕޯޓެއް؛ އާދެ، އަޅުގަނޑުމެންގެ މި މަޖިލީހުގެ ފްލޯއަށް
ހުށަހެޅުނު ގަރާރަކާ ގުޅިގެން ވަރަށް ފުރިހަމަ ރިޕޯޓެއް މި މަޖިލީހުގެ މި ޗެމްބަރަށް ފޮނުއްވައިދެއްވި ކަމަށްޓަކައި
ޖުޑީޝަލް ސަރވިސް ކޮމިޝަނުގެ އެންމެހައި ފަރާތްތަކަށް ވަރަށް ޚާއްޞަ ޝުކުރެއް ދަންނަވަން. އާދެ! އަޅުގަނޑުމެން
މިއަދު އެބަ ބަލައިލަންޖެހޭ، ސުޕްރީމް ކޯޓުން ހިންގާފައިވާ ކަންތައްތައް މި ހުރިހާ ދުވަހު ދެއްކިޔަނުދީ، އެ ވާހަކަތައް
ދެއްކިޔަނުދީ އަޅުގަނޑުމެން ހިފަހައްޓާފައިވާކަން. އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިއަދު ބަލައިލީމަ އެބަ އިނގޭ ވަރަށް ސާފު
ގޮތެއްގައި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނުއަސާސީ މުގުރައިލާފައި އެ ބޭފުޅުން ވާކަން. އެ ބޭފުޅުން މަސައްކަތްކޮށްފައިވަނީ، މުޅި
ދިވެހިރާއްޖެ، މުޅި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހުރިހާ ބާރުތައް އެ ބޭފުޅުންގެ ބާރުގެ ދަށަށް ގެންދިއުން. އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެނގޭ،
އެ ބޭފުޅުންނާ ދެކޮޅަށް ކިރިޔާ ވެސް ބަހެއް ބުނި ވަކީލުން ވެސް ވަނީ ސަސްޕެންޑުކޮށްފަ. ޓްވީޓެއް ކުރި ބޭފުޅުން
ވަނީ ސަސްޕެންޑްކޮށްފަ. ހަމައެއާއެކީގައި އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލަން މި މަޖިލީހަށް، ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ މެންބަރުން
ހުށަހަޅާފައިވާ އި ޞްލާޙުތައް ވެސް އަޅުގަނޑުމެން ކޮމިޓީ މަރުޙަލާގައި އޮއް ވާ، އެ ބޭފުޅުންގެ ސިޓީތަކުން ވަނީ
ބާތިލުކޮށްފަ. މިއީ ކިހިނެއް ކުރެވޭނެ ކަމެއްތޯ އަޅުގަނޑުމެން މިއަދު ސުވާލު އުފައްދަންޖެހޭ. ދެން ހަމައެއާއެކީގައި
އަޅުގަނޑުމެން ބަލައިލަން ރަނގަޅު، މި ވާހަކަތައް އަޅުގަނޑުމެން މިއަދު ދައްކާއިރުގައި، އޭރުގައި މި ވާހަކަތައް
ދައްކަން ތިބި އެންމެހައި ބޭފުޅުން އަނގަ ބަންދުކުރަމުން އެ ބޭފުޅުން ގެންދިޔަކަން. އަޅުގަނޑުމެންގެ އޭރުގެ
ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގައި މި ވާހަކަ ދައްކަފާނެ ކޮންމެ މެންބަރަކު އެ ބޭފުޅުން ވަނީ ގޭޓުން ބޭރަށް އެއްލަ އިލާފަ. މިއީ
ޙަޤީޤަތް. އަޅުގަނޑުމެންނަކަށް އެއްވެސް ފުރުޞަތެއް ނުދޭ މި ވާހަކަ ދައްކާކަށް. ހަމައެއާއެކީގައި އަޅުގަނޑުމެން
ބަލައިލަން ހިނގާ! އެ ބޭފުޅުންގެ ތެރެއިން، އާދެ! ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ޖަޖުންގެ ތެރެއިން އެއް ފަނޑިޔާރަކު ހުންނަވަ އި
ސޮއިނުކޮށް ހަމައެކަނި ސްޓޭމްޕްކޮށްލާފައި ފޮނުވައިލާ، ސިވިލް ކޯޓަށް ނޫނީ އެހެން ކޯޓަކަށް އަދި ސިވިލް ކޯޓަށް
ޚާއްޞަކޮށް އަޅުގަނޑު ދަންނަވަން ފޮނުވައިލާ ލިޔުމަކުން އެބަހުރި ފަނޑިޔާރުން ސަސްޕެންޑްކޮށް ގެއަށް ފޮނުވަ އިލާފަ.
މިއީ ކިހިނެއް ކުރެވޭނެ ކަމެއްތޯ؟ މިއަދު އަޅުގަނޑުމެން އެބަ ސުވާލު އުފައްދަންޖެހޭ. އެހެންވީމާ، މިއަދު މި ހުރިހާ
ކަމެއްގެ އެންމެ ބޮޑު ސުވާލަކީ، މި ކަންތައްތަކަށް ޢަމަލީ ސިފައެއް. ރައްޔިތުން ބޭނުންވަނީ މި ބޭފުޅުން މި
ތަންތަނުން ދުރުކުރަން. އަޅުގަނޑު ބޭނުންވަނީ މި ބޭފުޅުން މި ތަންތަނުން ދުރުކޮށްފައި ރައްޔިތުންނަށް އިތުބާރުހިފޭ
ފަރާތްތަކެއް އެ ތަންތަނަށް ޢައްޔަންކުރަން. އެހެންނޫނީ އަޅުގަނޑުމެންނަކަށް މި ޤައުމާއިގެން އަދި މި ޤައުމުގެ
ތަރައްޤީއާ އިގެން ވެސް ކުރިއަ ށްދެވޭނެ އެއްވެސް ގޮތެއް އަޅުގަނޑަކަށް ނުފެނޭ. އަޅުގަނޑު ހަމަ އަދިވެސް އެއް ފަހަރު
މި ރިޕޯޓު ހުށަހަޅުއްވައިދެއްވި ކަމަށްޓަކައި ޖޭ.އެސް.ސީގެ ހުރިހާ މެންބަރުންނަށް ޝުކުރު އަދާކުރަން. އަދި ވީ އެންމެ
އަވަހަކަށް މި ބޭފުޅުން މިތަނުން ދުރުކޮށް، އަޅުގަނޑުމެން ރައްޔިތުންނަށް އިތުބާރު ހިފޭ ފަރާތްތަކެއް ސުޕްރީމް ކޯޓަށާއި
17

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޝަރުޢީ ނިޒާމުގެ ކަންތައްތަކާއިގެން ހަވާލުކޮށްދެއްވުމަކީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ވަރަށް ބޮޑު އެދުމެއް ކަމުގައި
ދަންނަވަން. ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. އަޅުގަނޑު މިހާރު މި ފުރުޞަތުއަރުވަނީ ހުޅުމާލެ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު
ޢަލީ ނިޔާޒަށް.
ހުޅުމާލެ ދާއިރާގެ މެންބަރު ޢަލީ ނިޔާޒް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އާދެ! ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ އެދުމުގެ މަތީން، ޖުޑީޝަލް ސަރވިސް ކޮމިޝަނުން
ތައްޔާރުކޮށް ، ސުޕްރީމް ކޯޓުން ގާނޫނުތަކާ ޚިލާފަށް މިހާތަނަށް ކޮށްފައިވާ ބައެއް މަސައްކަތްތަކުގެ ރިޕޯޓެއް
ހުށަހަޅުއްވައިދެއްވީތީ ޖޭ.އެސް.ސީގެ މެންބަރުންނަށް؛ ރައީސް، މި އިއްޒަތްތެރި މަޖިލީހުގެ ރައީސް ވެސް
އިންނަވައިގެން އަދި އަޅުގަނޑުމެން ތަމްސީލުކުރައްވަން ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގައި އިންނަވާ މެންބަރަކު ވެސް
އިންނަވައިގެން ކުރެއްވި މަސައްކަތަށް ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރު އަދާކުރަން. އަޅުގަނޑު މި ބަހުސްގައި ބޮޑަށް ބަލަން
ބޭނުންވަނީ، އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު، ގަލޮޅު ދެކުނު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު މީކާއީ ލު ނަސީމް ފާހަގަކުރެއްވި
ފަދައިން، ދެން މި ކަމަށް ވެގެންދާނީ ކިހިނެއްތޯ؟ އަޅުގަނޑު މިއީ ގާނޫނީ މީހެއް ނޫން. މި ތަނުގައި ގާނޫނީ އެތައް
ބޭފުޅުންނެއް ވާހަކަދައްކަވައިފި. އަޅުގަނޑަށް އެކަމުގައި ގާ ނޫނީ ގޮތުން އޮތް ލަފާ ލިބިއްޖެ. އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު
ޙަސަން ލަޠީފް ފާހަގަކުރެއްވި ފަދައިން، ވަކި ބައްޓަމަކަށް ، ވަކި ގޮތަކަށް މިކަން ކުރެވިގެންދިޔަކަން އެބަ ފާހަގަ ވޭ.
އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޙިސާން ފާހަގަކުރެއްވި ފަދައިން، މިއީ ސޔާ ސީ ބޭނުމަކަށްޓަކައި، އޭރުގައި އޮތް ސިޔާސީ
ކަންކަން ޙައްލުކުރުމަށްޓަކައި ކަންކަން ކޮށްފައި އޮތް ކަން އެބައިނގޭ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިދިޔަ
ބުރާސްފަތި ދުވަހު ކްރިމިނަލް ކޯޓުގައި ފެނިގެން މި ދިޔަ އީ އޭރުގައި ތިން ބާރުގެ ތެރެއިން، ވެރިކަން ހިންގުމުގެ
ބާރުގައި ކަންކަން ވެގެންދިޔަ ގޮތް. އެ ކަންކަން ކުރުމަށްޓަކައި އޮތް ނުފޫޒު. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެން މީގެތެރޭގައި
އެބަ ބަލަންޖެހޭ މިކަން މިގޮތަށް ވެފައި އޮތީ ދައުލަތުގެ ބާރުތަކުން ކޮންގޮތަކަށް މަސައްކަތްކޮށްގެންތޯ؟ ކޮންފަދަ
ނުފޫޒުތަކެއް ފަނިޑިޔާރުންނަށް އޮވެގެންތޯ ބަލަން އެބަޖެހޭ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ފަނޑިޔާރުންނަށް ނުފޫޒު ފޯރުވީ،
ސަލާމަތީ ބާރުތަކުންތޯ، ފަނޑިޔާރުންނަށް ނުފޫޒު ފޯރުވީ އޭރުގެ ދައުލަތުގެ އެންމެ އިސްވެރިޔާތޯ ބަލަން އެބަޖެހޭ. މި
ކަންކަން ބެލޭނީ މި ކަމަށްޓަކައި އިތުރު ދިރާސާކޮށްގެން. އެ ކަމަށްޓަކައި އަޅުގަނޑު ވަރަށް ބޮޑަށް ތާއީދުކުރަން،
އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޢަލީ ޢާ ޡިމް ފާހަގަކުރެއްވި ފަދައިން، ކޮމިޓީއަކަށް މި ރިޕޯޓު ގެންގޮސް، ދިރާސާކޮށް، އިތުރަށް
މިއާ ދޭތެރޭގައި އަޅުގަނޑުމެ ން ކަންކަން ކުރަންވީ ކިހިނެއްތޯ؟ މިހާރު ތިއްބެވި ފަނޑިޔާރުން ބައިތިއްބައިގެން
18

އަނެއްކާވެސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެކަން ކުރެވިދާނެތޯ؟ މިހާރު ތިބި ފަނޑިޔާރުންގެ މައްޗަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް
އިތުބާރު އެބައޮތްތޯ؟ އަޅުގަނޑުމެން ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ މެންބަރުންގެ ފަރާތުން ކުރަން އޮތް ކަމަކީ، މިކަން
ކުރުމަށް ރައްޔިތުން ދެކެނީ ކޮންގޮތެއްތޯ ބެލުން. އަޅުގަނޑަށް މިހާރުން މިހާރަށް ވެސް ޔަޤީންކަމާއެކު ބުނަންކެރޭ،
ރައްޔިތުން އެދެނީ މިހާރު ތިއްބެވި ފަނޑިޔާރުންގެ ބަދަލުގައި އިންސާފު ހަމަހަމަކަމާއެކު ގެނެސްދޭނެ ފަނޑިޔާރުން
ޢައްޔަންކުރުން ވީހާވެސް އަވަހަކަށް. އެކަން ކުރުމަށްޓަކައި އަޅުގަނޑުމެން މަސައްކަތްކުރަންޖެހެނީ. އެހެންނަމަވެސް،
އެކަން ކުރަން ވާނީ އަޅުގަނޑު އަބަދުވެސް ގަބޫލުކުރަން، އަޅުގަނޑުމެން އަތުގައި އެބައޮތް ފަސްދޮޅަސް ފަސް
މެންބަރުންގެ މެޖޯރިޓީއެއް. ފުރިހަމަ މެޖޯރިޓީ އެބައޮތް. ސްޕަރ މެޖޯރިޓީ އެބައޮތް. އެހެންނަމަވެސް، އެ ކަންކަމަށް
އޮންނަ އިޖުރާތުތަކާ އެއްގޮތަކަށް ކަންކަން ކުރަންވާނީ. އަޅުގަނޑުމެންނަކަށް ނުޖެހޭ މިއަދުން މިއަދަށް ގެނެސް،
ފަނޑިޔާރުންނާ ދޭތެރޭގައި އަޅުގަނޑުމެން ހިތުހުރި ގޮތަކަށް ނުވަތަ ޖަޒުބާތުގައި ތިބެގެން އެކަން ކުރާކަށް. އިއްޒަތްތެރި
ރައީސް. މި ރިޕޯޓުގައި ފާހަގަނުވެ އޮތް ކަމެއްގެ ގޮތުގަ އި އަޅުގަނޑަށް ފާހަގަވާ އެއް ކަމެއް ފާހަގަކޮށްލާނަން.
2013ވަނަ އަހަރުގެ ރިޔާސީ ދައުރު ވަނީ ދިގުކޮށްފަ. އޭރުގައި ، 2013 ވަނަ އަހަރުގެ ރިޔާސީ ދައުރު ދިގުކުރެއްވީ
ސުޕްރީމް ކޯޓުން ދެއްވި ލަފައެއްގެ މައްޗަށް. ސުޕްރީމް ކޯޓުން ދެއްވި ލަފައެއްގެ މައްޗަށް އޭރުގެ
ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާއަކަށް ހުންނެވި ބޭފުޅާއަށް މި ވަނީ ދައުރުން ބޭރުން ވަގުތު ލިބިފަ. އެ ސަބަބަށްޓަކައި މިއަދު
އަޅުގަނޑުމެން ރިޔާސީ ދައުރު ފަށަންވީ ކޮން ތާރީޚެއްގައި ކަމެއް ނޭނގެ. އަޅުގަނޑު ހަނދާންވޭ، މި މަޖލީހުގައި
ވެސް އަޅުގަނޑުމެން ބަހުސްކުރިން، ނުވަތަ އަށާރަ ވަނަ ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގައި މިހާރުގެ ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ
ވަޑައިގެން ހުވާކުރަންވީ ކޮންދުވަހެއްކަން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ނޭނގިގެން މި މަޖިލީހުގައި ބަހުސްކުރި. އެހެންވީމާ،
އެކަމުގައި ސުޕްރީމް ކޯޓުން ޢަމަލުކޮށްފައި އޮތް ގޮތަކީ ކޮބައިތޯ ބެލުން އެއީ ބުއްދިވެރިކަމެއް. އެހެންނޫންވާނަމަ
ރިޔާސީ ދައުރު ދިގުކޮށްލުމުގެ ބާރަކީ ވެސް ކޮންމެވެސް ދުވަހަކުން ސުޕްރީމް ކޯޓުން ބޭނުންކޮށްފާނެ ބާރެއް ކަމަށް
އަޅުގަނޑަށް ގަބޫލުކުރެވޭ. އަދިވެސް އެއްފަހަރު، އަޅުގަނޑު، މެދުހެންވޭރު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އަދި
އެމް.ޑީ.ޕީގެ ޕާލިމަންޓްރީ ގްރޫޕުގެ ލީޑަރު ހުށަހެޅުއްވި އިޞްލާޙަށް އަޅުގަނޑު ތާއީދުކުރަން. ކޮމިޓީއަށް ގެންގޮސްގެން
ދިރާސާކޮށް، މިއާ ދޭތެރޭގައި ދެން އިތުރަށް ކަން ކުރަންވީ ގޮތް ނިންމަވައިދެއްވުމަށް އަޅުގަނޑު ވަރަށް ބޮޑަށް އެދެން.
ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ ދެއްވި ފުރުޞަތަށް.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުންނަށް ޕޯޓަލްގެ 5.3 އިން ޑޮކިޔުމަންޓްސް ސެކްޝަނުން މި
ރިޕޯޓު ބައްލަވައިލައްވަން ދަތިފުޅު ކަމަށް ވަނީ ވިއްޔާ ސެކްރެޓޭރިއެޓުގައި ދެންނެވީމާ ހާޑް ކޮޕީއެއް އެ ބޭފުޅުން
ދެއްވާނެ. އަޅުގަނޑު މިހާރު މި ފުރުޞަތުއަރުވަނީ އިނގުރައިދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޙަސަން އަޙްމަދަށް.
19

އިނގުރައިދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު ޙަސަން އަޙްމަދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ޖުޑީޝަލް ސަރވިސް ކޮމިޝަނުން ތައްޔާރުކޮށްގެން މި މަޖިލީހަށް ފޮނުވި ރިޕޯޓަށް
އަޅުގަނޑު ފުރިހަމައަށް ތާއީދުކުރަން. މި ކަމަކީ މިއަދަކު، އިއްޔެއަކު ދިމާވެގެން އުޅޭ ކަމެއް ނޫން. ވަރަށް ސަރީޙަ
އިބާރާތުން މި ޤާނޫނުއަސާސީގައި ކޮންމެ ބަޔަކު ކަންކުރަންވާ ގޮތް ކަނޑައެޅި، ބަޔާންވެގެން ލިޔެފައި އެބައޮތް. އެއާ
ޚިލާފަށް ކަންކަން ކުރި ވާހަކައިގެ ރިޕޯޓެއް މިއަދު މި މަޖިލީހަށް އައިސްފައި ވަނީ. އަޅުގަނޑު ދެކޭގޮތުގައި މި ރާއްޖޭގެ
ރައްޔިތުން އެދި ތިބެ ގޮވަނީ، ޢަދުލުއިންޞާފު ޤާއިމުކޮށްދޭށޭ. އެހެންނަމަވެސް، ދުވަހަކު ވެސް އެކަން އަދި
މިހާހިސާބަށް ފެނިގެނެއް ނުދޭ. ހަމަ ކޮންމެ ދައުރެއް ނިމޭއިރަށް ދެން އަންނަ ދައުރެއްގައި އަޅުގަނޑުމެން މިކަން
ކުރާނަމޭ ކިޔާފައި ރައްޔިތުންގެ ގޭގެއަށް ވަދެ، އެ އަޑުއަހައިގެން އައިސް އަނެއް ދައުރު ނިމިގެންދާއިރަށް އެ
ރައްޔިތުންނަކަށް އިންސާފެއް ލިބިގެންދާ ތަނެއް ނުފެނޭ. މި ރިޕޯޓުގައި ހިމެނިފައިނުވާ ކަމެއް އަޅުގަނޑު
ފާހަގަކޮށްލާނަން. 2013 ވަނަ އަހަރު ރިޔާސީ އިންތިޚާބު ބާއްވަން ވެގެން ސުޕްރީމް ކޯޓުން ހަދާފައި އޮންނާނެ
ގައިޑްލައިނެއް. ދިހަ ހާސް ކެނޑިޑޭޓުން ކުރިމަތިލިޔަސް، އެ ދިހަ ހާސް ކެނޑިޑޭޓުން ސޮއިކޮށްފައި ނޫނިއްޔާ
އިންތިޚާބެއް ނުބޭއްވޭނޭ. އެހެންވީމާ، މި ކަންތައް ވެސް އަދި މިއަދާ ހަމައަށް ވެސް ހަމަ އޮތީ އެ ގޮތުގައި. ހަމަ
ކޮންމެ އިންތިޚާބެއް އަންނައިރަށް ތި ވިދާޅުވާ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ އަރިހަށް ގޮސްގެން ނޫނީ ވިދާޅުވާ ގޮތަކަށް ނޫނިއްޔާ
އިންތިޚާބު ބޭއްވޭ ގޮތަށް. އެހެންނަމަވެސް، އިލެކްޝަންސް ކޮމިޝަނަކީ ޤާނޫނުއަސާސީއާއި ގާނޫނުތަކުން މިނިވަންކަމާ
އެކީގައި ރާއްޖޭގެ އިންތިޚާބުތައް ބާއްވަން ކަނޑައަޅާފައި އޮންނަ މުއައްސަސާ. އެ ބާރުތައް ވެސް ވަކިކޮށްފައިވާ ކަމަށް
އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރަން. ދެން މިހެން ވާހަކަދައްކާއިރުގައި ތި ރިޕޯޓުގެ މައްޗަށް ބިނާކުރާ އިރު، ތި ހުންނަނީ ހަމަ ސީދާ
ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނުއަސާސީއާ ކަނޑައެޅިގެން ޚިލާފު ވެފައި ހުރި ކަންކަން. ހަމަ އެ ކަންކަމުގެ މައްޗަށް އަޅުގަނޑުމެން
ބަލަން ތިބެ، ދެން ހަމަ މިއާއިގެން ކުރިއަށް އަޅުގަނޑުމެން ދާނީތޯ، މިއަށް ރަނގަޅު ގޮތެއް ، ޤައުމަށް، ރައްޔިތުންނަށް
އަޅުގަނޑުމެން ގޮތެއް ހޯދައިދޭނީތޯ؟ އަޅުގަނޑު ދެކޭގޮތުގައި ފަނޑިޔާރުގެއަކީ ސިޔާސީ ތަނެއް ނޫން. ފަނޑިޔާރުގެ
ބިނާވެގެން ވާންވާނީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނުއަސާސީއާއި ، ގާ ނޫނުތަކާއި، އަދި އެ ބޭފުޅުންނަށް ކަނޑައަޅާފައި ހުންނަ
ގާނޫނުތަކާ އެއްގޮތްވާ ގޮތުގެ މަތީން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޢަދުލުއިންޞާފު ޤާއިމުކުރުމުގެ އެންމެހައި ކަންކަން އެންމެ
ފުރިހަމައަށް ޢަދުލުވެރިކަމާއެކީ ކުރުމުގެ ކަންކަން ކުރުމުގެ ބާރު. އެ ނޫން އެއްވެސް ބާރެއް އެ ބޭފުޅުންނަށް ލިބިގެނެއް
ނުވޭ. އަޅުގަނޑުމެން ދެކޭގޮތުގައި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ، ކަމެއް ކުރީމާ އެކަމުގެ ވާހަކަ މީޑިއާ ގައި
ލިޔެވޭ. އެހެން ތާކުން ކަމެއް ކޮށްފިއްޔާ އެ ވާހަކަ ލިޔެވޭ. ފަނޑިޔާރުމަނިކުފާނުގެ ވާހަކަ އެއް އެއްވެސް ތާ ކު
ލިޔެވިގެނެއް ނުވޭ. ލޯމަރާލައިގެން ވެސް ނުވޭ. ހީލެވިގެން ވެ ސް ނުވޭ. އެސްފިޔަ ގުޑުވައިލެ ވިގެން ވެސް ނުވޭ. އެއިން
ތަނަކަށް ވަދެލީމާ އެހެރަ އަންނަ ވާހަކަތައް ؛ މަބައދައުތަކާ ހެދި އަޅުގަނޑުމެން އިންސާނުން ބިރުވެތިވެ މި ތިބެނީ.
20

ކަމެއް ކުރާ ކަމަށް ވަންޏާ، ޤާނޫނުއަސާސީއާ ޚިލާފަށް ކޮންމެ ބަޔަކު ކަމެއް ކުރިޔަސް އެ ވާހަކަ ދިވެހިރާއްޖޭގެ
ރައްޔިތުންނަށް ދެއްކެންޖެހޭނެ. އެކަން ޙައްލުކުރުމަށްޓަކައި، އިޞްލާޙުކުރުމަށްޓަކައި އެ ވާހަކަ ދެއްކެންޖެހޭނެ.
ކުށްވެރިވެގެނެއް ނުވާނެ. ދިވެހިރާއްޖޭގެ އެއްވެސް މުއައްސަސާއަކީ، ދައުލަތުގެ އެއްވެސް މުއައްސަސާއަކީ ،
ދިވެހިރާއްޖޭގެ ރަ އްޔިތުން ބިރުގަންނަ ތަނަކަށް ވެގެނެ އް ނުވާނެ. އެ މުއައްސަސާއަކާ ހަވާލުކޮށްފައި އޮންނަ
މަސްއޫލިއްޔަތު އެންމެ ފުރިހަމައަށް އަދާކުރީމާ ޤައުމެއް ބިނާވެގެންދާނީ. މީގެ މައްޗަށް ، ދިވެހިރާއްޖެއަކީ ބޭރުގެ އެތައް
އިންވެސްޓަރުންނެއް އިންވެސްޓްކޮށްގެން ތިބޭ ޤައުމެއް. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޢަދުލުއިންޞާފުގެ ނިޒާމާ ހެދި އިންވެސްޓުކުރާނެ
މީހުން ވެސް އަސްލު މަދުވޭ މި ތަނަށް އައިސް، ވާނެ ގޮތެއް ނޭނގޭތީވެ. މިދަންނަވާ ވާހަކައަކީ ، ޢަދުލުއިންޞާފަކީ
ދައުލަތުގެ އެންމެ މަތީ މީހާއަށް ވިޔަސް، ދިވެހިރާއްޖޭގެ އެންމެ އާދައިގެ ރައްޔިތު މީހާއަށް ވިޔަސް އިންސާފު
ލިބެންވާނީ ހަމަހަމަކަމާ އެކީގައި. އެނޫން ގޮތަކަށް އިންސާފު ގޮސްގެނެއް ނުވާނެ. އެހެންވީމާ، މި ރިޕޯޓު ހަމަ
ކޮމިޓީއަކަށް ގެންގޮސް، މިއަށް ދިރާސާކޮށް ހަމަ ރަނގަޅަށް ދިރާސާކޮށްފައި އަޅުގަނޑުމެން ވެސް ގަބޫލުކުރަން،
އަޅުގަނޑުމެން މި އުޅެނީކީ ވަކި ފަނޑިޔާރުން ވަކި ތަނެއްގައި ތިބީތީކީ ވެސް ނޫން. އަދި ވަކި ބަޔަކާ ޖެހިގަނެގެނެއް
ވެސް ނޫން. އެހެންނަމަވެސް، އިންސާނާ ދުނިޔޭގައި އުޅޭއިރު ކަމެއް ހަވާލުކުރީމާ އެކަން ރީތި، ތާހިރުގޮތުގައި ނުކުރެވި
ގޮސް ހުރި ކަންކަމުގެ ވާހަކަ އަޅުގަނޑުމެން މި ދައްކަނީ. މިއަކީ ވަކި ބަޔަކާ އަޅުވާފައި ކުރާ މަސަ އްކަތެއް ނޫން.
އެހެންނަމަވެސް މަސައްކަތް ހަވާލުކުރީމާ އެކަންކަން ގޯހުން ދާ ކަމަށް ވަންޏާ އެ ވާހަކަ ދެކެވި، އެކަން
ރަނގަޅުކުރުމުގެ މަސްއޫލިއްޔަތު ކަނޑައަޅާފައި މި ރާއްޖޭގެ ރައްޔިތުން އޮތީ، މި މަޖިލީހަށް. އަޅުގަނޑު ދެކޭގޮތުގައި
ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހުރިހާ ރައްޔިތުން އުފާވެރިކަމާއި ހިތްހަމަޖެހުމާ އެކީގައި ތިއްބަވާ! އިރާދަފުޅުކުރެއްވިއްޔާ ތިޔަ
ރައްޔިތުން އެޖެންޑާ 19 ޤާއިމުކޮށްފައި، މި މަޖިލީހަށް މަތިކޮށްކޮފައިވާ މަސްއޫލިއްޔަތު ފުރިހަމަ ގޮތުގައި
އިރާދަފުޅުކުރެއް ވި އްޔާ ނިމިގެންދާނެ. ދެއްވި ފުރުޞަތަށް ވަރަ ށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. އަޅުގަނޑު މިހާރު މި ފުރުޞަތުއަރުވަނީ، ނޮޅިވަރަމް ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި
މެންބަރު މުޙައްމަދު ނަޝީދު ޢަބްދުاله އަށް.
ނޮޅިވަރަމް ދާއިރާގެ މެންބަރު މުޙައްމަދު ނަޝީދު ޢަބްދުاله ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަޅުގަނޑު ފުރަތަމަ ސުވާލެއް ކޮށްލަން ބޭނުންވަނީ. މިއީ ކޮން މަޤްޞަދެއްގައި ތައްޔާރުކުރި ރިޕޯޓެއްތޯ؟ މަނިކުފާނު
ވެސް ހިމެނޭ ޖޭ.އެސް.ސީން މިފަދަ ރިޕޯޓެއް ތައްޔާރުކުރީ. މިހާ އަވަސް އަރުވަ އިލައިގެން؛ މިއަށްވުރެ ވަރަށް ބައިވަރު
މައްސަލަތައް އެބަ ހުރި ސުޕްރީމް ކޯޓުން ގަވާއިދާ ޚިލާފަށް ނިންމާފަ. އެންމެ ފުރަތަމައިނުން ވިސްނާލަންވީ، 1
21

ފެބުރުވަރީގައި މަސްހުނިގަނޑެއްހެން އެ ނެރުނު އަމުރު. އެ އަމުރުގެ ވާހަކަ ވެސް މި ރިޕޯޓުގައި ހިމަނާލި ނަމަ،
ވަރަށް ފުރިހަމަވާނެ. ދެން ޙުމާމަށް މަރުގެ ޙުކުމްދޭންވެގެން ސިޓީއެއް ހިފައިގެން ގޮއްސަ...
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. އެ މައްސަލަ ވެސް އަދި ދެން މިހާރު ތި ވިދާޅުވާ މައްސަލަ ވެސް މި ރިޕޯޓުގައި އޮތީ
ހިމެނިފަ. އެހެންވީމާ، ރިޕޯޓު އެ އޮތީ ޕޯޓަލްގެ 5.3 ގައި. ބައްލަވަ އިލެއްވުން ބުއްދިވެރި.
ނޮޅިވަރަމް ދާއިރާގެ މެންބަރު މުޙައްމަދު ނަޝީދު ޢަބްދުاله ވާހަކަދެއްކެވުން:
ބަލައިފިން. ހުރިހާ ބޭފުޅުން ވެސް ތިބީ މީގައި. އަޅުގަނޑު ވެސް މީތި ބަލައިފިން ވަރަށް ރަނގަޅަށް. ބެލިއިރަކު 1
ފެބްރުވަރީގެ އަމުރުގެ ބާތިލު ބައި މީގައި އޮންނާނީ. 1 ފެބުރުވަރީގައި އަމުރެއް މިއަކު ނޯންނާނެ. އެހެންވީމާ، ދެން
އަނެއް ކަމަކީ ، ޙުމާމްގެ މަރުގެ މައްސަލައިގައި ޙުމާމްގެ ވާހަކަ ދައްކާއިރު ކީއްވެގެންތޯ މީގައި ނުހިމަނަނީ ނައިފަރު
ކޯޓުން ކުރި ޒިނޭގެ ޙުކުމް ބާތިލުކުރި ވާހަކަ. އެ ވާހަކަ ވެސް ހިމަނާލަންވީނޫންތޯ. އެވެސް ހަމަ ވަރަށް ރަނގަޅު
ވާހަކައެއް ހިމަނާލަން. އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގައި ވަކި ކަމެއް ނޫން. މަރުގެ މައްސަލަ އެކަންޏެއް ނޫން ހިމެނެނީކީ.
ޒިނޭގެ ކަންތައް ވެސް އެބަ އޮ ތް އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގައި. މި ރިޕޯޓެއް އެއްޗެއް ތައްޔާރުކުރާއިރު ބަލާފައި ފުރިހަމަ
ރިޕޯޓެއް ތައްޔާރުކުރާއިރު ، ވަކި މަޤްޞަދެއް ހާސިލުކުރަން އަވަސް އަރުވާލައިގެން ކޮށްލުމަށްވުރެ މީގައި ހުރި ހުރިހާ
ކަމެއް. ދެން ވިލުފުށީ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޙަސަން ޢަފީފު އެ ފާހަގަކުރެއްވީ ވެސް ވަރަށް ރަނގަޅު
ޕޮއިންޓުތަކެއް. މާފަންނު އުތުރު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އިމްތިޔާޒު ފަހުމީ އެ ފާހަގަކުރި ޕޮއިންޓުތައް ވެސް
ވަރަށް ރަނގަޅު. އެހެންވީމާ، މިގޮތަށް ހުރިހާ ކަމަކަށް އަލިއަޅުވަ އިލައިގެން އެއްޗެއް ތައްޔާރުކޮށްފައި އަވަސް
އަރުވަ އިލައިގެން ކުރުމަށްވުރެ ރަނގަޅުވާނެ ކަމަށް އަޅުގަ ނޑަށް ފެންނާތީ އެކަމަށް އެބަޖެހޭ ކަންނޭނގެ ޖުޑީޝަލަ
ސަރވިސް ކޮމިޝަނުން ވެސް މަސައްކަތްކުރަން. ހަމަ ކަމެއް ދާއިރަށް އެކަމެއް ތެޅިގަނެގެން؛ ދެން އަނެއްކާ އަނެއް
ކަމަކީ، މިހާރު އެބަ ފަނޑިޔާރުން ޢައްޔަންކުރަން، ހުކުރު ދުވަހު މި ފުރުޞަތު ހުޅުވައިލަނީ. ހުކުރު ދުވަހު ފުރުޞަތު
ހުޅުވައިލާފައި ހޮނިހިރު ދުވަހަކީ ބަންދު ދުވަހެއް. އާދީ އްތަ ދުވަހު 12 ޖަހަންވާ އިރަށް އެ ބަ ޖެހޭ ފޯމުތަކާ އެއްޗެހި.
ކިހިނެއްތޯ އެ މީހުންގެ ކުށުގެ ރެކޯޑް ފޯމުތަކާ އެއްޗެހި ފުރާނީ؟ މި ހުރިހާ ކަމެއް މިގޮތަށް އޮއްވާ އެބަޖެހޭ
މިކަންތައްތަކަށް ޙައްލެއް ހޯދަން. ކީއްކުރަންތޯ ތެޅިގަނެގެން މި އުޅެނީ މަސައްކަތްތައް ކުރަން؟ ހަމަ ތެޅިގަނެގެން
ނޫނަސް މިކަންތައްތައް ޙައްލުކުރެވޭނެ ވަގުތު އެބަ އޮތް. ތި ބޭފުޅުންގެ ސުޕަރ މެޖޯރިޓީ މި އޮތީ. ވަރަށް
ފަޚުރުވެރިވެލާފައި އެބަބުނޭ 65 ،64. މަނިކުފާނާ ލައިގެން 65 މެންބަރުން. އެހެންވެއްޖެއްޔާ ތެޅިގަނެގެން ނޫނަސް މި
ކަންތައްތައް ޙައްލުކުރެވޭނެ ނޫންތޯ. ވަގުތު ވެސް ލިބޭނެ ނޫންތޯ މި ކަންތައްތަކަށް. އެހެންވީމާ، މި ކަންތައްތައް
22

ކުރާއިރު މީގެފަހުން ވެސް ބަލަ އިލައިގެން ރަނގަޅަށް މި ކަންތައްތައް ފުރިހަމަކޮށް ނިންމާލަދެއްވުން އަޅުގަނޑު ވަރަށް
ބޮޑަށް އެދެން. އޭރުން ރައް ޔިތުންނަށް ތި ހާސިލުކޮށްދޭން ބޭނުންވާ ކަންތައް ހާސިލުކުރަ ން ވެސް އަދި ރައްޔިތުންނަށް
ބަލައިގަންނަން ވެސް ފަސޭހަވާނެ މި ކަންތައްތައް. ޝުކުރިއްޔާ ވަރަށް ބޮޑަށް ދެއްވި ފުރުޞަތަށް.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. އަޅުގަނޑު މިހާރު މި ފުރުޞަތުއަރުވަނީ އުނގޫފާރު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު
މުޙައްމަދު ވަޙީދަށް.
އުނގޫފާރު ދާއިރާގެ މެންބަރު މުޙައްމަދު ވަޙީދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
.` ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މި ސަރުކާރަކީ އަވަސްއަރުވައިލައިގެން ، ތެޅިގަނެގެން ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ
ފުރާޅުން ޓިނު ނަގައި، ފަނޑިޔާރުން ހައްޔަރުކުރާނެ ސަރުކާރެއް ނޫން. ޖޭ.އެސް.ސީން، ސުޕްރީމް ކޯޓުން
ޤާނޫނުއަސާސީއާ ޚިލާފަށް ނިންމާފައިވާ ކަންކަން ފާހަގަކުރައްވައި މި މަޖިލީހަށް ރިޕޯޓެއް ފޮނުއްވަ އިދެއްވީތީ އަޅުގަނޑު
ޝުކުރު ދަންނަވަން ޖޭ.އެސް.ސީއަށް. ހަމައެއާއެކީގައި މީގައި ފާހަގަކުރައްވާފައި އެބައޮތް، އާދެ! ދި ވެހިރާއްޖޭގެ
ސުޕްރީމް ކޯޓުން ގާނޫނާ ޚިލާފަށް ކުރައްވާފައިވާ 17 ކަމެއް. އަޅުގަނޑު ދަންނަވާނީ މި ލިސްޓު މާ ބޮޑަށް ވެސް މަދޭ.
މިދިޔަ މުއްދަތުގައި މީގެ އެތައްއެތައް ކަމެއް ސުޕްރީމް ކޯޓުން ކުރެއްވި ތަން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެނިގެންހިނގައްޖެ.
މިގޮތުން އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލާނަން. މިސާލަކަށް، އާ ޤާނޫނުއަސާސީ ތަސްދީގު ކުރެވި ، ޢަމަލުކުރަން ފެށުމާ އެކީގައި
އުފެދުނު އިންތިޤާލީ ސުޕްރީމް ކޯޓު ރޭގަނޑުދަންވަރު ކޯޓު ހުޅުވައިގެން ދާއިމީ ކޯޓަކަށް، ދާއިމީ ސުޕްރީމް ކޯޓަކަށް
ބަދަލުކުރެއްވުމަށް އެ ބޭފުޅުން ކުރެއްވި މަސައްކަތް؛ އެވެސް އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރާ ގޮތުގައި މި ރިޕޯޓުގައި
ހިމަނަންޖެހޭނެ ކަމެއް. ހަމައެއާއެކީގައި 2008 ނޮވެންބަރު 11 ގައި ފެށުނު 5 އަހަރުގެ ރިޔާސީ ދައުރު އިތުރުކުރުމަށް
ސުޕްރީމް ކޯޓުން ނިންމި ކަންތައް، ނިންމިނިންމުން. އެވެސް އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ މި ރިޕޯޓުގައި ފާހަގަކުރަންޖެހޭ ކަމެއް
ކަންނޭނގެ. ހަމައެއާއެކީގައި ގާނޫނާ ޚިލާފަށް ކުރާ ކަންކަން އެއީ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، ގާނޫނުގެ މަޤްޞަދު ގެއްލޭ
ގޮތަށް ނުވަތަ ގާނޫނަކުން މަތިކޮށްފައިވާ، ޤާނޫނުއަސާސީން މަތިކޮށްފައިވާ ޒިންމާ އަދާނުކުރެވޭ ގޮތަށް އަންގާ
އެންގުންތައް ވެސް އެއީ. މިސާލަކަށް ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެނިގެންދިޔަ އާއްމު ސިޓީ
ނެރުއްވައިގެން ކަނޑައެޅިގެން ގާނޫނާ ޚިލާފަށް ނުވަތަ ޤާނޫނުއަސާސީ އާއި ގާނޫނުގެ ބާރު ކަނޑުވަ އިލުމަށް ހިންގަވާފައި
ހުރި ކަންތައް. މިގޮތުން އެއް ކަމެއް އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލާނަން. ޤާނޫނުއަސާސީގެ 42 ވަނަ މާއްދާގެ (ރ) ގައި އެބަ
ލާޒިމްކުރޭ، ހުޅުވާލައިގެން ބާއްވާ ޝަރީޢަތްތަކުން ނެރޭ ކޯޓް އަމުރުތަކާއި ޙުކުމްތައް ބޭނުންވާ ފަރާތްތަކަށް ފެންނަން
ބަހައްޓަންޖެހޭނެ ކަމަށް. ސު ޕްރީމް ކޯޓުގެ އާއްމު ސިޓީ ނަންބަރު 01/2009، މި ސިޓީން މި ވަނީ ސަރުޢީ
23

ކޯޓުތަކުގައި މިކަން ކުރިޔަނުދިނުމަށް ޓަކައި، އެ ކޯޓުގެ ދަށުން ހިނގާ ޑީ.ޖޭ އެޑްމިނިސްޓްރޭޓިވްގެ ދަށުން މިކަން
ކުރުމަށްޓަކައި، މިކަން ކޯޓުތަކުން ކުރިޔަ ދިުުނުމަށް ޓަކައި އާއްމު ސިޓީއަކުން ވަނީ އަންގާފަ. ހަމައެއާއެކީގައި ވަރަށް
ހެއްވާ ކަންކަން ވެސް އި އްޒަތްތެރި ރައީސް ކުރައްވާފައި އެބަހުރި. 04/2016، ސުޕްރީ މް ކޯޓުގެ އާއްމު ސިޓީއަކުން
އެބައޮތް ދަށު ކޯޓުތަކުން ޓްރެއިނިންގ ޕްރޮގްރާމުތަކުގަޔާ އި ދައުލަތުގެ މުއައްސަސާތަކުން ބާއްވާ ވޯ ކްޝޮޕް، ސެމިނަރ
ފަދަ ތަންތަނުގައި ފަނޑިޔާރުން ބައިވެރިކުރުން މަނާކޮށްފަ. އުނގެނުމުގެ ފުރުޞަތު އެބައޮތް ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ އާއްމު
ސިޓީއަކުން ހުއްޓުވާފަ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު އުއްމީދު ކުރަން މި ކަންކަން ވެސް އެ ރިޕޯޓު ގައި އިތުރަށް
ދިރާސާކުރައްވާއިރު ހިމަނުއްވާނެ ކަމަށް. ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. އަޅުގަނޑު މިހާރު މި ފުރުޞަތުއަރުވަނީ އޭދަފުށީ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި
މެންބަރު އަޙްމަދު ސަލީމަށް.
އޭދަފުށީ ދާއިރާގެ މެންބަރު އަޙްމަދު ސަލީމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އާދެ! މިއަދު ހުށަހެޅިގެން މި އުޅޭ ރިޕޯޓާ ބެހޭ ގޮތުން އަޅުގަނޑު ވެސް
އެއްޗެއް ދަންނަވައިލާނަން. މިހާރު ޙަޤީޤަތުގައި ދެންމެ އިއްޒަތްތެރި އެހެން މެންބަރަކު ވެސް ވިދާޅުވި ފަދައިން، މީގެ
ޙަޤީޤީ މަޤްޞަދަކީ ހަމަ އިޞްލާޙުކުރުންތޯ، ނޫނީ މިހާރު ސުޕްރީމް ކޯޓުގައި ތިބި 5 ފަނޑިޔާރުން ހަމަ
ބޭރުކޮށްލުންތޯ؟ މިއީ އަޅުގަނޑުގެ ހިތުގައި އުފެދޭ ސުވާލެއް. އެ ބޭފުޅުން ބޭރުކުރަން ބޭނުމިއްޔާ މި ގަރާރު މި ތަނަށް
ނުގެނެސް ވެސް ، ޖޭ.އެސް.ސީން އެ މީހުންގެ މައްސަލަތައް ބެލުމަށްފަހު މި އިއްޒަތްތެރި މަޖިލީހަށް އެ މީހުން
ވަކިކުރަން ފޮނުވިދާނެ. އެހެން ނަމަވެސް، ބަޔަކު ފަޟީޙަތްކުރުމަށް ޓަކައި އަޅުގަނޑުމެން ކޮންމެހެން އެ މީހުންގެ
ވާހަކަތައް މުޅި ރާއްޖޭގެ ހުރިހާ ފަރާތަކަށް އެ ވާހަކަތައް އަޑުއިވޭ ގޮތަށް އަޅުގަނޑުމެން ޤައުމުގެ 3 ބާރޭ
އަޅުގަނޑުމެން މި ކިޔަނީ. 3 ބާރުން އެއް ބާރު ފަޞީޙަތްކުރުމަށް ޓަކައި ވާހަކަދެއްކުމަކީ އެހާ ރަނގަޅު ކަމެއް
ކަމަކަށް އަޅުގަނޑެއް ނުދެކެން. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އަޅުގަނޑުމެންގެ ޝަރުޢީ ދާއިރާއަކީ އެންމެން ވެސް ޙަޤީޤީ
އިޞްލާޙުކުރަން ބޭނުންވާނެ. ރަނގަޅު ޙުކުމްތައް ނެރެން ބޭނުންވާނެ. ޢަދުލުއިންޞާފު ޤާއިމުކުރަން ބޭނުންވާނެ.
މާތްاله ފޮނުއްވި 1 ލައްކަ 24 ހާސް ނަބީބޭކަލުންނާއި އެތައް ރަސޫލު ބޭކަލުންނެއް ފޮނުއްވުމުގެ އެންމެ މާތް އެއް
މަޤްޞަދަކީ، ޢަދުލުއިންޞާފު ދުނިޔެމަތީގައި ޤާއިމު ކޮށްދިނުން. އެހެންވީމާ، ޢަދުލުއިންޞާފު ޤާއިމުކުރުމަށް ޓަކައި އެއް
ކަމަކީ، އަޅުގަނޑުމެންގެ ތެރެއިން އެއްވެސް އިންސާނަ ކު އެއަށް ދެކޮޅުހަދާނެ ކަމެއް ނޫން. މީގައި މައްސަލަޖެހިގެން މި
އުޅެނީ އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ ޙަޤީޤަތުގައި ވެސް މި އުޅެނީ ޢަދުލުއިންޞާފު ޤާއިމުކުރަންތޯ، ނޫނީ އަނެއްކާވެސް އެހެން
24

ބައެއްގެ ބާރުގެ ދަށަށް ޖުޑީޝަރީ ގެންނަންތޯ؟ މިއީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ހިތުގައި އުފެދޭ ސުވާލުތަކަކީ . މި ސުވާލުތަކަށް
ޖަވާބު ލިބެނިކޮށް އަޅުގަނޑުމެންނަކަށް މިއަކީ މައްސަލައެއް ނޫން. ކާކުތޯ ބޭނުންވާނީ ޢަދުލުއިންޞާފު ނުލިބޭކަން.
އަޅުގަނޑަކަށް ހިއެއްނުވޭ ދުނިޔޭގެ އެއްވެސް މީހަކު ބޭނުމެއް ނުވާނެ، ޢަދުލުއިންޞާފު ނުލިބޭކަށެއް. ދެން އިސްލާމީ
ޝަރީޢަތަކީ ޙަޤީޤަތުގަ އި ބޭރު ފުށަށް ހިނގާ އެއްޗެއް. އެ މައްސަލައަށް ޙަޤީޤީ އޮންނަ ނޫން ގޮތަކަށް ވެސް ދިޔުމަކީ
ހަމަ އެކަށީގެންވާ ކަމެއް. ކަންކުރި މީހާ ސަލާމަތްވެފައި، ކަން ނުކުރާ މީހާ ބެދޭ ތަން ވެސް އަންނަ ފަހަރު އެބަދޭ.
އެއީ ދެ ފަރާތުން ދައްކާ ވާހަކައިގެ މައްޗަށް ބިނާކޮށް ޙުކުމެއް ނެރޭ ނަމަ، މޮޅަށް ވާހަކަދައްކާ ފަރާތަކުން އެ
ކާމިޔާބުކުރުމަކީ ވަރަށް ގިނަ ފަހަރު އެކަމެއް ހިނގާ ކަމެއް. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އަޅުގަނޑު އިސްލާމީ ތާރީޚުން
މީގައި ކުޑަކުޑަ މިސާލެއް ނަގާނަން. އަޅުގަނޑު ކުރީ ދުވަހެއްގައި ވެސް މި ވާހަކަ ދެއްކިން. ޢަލީގެފާނުގެ އައްޑަނަކޮޅު
ގެއްލުނު މައްސަލަ. ޢަލީގެފާނުގެ އައްޑަނަކޮޅު ގެއްލުނު މައްސަލައިގައި ޢަލީގެފާނު ދަޢުވާކުރީ ޔަހޫދީއަކަށް ދަޢުވާކުރީ.
މުސްލިމެއް ވެސް ނޫން. ޔަހޫދީއަކާ ދަޢުވާކުރީ. ޔަހޫދީއާ ދަޢު ވާކުރުމަށް ޤާޟީ ޝުރައިޚް ކިޔާ ބޭކަލަކު އޭރުގެ...
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއް ކެވުން:
ކާށިދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު.
(ނިޒާމީ މައްސަލަ)
ކާށިދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު ޢަބްދުاله ޖާބިރު ވާހަކަދެއްކެވުން:
މިހާރު ޢަލީގެފާނާއި، ޢުމަރުގެފާނާއި، އެކަހަލަ އެއްވެސް މައްސަލައެއް މިތާގައި ނޫޅޭއިރެއްގައި، ނަބީބޭކަލުންގެ ވާހަކަ
ދައްކާއިރު އަޅުގަނޑަށް ކުޑަކޮށް އޮޅުންއަރަނީ، މި މަޖިލީހާއި އެ ބޭފުޅުންނާ ދޭތެރޭގައި ބްރިޖުކުރަން އޭދަފުށީ ދާއިރާގެ
މެންބަރު ކުރައްވާ ބުރަ މަސައްކަތަށް؛ އަޅުގަނޑަށް ނޭނގޭ ބައިވަރު ވާހަކަ ދައްކާތީ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އިނގޭ
ލޭންގުއޭޖަކުން މިތާ ވާހަކަދައް ކަން ގަވާއިދުގައި ބަރާބަރަށް ބުނެފައި އޮންނާނީ. ނޭނގޭ މަޢުލޫމާތެއް މަޖިލީހުގައި...
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. އެއްވެސް އިއްޒަތްތެރި މެންބަރަކު މި ތަނުގައި ދައްކަވަމުންގެންދަވާ ވާހަކައަކީ
ނުރަނގަޅު ވާހަކައެއް ކަމަށް ވަނީ ވިއްޔާ އަޅުގަނޑު އެކަން ފާހަގަކުރާނަން. އަޅުގަނޑަށް އިނގޭނެ. އޭދަފުށީ ދާއިރާގެ
އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު.
25

އޭދަފުށީ ދާއިރާގެ މެންބަރު އަޙްމަދު ސަލީމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ކާށިދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރަށް އަޅުގަނޑު ޝުކުރު ދަންނަވަން. އެހެންނަމަވެސް،
އެހެން މީހުން ދައްކާ ވާހަކައަށް ހުރަސްއެޅުމުގެ ގޮތުން ނިޒާމީ ނުކުތާ ނަގައިގެން ވާހަކަދެއްކުމަކީ ވަރަށް އުނދަގޫ
ކަމެއް. އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވެސް...
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ނޫން، ނޫން. އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު .ކާށިދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އެ ވިދާޅުވާ ވާހަކައަކީ ، އިސްލާމީ ތާރީޚުގެ
ކަންކަން ފާހަގަކުރަމުން ގެންދަވާއިރުގައި ، އަދި ޚާއްޞަކޮށް ނަބީބޭކަލުންގެ ހަޔާތާ ގުޅޭ ގޮތުން ކަންކަން
ފާހަގަކުރަމުންގެންދަވާއިރުގައި، އަދި އެކަންކަން ސިޔާސީ މިސާލަށް ވާ ގޮތަށް ބޭނުންކުރައްވަމުން ގެންދަވާއިރުގައި
ނުރަނގަޅު ވާހަކައެއް އޭގައި ފާހަގަވެއްޖެ އްޔާ ކިހިނެއްތޯ ހަދާނީ؟ އަޅުގަނޑު ދެންނެވި ވާހަކައަކީ އިސްލާމީ ތާރީޚު
އަޅުގަނޑަށް ވެސް އިނގޭނޭ. އެހެންވީމާ، ނުރަނގަޅު ވެއްޖެއްޔާ އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްދޭނަމޭ.
އޭދަފުށީ ދާއިރާގެ މެންބަރު އަޙްމަދު ސަލީމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ވާހަކައަށް ހުރަސްއެޅުމުގެ ގޮތުން ވާހަދައްކާތީ ވަރަށް އުނދަގޫވޭ. ދެން އަޅުގަނޑަށް ވެސް ދައްކަން ހުންނަ ވާހަކަތައް
ބައެއް ފަހަރު ހަދާންނެތިގެންދާ ގޮތް ވެސް ވޭ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ދެން މި މައްސަލައިގަ އި ކޮންމެއަކަސް ޤާޟީ
ޝުރައިޙް ޝަރީޢަތްކުރެއްވި. ޝަރީޢަތްކުރުމަށްފަހު މި ޝަރީޢަތް ކާމިޔާބުކުރީ ޔަހޫދީ. ކޮންމެއަކަސް މި އައްޑަނަކޮޅު،
އާޚިރުގެ ނަތީޖާއަކީ ކޮބައިތޯ؟ އާޚިރުގަ އި ނަތީޖާއަކީ ، އޭނަ އިސްލާމްވެގެން އައިސް އޭނަ އެ އަށްޑަނަކޮޅު ޢަލީގެފާނާ
ހަވާލުކުރެއްވީ. ޙަޤީޤަތުގައި ނިކަން ވިސްނައިބައްލަވާ. ޢަލީގެފާނަކީ އާދައިގެ ބޭކަލެއް ނޫނޭ އިނގޭތޯ. މިއީ ޚަލީފާ.
ކޮންމެފަދަ ގޮތެއް ވެސް ޤާ ޟީ ޝުރައިޙަށް ހެދިދާނެ ނޫންތޯ ނުބައިކޮށް ޙުކުމެއް އިއްވީމަ. ޙަޤީޤަތުގައި ނުބައިކޮށް
އިއްވުނީ. އެކަމަކު ވެސް ޤާޟީ ޝުރައިޙަށް ބަލަ އިލާއިރުގައި ޤާޟީ ޝުރައިޙަކީ އޭރުގައި ހުރި އެންމެ މޮޅު ޤާޟީންގެ
ތެރޭގައި ހިމެނޭ އެއް ޤާޟީ. އެހެންވީމާ، ޝަރީޢަތްކުރުމުގައި ބައެއް ފަހަރު އެކަން ކުރާ މީހާ ނުބެދި، ކަންނުކުރާ
މީހާ ބެދޭ ތަން ވެސް އާދޭ. އަދި މިހާރު މި ރާއްޖޭގައި ވެސް އެކަން އެބަހިނގާ. އެހެންވީމާ، އެއަކީ ހަމައެކަނި އެ
ޤާޟީގެ ބޮލަށް ކޮންމެ ފަހަރަކު ޖެހޭނެ މައްސަލައެއް ވެސް ނޫން. ޤާޟީއަށް ވެސް ބެލޭނީ އެކަން އެންމެ ރަނގަޅަށް.
އަޅުގަނޑު ނުދަންނަވަން ޤާޟީންނަކީ؛ އަޅުގަނޑުމެންނަށް އިނގޭ ކީރިތި ރަސޫލާގެ ޙަދީޘްތަކުން އެބަ އިނގޭ، ކޮންމެ
3 ޤާޟީއަކުންކުރެ 2 ޤާޟީ އަކު ނަރަކައަށް ދާ ވާހަކަ ވެސް. އެހެންވީމާ، ޤާޟީންނަށް އެންމެ ރަނގަޅަށް ކަންތައް
ނުކުރެވޭނެކަން ސާފުކޮށް އިނގެން. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު މިދަންނަވަނީ، އަޅުގަނޑުމެން ސިޔާސީ މަޤްޞަދެއް
ހާސިލުކުރަންތޯ މި އުޅެނީ. އަޅުގަނޑުމެން ދެން މިހާރު ތިބި 5 ފަނޑިޔާރުން ބޭރުކޮށްލަން. އެހެންވެގެން އަޅުގަނޑު މި
26

ދަންނަވަނީ، ސިޔާސީ މަޤްޞަދުތައް ހާސިލުނުކޮށް ރަނގަޅަށް މިކަން ގެންދާ ކަމަށް ވަންޏާ، އެއީ އެންމެން ވެސް
އެއަށް ތަރުހީބުދޭނެ ކަމެއް އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ޢަދުލުއިންޞާފު ޤާއިމުކުރަން އެއީ އަޅުގަނޑު ކުރިން ދެންނެވިހެން
އެންމެން ވެސް ބޭނުންވާނެ ކަމެއް. ހަމަ އިއްޒަތްތެރި ރައީސާ އެއްވަރަށް އަދި އެމް.ޑީ.ޕީގެ 65 މެންބަރުންނާ
އެއްވަރަށް އަޅުގަނޑުމެން ވެސް ބޭނުންވާ ކަމެކޭ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އެއީ މިކަން ކާކުތޯ ނުކުރާނީ؟ އަޅުގަނޑުމެން
މާދަމާ ޝަރީޢަތާ ކުރިމަތިލާއިރުގައި ޢަދުލުއިންޞާފު އެތަނުގައި ނެތި އްޔާ ކިހިނެއްތޯ އަޅުގަނޑުމެން ޢަދުލުއިންޞާފު
ހޯދާނީ؟ އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެން އެކަން ބޭނުންވާނެ ނޫންތޯ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ދެން ހަމަ އަޅުގަނޑުމެން
އިސްލާމީ ޝަރީޢަތް ކުރާއިރުގައި އަޅުގަނޑަށް އެންމެ ފުރަތަމަ ވެސް އަނެއްކާވެސް އަޅުގަނޑުމެން މި ދާންޖެހެނީ
އިސްލާމީ ތާރީޚުގެ ކުޑަ ތަންކޮޅަކަށް. ޢުމަރުގެފާނުގެ ޒަމާނުގައި އެކަލޭގެފާނު ހަމަ ޤާޟީ ޝުރައިޙަށް ފޮނުއްވި
ސިޓީއެއްގައި މި ލިޔުއްވަނީ، ޙުކުމެއް ކުރައްވާއިރުގައި ފުރަތަމަ ވެސް ބަލާށޭ ޤުރުއާ ނުން އޭގެ ޙައްލެއް އާދޭތޯ.
ނުފެނިއްޖެއްޔާ ދެން ބަލާށޭ ކީރިތި ރަސޫލާގެ ހަދީޘްފުޅަށް. އެއިން ނުފެނިއްޖެ އްޔާ ދަންނަ ބޭކަލުންގެ އިޖުމާޢުން ގޮތެއް
ހޯދޭތޯ ބަލާށޭ. ދެން އަމިއްލައަށް އިޖުތިހާދުކުރައްވާށޭ. މިއަންނަނީ ޤާޟީއާ ހަމައަށް. ޤާޟީގެ އިޖުތިހާދަށް. އޭނަ
ވިސްނާވިސްނުމަށް މި އައީ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ދެން ކީރިތި ރަސޫލާގެ ޙަދީޘް ފުޅުތަކުން އިނގޭ ގޮތުގައި
އިޖުތިހާދުކޮށްގެން ނެރޭ ޙުކުމެއްގައި އެ ޙުކުމް ދިމާވެއްޖެ ކަމަށް ވަންޏާ އޭނައަށް 2 ސަވާބު ލިބޭ. ޙުކުމް ދިމާނުވެއްޖެ
ކަމަށް ވަންޏާ އޭނައަށް އެބަލިބޭ އެއް ސަވާބު. ކީއްވެގެންތޯ؟ ކޮބައިތޯ؟ އޭނަ ގޯސްވީކީ ނޫނޭ ޙުކުމް ދިމާނުވެގެން
ވެސް. އޭނައަށް އެއް ސަވާބު އެބަލިބޭ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މިއީ އިޖުތިހާދުކޮށްގެން، އެކަމަކު މިއީ ރަނގަޅަށް ކުރާ
ކަންތައްތަކުގައި އިނގޭތޯ. މިއަދު އިއްޒަތްތެރި ރައީސް ތި ވިދާޅުވާ ގޮތަށް، ބޭނުންވާ ގޮތަކަށް ބާރާއި ނުފޫޒު
ހިންގައިގެން ، ސިޔާސީ ބޭފުޅުން ބުނާ ގޮތަކަށް ބާރާއި ޙުކުމް އިއްވުމެއް ނޫން މިއީކީ. މިއީ ރަނގަޅަށް އޭނަ
އިޚުލާޞްތެރިކަމާ އެކީގައި ކުރާ ޙުކުމުގެ ތެރެއިން އެކަން ކުރީމަ އަންނަ ގޮތް އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އެހެންވީމާ،
އަޅުގަނޑުމެން މި ވާހަކަތައް ތަކުރާރުކޮށް ހަނދާންކޮށްދޭންޖެހެނީ އަޅުގަނޑުމެން ކީރިތި ޤުރުއާނުގައި އައްޛާރި ޔާ
ސޫރަތުގެ 55 ވަނަ އާޔަތުގައި މާތްاله ވަޙީ ކުރައްވާފައިވަނީ وَذَكِرْ فَإِنَّ الذِ كْرَ ىٰ تَنفَعُ الُْمؤْ مِنيِ نَ ކަލޭގެފާނު
މީސްތަކުންނަށް ހަނދާންކޮށްދެއްވާށޭ. ހަނދާންކޮށްދިނުމަކީ މުއުމިނުންނަށް މަންފާކުރައްވާނެ ކަމެކޭ. އެހެންވީމާ ،
އަޅުގަނޑު ތަކުރާރުކޮށް މި ވާހަކަތައް ދައްކަންޖެހެނީ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މި މައުޟޫޢުގައި ވަރަށް ދިގުކޮށް
ވާހަކަދެއްކިދާނެ. އެހެންނަމަވެސް، އަޅުގަނޑުގެ ޕާޓީގެ އެހެން މީހުންނަށް ފުރުޞަތު ދިނުމުގެ ގޮތުން އަޅުގަނޑު ވާހަކަ
ކުރުކޮށްލާނަން. ދެއްވި ފުރުޞަތަށް ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
27

ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. އަޅުގަނޑު މިހާރު މި ފުރުޞަތުއަރުވަނީ ޢަބްދު اله ޝަހީމް ޢަބްދުލްޙަކީމަށް.
ކަނޑިތީމު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު.
ކަނޑިތީމު ދާއިރާގެ މެންބަރު ޢަބްދުاله ޝަހީމް ޢަބްދުލްޙަކީމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީ ސް. ޖުޑީޝަލް ސަރވިސް ކޮމިޝަންގެ މި ރިޕޯޓް މަޖިލީހަށް ހުށަހަޅުއްވައިދެއްވީތީ ހަމަ
ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރު ދަންނަވަން. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އަޅުގަނޑުމެން މި ދައްކަނީ، ސު ޕްރީމް ކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރުން
މި ރާއްޖޭގެ ރައްޔިތުންނަށް ވެފައިވާ ޚިޔާނާތެއްގެ ވާހަކަ މި އޮތީ. އަޅުގަނޑަށް އޭތި ސިފަކުރެވެނީ އެގޮތަށް.
އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ޤާނޫނުއަސާސީއާ ޚިލާފުވެފައިވާ ކަމަށް އަޅުގަނޑު ގަބޫލު ކުރަން ސު ޕްރީމް ކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރުން.
އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރާ ގޮތުގައި މާތްاله ގަންދީ ހުވާކޮށްގެން ،އެ ހުވާގެ މަތީގައި ދެމިތިބެ، އަދި އެ ހުވަ ޔާ އިދިކޮޅަށް
މަސައްކަތްކުރީމަ އަޅުގަނޑަކަ ށް ގަބޫލެއް ނުކުރެވޭ އެ ބޭފުޅުން އެ މަޤާމުގައި ބައިތިއްބަންޖެހޭނެ ކަމަކަށް.
އަޅުގަނޑުމެން މި ދައްކަނީ، ޢަދުލުވެރިކަމާ އެކުގައި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ރައްޔިތުންނަށް ޢަދުލުވެރި އިންސާފުވެރި
ފަނޑިޔާރުގެ އެއް ، އެ ފަނޑިޔާރުގެއިން ނެރޭ ޙުކުމްތަކަކީ އެއީ ރައްޔިތުންނަށް ބަލައިގަނެވޭ ވަރުގެ ޙުކުމްތަކަކަށް އެބަ
ވާންޖެހޭ. މިއަދު މި ދިމާވެގެން އުޅޭ މައްސަލައަކީ، އެ ބޭފުޅުންގެ އިތުބާރު ގެއްލުނީމާ، ދެން އެ ބޭފުޅުން އެ
މަޤާމުގައި ތިއްބަވައިގެން ނެރޭ ޙުކުމްތަކާ ދޭތެރޭގައި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ރައްޔިތުން އެބަ ސުވާލުއުފައްދާ. އިއްޒަތްތެރި
ރައީސް. ސުޕްރީމް ކޯޓުން މިހާތަނަށް ނިންމާފައިވާ ނިންމުންތައް އަޅުގަނޑަކަށް ހިއެއް ނުވޭ ޚުދު އެ ފަނޑިޔާރުންނަށް
ވެސް އެ ނިންމުންތައް މިހާރު އިނގޭހެން. އޭގެ ސައްޙަ ކަމާ މެދުގައި އެ ބޭފުޅުން ވެސް ސުވާލު އުފެދޭނެ ކަމަށް
އަޅުގަނޑަށް ހަމަ ފެންނަނީ. ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރުންގެ، އެ ބޭފުޅުންނާ ދޭތެރޭގައި ދެންމެގައި މި ތަނުގައި
ވާހަކަދެކެވިގެން ހިނގައްޖެ އެ ބޭފުޅުންގެ ކަރާމާތްތެރިކަން ގެއްލިގެންދާ ވާހަކަ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އެ ބޭފުޅުން
އަމިއްލައަށް އެ ބޭފުޅުންގެ ކަރާމާތްތެރިކަން އެ ގެއްލު ވަ އިލަނީ. އަދި އެ ބޭފުޅުން އަމިއްލައަށް އެ ބޭފުޅުން ގެ
މަސްއޫލިއްޔަތުން އެ ބޭފުޅުން ވަކިކުރަންޖެހޭކަން އެ ބޭފުޅުން އަމިއްލައަށް އެ ސާބިތުކޮށްދެއްވަނީ. އެހެންވީމާ،
ދިވެހިރާއްޖެ އޮޔާލައިދާކަށެއް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދޫކޮށްލެވެން ނެތީ، އަޅުގަނޑުމެން މި ރާއްޖޭގެ ރައްޔިތުންނަށް
ޢަދުލުވެރި، އިންސާފުވެރި ފަނޑިޔާރުގެއެއް ބޭނުންވާތީ. އެކަން ވަރަށް ސާފުކޮށް އެބަ އިނގޭ. މިހާހިސާބަށް އަޅުގަނޑު
ހަމަ ވަރަށް ތަކުރާރުކޮށް މި ވާހަކަ ހަމަ ދައްކާނަން. މި ރާއްޖެ މި ހިސާބަށް ވެއްޓުމުގެ އެއް އަސްލު އެއީ، ސުޕްރީމް
ކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރުން. މި ރާއްޖޭގައި ކޮރަޕްޝަނާއި ވައްކަން އިންތިހާއަށް ދާންޖެހުމުގެ އެންމެ ބޮޑު އެއް އަސްލު ،
ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރުން. މި ރާއްޖޭގައި ވެރިކަންކޮށްފައި ތިބި ވެރިން މި ރާއްޖޭގެ ރައްޔިތުންނާ ދެކޮޅަށް އަދި މި
ރާއްޖޭގެ ރައްޔިތުންނަށް ލާބަޔާއި މަންފާނުވާ ގޮތަށް ވެރިކަން ހިންގުމަށް ހަމަ ބާރުދިން އެއް ފަރާތެއްގެ ގޮތުގައި
އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލަން، ސު ޕްރީމް ކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރުން. މިއަދު އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، އަޅުގަނޑުމެން މި މަޖިލީހުން
28

ހޭލާތިބެގެން ވެސް އަޅުގަނޑުމެން އަދި ޗުއްޓީއަށް ދިޔުމުގެ ކުރިން ވެސް މި ފަނޑިޔާރުން ވަކިކުރަން އެބަޖެހޭ.
އަޅުގަނޑު ގޮވާލަން، ސުޕްރީ މް ކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރުން މިހާރުން މިހާރަށް ވެސް ވަކިކުރަން. އެ ބޭފުޅުން ވަކިކޮށްގެން
ސުޕްރީމް ކޯޓަކީ ރައްޔިތުން ބަލައިގަންނަ ކޯޓެއްގެ ގޮތުގައި ، އަދި އެތާ ތިބޭ ފަނޑިޔާރުންނަކީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ
ރައްޔިތުންނަށް އިތުބާރު އޮތް ބަޔަކަށް އެބަ ވާންޖެހޭ. މިއަދު ސުޕްރީމް ކޯޓުގައި ތިބި ފަނޑިޔާރުންނާ ދޭތެރޭގައި
ދިވެހިރާއްޖޭގެ އެއްވެސް ރައްޔިތަކަށް އިތުބާރެއް ނެތް. ދެން ސުވާލަކީ ، އެ ބޭފުޅުން ނެރޭ ޙުކުމް، ނޫނީ އެ ބޭފުޅުން
ބެންޗުގައި ތިއްބަވާތިއްބެވުން ރައްޔިތުން ކިހާވަރަކަށްތޯ ބަލައިގަންނާނީ؟ އެ ބޭފުޅުން މިއަދު ނިންމާނިންމުމެއް
ކިހިނެއްތީ އޭތި ސައްޙަކަމާ ދޭތެރޭގައި ކޮންމެ ރައްޔިތެއް ވެސް އެބަ ސުވާލުއުފައްދާ. އެހެންވީމާ، މިއީ އަޅުގަނޑުމެން
ވިސްނަންޖެހޭ ކަމެއް. މިއީ ކޮންމެހެން އިތުރަކަށް އަޅުގަނޑު ގަބޫލެއް ނުކުރާނަން، ސިޔާސީ ގޮތަކުން ވަކި މަންފާއެއް
ހޯދާކަށެއް، އަދި ވަކި ބަޔަކު ވަކި މޮޅެއް ހޯދާކަށް ކުރާ ކަމެއް ނޫން. އެހެންނަމަވެސް، މިއަދު ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކޮންމެ
ރައްޔިތަކަށް ވެސް އަދި އެމް.ޑީ.ޕީއާ އިދިކޮޅު ފަރާތްތައް ވެސް ގަބޫލުކުރާ ޙަޤީޤަތަކީ، މި ރާއްޖޭގައި ރައްޔިތުންނަށް
ޢަދުލުއިންޞާފު އެބަ ލިބެންޖެހޭކަން. ޢަދުލުވެރި ފަނޑިޔާރުގެއެއް އެބަ ލިބެންޖެހޭކަން. މިހާހިސާބަށް އައިއިރުގައި މި
ރާއްޖޭގެ ރައްޔިތުންނަށް ޢަދުލުވެރިކަމާ އެކުގައި އެ ބޭފުޅުންނަށް ގަބޫލުކުރެވޭ ފަނޑިޔާރުގެއެއް އަދި ފަނޑިޔާރުންތަކެއް
ވެސް ނެތްކަން އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ އެބަ ފާހަގަކުރަން. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް . މި ރާއްޖެ ހަމަމަގަށް އެޅުވޭނީ
ފަނޑިޔާރުން ބަދަލުކޮށްގެން. ފަނޑިޔާރުން ބަދަލުކުރަންޖެހެނީ، އެ ފަނޑިޔާރުންނަށް ދިވެހިރާއްޖޭގެ ރައްޔިތުންގެ
ހިތުގައި އޮތް ލޯތްބާއި އިހުތިރާމު ގެއްލިފައިވާތީ. އެކަން ކޮށްފައިވަނީ ޚުދު ފަނޑިޔާރުން އަމިއްލައަށް. މި އުޅެނީ
ސިޔާސީ ގޮތުން ކަމެއް ކުރާކަށް ނޫން. އެހެންނަމަވެސް، އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެނިގެންގޮއްސަ މި އޮތީ މިހާތަނަށް އެ
ކޯޓުތަކުގައި ތިބި ފަނޑިޔާރުން، އެ ބޭފުޅުން ސިޔާސީ މަންފާއެއް ހޯދުމަށްޓަކައި، އަމިއްލަ ފައިދާއެއް ހޯދުމަށްޓަކައި މި
ރާއްޖޭގެ މުޅި ޝަރްޢީ ނިޒާމު ހަލާކުކޮށްލައިގެންދިޔަ މަންޒަރު. މިއީ އަޅުގަނޑުމެން ކަންބޮޑުވާ ކަމަކީ. މި ކޯޓުތައް
ބަދަލުކޮށް، އަދި ޚާއްޞަކޮށް އަޅުގަނޑު ހަމަ ފާހަގަކޮށްލަން، މި ރިޕޯޓުގަ އި 17 ކަމެއް ބަޔާންކޮށްފަ އިވާއިރުގައި
އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ ސާޅީހުން މައްޗަށް، ފަންސާހުން މައްޗަށް ދާނެ ޙަޤީޤަތަށް ވެސް މި ބޭފުޅުން ކޮށްފައި ހުރި
ކަންތައްތައް ރަނގަޅަށް ބަލައި ލައިފި ކަމަށް ވާނަމަ. އެހެންވީމާ، އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، މިކަން އަޅުގަނޑުމެން ބާރު
ސްޕީޑުގައި އެބަ ކުރަންޖެހޭ. ޖުޑީޝަލް ސަރވިސް ކޮމިޝަނުން ކުރައްވާ މަސައްކަތް އަޅުގަނޑުމެން އުފަލާ އެއްކޮށް
ބަލައިގަންނަން. ހަމައެއާއެކުގައި އަޅުގަނޑު ހަމަ ޖުޑީޝަލް ސަރވިސް ކޮމިޝަނަށް ވެސް އަޅުގަނޑު ގޮވާލަން ބޭނުން،
އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިއަދު ނަސޭހަތްދީގެން މިކަން ވާކަށެއް ނެތް އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އަޅުގަނޑުމެން ނަސޭހަތްދީގެން،
އަޅުގަނޑުމެން އެ ބޭފުޅުން ގައިގައި ފިރުމައިގެން މިއަދު އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިކަން ރަނގަޅުވާން ނެތްކަން
ދިވެހިރާއްޖޭގެ އެންމެހާ ރައްޔިތުން ވެސް އެބަ ގަބޫލުކުރޭ. މިއަދު އަޅުގަނޑުމެން ކުރަންވީ ކަމަކީ، ހަމަ ޙަޤީޤަތަށް
ވެސް އިތުރު ވާހަކަ އެއްވެސް ނުދައްކައި، އިތުރު ކަމެއް ވެސް ނުކޮށް ފަނޑިޔާރުން ބަދަލުކުރަންވީ. އަޅުގަނޑުމެން މި
29

މަޖިލީހުން ވެސް ބަލަންވީ، ވީހާވެސް އަވަހަކަށް އެ ބޭފުޅުން ބަދަލުކުރެވޭނީ ކޮންގޮތަކަށްތޯ؟ އެގޮތެއް އަޅުގަނޑުމެން
ހޯދަންވީ. އަޅުގަނޑު އެއްގޮތަކަށްވެސް ގަބޫލެއް ނުކުރަން ނަސޭހަތްދީފައި ބައިތިއްބަން ޖެހޭވަރުގެ ފަނޑިޔާރުންތަކެއް
މިހާރު ސުޕްރީމް ކޯޓުގައި ތިބި ކަމަކަށެއް. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު ގޮވާލަން، މިއަދުން މިއަދަށް ވެސް އެ ފަނޑިޔާރުން
ވަކިކުރެވެން ހުރި ގޮތެއް ބަލައި، އުސޫލުގެ ތެރެއިން، ހަމަތަކުގެ ތެރެއިން އަޅުގަނޑުމެން އެކަން ކޮށް،
އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ މި ރާއްޖޭގެ ރައްޔިތުންނަށް މިއަށްވުރެ މާ ފަގަތި އަދި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ރާއްޖޭގެ ރައްޔިތުންނަށް
ހިތްހަމަޖެހޭ، އުފާވެރި، ގަބޫލުކުރާ ފަނޑިޔާރުގެއެއް ލިބޭނެ ކަމަށް. ލިބިގެންދިއުން. އެއީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ދުޢާއަކީ.
ދެއްވި ފުރުޞަތަށް ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. އަޅުގަނޑު މިހާރު މި ފުރުޞަތުއަރުވަނީ ތުލުސްދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު
އިބްރާހީމް ނަސީމަށް.
ތުލުސްދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު އިބްރާހީމް ނަސީމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. 17 ކަމެއް ފާހަގަކުރެވިފައިވާ ޖޭ.އެސް.ސީގެ މި ރިޕޯޓުގައި މުޅިންވެސް ހުރީ
ހިނގާފައި ހުރި ކަންކަން. އަދި ހިނގާފައި ހުރި ކަންކަން ނުހިމެނި ވެސް އެބަހުރި. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މިފަދަ
ބައިވަރު ޤާނޫނުއަސާސީއާ ޚިލާފު ކަންތައްތަކެއް ތަކުރާރުކޮށް ކޮށްފައި ވާއިރު ، އެ ބޭފުޅުންނާ ދޭތެރޭ އެޅެންޖެހޭ
ފިޔަވަޅުތަކެއް ވެސް ހުންނަންވާނެ. އަޅުގަނޑުމެންނަށް މުޅިންވެސް މި ފެންނަނީ، ދައުލަތުގެ ވަޒީފާތަކުގައި ތިބެ ،
ބާރާއި ނުފޫޒު ބޭނުންކޮށްގެން ކަންތައްތަކެއް ހިންގީމާ މުޅިންވެސް ދައުލަތް ކުށްވެރި ވާ ތަން. އެ ހިންގާ ބޭބޭފުޅުން
ކުށްވެރި ވާ ތަނެއް މި ދިވެހިރާއްޖެއަކު އަދި ނުފެނޭ. އަދި ހަމައެހެންމެ އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލަން، މި ރިޕޯޓުގައި
އަޅުގަނޑަކަށް ފާހަގައެއް ނުކުރެވޭ އެހެންނަމަވެސް، ހިނގައިދިޔަ ކަމެއް، އެންމެ ފަހުން ދިވެހިރާއްޖޭގައި
އިޢުލާނުކުރެވިގެންދިޔަ ސްޓޭޓް އޮފް އެމަރޖެންސީ. އޭގެ ސަބަބުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ އިޤްތިޞާދަށް ވަރަށް ބޮޑެތި
ގެއްލުންތަކެއް ވި. ޓުއަރިޒަމަ ށް ވެސް ބޮޑަށް ގެއްލުންވީ. އެ ސްޓޭޓް އޮފް އެމަރޖެންސީއެއް ހިންގުމަށްފަހު މި
އިއްޒަތްތެރި މަޖިލީހުގެ ބަހެއް ހޯދަން އެބަޖެހޭ. މި އިއްޒަތްތެރި މަޖިލީހުން ފާސްކުރަން އެބަޖެހޭ. ޤާނޫނުއަސާސީގެ
87ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) ގައި މި ވަނީ، މި ޤާނޫނުއަސާސީގެ 86 ވަނަ މާއްދާ އެހެން ގޮތަކަށް ވިޔަސް، އެހެން
އޮތްކަމުގައި ވިޔަސް ، ރައްޔިތުން އެ މައްޗަށް ޢަމަލުކުރަން ލާޒިމުކުރާ އެއްވެސް ކަމެއް ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުން
ފާސްކުރުމަށްޓަކައި ވޯޓަށް އަހަންވާނީ އެ މަޖިލީހުގެ ޖުމުލަ މެންބަރުންގެ ދެ ބައިކުޅަ އެއް ބަޔަށްވުރެ ގިނަ މެންބަރުން
އެ ވޯޓެއްގައި، އެ ވޯޓެއް ނަގާ ޖަލްސާގައި ހާޒިރުވެ ތިއްބެވި ވަގުތެއްގައޭ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މި ސްޓޭޓް އޮފް
30

އެމަރޖެންސީ އެއީ ރަނގަޅު ސްޓޭޓް އޮފް އެމަރޖެންސީއަކަށް ހަދަންވެގެން މި އިއްޒަތްތެރި މަޖިލީސް އޭރުގައި
އެއްކުރަން ވަރަށް މަސައްކަތްކުރި ދެ ބައިކުޅަ އެއްބައި އެއްކުރަން. އެހެންނަމަވެސް، އެކަން ނުވުމުން ކުއްލިއަކަށް
ނޭގުމެއްގެ ތެރޭގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދެން ފެނުނީ ވަރަށް ފަށުވި އިބާރާތުން އޮތް އަމުރެއް ސުޕްރީމް ކޯޓުން ނެރުނު
ތަން. ޒަރޫރީ ހާލެތެކޭ ކިޔާފަ އި ކަންނޭނގެ ކޮންމެވެސް އެކަހަލަ އެއްޗެކޭ އޮތީ. ވަރަށް ރީތިކޮށް އެ އަމުރު އޮތީ. ހަމަ
ކުޑަ ދަރިފުޅު ނިންދަވާލަން ރަނގަޅު ނާނާއެއް ގޮތަށް. އެހެންނަމަވެސް، އޭގެ މަ ޤްޞަދު ވަރަށް ނުރަނގަޅު.
ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނުއަސާސީ ފުނޑެމުންދިޔައީ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އެކަން މި ރިޕޯޓުގައި ނުހިމަނާ އޮވެއްޖެ ނަމަ ،
މުސްތަޤުބަލުގައި އަންނަ ސުޕްރީމް ކޯޓަކުން ވެސް އެ އަމުރަށް ރިޢާޔަތްކޮށް މި ހާލަތުގައި އަނެއްކާވެސް އެފަދަ ކަމެއް
ކުރައްވަފާނެކަމުގެ ބިރު އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެބައޮތް. އެހެންކަމުން، އަޅުގަނޑު ހަމަ އެދެނީ މިކަން ވެސް މި ރިޕޯޓުގައި
ފާހަގަކޮށްލުމަށް. ދެއްވި ފުރުޞަތަށް ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. އަޅުގަނޑު މިހާރު މި ފުރުޞަތުއަރުވަނީ މަޑުއްވަރީ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު
އާދަމް ޝަރީފަށް.
މަޑުއްވަރީ ދާއިރާގެ މެންބަރު އާދަމް ޝަރީފް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އަޅުގަނޑު ވެސް ގަބޫލުކުރާ ގޮތުގައި ޖުޑިޝަރީ އިޞްލާޙުކުރުމަކީ އަދި ޚާއްޞަ
ގޮތެއްގައި ސުޕްރީމް ކޯޓަކީ ވެސް ހަރުދަނާ ރަނގަޅު މުއައްސަސާއަކަށް ހެދުމަށް މަސަ އްކަތްކުރުމަކީ އަޅުގަނޑުމެން
އެންމެން ވަރަށް ބޭނުންވާނެ ވަރަށް މުހިންމު ކަމެއް. އަދި އެ މަސައްކަތްތައް އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިއަދު
ކުރެވެމުންދާކަމީ އަޅުގަނޑު ވެސް ވަރަށް އުފާކުރާ ކަމެއް. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، މި ރިޕޯޓަށް ބަލާއިރު ވަރަށް ގިނަ
މައްސަލަތައް ހުށަހެޅިފައި އެބަހުރި. އަދި ހަމައެއާއެކީގައި އިތުރު މައްސަލަތައް ވެސް ހުންނާނެ ކަމަށް ވަރަށް ގިނަ
ބޭފުޅުން ވިދާޅުވަމުން އެބަ ގެންދަވާ. އަޅުގަނޑު ވެސް ފާހަގަކުރާ ގޮތުގައި 1 ފެބުރުވަ ރީގެ ހާދިސާގައި ވެސް އެ
އަމުރު ނެރުނު ގޮތަކީ ވެސް އެއީ ހަމަ އަޅުގަނޑު ހިތުން އަޅުގަނޑުމެން މި ރިޕޯޓަށް އިތުރުކޮށްލަންޖެހޭނެ ބައެއް.
ހަމައެކަނި އެއިން ބައެއް އުނިކުރުން އެކަންޏެއް ނޫން. މިކަހަލަ އެތައް ކަމެއް ހުރި ކަމަށް އަޅުގަނޑަށް ވެސް
ގަބޫލުކުރެވޭ. މި މައްސަލަތައް މިހެން ހުރިއިރު އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، އަޅުގަނޑުގެ ހިތުގައި އުފެދޭ ސުވާލަކީ ، މި
ރިޕޯޓު ތައްޔާރުކުރަމުންދިޔައިރު އަދި މީގެ ފަހުންވެސް އަޅުގަނޑުމެން ސުވާލުކުރަން ނުޖެހޭ ބާވައޭ، ރާއްޖޭގެ
ޖުޑިޝަރީއަށް މިހެން ވެ ގެން މި އުޅެނީ ކީއްވެގެންތޯ؟ މިހާ ބޮޑަށް އަޅުގަނޑުމެންގެ ތެރޭގައި ޖުޑިޝަރީއަށް އިތުބާރު
ގެއްލޭނެ ކަންތައްތަކެއް ހިނގަމުންދަނީ ކޮންކަހަލަ މައްސަލަތަކެއް، ކޮންކަހަލަ ސަބަބުތަކެއް ކުރިމަތިވެގެންދާތީތޯ؟ ހަމަ
31

ޙަޤީޤަތުގައި ވެސް އަޅުގަނޑުމެން އެންމެންނަކީ ކޮރަޕްޓު މީހުންނަށް ވަނީތޯ؟ އަޅުގަނޑުމެން އެންމެންނަކީ ހަމަ
ޙަޤީޤަތުގައި ވެސް މި ރާއްޖޭގައި ތިބި ކޮންމެ މީހަކީ މިކަންކަމުގެ ތެރެއަށް ވަދެވިފައި ތިބި މީހުންނަށް ވަނީތޯ؟ ނޫނީ
އަޅުގަނޑުމެން އެންމެންނަކީ ވެސް ބަޣާވާތްކުރާ މީހުންނަށް ވަނީތޯ؟ މިއީ އަޅުގަނޑު ހިތުން އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ
ޙަޤީޤަތުގައި ވެސް ވިސްނާލަންޖެހޭ ކަމެއް. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އަޅުގަނޑުމެން މިހާރު ޖުޑިޝަރީ އިޞްލާޙުކުރުމުގެ
މަސައްކަތް ކުރަމުންދާއިރު، ހަމައެއާއެކީގައި މި ދަނީ އަނެއްކާވެސް ސުޕްރީމް ކޯޓަށް އިތުރު ދެ ފަނޑިޔާރުން
ޢައްޔަންކުރުމުގެ މަސައްކަތްކުރަ މުން. އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރާ ގޮތުގައި އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، އަޅުގަނޑުމެންނަށް ރާއްޖޭގެ
މިހާރުގެ ހާލަތާއި، މީހުންގެ ހޭލުންތެރިކަމާއި، ތަޢުލީމީ ފެންވަރު ދިޔަ ގޮތަށް ބަލާއިރު އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިއަދު އެބަ
ވާހަކަދެކެވޭ، ސުކޫލުތަކުގައި ތިއްބަވާ ޓީޗަރުން ވެސް ވާން ޖެހޭނީ އެންމެ ކުޑަމިނުން މާސްޓަރސް ފެންވަރުގެ މީހުން
ކަމަށް އެ މީހުންނަށް ކިޔަވައިދޭ، ރަނގަޅު ނަތީޖާއެއް ނެރެން ބޭނުންވާ ކަމަށް ވެއްޖެއްޔާ. އެހެންނަމަވެސް،
އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެންނަމުން މި ދަނީ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރަކަށް ވަޑައިގަންނަވާ
ބޭފުޅެއްގެ ތަޢުލީމީ ފެންވަރަކީ ފަސްޓް ޑިގްރީ ކަމަށް. ފުރަތަމަ ޑިގްރީ ކަމަށް. އަޅުގަނޑަށް ގަބޫލުކުރެވޭ ގޮތުން
ތައުލީމީ ނިޒާމެއްގައި އެއީ ގާ ނޫނީ ދާއިރާއިން ކިޔަވަމުންދިޔަ ކަމުގައި ވިޔަސް އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، އެ މީހެއްގެ
ދިރާސާކުރުމުގެ ލެވަލްގެ މަސައްކަތްތަކެއް ނުކުރެވޭ ކަމަށް ވެއްޖެއްޔާ މާސްޓަރސް ފެންވަރުގެ ތަޢުލީމެއް އެ މީހެއްގެ
ކިބައިގައި ނެތް ކަމަށް ވެއްޖެއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް ؛ އެ އެއްޗެ އްގައި ހުރި ދިޔައެއް އެ އެއްޗަކުން ނެރެވޭނީ.
އެހެންވީމާ، މި ބާވަތުގެ ބޮޑެތި މައްސަލަތަކަށް ވަކާލާތުކުރަން ކޯޓެއް އެކުލަވަ އި ލެވޭއިރު ، ކޯޓަކަށް މީހުން
ޢައްޔަންކުރެވޭއިރު އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރާ ގޮތުގައި އަޅުގަނޑުމެން ގާނޫނުތަކާއި ގަވާއިދުތަކާ
އެއްޗެހި ބަދަލުކޮށްގެން ވެސް އެތަންތަނަށް ހަރުދަނާ، ރަނގަޅު ތަޢުލީމެއް ލިބިފައި ތިބި ބަޔަކު، ނަޒާހާތްތެރި ބަޔަކު،
އެންމެން އިތުބާރުކުރާ، އެންމެންގެ އިހުތިރާމު ލިބިފައިވާ މީހުން ޢައްޔަންކުރުމަކީ އަޅުގަނޑު ދެކޭގޮތުގައި މިއަދު
އަޅުގަނޑުމެން ކުރަންޖެހޭ ކަމެއް. އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހަމައެކަނި ޖުޑިޝަރީ ގޯހޭ، އެހެން ބުނުމަކުން ނުފުދޭ.
އަޅުގަނޑުމެން އެބަ ބަލަންޖެހޭ އެތަންތަނުގެ ތަޢުލީމީ ފެންވަރާއި ، އެ ތަންތަނުގެ މަސައްކަތް ހިނގަމުންދާ ގޮތާއި ،
ގާނޫނީ ގޮތުން ހުރި ގޮންޖެހުންތަކާ. ހަމައެއާއެކީ އަޅުގަނޑުމެން ގަބޫލުކުރަންޖެހޭ، ޖުޑި ޝަރީއަށް މިހުރިހާ ނުފޫޒެއް
ވަންނަމުންދާއިރު، ވިޔަފާރިވެރިންނާއި ސިޔާސީގޮތުން ތަފާތު ފިކުރުގެ މީހުންގެ ނުފޫޒު ވެސް އެ ތަންތަނަށް
ވަންނަމުންދާނެ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، އަޅުގަނޑުމެން އެއްގޮތަކަށް ވެސް މިއަދު ނިންމާލައިގެންނުވާނެ ހަމައެކަނި
ޖުޑިޝަރީއަށް ނުފޫޒު ފޯރުވަނީ އެ އިރެއް ގައި އޮންނަ ސަރުކާރަކުން ކަމަކަށް. އަޅުގަނޑުމެން ހަމައެކަނި
ގަބޫލުކޮށްގެންނެއް ނުވާނެ ޖުޑިޝަރީއަށް އަސަރު ފޯރަނީކީ ހަމައެކަނި އެއިރެއްގައި އޮންނަ އިދިކޮޅު ފަރާތްތަކުން
ކަމަކަށް ވެސް. މި ހުރިހާ ފަރާތްތަކެއްގެ ނުފޫޒު ފޯރަމުންދޭ. ހަމައެއާއެކީގައި ދަންނަވަންޖެހެނީ، މަހުޖަނުންގެ،
ވިޔަފާރިވެރިންގެ، ފައިސާވެރިންގެ ނުފޫޒު ވެސް ފޯރަމުންދޭ. އެހެންވީމާ، މި ހުރިހާ މައްސަލަތަކެއް އެ ތަންތަނަށް
32

ކުރިމަތިވާކަން އަޅުގަނޑުމެން ގަބޫލުކޮށްގެން، ޖުޑިޝަރީ ރަނގަޅުކުރުމަށްޓަކައި މަސައްކަތްކުރުމަކީ އަޅުގަނޑު
ދެކޭގޮތުގައި މި ރިޕޯޓުތަކަށް ބަލާއިރު އަޅުގަނޑުމެން ކުރަންޖެހޭނެ ކަމެއްކަމުގައި އަޅުގަނޑު ދެކޭތީވެ ، އެ ވާހަކަ
ދަންނަވާލަން. އިއްޒަތެރި ރައީސް، ފުރުޞަތު ދެއްވި ކަމަށްޓަކައި ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު.
6. މަޖިލީހަށް ތަޢާރުފުކުރަން ޖެހޭ ގަރާ ރު
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަޅުގަނޑުމެން މި އިންޓޯލަށް ހުއްޓާލުމުގެ ކުރީގައި މަޖިލީހަށް ތަޢާރަފުކުރަންޖެހޭ 5 ގަރާރެއް އެބަވޭ. މި 5 ގަރާރުގެ
ފުރަތަމަ ކިޔުން މިއަދު އެބަ ކުރިއަށްދޭ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަ ނޑު މި ފުރަތަމަ ކިޔުން މި ގަރާރުތަކުގެ މި ވަގުތުކޮޅުގެ
ތެރޭގައި ކުރިއަށް ގެންދާނަން.
-{6.1} ކެލާ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އިބްރާހީމް ޝަރީފް ހުށަހަޅުއްވާފައިވާ، ވެށިފަހި މާލެ ޕްރޮގްރާމުގެ ދަށުން
މާލެއިން ބިން ދޫކޮށްލާ ފަރާތްތަކަށާއި، ގުޅީފަޅުން ބިން ގަނެފައި ވާ ފަރާތްތަކަށް ބޯހިޔާވަހިކަން ހަމަޖެއްސުމާ ގުޅޭ
ގޮތުން ހުށަހަޅާ ގަރާރުގެ ފުރަތަމަ ކިޔުން. ވެށިފަހި މާލެ ޕްރޮގްރާމުގެ ދަށުން މާލެއިން ބިން ދޫކޮށްލާ ފަރާތް ތަކަށާއި،
ގުޅީފަޅުން ބިން ގަނެފައިވާ ފަރާތްތަކަށް ބޯހިޔާވަހިކަން ހަމަޖެއްސުމާ ގުޅޭ ގޮތުން ހުށަހަޅާ ގަރާރު.
-{6.2} އުނގޫފާރު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު މުޙައްމަދު ވަޙީދު ހުށަހަޅުއްވާފައިވާ، ލާމަރުކަޒީ އުސޫލުން
ރާއްޖޭގެ ރަށްތައް ހިންގުމަށްޓަކައި ކައުންސިލުތައް މާލީ ގޮތުން ބާރުވެރިކުރުވުމަށް ގޮވަ އިލައި ހުށަހަޅާ ގަރާރުގެ
ފުރަތަމަ ކިޔުން. ލާމަރުކަޒީ އުސޫލުން ރާއްޖޭގެ ރަށްތައް ހިންގުމަށްޓަކައި ކައުންސިލުތައް މާލީ ގޮތުން
ބާރުވެރިކުރުވުމަށް ގޮވައިލައި ހުށަހަޅާ ގަރާރު.
-{6.3} ހުޅުމާލެ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޢަލީ ނިޔާޒް ހުށަހަޅުއްވާފައިވާ، ރަށްރަށުގެ ސަރަހައްދު
ކަނޑައެޅުމާއި، ރަށްރަށުގެ މުއްސަނދިކަން އެ ރަށަކަށް ލިބިދިނުމަށް ގޮވައިލާ ގަރާރުގެ ފުރަތަމަ ކިޔުން އިއްވުން.
ރަށްރަށުގެ ސަރަހައްދު ކަނޑައެޅުމާއި ރަށްރަށުގެ މުއްސަނދިކަން އެ ރަށަކަށް ލިބިދިނުމަށް ގޮވަ އިލާ ގަރާރު.
-{6.4} ބާރަށު ދާއިރާގެ މެންބަރު އަޙްމަދު ޢަބްދުاله ހުށަހަޅުއްވާފައިވާ، ގެދޮރު ނެތް ފަރާތްތަކަށާއި އަލަށް ޒަވާޖީ
ހަޔާތެއް ފަށާ ދިވެހި ރައްޔިތުންނަށް ގޯތި ދެވޭވަރުގެ ޖާގަ އޮތް ރަށްރަށުން ގޯތި ދޫކުރުމާ ގުޅޭ ގޮތުން ރައްޔިތުންގެ
މަޖިލީހަށް ހުށަހަޅާ ގަރާރުގެ ފުރަތަމަ ކިޔުން. ގެދޮރު ނެތް ފަރާތްތަކަށާއި އަލަށް ޒަވާޖީ ހަޔާތެއް ފަށާ ދިވެހި
33

ރައްޔިތުންނަށް ގޯތި ދެވޭވަރުގެ ޖާގަ އޮތް ރަށްރަށުން ގޯތި ދޫކުރުމާ ގުޅޭ ގޮތުން ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހަށް ހުށަހަޅާ
ގަރާރު.
-{6.5} ހޯރަފުށީ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އަޙްމަދު ސަލީމް ހުށަހަޅުއްވާފައިވާ، ދިވެހި ރައްޔިތުންނަށް މާލެއާއި
ރަށްރަށުން ފްލެޓް ދޫކުރުމާ ގުޅޭ ގޮތުން ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހަށް ހުށަހަޅާ ގަރާރު ފުރަތަމަ ކިޔުން އިއްވުން. ދިވެހި
ރައްޔިތުންނަށް މާލެއާއި ރަށްރަށުން ފްލެޓް ދޫކުރުމާ ގުޅޭ ގޮތުން ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހަށް ހުށަހަޅާ ގަރާރު. ވަރަށް
ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ. އަޅުގަނޑުމެން މިހާރު ސައިގެ ވަގުތު ކޮޅަށް، އިންޓޯލްގެ ވަގުތުކޮޅަށް ހުއްޓާލަނީ. އަޅުގަނޑުމެން
އެނބުރި އަންނާނީ 11 ޖަހާއިރުގައި. މި ބަހުސް، ޖުޑީޝަރީއާ ގުޅޭ ބަހުސް އަޅުގަނޑު ގަސްތުކުރަނީ 12:00
ވަންދެން ކުރިއަށް ގެންދިއުމަށް. ޝުކުރިއްޔާ.
}ހުސްވަގުތު ކޮޅު: 10:29 އިން 11:02 އަށް{
(ރިޔާސަތުގައި އިންނެވީ؛ ވިލުފުށީ ދާއިރާގެ މެންބަރު ޙަސަން ޢަފީފު)
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
.` އާދެ! ހުސްވަގުތުކޮޅަށްފަހު އަޅުގަނޑުމެންގެ މަސައްކަތައިގެން ކުރިއަށްދާނަން. އަޅުގަނޑުމެންގެ މިހާރުގެ
މަސައްކަތަކަށް މި އޮތީ އެޖެންޑާ ނަންބަރު 5.3، ޖޭ.އެސް.ސީ ން ހުށަހަޅުއްވާފައިވާ ރިޕޯޓުގެ ބަހުސް ކުރިއަށްގެންދިއުން.
މިގޮތުން، އަޅުގަނޑު މިހާރު މި ދަންނަވާލަނީ މަކުނުދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު މުޙައްމަދު ރާޢީއަށް.
މަކުނުދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު މުޙައްމަދު ރާޢީ ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އަޅުގަނޑު މި ރިޕޯޓަ ށް ވާހަކަދެއްކުމުގެ ކުރިން އަޅުގަނޑު ބޭނުންވަނީ ހަމަ
ފާހަގަކޮށްލަން ދެ ޕޮއިންޓެއް. މިހާރު މި ވަގުތު އަޅުގަނޑުމެންގެ ތެރޭގައި މުޅި ރާއްޖޭގައި އުފެދިގެން އުޅޭ ސުވާލަކީ
ދީނީ ޢިލްމުވެރިންނާއި، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ރައްޔިތުންގެ މެދުގައި ، ސުޕްރީމް ކޯޓަށް އަންހެން ދެ ފަނޑިޔާރަކު
ޢައްޔަންކުރާތީވެ އެކަމުގައި މުޅި ރާއްޖެ މި އޮތީ މި ތިން ދުވަހު މި ބަހުސްގެ ތެރޭގައި. އެއާ ވިއްދާފައި އަޅުގަނޑު
ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުންވަނީ، މެންބަރު އިމްތިޔާޒް، އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އިމްތިޔާޒް ދެންމެއަކު މި ރިޕޯޓަށް
ވާހަކަދައްކަވަމުން ވިދާޅުވި ދެ ކަމެއް. އަޅުގަނޑު މުޅި ރާއްޖެއަށް، ރާއްޖޭގެ ރައް ޔިތުން ނާއި، ދީނި ޢިލްމުވެރިންނާ؛
އަޅުގަނޑަކީ ދީނީ ޢިލްމު ހާ ސިލުކޮށްފައި ހުރި މީހެއް ނޫން. އެކަމަކު، އަޅުގަނޑަށް ވެސް އިނގޭ މިންވަރުން އިނގޭ.
ފުރަތަމަ ސުވާލަކީ، އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ފާހަގަކޮށްލެއްވި މި ރިޕޯޓުގައި ނުހިމެނޭ އެކަމަ ކު ވެސް ވެފައި އޮތް ކަމެއް.
ސުޕްރީމް ކޯޓުން އެބައޮތް ޙުކުމެއް ނެރެފައި، ޑރ. އަފްރާޝީމުގެ މަރާލި ކަމަށް ތުހު މަތުކުރެވޭ ޙުމާމް މަރާލަން.
34

އެކަމަކު، އަޅުގަނޑަށް ވެސް އަދި ދިވެހިރާއްޖޭ ގެ ރައްޔިތުން ނަށް ވެސް ވަރަށް ސާފުކޮށް އިނގޭ ، ޙުމާމުގެ ވާރިސުން
ޙުކުމް މަޑުޖައްސާލަން ސުޕްރީމް ކޯޓުގައި އެދިފައި ވަނިކޮށް ޙުކުމް ތަންފީޒުކުރަން ސުޕްރީމް ކޯޓުން ނެރުނީ އެ ޙުކުމް.
ސުވާލަކީ ؛ ކީއްވެގެންތޯއޭ ރާއްޖޭގެ ދީނީ ޢިލްމުވެރިންނާއި، ކަންބޮޑުވެގެން އު ޅޭ ހުރިހާ ބޭފުޅުން މި ކަންތަކާ މެދު
ކަންބޮޑުވެގެން ހާސްވެގެން ނޫޅެނީ؟ އިސްލާމްދީނާ ޚިލާފު ވެފައި ތިބި ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރުންތަކެއް ތިބީ.
އެހެންވީމާ، މިކަމަށް އެ ބޭފުޅުންގެ ރަޢުޔަކީ ކޮބައިތޯ؟ އެއްޗެކޭ ނުބުނެ ތިބެނީ ކީއްވެގެންތޯ ؟ ފުރަތަމަ ސުވާލު. ދެވަނަ
ސުވާލަކީ، 2013 ގައި ރާއްޖޭގެ ވެރިކަމަށް ވޯޓުލީ. ވޯޓު ލައިގެން އަޅުގަނޑަށް ހީވާ ގޮތުން ތިންހަތަރު ފަހަރު
ބާތިލުކުރަމުން ކުރަމުންކުރަމުންގޮސް ބޭނުންވާ ގޮތަކަށް އަ އިމާ ވޯޓު ގަބޫލުކުރީ. މުޅި ރާއްޖޭގެ ރައްޔިތުންގެ ، މުޅި
ރާއްޖޭގެ މިނިވަންކަން ، މުޅި ރާއްޖޭގެ ޙައްޤަށް އަރައިގަތީ މި ބުނާ ސުޕްރީމް ކޯޓުން. މި ދެ ކަންތައް ކީއްވެގެންތޯއޭ
އަޅައިނުލާ ދޫކޮށްފައި ތބީ. ފުރަތަމަ ކަމަކަށް އިސްލާމްދީނުގެ ސީދާ ޙުކުމަކާ ޚިލާފުވެފައި ތިބި ފަނޑިޔާރުންތަކެއް ތިބީ.
ދެވަނަ ކަމަކީ، މުޅި ރާއްޖޭގެ؛ އަޅުގަނޑުމެން ރާއްޖެ އިޞްލާޙުކުރާ ވާހަކަ މި ދައްކަނީ. މުޅި ރާއްޖޭގެ ރައްޔިތުންގެ،
މުޅި ރާއްޖޭގެ ޙައްޤަށް އަރަ އިގެންފައި ތިބީ. އެހެންވީމާ، މިއަދު އަޅުގަނޑުމެން ސުޕްރީމް ކޯޓަށް ދެ އަންހެން
ފަނޑިޔާރަކު ލާތީވެތޯ ކަންބޮޑުވެގެން އުޅެންވީ؟ ނޫނީ މީގެ ކުރިން ކޮށްފައި ތިބި މީހުން ތިބީމަތޯ ކަންބޮޑުވެގެން
އުޅެންވީ؟ މި ވާހަކަ ނުދައްކަނީ ކީއްވެގެންތޯ އޭ؟ އަޅުގަނޑުމެން ބޭނުންވަނީ އިންސާފު. އަންހެނުންތޯ، ފިރިހެންތޯއެއް
ނޫން. އަޅުގަނޑުމެން ބޭނުންވަނީ އިންސާފު. އެކަމަކު މީގައި ސުވާލު އުފެދިގެން އުޅޭ ކަމަކީ، އަޅުގަނޑު ދެކޭގޮތުގައި
މިކަމުގައި ސުވާލު އުފެދޭ ކަމަކީ، ރާއްޖެއާއި ދުނިޔޭގައި ތިބި އިސްލާމީ ޢިލްމުވެރިން، އެ ބޭފުޅުންގެ ރަޢުޔަށް އެކި
ގޮތްގޮތަށް އެކި ޢިލްމުވެރިން ނެގެނީ. ރާއްޖޭގައި ވެސް މިކަން އޮތީ މިގޮތަށް. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު ދެކޭގޮތުގައި
މީގައި ދިމާވެގެން މި އުޅެނީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ތެރޭގައި ވެސް ހަމަ އެ ބޭފުޅުންގެ ސަބަބުން ދިމާވެގެން އުޅޭ
ކަންތައްތައް. އެހެންވީމާ، އަ ޅުގަނޑަށް މިއަށް މާ ދިގުކޮށް ވާހަކަދައްކާކަށް ބޭނުމެއް ނުވޭ. އަޅުގަނޑުގެ ފުރަތަމަ
ސުވާލު އަމާޒުކޮށްލަން ބޭނުންވަނީ، މިހާރު ފާޑުފާޑަށް ވާހަކަދައްކާ ބޭފުޅުން، އެ ބޭފުޅުން ފުރަތަމަ އެ ބޭފުޅުންގެ
ރަޢުޔެއް ނެރެދީބަލާށޭ ސުޕްރީމް ކޯޓުގައި މި ވަގުތު ތިބި ފަނޑިޔާރުން ޞައްޙަކޮށްތޯ؟ ނޫނިއްޔާ، އެ މީހުން ތިބީ
ކޮންގޮތަކަށްތޯ؟ އެހެންވީމާ، އެ ބޭފުޅުންނާ މެދު، އެ ބޭފުޅުން ސުޕްރީމް ކޯޓަށް ދެ އަންހެން ފަނޑިޔާރުން ނެގުމުގެ
ކުރިން މި ބޭފުޅުން މިކަން ގަބޫލުކޮށްގެން މި އޮތްހާ ދުވަހު ތިބީ ކީއްވެގެންތޯ؟ އެއީ އަޅުގަނޑުގެ ސުވާލު. ދެން
އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރާ ގޮތުގައި ޖުޑީޝަލް ސަރވިސްއިން ފޮނުވާފައި އޮތް ކޮމިޝަން ރިޕޯޓަކީ ވަރަށް ފުރިހަމަ ރިޕޯޓެއް.
މީގައި ވަރަށް ބައިވަރު ތަފްޞީލުކޮށް އެބަހުރި ވަރަށް ގިނަ ކަންތައްތައް ހިމެނިފަ. އެހެންވީމާ، މި ރިޕޯޓު އަޅުގަނޑު
ވަރަށް ބޮޑަށް ބަލައިފިން. ބެލިއިރު މިޔަކު ނެތް ގޯސް ކަންތައްތަކެއް. މިއީ ހަމަ ފާހަގަކުރަންޖެހޭ ކަންތައްތައް. ވީމާ،
އަޅުގަނޑުގެ އެދުމަކީ ވެސް އަޅުގަނޑުމެން އެޖެންޑާ 19 ގައިވާ ގޮތަށް ރާއްޖޭގެ ޖުޑީ ޝަރީ އިޞްލާޙުވެގެންދިޔުން.
35

އަދި ރާއްޖޭގެ ރައްޔިތުންނަށް ފުރިހަމަ އިންސާފުވެރި ފަނޑިޔާރުގެއެއް ހޯދައިދިނުން. ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ
އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، ދެއްވި ފުރުޞަތަށް.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. މިވަގުތު އަޅުގަނޑު މިދަންނަވާލަނީ އިހަވަންދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު
މުޙައްމަދު ޝިފާޢަށް.
އިހަވަންދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު މުޙައްމަދު ޝިފާޢު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އާދެ! އަޅުގަނޑުމެން މިއަދު ހުށަހެޅި، ބަހުސްކުރެވެމުން މި ދަނީ، ޖޭ.އެސް.ސީން
ސުޕްރީމް ކޯޓުން އެހެން މުއައްސަސާތަ ކުގެ އިޚްތިޞާޞް ގެ ތެރެއަށް ވަދެފައިވަނީ ކިހާ މިންވަރަކަށްތޯ ބަލައި،
ތައްޔާރުކޮށްފައި އޮތް ރިޕޯޓެއްގެ މައްޗަށް. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ޖޭ.އެސް.ސީގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުން ކުރައްވާފައި
މި އޮތް ފުރިހަމަ، ބުރަ މަސައްކަތަށް ފަށްފަށުން ޝުކުރު ދަންނަވަން. އާދެ! މިފަދަ މައްސަލަތައް ދިރާސާކޮށް،
ކަންވެފައި އޮތް ގޮތް މިއަދުން މިއަދަށް ބެލުމަކީ މާދަމާއަށް ޓަކައި ކޮންމެހެން މުހިންމު ކަމަކަށް ވީހިނދު، މިއީ ވަރަށް
މުހިންމު މަސައްކަތެއް ގެ ގޮތުގައި އަޅުގަނޑު ފާހަގަކުރަން. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ރިޕޯޓުގައި ވަރަށް ގިނަ ކަންތައްތައް
ފާހަގަކުރެވިފައި އެބަހުރި. ވަރަށް މުހިންމު ކަންތައްތައް ފާހަގަވޭ. ޤާނޫނުއަސާސީން ތިންބާރު ވަކިކޮށް، އެއްބާރު
އަނެއްބާރަށް މުޠުލަޤަށް ދީފައި ހުރި ބާރުތަކަކާއި، އެއްބާރު އަނެއްބާރުގެ އިޚްތިޞާ ޞްގެ ތެރެއަށް ނުވަދެވޭނެ
ކަންތައްތަކެއް ވަރަށް ސާފުކޮށް ބަޔާންކޮށްދީފައި ހުރިއިރު ވެސް، ޤާނޫނުއަސާސީއަށް ވުރެ ވެސް މާ މަތިން އުފެދިފައި
އޮތް މުއައްސަސާއެއް ކަމަށް ދަޢުވާކުރަމުން ސުޕްރީމް ކޯޓު ން، އެހެން މުއައްސަސާތަކެއްގެ އިޚްތިޞާޞް ގެ ތެރެއަށް
ވަދެ، މި އިއްޒަތްތެރި މަޖިލީހުން ގާނޫނެއް ހަދައިފިއްޔާ އެ ގާނޫނު ބާތިލުކޮށް، ނޫނީ ގާނޫނުގެ އެއްބައި ބާތިލުކޮށް،
ސަރުކާރަށް ލިބިފައިވާ ބާރުތަކުގެ ތެރެއިން ސަރުކާރުން ނިންމާ ނިންމުންތައް ބާ ތިލުކޮށް، މުޅި ސިސްޓަމް
ގަނޑުބަނޑުކޮށްގެން ގޮސްފައި އޮތް މަންޒަރު، ގޮސްފައި އޮތްކަން އަޅު ގަނޑުމެންނަށް މި ރިޕޯޓު ބަލައިލީމަ ވަރަށް
ރަނގަޅަށް ސާފުވެގެން އެބަދޭ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ދެން ސުވާލަކީ ، އަޅުގަނޑުމެން އެ ވާހަކަ ނުދައްކާ ތިބެންވީތޯއޭ؟
މަޖިލީހުގައި ވެސް ބައެއް އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުން، ޚާއްޞަ ގޮތެއްގައި 2013 ވަނަ އަހަރުގެ ރިޔާސީ އިންތިޚާބާ
ދިމާކޮށް، ސުޕްރީމް ކޯޓުން އިންތިޚާބު ބާއްވަންވީ ގޮތާއި ، ފޮށި ބަހައްޓަންވީ ގޮތާއި ، ވޯޓުލާންވީ މީހާއާއި ، ލާންވީ
މީހާގެ ނަން އޮންނަންވީ ގޮތާއި، މި ހުރިހާ ކަމެއް ކިޔައިދީ، އަމުރާއި، ޙުކުމާ، ދެން އަޅުގަނޑަކަށް ނޭނގޭ ނިކުތް
ވައްތަރުތައް ދަންނަވާކަށް ވެސް. މި ހުރިހާ ކަމެއް ސުޕްރީމް ކޯޓުން ކުރަމުންދިޔައިރު ހަމަ ބާރަށް އަތްތަޅަށް ތިއްބެވި
ބޭފުޅުން މިއަދު މި ފްލޯގައި މި ދަނީ ސުވާލުއުފައްދަމުން. ކިހިނެއް ހަދަންވީތޯއޭ؟ އާދެ! އިއްޒަތްތެރި ރައީސް.
36

ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރެއް ކަމަށް ވިޔަސް، ހުދޫދުން ބޭރަށް ނިކުތީމާ، ގާނޫނުން ބޭރަށް ނިކުތީމާ، ދެން އޮންނަނީ
ވަކިކުރުން. އަޅުގަނޑުމެން ކުރަންވީ އެކަން އެގޮތަށް، މިހާރު އެ ބޭފުޅުން ޢަމަލުކޮށްފައި އޮތް ކަމަށް ވަންޏާ.
އަޅުގަނޑުމެން މި މަޖިލީހަށް ރައްޔިތުން ފޮނުވީ އެކަން ކުރަން. މިއީ ހަމަ ސާފުކޮށް އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރާ ގޮތުގައި
މަޑުއްވަރީ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރަށް ވެސް، އޭދަފުށީ ދާއިރާގެ، އަދި ތުޅާދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރަށް
ވެސް ސާފުކޮށް އެނގެންޖެހޭ ކަންތައްތައް. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. 2013 ވަނަ އަހަރުގެ ރިޔާސީ އިންތިޚާބަށްވުރެ ވެސް
ކުރިން، 2012 ވަނަ އަހަރުގެ ފެބުރުވަރީ މަހަށް ވެސް އަޅުގަނޑުމެން ޖެހިލަންޖެހޭ. އުފެދިފައި އޮތް ގާނޫނީ ވެރިކަމެއް
ވައްޓާލުމުގައި ވެސް އެންމެ އަޑީ ގައި ތި އްބެވީ މިދަންނަވާ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރުން. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް.
ރައްޔިތުން، ޤާނޫނުއަސާސީން ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރުންނާ ހަވާލުކޮށްފައި އޮތް މަސްއޫލިއްޔަތު އެ ބޭފުޅުން ބޭނުން
ގޮތަކަށް މާނަކޮށްގެން އެ އެކޮޅުކޮޅުން ޖަހައިގެން ޢަމަލުކުރާ ކަމަށް ވަންޏާ، އެއަށް ރައްޔިތުން ޖަވާބުދާރީކުރުވަން
ވެސް ބަޔަކު އެބަތިބި. އެ ކަން ކުރަންޖެހޭނެ ކަމަށް އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރަން. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ޤާނޫނުއަސާސީން
ބާރުތައް ލިބިފައި ހުރީ ހަމައެކަނި ފަނޑިޔާރުންނަކަށް ވެސް ނޫން. ހަމައެކަނި ސުޕްރީމް ކޯޓަކަށް ނޫން.
ޤާނޫނުއަސާސީގަ އި ޙައްޤުތައް ވެސް ހުރީ ހަމައެކަނި ފަނޑިޔާރަކުންނަކަށް، ސުޕްރީމް ކޯޓަކަށް ނޫން. އިއްޒަތްތެރި
ރައީސް. ކޮންމެ ރައްޔިތަކީ ވެސް މި ޤާނޫނުއަސާސީން އެތައް ބައިވަރު ޙައްޤުތަކެއް ކަށަވަރުކޮށްދޭ ރައްޔިތެއް.
އެހެންކަމުން، އެ ރައްޔިތުންގެ ޙައްޤުތަކަށް ހަނިކަމެއް އަން ނާނެ ގޮތަކަށް، ޚުދު ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރަކަށް ވެސް
ނިންމުމެއް ނުނިންމޭނެ. ސުޕްރީމް ކޯޓުން ނިންމާނިންމުމަކީ ވެސް، ފަނޑިޔާރަ ކު ނިންމާނިންމުމަކީ ވެސް
ޤާނޫނުއަސާސީގެ ތެރެއިން ނިންމާ އެންމެ ފަހުގެ ނިންމުމަށް ވާންޖެހޭނީ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އަޅުގަނޑުމެން
އުފައްދަންޖެހޭ، ސާފުވާންޖެހޭ ވަރަށް މުހިންމު ސުވާލެއް އެބައޮތް. ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރުންނަށް އެ ތިއްބެވި
ބޭފުޅުންނަކީ، ތިއްބެވި ބޭފުޅުންނަށް ލިބޭ އުޖޫރައަކީ، ގާނޫނުތަކުގެ ތެރެއިން އެ ބޭފުޅުންނަށް ލިބޭ އުޖޫރަބާވައޭ. އާދެ!
ސުވާލަކީ ، ސުޕްރީމް ކޯޓުގަ އި ތިއްބެވި ފަނޑިޔާރުންނަށް ބޮޑުކޮށް މި ލިބެނީ ގާނޫނުތަކުން އެ ބޭފުޅުންނަށް ލިބެންޖެހޭ
އުޖޫރަތޯއޭ، ނޫނީ އެހެން ގޮތްގޮތުން ލިބެންޖެހޭ ކަމިޝަންތޯއޭ؟ މިއީ އަޅުގަނޑުމެން އުފައްދަންޖެހޭ ސުވާލެއް.
އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ގާނޫނުތަކުން ލިބޭ އުޖޫރައިގެ އިތުރަށް އެހެން ދިމަދިމާލުން އެ ބޭފުޅުންނަށް މާ ބޮޑެތި މާލީ
އިނާޔަތްތަކެއް ނޫނީ މަންފާތަކެއް ލިބޭ ކަމަށް ވަންޏާ ޙަޤީޤަތުގައި ވެސް އެ ތިބީ މިއަދުން މިއަދަށް އެ ބޭފުޅުން
ސުޕްރީމް ކޯޓުން އަޅުގަނޑުމެން ބޭރުކުރަންޖެހިފަ. ޒިންމާ އެންމެ ފުރިހަމަ ގޮތެއްގައި އަދައެއް ނުކުރޭވެނެ އެހެން
ބައެއް ގެ އަޅުވެތިކަމުގެ ތެރެއަށް ދާންވެއްޖެއް ޔާ. ފައިސާވެރިންގެ މުށުތެރެއަށް ވަންނަންވެއްޖެ ކަމަށް ވަންޏާ. ތިމާ ކުރާ
ޙުކުމަކީ ޤާނޫނުއަސާސީއަށް ވުރެ ބޮޑަށް ލިބޭ މަންފާއަށް ބަލައިގެން ކުރާ ޙުކުމަކަށް ވެއްޖެ ކަމަށް ވަންޏާ. މިއީ
އަޅުގަނޑުމެން ވިސްނާލައި، މިކަމާ ދޭ ތެރޭގައި ގޮތެއް ނިންމަންޖެހިފައި ހުރި ކަންކަން. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް .
އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި ރިޕޯޓެއް ފެނިގެން އެބަދޭ ވަރަށް ބައިވަރު މައްސަލަތައް. ސުޕްރީމް ކޯޓުން ވަރަށް ބޮޑަށް އެހެން
37

ފަރާތްތަކުގެ، މުއައްސަސާތަކުގެ އިޚްތިޞާސްތަކަށް ވަދެފައި ހުރި މައްސަލަތައް. ޚާއްޞަކޮށް ވަކީލުން، ގާނޫނީ
ވަކީލުން ވެސް ވާން މި ޖެހެނީ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ފަނޑިޔާ ރުންގެ މުށުތެރޭގައި ތާށިވެފައި ތިބޭ ބަޔަކަށް. ސުޕްރީމް
ކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރުން ބުނީމަބުނިހާ ގޮތަކަށް ޢަމަލުކުރެވެންޖެހޭ ބަޔަކަށް. ނޫން ކަމަށް ވަންޏާ ސަސްޕެންޑް. މިއީކީ
އަޅުގަނޑު ގަބޫލު ކުރާ ގޮތުގައި އަދި އަޅުގަނޑުމެންގެ ތެރޭގައި ސިސްޓަމު ހިނގަންވާނެ ގޮތެއް ނޫން. ސިސްޓަމު ގެ
ފައިދާ ދިވެހި ރައްޔިތުންނަށް ލިބޭނެ ގޮތެއް ނޫން. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ސުޕްރީމް ކޯޓު ކަމުގައި ވިޔަސް، ސަރުކާރު
ކަމުގައި ވިޔަސް އަދި މި މަޖިލިސް ކަމުގައި ވިޔަސް، މި ތަންތަނުގައި ގޯސްކޮށް ކަންތައްތައް ކުރިއަށްދާ ކަމަށް
ވަންޏާ ރައްޔިތުން އެ ވާހަކަ ދައްކާނެ. އަޅުގަނޑުމެން ވެސް ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރުކަން ގަބޫލުކުރަންވާނީ ވެސް،
ސަރުކާރުގެ ވަޒީރުކަން ގަބޫލުކުރަންވާނީ ވެސް އަދި މި އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުކަމަށް އަންނަންވާނީ ވެސް
އަޅުގަނޑުމެންނަކީ ވެސް ގާނޫނެއްގެ ތެރެއިން މަސައްކަތް ކުރަންޖެހޭ ބައެއްކަން އެނގި ތިބެ. އަދި އެގޮތަށް އެކަން
ނުކުރަންޏާ ރައްޔިތުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފާޑުކިޔާނެކަން އެނގެންވާނެ. ކުރާ ގޯސް ކަންތައްތަކުގެ ވާހަކަ ދައްކާނެކަން
އެނގެންވާނެ. އަޅުގަނޑުމެން ކުރަންޖެހޭ ކަމަކީ، އެ ވާހަކަ ދައްކާ މީހާއަށް ކުޑަ ގޮޅި ދެއްކުމެއް ނޫން، އިއްޒަތްތެރި
ރައީސް. އިޞްލާޙުވާންޖެހޭނެ. ކަންކަން ރަނގަޅުކުރަންޖެހޭނެ. އަޅުގަނޑު ގަބޫލު ކުރާ ގޮތުގައި ސުޕްރީމް ކޯޓު
ފަނޑިޔާރަކު ނެރޭ ޙުކުމަކާ ގުޅޭ ގޮތުން ވެސް ރައްޔިތުން ބަސްބުނަނީ، އެ ފަނޑިޔާރު އެ ޙުކުމް ނެރެގެނެއް ނޫން
އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އެ ޙުކުމް ނެރުމުގައި އެ ފަނޑިޔާރަށް އެހެން ދިމަދިމާލުން އައިއްސަ ހުރި ނުފޫޒުތަކުގައި ޖެހި،
އެ ޙުކުމް ގާނޫނުތަކާއި ޤާނޫނުއަސާސީ ގެ ބޭރަށް ނިކުންނާތީ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މި ރިޕޯޓުގައި ފާހަގަކުރެވިފައި މި
ހުރި ކަންތައްތަކަކީ، މުހިންމު ކަންތައްތަކެއް. އަޅުގަނޑުމެން މި މަޖިލީހުން އެކަންތައްތަކާ ދޭތެރޭގައި ވާހަކަދައްކަ އި،
ކުރިއަށް އޮތް ތަނުގައި ތަކުރާރުވެގެންނުދާނެކަން ޔަޤީންކުރަންޖެހޭ ކަންތައްތަކެއް. އަޅުގަނޑުމެން ގަބޫލުކުރާ ގޮތުގައި
މި މަޖިލީހުގެ ވަރަށް މުހިންމު ޒިންމާއެއް މީގެކުރިން، ޚާއްޞަކޮށް މި ރިޕޯޓުގައި ފާހަގަވެފައި ހުރި ސުޕްރީމް ކޯޓުން
އެކަންތައްތައް ކޮށްގެންނުވާނެ ގޮތްގޮތަށް ކޮށްފައި ހުރި ކަންތައްތަކަކީ ، ދެން އޭގެ ކަމެއް ނުހިނގާ، އެފަދަ ކަމެއްގެ
ސަބަބުން ރައްޔިތަކަށް އަނިޔާއެއް ، ބޭއިންސާފެއް ކުރިއަށް އޮތް ތަނުގައި ނާންނާނެ ކަންތައްތަކަށް އަޅު ގަނޑުމެން
ކޮންމެހެންވެސް ޔަޤީންކުރަންޖެހޭ. އެއީ މިއަދު އަޅު ގަނޑު ގަބޫލުކުރާ ގޮތުގައި އަޅުގަނޑުމެންނާ ރައްޔިތުންނަށް
ހަވާލުކޮށްފައި އޮތް ވަރަށް މުހިންމު ޒިންމާއެއް. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، މިފަދަ ރިޕޯޓެއް އަޅުގަނޑުމެންގެ މި މަޖިލީހާ
ހަމައަށް ލިބި، މި ރިޕޯޓެއް ބަލައިލުމަށް ފުރުޞަތު ލިބުމަކީ އަޅުގަނޑަށް ވެސް ލިބުނު ވަރަށް ބޮޑު އުފަލެއް.
އެހެންކަމުން، މި ރިޕޯޓު ތައްޔާރުކުރުމުގައި ބުރަކޮށް މަސައްކަތްކޮށްދެއްވި ޖޭ.އެސް.ސީގެ އެންމެހައި މެންބަރުންނަށް
އަދިވެސް އެއްފަހަރު އަޅު ގަނޑު ފަށްފަށުން ޝުކުރު ދަންނަވަން. ދެއްވި ފުރުޞަތަށް ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ
އިއްޒަތްތެރި ރައީސް.
38

ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. ކުޑަހުވަދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އަޙްމަދު ޢާމިރު.
ކުޑަހުވަދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު އަޙްމަދު ޢާމިރު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ޖޭ.އެސް.ސީގެ ފަރާތުން މި ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހަށް ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ
މަސްއޫލިއްޔަތުތަކާ ގުޅޭ ގޮތުން ސުވާލުއުފައްދައި ފޮނުވާފައިވާ ރިޕޯޓާ ގުޅޭ ގޮތުން އަޅުގަނޑު ވެސް ހަމަ އެއްޗެއް
ދަންނަވާލަން. ޖެހިގެން މި އުޅޭ މައްސަލައަކީ ، ދިވެހިރާއްޖޭގައި ޢަދުލުއިންޞާފު ޤާއިމުވެފައި އޮތުންތޯ ނުވަތަ ވަކި
ގޮތަކަށް، ވަކި ބޭނުންވާ ގޮތަކަށް ކަންތައް ނުކުރެވިގެންތޯ؟ އަބަދުވެސް ކޮންމެވެ ސް އެއްބަޔަކު ބޭނުންވާ ގޮތަށް
ކަންތައް ނުކުރެވިއްޖެ ކަމަށް ވާނަމަ، އެއަށް ޢަދުލުއިންޞާފު ނުކިޔޭ ތަން މި އަންނަނީ. އެހެންނަމަވެސް،
އަޅުގަނޑުމެންނާ ހަމައަށް ވާސިލުވެފައިވާ އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގައި އެކަން އޮތީ އެގޮތަކަށް ނޫން. ޝަރީޢަތަކީ
ބޭރުފުށަށް ކުރެވޭ އެއްޗެއް ކަމާއި، ޝަރީޢަތުގައި ޙުކުމް މި އިއްވަނީ ސާބިތުކުރެވޭ ކަންތައްތަކުގެ މައްޗަށް ކަމަށް
ބަޔާންކުރެވިފައި އޮތީ. އަޅުގަނޑުމެންނަށް ޙަޤީޤަތުގައި އިޚްލާޞްތެރި ނިޔަތަކުން ވިސްނާލައިފި ކަމަށް ވާނަމަ، އެބަ
އިނގޭ މުޅި ދައުލަތުގެ ތެރޭގައި އެއްވެސް އިޚްލާޞްތެރިކަމެއް ނެތްކަން. އަދި މުޅި ދައުލަތުގެ ތެރޭގައި އެއްވެސް
އިންސާފުވެރިކަމެއް ވެސް ނެތްކަން. އެހެން މިދެންނެވި ކަމަކީ، ކަންދިމާކުރި ގޮތުން އަޅުގަނޑަކީ މި އާ
ޤާނޫނުއަސާސީގެ ދަށުން އެކުލަވަ އިލި ފުރަތަމަ މަޖިލީހުގައި މަސައްކަތްކުރުމުގެ ފުރުޞަތު ލިބުނު މީހެއް.
ދިވެހިރާއްޖޭގައި ޢަދުލުއިންޞާފު ޤާއިމުކުރުން ހަރުދަނާކުރުމަށްޓަކައި ތިން ބާރު ވަކިވެފައިވާ ރިޔާސީ ނިޒާމެއް
ރައްޔިތުން ކައިރިން އަހައިގެން މި ރާއްޖޭގައި ވަނީ ޤާއިމުކޮށް ނިންމާފަ. އެއަށް ވަނީ ރައްޔިތުން އާބަސް ބުނެ،
ރުހުންދީފަ. މި ދިވެހިރާއްޖޭގައި އޮންނަންޖެހޭނެ ނިޒާމަކީ ރިޔާސީ ނިޒާމު ކަމަށް. އެހެންނަމަވެސް، މިއަދު މި ޤައުމަށް
ދިމާވެގެން މި އުޅޭ ޙަޤީޤީ މައްސަލައަކީ، ޤައުމުގެ ސިސްޓަމަ ށް ވަރަށް ބޮޑު ބަދަލެއް ގެނައިރުގައި ރައްޔިތުން ކައިރިން
އަހާފައިނެތްކަން. އެއީ ޕާޓީ ނިޒާމު. ދިވެހިރާއްޖޭގައި ޕާޓީ ނިޒާމު ޤާއިމުކުރުމަށްޓަކައި ރައްޔިތުންގެ ކައިރީގައި އެހުމުގެ
ވިސްނުން ހަމަ އެކަކު ވެސް ނެތް މި ރާއްޖޭގައި ވުޖޫދުކޮށްފަ. އަޅުގަނޑު ހަމަ ދަންނަވާލަން އޮތީ، ނޫ
ޤާނޫނުއަސާސީގެ ދަށުން އޭރު ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާކަމުގެ މަޤާމުގައި ހުންނެވި ބޭފުޅެއްގެ އަތްމަތީގައި ސުޕްރީމް
ބާރުތައް އޮތީމާ، އެ ބާރުތައް ވަކިވެފައި އޮންނަ ނިޒާމެއްގެ ތެރެއަށް ގެންދިއުމަށްޓަކައި ، އާ ދުސްތޫރެއް އެކުލަ ވައިލީ.
އެ ދުސްތޫރުގައި ވަރަށް ސާފުބަހުން ބަޔާންވެގެންވާ ވާހަކަތަކެއް ވޭ. އޭގެތެރޭގައި މި އޮންނަނީ، ފަނޑިޔާރުންނަކީ
މިނިވަން މުސްތަޤިއްލު ބައެއް ކަމަށް. ފަނޑިޔާރުން ޢަމަލުކުރަންޖެހޭނީ ޤާނޫނުއަސާސީއާއި ގާނޫނާ އެއްގޮތްވާ ގޮތެއްގެ
މަތިން ކަމަށް. ޤާނޫނުއަސާސީގައި ގާނޫނުގައި ކަނޑައެޅިފައިނުވާ ކަންތައްތަކު ގައި ފަނޑިޔާރުން ޢަމަލުކުރަންޖެހޭނީ
އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގައިވާ ގޮތަށް ކަމަށް. ހަމަ މިހެން ބަޔާންކޮށްފައި، އެ ބާރު ދީފައި އަނެއްކާ ހަމަ ޤާނޫނުއަސާސީގެ
39

268 ވަނަ މާއްދާގައި މި ބަޔާންކުރަނީ، ޤާނޫނުއަސާސީ އާ ޚިލާފު ކޮންމެ ކަމަކީ ބާތިލު ކަމެއް ކަމަށް. ޤާނޫނުއަސާސީއާ
ޚިލާފަށް ހަދާ ކޮންމެ ޤާނޫނަކީ ވެސް ބާތިލު އެއްޗެއް ކަމަށް މި ގާނޫނުއަސާސީގައި ބަޔާންކުރޭ. އެހެންވީމާ،
އަޅުގަނޑުމެން ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުން ހެދި ނަމަވެސް ބާތިލެއް ކަމަށް. ބާތިލު ކަނޑައަޅާނެ ތަނެއް މިއަދު
އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިދަނީ ވާހަކަތަކުން؛ ހަމަ މިއާ އެއްގޮތްވާ ގޮތުގެ މަތީން ހަމ މިދެންނެވި ޤާނޫނުއަސާސީގައި މި
އޮތީ ބަޔާންކޮށްފައި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނުގެ މައިގަނޑު މައްސަލައަކީ އިސްލާމްދީނޭ. އިސްލާމްދީނުގެ އަސްލަކާ ޚިލާފު
އެއްވެސް ގާނޫނެއް ނުހެދޭނެ ކަމަށް 10 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައި އިސްލާމް ދީނަކީ ކޮބައިކަން 274 ވަނަ
މާއްދާގައި މާނަކޮށްދީފައި މި އޮތީ. އޮއްވާ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވާ ގޮތަކީ ، ކިހިނެއްތޯ އެންމެ ފުރަތަމަ މި ރައްޔިތުންގެ
މަޖިލީހުން އެކުލަވައިލި ސު ޕްރީމް ކޯޓު އެކުލަވަ އިލީ ވެސް. އޭރުގައި ޑީ.އާރް.ޕީ އާއި އެމް.ޑީ.ޕީގެ މައްޗަށް
ބައިބަހާލައިގެން. ކޯޗަކުންތޯ ޢަދުލުއިންޞާފު ހޯދެނީ؟ މީގައި ދޮގުކުރެވޭނެ އެއްވެސް އެއްޗެއް ނޯންނާނެ. އޭރުގައި
ބައިބަހާލައިގެން. މިއަދު ޖޭ.އެސް.ސީގެ ފަރާތުން މި ފޮނުވި ރިޕޯޓުގައި އަޅުގަނޑު ހިތާމަކުރަން މި ރައްޔިތުންގެ
މަޖިލީހުން ކޮށްފައިވާ ވިޔާނުދާ ކަންތައްތައް ހިމެނިފައިނުވާތީ. އެހެންވީމާ، މިއަދު އަޅުގަނޑުމެން ތާހިރު ތަނެއްގެ
ގޮތުގައި މި މަޖިލީހުގެ ވާހަކަ ދައްކާއިރު ގައި ދިވެހިރާއްޖޭގެ އެންމެ ފުރަތަމަ ސުޕްރީމް ކޯޓު އެކުލަވަ އިލި ދުވަހަކީ
ފަނޑިޔާރުންގެ ގާނޫނުގެ 15 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން ޝަރުތު ހަމަނުވާ މީހުން ތަކެއް ތިބީމާ ޕާޓީތަކުގެ މެދުގައި
ބައިބަހާލައިގެން އެއަށް ޝަރުތު ނެތް. އެހެންވީމާ، މިއަދު ރިޔާސަތުގައި ހަމަގަ އިމު ވެސް މަޖިލީހުގެ ރައީސްގެ
މަޤާމުގައި ހުންނެވި ބޭފުޅަކަށް މިދެންނެވި ފަނޑިޔާރުންގެ ގާނޫނުގެ 15 ވަނަ މާއްދާއަށް އިޞްލާޙުގެނެވުނު ތާރީޚާއި،
އެ ބިލު ތަސްދީގުކުރި ތާރީޚާއި، އެއަށް ޢަމަލުކުރި ތާރީޚާއި، މިފަދަ ރިޕޯޓެއްގައި ވަރަށް ސާފުކޮށް ބަޔާންކޮށްފައި
އޮތީމަ ޢަދުލުއިންޞާފު އަނެކަތިކުރެވޭނީ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު ދަންނަވާނީ ދައުލަތް މުޅި ދައުލަތުގައި މި އޮތީ
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ޙަޤީޤަތުގައި ޢަދުލުއިންޞާފު ގެއްލިފައޭ. ދެން މި ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުން، މި ރައްޔިތުންގެ
މަޖިލީހުން އެކުލަވައިލި ސިޔާސީ ޕާޓީތަކާބެހޭ ގާނޫނު. އެ ގާނޫނުގެ ތެރޭގއި އެއްވެސް ވަރަކށް ޢަދުލުއިންޞާފުގެ
ސިފަ ވެސް ނެތްކަން އަޅުގަނޑު ކެރިހުރެ ދަންނަވަން ކެރޭ. އެހެންވީމާ، މިދެންނެވި ކަމަކީ އެ ބިލަށް އޭރުގެ
ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ މެންބަރެއްގެ ހައިސިއްޔަތުން ހުރެ، ވަރަށް ބައިވަރު އިޞްލާޙުތަކެއް ހުށަހެޅި ކުޑަކުޑަ އެއް
އިޞްލާޙުގެ ވާހަކަ ދަންނަވަ އިލާނަން. އެ ގާނޫނުގައި ވަރަށް ސާފުކޮށް ބަޔާންވެގެންވޭ ، ޕާޓީތަކުން ދައުލަތުގެ ފަރާތުން
ގަވާއިދާ ޚިލާފަށް ކުރެވޭ ޖޫރިމަނާތަކުގައި އެ ފައިސާ ނުދައްކައިފި ނަމަ ކަންކުރާނެ ގޮތެއް. ހަމަ އެއަށް އަކުރެއްގެ
ގޮތުގައި އަޅުގަނޑު މި ލަނީ ސާބިތު ދަރަންޏަ އޮވެ ޙުކުމާ އެއްގޮތަށް ފައިސާ ނުދައްކައިފި ނަމަ، ކަންކުރާނެ ގޮތެއް.
މިތާ ތިބި އެއްވެސް ޕާޓީއަކުން އެ ކަމަށް ތާއީދެއް ނުކުރޭ. އެހެންވީމާ، ޕާޓީތަކުގެ ތެރޭގައި ކިހާ ޢަދުލުވެރިކަމެއް
އެބަހުރިތޯ؟ އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު ދަންނަވާނީ ޢަދުލުއިންޞާފުގެ ވާހަކަ އެއްގޮތަކަށް ވެސް ދައްކާނެ ކަމެ އް ނެތޭ. މި
ޤައުމަކު ލާހިކު ކުޅަދާނައެއް ނޫނޭ މި ސިސްޓަމުން އޮތްހާ ހިނދަކު ތިޔަ ބުނާ ޢަދުލުއިންޞާފެއް ޤާއިމުކުރާކަށް. ދެން
40

މިއަދު އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި ކުރެވޭ މަސައްކަތަ ކީ، ރުހޭ ކޮންމެ ވަގުތެއްގައި ދައުލަތުގެ މުއައްސަސާތައް ކޮށައިމަށައި ،
ބުރިކޮށް، އެތަން މުޅިން ސުންނާފަތިކުރަމުން މި ދަނީ. ކާކުތޯ ދެން މިއިން ތަނަކަށް އިހުތިރާމްކުރާނީ؟ މި ރައްޔިތުންގެ
މަޖިލިސް ވެސް މި އޮތީ އެހެންވެފަ. މިއަދު އައު މެންބަރުންތަކެއް ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހަށް ހޮވިގެންދިޔައިރުގައި
އިހުސާސްކުރެވޭނެ މި ތަނުގެ ތެރޭގައި މަސައް ކަތްކުރަމުންދާއިރުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި ކުރެވެނީ ކޮންތަނެއް ގައި
ކޮން ގޮތަކަށްކަން މަސައްކަތް. މި މުއައްސަސާއަކީ ، ދައުލަތުގެ އެންމެ އިއްޒަތާއި ކަރާމާ ތް ލިބިގެންވާ މުއައްސަސާ.
މީހުންނެއް ނޫން. މިއީ މުއައްސަސާއެއް. ދައުލަތުގެ އެންމެ މުހިންމު އެއް ބާރަކީ މިއީ. އިންސާފުވެރިކަމާއެކު ގާނޫނު
ހެދެންޖެހޭ މަޖިލީހަކީ މިއީ. ރައްޔިތުން އު ޅޭ ގޮތް ދައްކައިދޭންޖެހޭނެ މަޖިލީހަކީ މިއީ. ޝަރީޢަތްކުރަންޖެހޭނެ ގޮތް
ދައްކައިދޭންޖެހޭނެ މަޖިލީހަކީ މިއީ. ވެރިކަންކުރާނެ ގޮތް ދައްކައިދޭންޖެހޭނެ މަޖިލީހަކީ ވެސް މިއީ. އެހެންނަމަވެސް،
އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެކި ގޮތްގޮތަށް އެކި މަސައްކަތް ސިޔާސީ ވިސްނުމުގެ ތެރެއިން ހައްދުފަހަނައަޅާފައި
ގޮސްފައިވުމުން، އަޅުގަނޑުމެން މި ތިބީ މިހާރު ދައުލަތުގެ ހުރިހާ ދިމާލަކުން ޢަދުލުއިން ޞާފު ގެއްލިފަ. އެހެންވީމާ،
އަޅުގަނޑު މި ދަންނަވަނީ މި ވެގެންއުޅޭ ގޮތަކީ، ކައްޗަށް އަޅާ ބިންގާ ކެއްޗާ ހަމަޔަށް ނެގިޔަސް އޭތި ސީދާނުވާނެ
ކަމަށް ޒަމާނުއްސުރެ ފެށިގެން އަޅުގަނޑުމެންގެ ކާބަފައިން ބުނެފައި އޮތް ވާހަކަ. އެއީ ސިޔާސީ ޕާޓީތަކުގެ ނިޒާމު
އަޅުގަނޑުމެން މި ދަނީ، ޕާޓީތައް ހަދައި ނިމުނީމަ ޕާޓީތަކަށް އެއްވަރު ވާ ގޮތަށް ގާނޫނު ހަދަމުން. ބައެއް އިޞްލާޙުތައް
އެބަހުރި، އެމް.ޑީ.ޕީ އަށް ދިމާވެފައި އޮތް ނިކަމެތިކަމަކީ އަޅުގަނޑު މި ދެންނެވީ ގަބޫލުކުރާ ކަމެއް ނޫނޭ. ސިޔާސީ ޕާޓީ
އުފެއްދުމަށްޓަކައި ފިންގަރޕްރިންޓް ނުޖަހާ އިލެކްޝަން ކޮމިޝަނަށް ހުށަހެޅި ފޯމުތައް ފަހުން ހެދޭ ގާނޫނަކުން އޭތި
ބަދަލުވެގެންދިޔައިމާ އެ ވާހަކަ ވެސް މީގެތެރޭގައި ހަމަ ދައްކާލުން ރަނގަޅު. ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. އާދެ! އަޅުގަނޑުމެން ވިސްނާލަންޖެހޭނެ، ޖޭ.އެސް.ސީއަކީ ކޯޓުތަކާ ބެހޭ ގޮތުން
ބަލަންޖެހޭ ކަންތައްތަކެއް ބެލުމަށް އުފެދިފައިވާ މުއައްސަސާއެއް. ޖޭ.އެސް.ސީގެ މަސައްކަތުގެ ތެރޭގައި ނޯވޭ، އެހެން؛
ރައްޔިތުންގެ މަޖިލިސް ނޫނިއްޔާ ސަރުކާރު ހިންގާ ގޮތް ބެލުމުގެ ކަންތައްތައް. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެން މިހާރު
ބަހުސްކުރަމުން މި ދަނީ ޖޭ.އެސް.ސީން މިތަނަށް ސުޕްރީމް ކޯޓުން ކޮށްފައިވާ ކަންތައްތަކާ ބެހޭ ގޮތުން ހުށަހެޅިފައިވާ
މައްސަލައަކަށް. އެހެންވީމާ ، އެ މައްސަލައިގައި ވާހަކަފުޅުދައްކަވާއިރުގައި އަޅުގަނޑު ހުރިހާ މެންބަރުންނަށް
އިލްތިމާސްކުރަން މައުޟޫޢުގައި ހިފެހެއްޓުމަށް. އާދެ! މިހާރު އަޅުގަނޑު މި ދަންނަވާލަނީމ ދާންދޫ ދާއިރާގެ
އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޔަޢުޤޫބް ޢަބްދުاަلهއށް. އެއީ އެ ބޭފުޅާ ކޮމިޓީއަކަށް ވަޑަ އިގަތުމަށް މިހާރު ގަޑިޖެހިފައިވާތީވެ.
އެހެންވީމާ، ފުރަތަމަ އަޅުގަނޑު މި ދަންނަވާލަނީ ދާންދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތރި މެންބަރު ޔަ ޢުޤޫބް ޢަބްދުاަلهއށް.
41

ދާންދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު ޔަޢުޤޫބް ޢަބްދުاله ވާހަކަދެއްކެވުން
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މި ރިޕޯޓް އެކުލަވައިލީތީވެ ޖޭ.އެސް.ސީއަށް އަޅު ގަނޑު ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރު
ދަންނަވަން. އެހެންނަމަވެސް، އަޅުގަނޑު މިއަދު މަޖިލީހަށް އައިއިރު އައީ މި ރިޕޯޓް ދިރާސާކޮށްގެންނެއް ނޫން. އެހެން
ރިޕޯޓެއް ދިރާސާކޮށްގެން. އެއީ މީގެ އެތައް މަސްތަކެއް ކުރިން، އެތައް އަހަރުތަކެއް ކުރިން ދިވެހި ރައްޔިތުން ވަނީ
ފަނޑިޔާރުންނާ ބެހޭ އެތައް ބައިވަރު ރިޕޯޓުތައް ހަދައި ނިންމައި، އަޅުގަނޑުމެންނާ ހަވާލުކޮށްފަ. އަޅުގަނޑު
ދިރާސާކުރީ އެ ރިޕޯޓް. އެ ރިޕޯޓުގައިވާ ގޮތުން އަޅުގަނޑުމެންނެއް ނުޖެހޭ އިތުރަށް ދެން ފަނޑިޔާރުންނަށް، މި
ރާއްޖޭގެ ފަނޑިޔާރުންނާއި އަދި ޚާއްޞަކޮށް ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރުންނާ ބެހޭ އިތުރު ދިރާސާއެއް ކުރާކަށް. އިތުރު
ރިޕޯޓެއް ހަދާކަށް. އިތުރު އިންވެސްޓިގޭޝަނަކަށް ދާކަށް. ވަރަށް ސާފުކޮށް، ޞަރީޙަކޮށް އެކަން ނިމި، އެކަން
އަޅުގަނޑުމެންނާ މަޝްވަރާކުރެވި އަޅުގަނޑުމެންނާއި ރައްޔިތު ންނާ އެކަމަށް އެއްބަސް ވެ، ވަކި ގޮތެއް ނިމިގެން އައިސް
މިތިބީ މި މަޖިލީހުގައި، އަޅުގަނޑުމެން މަޖިލީހަށް ހޮވިގެން. އައިސްފައި ދެން އަޅުގަނޑުގެ ސުވާލަ ކީ، އަނެއްކާވެސް
ތިން މަސް ފަހުން ކީއްވެހޭ އަނެއްކާ އެ މީހުންނާ؛ ފަނޑިޔާރުންނާ ބެހޭ ރިޕޯޓެއް އަޅުގަނޑުމެން ނޫނީ
އިންވެސްޓި ގޭޝަނެއް އަޅުގަނޑުމެން ހަދަންވީ؟ ދެން ކުރަންވީ ކަމަކީ އެ މީހުން ވަކި ކުރުން. އަޅުގަނޑުމެން މިގޮތަށް
މިކަން ދާތީ، އަޅުގަނޑަށް ފެ ންނަނީ މިއީ ވަގުތު ބޭކާރުކުރުން ނޫނީ ވަގުތު ބޭކާރުވުން. ޙަޤީޤަތުގައި ވެސް ދިވެހި
ރައްޔިތުން މިހާރު ކުރާ ޝަކުވާއަކީ، އިތުރު ރިޕޯޓުތައް ހެދުމެއް ނޫން. ކުރާ ޝަކުވާއަކީ، ފަނޑިޔާރުން މިހިނދުން
މިހިނދަށް ވަކިކޮށް، އެ ތަން އިޞްލާޙުކުރަން. އެކަމަކު، އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި ކުރެވޭ މަސައްކަތާ މެދު އަޅުގަނޑު
ހިތަށްއަރާ އަޅުގަނޑުމެން ތިން މަސްވެގެން ، ތިން މަހުގެ މުސާރަ ނަގައިގެން ގެޔަށް ދާއިރު، ދި ވެހި ރައްޔިތުން
އަދިވެސް އެ ތިބީ މަގުމަތީގައޭ. ދިވެހި ރައްޔިތުން އަޅުގަނޑުމެންނާ ހަވާލުކުރި މަސައްކަތް ނުނިންމައި މި ދަނީ.
އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރާ ގޮތުގައި ތިންމަސް ކީއްކުރަން، އެންމެ ދުވަހަކުން ވެސް ނިންމަ އިލެވޭނެ މަސައްކަތެއް މި
މަސައްކަތަކީ. އެކަމަކު، ތިން މަސް ވެގެންދާއިރު އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި މަސައްކަތް ނުނިމުނީމަ އަޅުގަނޑު ހިތަށްއަރާ
އަޅުގަނޑުމެން ޙަޤީޤަތުގައި މި ކަން ކުރަން އެބައުޅޭ ބާއޭ. އަޅުގަނޑު ހަމަ ޙަޤީޤަތުގައި ވެސް އިއްޒަތްތެރި ރައީސަށް
ވެސް ދަންނަވާލަން އޮތް ސުވާލަކީ، ކޮންއިރަކު ، ކޮން ދުވަހަކުތޯ ކޮބައިތޯ އަޅުގަނޑުމެންގެ ޕްލޭނަކީ؟ ފަނޑިޔާރުގެ
އިޞްލާޙުކުރުމުގެ ޕްލޭނަކީ ކޮބައިތޯ؟ އަޅުގަނޑު މިއީ ފެށުނީއްސުރެ މި ސުވާލުކުރަމުން އަންނަ މީހެއް. އަދިއަދާ
ހަމަޔަށް ވެސް އަޅުގަނޑަކަށް ނޭގެ މި ފަނޑިޔާރުން އިޞްލާޙުކުރަން، ފަނޑިޔާރުގެ އިޞްލާޙުކުރަން އަޅުގަނޑުމެންގެ
ޕްލޭނަކީ ކޮބައިކަމެއް. ހަމައެއާ އެއް ކޮށް އިތުރު ދިރާސާއެއް ކުރާކަށްނުޖެހޭ. ޕީ.ޖީ ޕްރޮސެކިއުޓަރ ޖެނެރަލް ވަކިކުރަން
އަޅުގަނޑުމެން ދިރާސާކޮށް ރިޕޯޓް ހަދައި، ރިޕޯޓް އެކުލަވަ އިލާކަށް އަޅުގަނޑު ގަބޫލެއް ނުކުރަން ވަގުތު
ދުއްވާލަންޖެހޭނެ ކަމަކަށް. އެ ރިޕޯޓުތައް މާ ކުރިން ހެދިފައިވަނީ. އެހެންވީމާ، މިހާރު އެބަޖެހޭ ދެން ހެދިފައި ހުރި
ރިޕޯޓުތަކުގެ މައްޗަށް އަޅުގަނޑުމެން ޢަމަލުކުރަން. އެއަށް ޢަމަލުކުރަންޖެހެނީ މި އިއްޒަތްތެރި މަޖިލީހުން.
42

އަޅުގަނޑުމެން މިގޮތަށް މިގެންނަ ރިޕޯޓުތަކަށް ވާހަކަދައްކަ އި ވަ ގުތު ދުއްވަ އިލާ ކޮންމެ ދުވަހަކީ، ކޮންމެ ވަގުތަކީ
އަޅުގަނޑުމެން ދިވެހި ރައް ޔިތުންނަށް ވެވޭ ޚިޔާނާތެއް. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު ވަރަށް ވަރަށް އަދަބުވެރިކަމާ އެކު އެދެން
އަދި ކުރިއަށް އޮތީ މަޖިލިސް ޗުއްޓީ ކަމަށް ވާއިރު، އަޅުގަނޑު ވަރަށް އަދަބުވެރިކަމާއެކު އެދެން، ހަމަ ޗުއްޓީއަށް ދާން
މި ހުރިހާ ކަމެއް ނިންމާފަ. މިއީ އެންމެ ދުވަހަކުން ވެސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކުރެވިދާނެ ކަމެއް. ނޫނީ އެއަށްވުރެ
ވަގުތު ބޭނުންވަންޏާ މިކަން ނިންމާފައި ނޫނީ ޗުއްޓީއަށް ނުދާން. އަޅުގަނޑު މިހިރީ ތައްޔާރަށް އެކަން ކުރަން.
އެހެންވީމާ، ޙަޤީޤަތުގައި އަޅުގަނޑު އެންމެ ބޮޑު ކަންބޮޑުވުމަކީ، މިގޮތަށް ވަގުތު، މަޖިލީހުގެ ވަގުތު ބޭކާރުވެގެންދާތީވެ
އެކަމާ މެދު އަޅުގަނޑު ހަމަ އިންތިހާއަށް ކަންބޮޑުވަން. އަޅުގަނޑުގެ ބޭނުމަކީ، ރައްޔިތުންގެ ބޭނުމަކީ، ރައްޔިތުންގެ
ޝަކުވާއަކީ ކޮންއިރަކުހެއްޔޭ ފަނޑިޔާރުގެ އިޞްލާޙުވަނީ؟ އެހާ އުނދަގޫ މަސައްކަތެއްހެއްޔޭ އެއީ؟ އެންމެ ބޮޑު އެންމެ
އުނދަގޫ މަސައްކަތް ކޮށް ނިންމާފައި އަޅުގަނޑުމެންނާ ހަވާލުކޮށްފައި އޮތީ. އަޅުގަނޑުމެން ދެން ވީ އެ މަސައްކަތް
ތަންފީޒުކޮށްލަން. އެހާ ކުޑަކުޑަ ކަމެއްގެ ވާހަކަ މި ދައްކަނީ. އެހެންވީމާ، މި މިގޮތަށް މަޖިލީހުގެ ވަގުތު
ދުއްވަ އިނުލުމަށް އަޅުގަނޑު ވަރަށް ތަކުރާރުކޮށް ހަމަ މަޖިލީހުގެ ރިޔާސަތަށް ދަންނަވަން. ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. އަޅުގަނޑު މިހާރު މި ދަންނަވާލަނީ ތިނަދޫ ދެކުނު ދާއިރާގެ މެންބަރު ޢަބްދުاله
ސަނީފަށް.
ތިނަދޫ ދެކުނު ދާއިރާގެ މެންބަރު ޢަބްދުاله ސަނީފް ވާހަކަދެއްކެވުން:
.` ޖޭ.އެސް.ސީގެ ފަރާ ތުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދިރާސާކޮށް ހުށަހެޅިފައި މި އޮތް ރިޕޯޓަކީ 17 ނުކުތާ އެއްގެ
މައްޗަށް ދިރާސާކޮށް ހުށަހެޅިފައި އޮތް ރިޕޯޓެއް. މި ރިޕޯޓުގައި؛ އާދެ! މިއަށްވުރެ މާ ގިނަ ކަންތައްތައް މުޅި ޖުމުލަކޮށް
ދިރާސާކުރެވުނު ނަމަ، ފާހަގަކުރެވުނީސްކަން އަޅުގަނޑު މި ނުކުތާގައި ފާހަގަކޮށްލަން. އެގޮތުން ބަލާއިރު
ދިވެހިރާއްޖެއަށް މިފަދަ ކަމެއް ، ރާއްޖޭގެ ޝަރުޢީ ނިޒާމު އޮތް ހާލަތުން އަޅުގަނޑުމެން އަރައިގަންނަން ކުރަމުންދާ
މަސައްކަތުގައި ޖޭ.އެސް.ސީން މިއަދު ކުރަމުންދާ މަސައްކަތަށް ވެސް އަޅުގަނޑު ހަމަ ޝުކުރު ދަންނަވަން. އާދެ!
އަޅުގަނޑުމެން ބަލަންޖެހެނީ މުޅި ޤައުމަށް ދިމާވެފައި މި އޮތް ހާލަތު. ސުޕްރީމް ކޯޓު އުފެދިގެން ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ
ކަންތައްތައް ހިނގަމުންދިޔަ ގޮތުން އަޅުގަނޑުމެންގެ 10 އަހަރު، އެއީ ސުޕްރީމް ކޯޓު އުފެދުނުތާ ވެސް ގާތްގަނޑަކަށް
ވީ ދުވަސް. އެ ކޯޓެއްގެ މައްޗަށް މުޅި ދިވެހި ދައުލަތާއި، މުޅި ދިވެހިރާއްޖެއާއި ، ދިވެހި ރައްޔިތުންގެ އެންމެހައި
ވަކިވަކި ފަރުދުންގެ ޙައްޤުތަކާ ހުރިހާ ގޮތަކުން ނަގަމުން، ނަގަމުން، ނަގަމުން އައިއްސަ، މުޅި ދިވެހިރާއްޖެ ގާނޫނީ
ބިރުވެރިކަމެއްގެ ތެރެއަށް ވަ އް ޓާލި އެއް ތަނަކީ ، ދިވެހިރާއްޖޭގައި ސުޕްރީމް ކޯޓު. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެން އެބަޖެހޭ
43

މިކަންކަމަށް ޙައްލެއް ހޯދަން. މިކަންކަން ޙައްލެއް ހޯދުމަށްޓަކައި މުޅި ދިވެހި ރައްޔިތުން އަޅުގަނޑުމެން މިފަހަރު
ރިޔާސީ އިންތިޚާބުގައި އަޅުގަނޑުމެން ކައިރީގައި ބުނީ، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޝަރްޢީ ނިޒާމު އިޞްލާޙުކޮށްދޭށޭ. ކިޔާފައި
އަޅުގަނޑުމެންނާ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ދައުލަތާ ހަވާލުވުމުގެ، މި ސަރުކާރާ ހަވާލުވުމުގެ މައިގަނޑު މެންޑޭޓު ދިވެހި
ރައްޔިތުން ކަނޑައަޅަ އިދިނީ. އަޅުގަނޑުމެން މި މަޖިލީހަށް ހޮ ވެން ނިކުތީމާ ދިވެހި ރައްޔިތުން އަޅުގަނޑުމެން ކައިރީގައި
ބުނީ، އެ ބޭފުޅުން ބޭނުންވަނީ ދިވެހިރާއްޖޭގައި ކޮންކްރީޓު ބިޔަ ތަރައްޤީއެއް ނޫނޭ. އެ ބޭފުޅުންގެ އިންސާނީ ޙައްޤުތައް
ރައްކާތެރިކުރުމަށްޓަކައި އެ ބޭފުޅުންނަށް އިންސާފުވެރި ފަނޑިޔާރުގެއެއް ހޯދައިދިނުމޭ. މިފަދަ ބޮޑު އެދުމެއް
އަޅުގަނޑުމެންގެ ބޯމަތީ އަޅުވައި، އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި މަޖިލީހުން ފުރުޞަތު ބޮޑު އަޣުލަބިއްޔަތެއް ދިންކަމީ
އަޅުގަނޑުމެން މި މަސައްކަތަ ށް އަވަސް އަރުވާލަންޖެހޭ ކަމެއް. ޙަޤީޤަތުގައި އަޅުގަނޑުމެންނާ ދެކޮޅު ބައެއް މެންބަރުން
ފާހަގަކުރަމުންދަނީ އަވަސްއަރުވާލައިގެން ކޮންކަމެއް ހާސިލުކުރުމަށް ޓަކައިތޯއޭ ތި ބޭފުޅުން، 65 މެންބަރުން ތި
އުޅުއްވަނީ؟ އެއީ އެއްގޮތަކަށްވެސް، އެއީ އެއްގޮތަކަށްވެސް އަޅުގަނޑުމެންނާ މުޚާޠަބުކޮށް ދެއްކޭނެ ވާހަކައެއް ނޫން.
އެއީ އަޅުގަނޑުމެން 65 މެންބަރުންނާ ދިވެހި ރައްޔިތުން ހަވާލުކުރި މަސައްކަތަކީ. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޝަރްޢީ ނިޒާމު
ހަރުދަނާކުރުން. އެކަން އަޅުގަނޑުމެންނާ މަތިކޮށް މި މަޖިލީހަށް އަޅުގަނޑުމެން ވެއްދީމާ، އަޅުގަނޑުމެން
އަވަސްނާރުވައި ކޮންބައެއްތޯ އަވަސްއަރައިގަންނާނީ؟ މިކަން އަޅުގަނޑުމެން ކުރާނަން. މިކަން އަޅުގަނޑުމެން ކޮށްފަ އި
ނޫނިއްޔާ ނުހުއްޓާނަން. ދެން އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރާހިތް އޮތީ، މީހަކަށް ކެންސަރު ޖެހުނީމާ ކެންސަރުގެ ސްޓޭޖު،
ސްޓޭޖު ހަތަރަކަށް ބަދަލުވެ، ކީމޯ ދީގެން ރަނގަޅުނުވާ ހިސާބަށް ދިޔައިމާ، ދެން ޖެހޭނީ ޖެހިފައި ހުރި ގުނަވަނެއް
ބުރިކޮށްލަން. އެގޮތުން، މިއަދު ސުޕްރީމް ކޯޓުގައި ތިބި ފަނޑިޔާރުންނަކީ ނަސޭހަތެއް ދީގެން، އެނޫންވެސް ގޮތެއް
ހަދައިގެން ރަނގަޅުކުރެވޭނެ ބައެއް ނޫންކަން ހުރިހާ އިޖުރާއަ ތްތަކަކުން ސާބިތު ހެކިތައް އަޅުގަނޑުމެން އަތުގައި އެކި
ރިޕޯޓުތަކުން ލިބިފައި މި އޮތީ. އެފަދަ ހާލަތެއްގައި ކެންސަރުޖެހޭ މީހާގެ ގުނަ ވަނަށް ފަރުވާ ނުލިބޭ ހިނދުގައި
ބުރިކޮށްލާ އުސޫލުން، ވީ އެންމެ އަވަހަކަށް މި ކޯޓުގައި ތިބި ފަނޑިޔާރުން ބޭރުކޮށް، އެ ފަނޑިޔާރުން އިޖުރާއަތްތަކާއި
ގާނޫނީ ޙައްލު ދިވެހި ރައްޔިތުންނަށް ހޯދައިނުދެވޭނެކަން ރައްޔިތުން ބުނަމުންދާ ވަގުތު އަވަސްކޮށް ދިވެހިރާއްޖޭގެ
ސުޕްރީމް ކޯޓު ހަމަ މަގަށް ގެންނަން އެބަޖެހޭ. ގެނައުމަށްޓަކައި ކަމާ ބެހޭ މުއައްސަސާތަކުން ކުރެވެން އޮތް އެންމެ
އަވަސް މަސައްކަތްތަކެއް ކޮށްގެން ރައްޔިތުން އަޅުގަނޑުމެން ކައިރީ ބުނި ގޮތަށް، ވީ އެންމެ އަވަސް އަވަހަކަށް މިކަން
ކޮށްދިނުމަކީ، ނޫނިއްޔާ ކޮށްދޭން އަޅުގަނޑުމެން މަސައްކަތް ކުރުމަކީ އަޅުގަނޑުމެން ރަނގަޅު ރޫހެއްގައި ، ރަނގަޅު
ނިޔަތެއްގައި މިކަން ކުރުމަށްގެންދާކަމުގެ އަލިގަދަ ހެއްކެއް. އަޅުގަނޑުމެންނާ ޚިޔާލު ތަފާތުވާ މެންބަރުން އެ ވިދާޅުވާ
ޖަވާބުތަކަށް، އެ ވިދާޅުވާ ވާހަކަތަކަށް ޖަވާބުދެއްވީ ދި ވެހި ރައްޔިތުން. އަޅުގަނޑުމެން މިކަން ކުރާނެ. ވީ އެންމެ
އަވަހަކަށް ކެންސަރު ބަލީގެ ފަރުވާދޭ އުސޫލުން، އަތް ބުރިކުރާ އުސޫލުން ފަނޑިޔާރުން ވެސް ސުޕްރީމް ކޯޓުން
44

ވަކިކޮށް ، ރަނގަޅު، އާ ، އިޚްލާޞްތެރި، ހެޔޮލަފާ ފަނޑިޔާރުންތަކެއް ސުޕްރީމް ކޯޓަށް ލުމަކީ ކޮންމެހެން މުހިންމު
ކަމެއް. ދެއްވި ވަގުތަށް ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރު ދަންނަވަން. ވައްސަލާމް ޢަލައިކުމް.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. މި ވަގުތު އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތު މި އަރުވަނީ ބާރަށު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި
މެންބަރު އަޙްމަދު ޢަބްދުاަلهއށް.
اله
ބާރަށު ދާއިރާގެ މެންބަރު އަޙްމަދު ޢަބްދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އަޅުގަނޑުމެން ޖޭ.އެސް.ސީން ތައްޔާރުކޮށްފައިވާ ރިޕޯޓަކާ ގުޅިގެން މިއަދު
ބަހުސްކުރެވެމުންދާއިރުގައި މި ރިޕޯޓު ކިޔާލުމުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެންނަނީ ވަރަށް ކަންބޮޑުވާ ކަހަލަ ވާހަކަތަ ކެއް މި
ރިޕޯޓުގައި ލިޔެފައި އޮއްވާ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް . އަޅުގަނޑުމެން މި ރިޕޯޓުގައި ހުރި ކަންތައްތަކަށް ފުންކޮށް
ވިސްނައިލާއިރު، މިއީ ތަންކޮޅެއް ސީރިއަސް ވާހަކަތަކެއް. އާދައިގެ ވާހަކަތަކަށްވުރެ ބޮޑަށް ކަންބޮޑުވުންތަކެއް މި
ވާހަކަތަކުގައި އެކުލެވޭ ވާހަ ކަތަކެއް. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މިނިވަންކަމާއެކު ތަޢައް ޞަބުން އެއްކިބާވެ ތިބެ،
ޙުކުމްކުރުމަށް ދަތިވާ ވާހަކަ، ނޫނީ ޙުކުމްނުކުރެވޭ ވާހަކައަކީ އެއީ އާދައިގެ ވާހަކައަކަށްވުރެ ބޮޑު ވާހަކައެއް.
ހަމައެއާއެކު އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، ރައްޔިތުންގެ ބާރު ނުވަތަ ރައްޔިތުން ގެ މަޖިލީހުގެ ބާރު ކޯޓުން ކަނޑުވައިލުމަކީ އެއީ
3 ބާރުގެ ތެރެއިން އެއް ބާރުގެ މަސައްކަތަށް ހުރަސްއަޅައި، ނޫނީ މަސައްކަތްނުކުރެވޭނެ ގޮތަށް ހެދުމަކީ އެއީ އާދައިގެ
ވާހަކައެއް ނޫން. އެއަށްވުރެ މާ ބޮޑު އަދި އެހާމެ ސީރިއަސް ވާހަކައެއް. އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފާއިތުވެދިޔަ ތަނުގައި
ފެނިގެންދިޔަ، މި އިއްޒަތްތެރި މަޖިލީހުގެ މަސައްކަތްތައް ހުއްޓި، އަދި އި އިއްޒަތްތެރި މަޖިލީހުގެ މެންބަރުންނަށް އެ
މެންބަރުންގެ ގާނޫނީ މަސްއޫލިއްޔަތު އަދާނުކުރެވި، އަދި ހަމަ އެހެންމެ މި މަޖިލީހުން ރައްޔިތުންނަށްޓަކައި ހަދަންޖެހޭ
ގާނޫނުތަކާއި އަދި ނިންމަންޖެހޭ ނިންމުންތައް ނިންމުމަށް އެތައް ބޮޑު ތަނަކުން ދަތިވެފައި އޮތް، އަދި އެތައް ގޮތަކަށް
އެކަމަށް ހުރަސްއެޅިފައި އޮތް ދުވަސްތަކެއް. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ޤާނޫނުއަސާސީގެ 4 ވަނަ މާއްދާގައި ބުނާ
ރައްޔިތުންގެ ބާރު އެ ދުވަސްކޮޅު އޮތީ ނެތިފަ. ޕެރެލައިޒް ވެފަ. އެހެންވީމާ، މިހިރަ ވާހަކަތަކަކީ މިއީ އާދައިގެ
ވާހަކަތަކަށްވުރެ ބޮޑު ވާހަކަ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ސިޔާސީ މަންފާ ހޯދުމަށް ޙުކުމްތައް ނެރޭ ވާހަކަ ވެސް މި
ރިޕޯޓުގައި ފާހަގަކުރައްވާފައި އެބައޮވޭ. ފަނޑިޔާރުންނަކީ؛ އަދި އެހެންނޫނަސް ވެސް ޙު ކުމްކުރަން ހުންނަ އެއްވެސް
މީހަކީ އެއީ ސިޔާސީ ފިކުރާއި ވިސްނުމަކުން ލިބިދާނެ ފައިދާ، ނޫނީ ސިޔާސީ ފިކުރަށް ބުރަވެ އެފަދަ ކަންތައްތައް
ކުރާ ބައެއްގެ ގޮތުގައި ފާހަގަކޮށްފައި އޮތުމަކީ ، އެއީ ހަމަ ޙަޤީޤަތުގައި ވެސް ވަރަށް ނުރައްކާތެރި، އަދި ހަމަ އެހާމެ
ގެއްލުންދެނިވި ބޮޑު މައްސަލައެއް ގެ ގޮތުގައި ނަގަންޖެހޭ މައްސަލައެއް. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ޤާނޫނުއަސާސީއާއި
45

ގާނޫނުގެ ރޫހާ ޚިލާފަށް ނިންމުންތައް ނިންމުމުގެ ބާރު އެއްވެސް ފަރާތަކަށް ލިބިގެނެއް ނުވޭ. އަޅުގަނޑުމެން
ބަލަންޖެހެނީ. ޤާނޫނުއަސާސީއާއި ގާނޫނުގައި މަތިކޮށްފައި ވާ އަދި ނޫނީ އެކަށައަޅާފައިވާ ގޮތަށް ހުރި ކަންކަން
ނިންމުމަށް. ފަނޑިޔާރުގެތަކުން ނެރޭ ޙުކުމްތަކަކީ ވެސް މިދެންނެވި ގޮތަށް ނެރެވޭ ޙުކުމްތަކަކަށް ވާންޖެހޭ.
އެހެންނޫނިއްޔާ، އަޅުގަނޑުމެން މިދެކޭ ނޫނީ އަޅުގަނޑުމެން ތަޞައްވުރުކުރާ އިންޞާފު ލިބިގެނެއް ނުދާނެ.
އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ޤާނޫނުއަސާސީގެ 70 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)ގެ 2 ވަނަ ނަންބަރު ވަރަށް ސާފުކޮށް ބުނަނީ، ގާނޫނު
ހެދުމާއި، ގާނޫނަށް އުނިއިތުރު ގެނައުމާއި، ގާނޫނުން ބައިބައި ބާތިލުކުރުމުގެ ބާރަކީ އެއީ ، މުޠުލަޤަށް ރައްޔިތުންގެ
މަޖިލީހަށް ލިބިދީފައިވާ ބާރެއް ކަމުގައި. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އެހެންނަމަވެސް، މިދެންނެވި ޤާނޫނުއަސާސީގެ 70ވަނަ
މާއްދާގެ (ހ)ގެ 2 ވަނަ ނަންބަރުގައި މިދެންނެވި ގޮތަށް ކަނޑައަޅާފައި އޮތްކަމުގައި ވީނަމަވެސް ޖޭ.އެސް.ސީގެ
ރިޕޯޓުގައި ފާހަގަކުރައްވާފައި މި ވަނީ، ގާނޫނުން ބައެއް ބާތިލުކުރައްވާފައި ވެސް ވާ ކަމަށް. ޚާއްޞަކޮށް ޖޭ.އެސް.ސީގެ
ގާނޫނުގެ 21 ވަނަ މާއްދާ ބާތިލުކުރެއްވީ ސުޕްރީމް ކޯޓުން ކަމަށް. ކުރުމަށްފަހުގައި ޖޭ.އެސް.ސީގެ މަސައްކަތަށް
ހުރަސްއަޅައި، އެ ފަރާތުގެ މަސައްކަތް ނުކުރެވޭނެ ގޮތަށް ކަންތައްތައް ކޮށްފައިވާ ވާހަކަ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް . މުޅި
މި ރިޕޯޓަށް ބަލައިލުމުން އެނގެނީ، މިއީ ސީރިއަސް މައްސަލަތަކެއް ފާހަގަކުރައްވާފައިވާ، އަދި ދިވެހިރާއްޖޭގެ އަންނަން
އޮތް ޖީލުތަކަށް މިކަމުގެ ސަބަބުން ވަރަށް ބޮޑެތި ނޭދެވޭ އަސަރުތަކެއް ކޮށްފާނެ ކަމަށް ބެލެވޭ ޒާތުގެ ވާހަކަތަކެއް
ލިޔެފައިވާ ރިޕޯޓެއް. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މިއީ ވަރަށް ސީރިއަސްކޮށް މި ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުން އަދި ރައްޔިތުންގެ
ބާރުން ވިސްނައި، ފިޔަވަޅުތަކެއް، އަވަސް ޙައްލެއް ހޯދަންޖެހިފައިވާ ކަމެއް ކަމުގައި އަޅުގަނޑު ދެކެން. އެހެންވީމާ،
އަޅުގަނޑު އެދެން، މިދެންނެވި ގޮތަށް ހުރި ހުރިހާ މައްސަލަތަކެއް ބަލައި، އަދި އެ މައްސަލަތައް ދިރާސާކޮށް ، އަދި
އެފަދަ ގާނޫނާއި ގަވާއިދާ ޚިލާފަށް ޢަމަލުކޮށްފައިވާ ހުރިހާ ފަރާތްތަކާ މެދު އަޅަންޖެހޭ ފިޔަވަޅު އެޅުމުގައި
އަވަސްވެގަންނަން. އަދި ރައްޔިތުންގެ ބާރަކީ އެންމެ ގަދަ ބާރުކަމަށް ވީހިނދު، އެ ބާރުގެ ތެރެއިން ރައްޔިތުންގެ
ކަންކަން ހަމަޖެއްސުމުގައި މި ދެންނެވި ފަރާތްތަކުން ގާނޫނާ ޚިލާފަށް ހުރި ކަންތައްތައް ބަލައި ފިޔަވަޅު އެޅުމަށް
މަސައްކަތްކުރަންޖެހޭ ފަރާތްތަކަށް އެކަމަށް ގޮވައިލައި، އަޅުގަނޑުމެން އެ ކަންކަން ކުރިއަށް ބާރު ސްޕީޑުގައި ގެންދަން
ފެނޭ. ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. ދެން އަޅުގަނޑު މި ދަންނަވާލަނީ، ފޭދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު މުޙައްމަދު
ނިހާދަށް.
ފޭދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު މުޙައްމަދު ނިހާދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
46

ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މަޖިލީހަށް ހުށަހެޅުނު ގަރާރަކާ ގުޅިގެން އަޅުގަނޑުމެން ބަހުސްކުރުމަށްފަހު
ޖުޑިޝަލް ސަރވިސް ކޮމިޝަނުގެ މައްޗަށް ލާޒިމުކުރި މަސައްކަތް ނިންމައި ، އަޅުގަނޑުމެންނާ ހަމައަށް މިހާރު
ފޮނުވާފައިވާ ، ސުޕްރީމް ކޯޓު ޢަމަލުކުރާ ގޮތުގެ ރިޕޯޓު؛ ސުޕްރީމް ކޯޓުން ޢަމަލުކޮށްފައިވަނީ ޤާނޫނުއަސާސީއާއި
ގާނޫނުތަކާ ޚިލާފަށްކަން މި ރިޕޯޓުން ކަށަވަރުކޮށް ، ޔަޤީންކޮށްދޭ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މި ރިޕޯޓާ ހަމައަށް ދިއުމުގެ
ކުރީގައި ވެސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުން ޢަމަލުކުރަނީ ކޮންގޮތަކުން އެނގި ތިބެ
ދިރާސާކުރުމަށްފަހު އަޅުގަނޑު މެން އެޖެންޑާ 19 އެކުލަވައިލީ. އެންމެ ފުރަތަމަ ކަމެއްގެ ގޮތުގައި އަޅުގަނޑުމެން
ލިޔެފައި މި އޮތީ، އިންސާފު ޤާއިމުކުރުން. މިފޮތުގައި ލިޔެވިފައި މިހިރަ އިންސާފު ޤާއިމުކުރުމަށްޓަކައި އަޅުގަނޑުމެން
ރައްޔިތުންނަށް ވީ ވަޢުދު. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ޤާނޫނުއަސާސީއާ ޚިލާފަށް ސުޕްރީމް ކޯޓުން މި ކުރާ ކަންތައްތަކުގެ
ސަބަބުން ދިވެހި ރައްޔިތުންނަށް ލިބެމުންދާ ގެއްލުން އެއީ ގުނައި އަދަދުނުކުރެވޭ އެއްޗެއް. މި ރިޕޯޓު ބުނާ ގޮތުން
ވެއްޖެއްޔާ 1 ވަނަ ނަންބަރުގައި މި އޮތީ، ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހަށާއި ޖުޑީޝަލް ސަރވިސް ކޮމިޝަނަށް ލިބިދީފައިވާ
ބާރުތަކެއް ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސު ޕްރީމް ކޯޓުން ހަނިކޮށް، ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހާއި ޖުޑީޝަލް ސަރވިސް ކޮމިޝަނު ގެ
މަސައްކަތަށް ހުރަސްއެޅުން. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އެއީ ސީދާ މުޅި ގާނޫނީ އޮނިގަނޑު ، ގާނޫނީ ނިޒާމު
ފުނޑުފުނޑުކޮށްލައި އަތްމައްޗަށް ބާރުތައް ކަހާލުމަށްޓަކައި ސުޕްރީމް ކޯޓުގައި ތިބި ފަނޑިޔާރުން ކަނޑައެޅިގެން ރާވަ އި
ހިންގާފައިވާ ޖަރީމާއެއް ކަމުގައި އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރަން. -2 ގާނޫނު ނަންބަރު 10/2008)ޖުޑީޝަލް ސަރވިސް
ކޮމިޝަންގެ ގާނޫނު(ގެ 21 ވަނަ މާއްދާގެ)ބ(އުވާލައި ޢަދްލުއިންޞާފު ޤާއިމުކުރުމުގެ އިދާރީ ކަންކަން ހިންގައި
ބެލެހެއްޓުމާ ސުޕްރީމް ކޯޓުން އަމިއްލައަށް ހަވާލުވުން. މިއީ އަޅުގަނޑު ފުރަތަމަ ދެންނެވި ވާހަކައިގެ ތަފްސީލު. މުޅި
ބާރު އެ ވަނީ އެއްކޮށް އަތްމައްޗަށް ކަހައިލާފަ. 3. ގާނޫނު ނަންބަރު 22/2010 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކޯޓުތަކުގެ ގާނޫނު)ގެ
8 ވަނަ ބާބު 82 ވަނަ މާއްދާއިން ފެށިގެން 94 ވަނަ މާއްދާގެ ނިޔަލަށް އުވަ އިލާފައި އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ކޮބައިތޯ
ބޭނުމަކީ. ބޭނުމަކީ؟ މުޅި އަތްމައްޗަށް ހުރިހާ ބާރެއް ކަހާލުން. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މިހެންގޮސް ކިހާނެ ކަމެއް ނެތް.
17 ކަމެއްގެ މައްޗަށް މި ރިޕޯޓު އެކުލަވަ އިލެވިފަ އި މި އޮތީ، މުޅި ޤާނޫނުއަސާސީ އާ ޚިލާފަށް ސުޕްރީމް ކޯޓުން
ހިންގާފައިވާ ކަންތައްތަކުގެ ވާހަކަ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، ގާނޫނީ އޮނިގަނޑު ފޮރުޅާލައި މި ހުރިހާ ކޯޓަކަށް ބާރު
ފޯރުވައިގެން ހުރިހާ ކޯޓުތަކެއް ގެ ފަނޑިޔާރުންނަށް ބިރުދައްކައިގެން ، އެ 5 ފަނޑިޔާރުންގެ އަމިއްލަ އަތްމައްޗަށް ބާރު
ނަގައި ، ބޭނުންހާ ގޮތަކަށް ، އަމިއްލަ ޖީބަށް ބޮޑުވާނެ ހުރިހާ ގޮތެއް ރާވައިގެން ދިވެހި ރައްޔިތުންގެ ޙައްޤަށް
އަރައިގަނެފައިވާކަން މި ރިޕޯޓު އައުމުގެ މާ ކުރިން ދިވެހި ރައްޔިތުން ގަބޫލުކުރޭ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް.
އަޅުގަނޑުމެންގެ ޒިންމާޔަކަށް ވެފައި އޮތީ، ޖުޑީޝަރީ އިޞްލާޙުކުރުން. އަޅުގަނޑުމެންގެ ވާޖިބެއް އެއީ ޖުޑީޝަރީ
އިޞްލާޙުކުރުމަކީ. އަޅުގަނޑުމެންގެ މައްޗަށް މި ޤާނޫނުއަސާސީން ލާޒިމުކުރޭ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް ، މި
ޤާނޫނުއަސާސީގެ 142 ވަނަ މާއްދާގައި މި ބުނަނީ، ކޮންމެ މީހެއްގެ މަދަނީ ޙައްޤުތަކާއި ވާޖިބުތައް ކަނޑައެޅުގައި
47

ނުވަތަ ޖިނާޢީ ކުށެއްގެ ދަޢުވާ މީހެއްގެ މައްޗަށް އުފުލުމުގައި ގާނޫނަކުން ޤާއިމުކޮށްފައިވާ މިނިވަން އަދި މުސްތަޤިއްލު
ކޯޓެއްގައި ނުވަތަ ޓްރައިބިއުނަލެއްގައި އެކަށީގެންވާ މުއްދަތެއްގެ ތެރޭގައި އާއްމުކޮށް ހުޅުވައިލެވިގެން ބާއްވާ
އަޑު އެހުމެއްގައި އިންސާފުން ޝަރީޢަތްކުރުމުގެ ޙައްޤު ކޮންމެ މީހަކަށްމެ ލިބިގެންވެ އޭ. މި ޤާނޫނުއަސާސީގެ 142 ވަނަ
މާއްދާ ފަނޑިޔާރުންނަކީ މުސްތަޤިއްލު ބައެކޭ. ފަނޑިޔާރުން ޢަމަލުކުރާނީ ޤާނޫނުއަސާސީއާއި ގާނޫނަށޭ.
ޤާނޫނުއަސާސީއާއި ގާނޫނުގައިވާ ގޮތަށް، ކަނޑައަޅާފައިނުވާ ކަންކަން ނިންމުމުގައި ވެސް އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގައި
އެކަމެއް ކަނޑައެޅިފައިވާ ގޮތަށް ފަނޑިޔާރުން ރިޢާޔަތްކުރަންވާނޭ. ފަނޑިޔާރުންގެ މަސައްކަތުގައި ޤާނޫނުއަސާސީއާއި
ގާނޫނާ އެއްގޮތަށް ކަންތައްތައް ނިންމަންވާނީ ވަކި ފަރާތަކަށް ބުރަނުވެ، ވަކި ފަރާތަކުން ދައްކައިފާނެ ބިރަކަށް
ޖެހިލުންނުވެ، ތަޢައްޞަބުން އެއްކިބާވެގެންވޭ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި ފެންނަނީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ
ކޯޓުތަކުން އަމިއްލަ މަޞްލަޙަތު އިސްކޮށް، އަމިއްލައަށް ބާރުވެރިކަން ނަގަ އި، ދިވެހިރާއްޖޭގައި ތިބި ނުފޫޒުގަދަ
ވިޔަފާރިވެރިން ނުވަތަ ސި ޔާސީ ބައެއް މީހުންގެ ނުފޫޒުން ބޭނުންހާ ގޮތަކަށް ޙުކުމް ނެރެމުންދާ ތަން. އިއްޒަތްތެރި
ރައީސް. މިއަދު މި މަޖިލީހުގައި ވެސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެނިގެންދަނީ، އަޅުގަނޑުމެންނާ އިދިކޮޅު ނޫނީ އިދިކޮޅަށް
ވަކާލާތުކުރައްވާ ބޭފުޅުން އަޑުގަދަކުރައްވާ ތަން. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ކޮބައިތޯ ސަބަބަކީ؟ ސަބަބަކީ، އެ ބޭފުޅުންގެ
އަމިއްލަ މަންފާއަށް އެ ބޭފުޅުން ބޭނުންވާ ގަޑިއެއްގައި ބޭނުންވާ ޙުކުމެއް ނެރެދެވޭ ކޯޓުތަކާ ބެހޭ ރިޕޯޓެއް
އަޅުގަނޑުމެން ނެރެ މި ތަނުގައި އެކަމަށް ބަހުސްކުރާތީ . އެކަމެއް ހަޖަމެއް ނުކުރެވޭނެ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް.
އެހެންނަމަވެސް، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހުރިހާ ރައްޔިތުން އަޅުގަނޑުމެން ކައިރީގައި އެދި އާދޭސްކުރަނީ، އިންސާފު
ޤާއިމުކޮށްދޭށޭ. ޖުޑީޝަރީ އިޞްލާޙުކޮށްދޭށޭ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އަޅުގަނޑު ގޮވާލަނީ، މި ރިޕޯޓުގެ މައްޗަށް
ބިނާކުރުމުގެ ކުރިންވެސް އަދި މި ރިޕޯޓުގެ މައްޗަށް ބިނާކޮށް ވީ އެންމެ އަވަހަކަށް ޖުޑީޝަރީ އިޞްލާޙުކޮށް، ސުޕްރީމް
ކޯޓު؛ ޚާއްޞަކޮށް ސުޕްރީމް ކޯޓު ބަދަލުކުރަން އަޅުގަނޑުމެން އަވަސްވެގަންނަންޖެހެއޭ. އަޅުގަނޑުމެން މިކަމާ ބެހޭ
ގޮތުން ނިންމަންޖެހޭ ހުރިހާ ރިޕޯޓެއް ނިންމައި، އަވަހަށް ފިޔަވަޅުއަޅައި ، ސުޕްރީމް ކޯޓު ބަދަލުކޮށް، ދިވެހި
ރައްޔިތުންނަށް އިންސާފު ލިބޭނެ އިންތިޒާމު ޤާއިމުކޮށްދޭންޖެހެއޭ. ދެއްވި ފުރުޞަތަށް ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. ދެން އަޅުގަނޑު މި ދަންނަވާލަނީ ބިލެތްދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އަޙްމަދު
ޙަލީމަށް.
ބިލެތްދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު އަޙްމަދު ޙަލީމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
48

ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އާދެ! ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުން ނިންމާފައިވާ ޤާނޫނުއަސާސީއާ ޚިލާފު
ނިންމުންތަކާ ގުޅޭ ރިޕޯޓެއް ޖުޑީޝަލް ސަރވިސަސް ކޮމިޝަނުން މި ތަނަށް ހުށަހެޅުއްވީތީ، އެ ކޮމިޝަންގެ
މެންބަރުންނަށް ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރު ދަންނަވަން. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އަޅުގަނޑުމެން ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ވާހަކަ
އެކަންޏެއް ނޫން މި ދައްކަނީކީ. އަޅުގަނޑުމެން މި ދައްކަނީ، މުޅި ދިވެހިރާއްޖެއަށް ގެންނަންވާ ބަދަލެއްގެ ވާހަކަ.
އެނގިވަޑަ އިގަންނަ ވާނެ، މީގެ ސާދަފަނަރަ އަހަރު ކުރިން އެމް.ޑީ.ޕީ ވުޖޫދަށް އައީ މި ކަންތައްތައް ދިވެހިރާއްޖޭގައި
ހުރިކަން ފާހަގަކުރެވި ، ދިވެހި ރައްޔިތުންނަށް އިންސާފު ހޯދަދީ ރަނގަޅު ރައްޔިތުންނަށް މަންފާކުރާ ކަހަލަ ގޮތަކަށް
ހިންގޭނެ ސަރުކާރުތަކެއް އުފައްދަން. އަދި ސުލްޙަވެރި ސިޔާސީ ހަރަކާތް ހިންގައި، އޭގެއިތުރުން ސިޔާސީ ވާދަވެރި
އިންތިޚާބުތައް ބާއްވައި، ޑިމޮކްރެޓިކު އުސޫލުން ދިވެހިރާއްޖެ ހިންގޭނެ ގޮތަކަށް ބައްޓަންކުރަން. އޭގެތެރޭގައި އެންމެ
މުހިންމު އަސާސެއްގެ ގޮތަށް ބެލެވިފައި އޮތީ ، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖުޑީޝަރީ. ޝަރީޢަތުގެ ނިޒާމު. އަބަދުވެސް
ޒަމާނުއްސުރެ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކޯޓުތައް އޮތީ، ފަނޑިޔާރުން ތިބީ، އެއިރެއްގައި އޮންނަ ބޮޑުންގެ މުއްދަށުގައި ވަރަށް
ބޮޑަށް ފިތިފަ. އޭގެތެރޭގައި އަޅުގަނޑު މި ދަންނަވަނީ، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ބޮޑެތި ބޮޑެތި ވިޔަފާރިވެރިންނާއި، ލާރި ގެންގުޅޭ
މުއްސަނދި މަހުޖަނު ންގެ އަތްދަށުވެފަ. އޭގެ އިތުރުން، އަދި ސަރުކާރު ހިންގަން އޮންނަ ފަރާތެއްގެ ވަރަށް ބޮޑަށް ނުފޫޒު
ފޯރާފަ. އެކަން ފާހަގަކުރެވިގެން އެމް.ޑީ.ޕީ އުފެދި، އެމް.ޑީ.ޕީގެ އެންމެ ބޮޑު މަޤްޞަދަކަށް ވީ، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޝަރުޢީ
ނިޒާމު މިނިވަންކޮށް، ދިވެހިރާއްޖޭގައި މުސްކުޅި އާދަކާދަ އޮތް ގޮތަށް، ރަސްކަމުގެ ނިޒާމެއް ގެ ގޮތުގައި ހިނގަމުން
އައި ޖުމްހޫރީ ވެރިކަމެއް ބަދަލުކޮށް، ޑިމޮކްރެޓިކު ވެރިކަމެއް ގެނެސް، ރަނގަޅު، ރީތި ، އޯގާތެރި ވެރިކަމެއް ހިންގޭނެ
ނިޒާމު ޤާއިމުކުރުން. އެގޮތުން އަޅުގަނޑުމެން ކާމިޔާބުކުރި އިންތިޚާބުތައް، ވާދަވެރި ކަމާ އެކީގައި މަސައްކަތްކޮށް،
ކެމްޕޭނުކޮށް، ވަޢުދުތަކެއް ވެ ، ރައްޔިތުންނަށް އޮޅުންފިލާނެ ގޮތަށް ކަންކަން ހިންގައިގެން އަޅުގަނޑުމެން މި ތިބެނީ
މިކަން ކާމިޔާބުކޮށްގެން. މިއަދަކީ އެކަމުގެ އެންމެ އުފާވެރި އެއް ދުވަސް. އަޅުގަނޑުމެންނަށް ޒަމާނުއްސުރެ
ދިވެހިރާއްޖޭގައި އޮތް ކޯޓުތަކުގެ މައްސަލަ މި އިއްޒަތްތެރި ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގައި ، މިހާ ފުޅާ ދާއިރާއެއްގައި އެންމެ
މަތީ ކޯޓުން ކޮށްފައި ހުރި ނުކުސިޔާރު ޤާނޫނުއަސާސީއާ ޚިލާފު ކަންތައްތައް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހުށަހެޅި، އެއަށް
ފިޔަވަޅު އެޅެމުންދާ މަންޒަރު މިހާރު ދިވެހި ރައްޔިތުންނަށް މި ފެންނަނީ. އަޅުގަނޑުމެންނަކަށެއް ލަހެއް ނުވޭ. ލަސްނުވާ
ސަބަބަކީ، މި ޒާތުގެ، މުޅި ރާއްޖޭގައި ޒަމާނުއްސުރެން، އެތައް ސަތޭކަ އަހަރެއް ވަންދެން އޮތް ގަދީމީ ގޮތްތަކެއް
ބަދަލުކުރަމުންދާއިރު ވަގުތުތަކެއް ނަގާނެ. އަދި ރަނގަޅުކުރަން، އޭގެ އެންމެ ރަނގަޅު މާނައިގަ އި ރަނގަޅުކުރާ ކަމަށް
ވަންޏާ މާ ބޮޑަށް ވެސް ވަގުތު ނަގާނެ. އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ އަޅުގަނޑުމެން މިހާރު މި ދަނީ ނެގި ދިގު މުއްދަތު ނިމި،
މިކަން އިޞްލާޙުކުރުމުގެ އެންމެ ފަހު މަރުޙަލާގައި މިހާރު މި އުޅެނީ. އެހެންވީމަ، އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރާ ގޮތުގަ އި މި
ރިޕޯޓަށް އަޅުގަނޑުމެން ބަލައި، ކުރިއަށް އޮތް ތަނުގައި ވަރަށް މަދު ދުވަސްކޮޅެއްގެ ތެރޭގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް
އެބައޮތް ޝަރުޢީ ނިޒާމު އެއްކޮށް އިޞްލާޙުކުރަން. އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރާ ގޮތުގައި މިކަން ދިވެހިރާއްޖޭގެ
49

ރައްޔިތުންނަށް ވަރަށް ބޮޑަށް ސާފުވެގެން މެނުވީ، މިކަހަލަ ކަންކަން ކުރާކަށެއް ނުވާނެ. އަޅުގަނޑު އުފާވަނީ ، މިއަދު
ދިވެހިރާއްޖޭގެ ރައްޔިތުންނަށް ވަރަށް ބޮޑަށް ސާފުވެއްޖެ، އެމް.ޑީ.ޕީ ވުޖޫދަށް އައީ ކޮން މަޤްޞަދެއްގައި ކަމާއި،
އެމް.ޑީ.ޕީން ކުރަމުން އައި މަސައްކަތަކީ ޙަޤީޤަތުގައި ވެސް މި ރާއްޖޭގައި ކުރަންޖެހޭ މަސައްކަތެއްކަން. އެކަން
ސާބިތުވެގެންދިޔައީ ނިމިދިޔަ ތިން އިންތިޚާބުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދިވެހި ރައްޔިތުން ދިން އިތުބާރުން. ކައުންސިލް
އިންތިޚާބާއި އަދި އެންމެ ފަހުގެ ރިޔާސީ އިންތިޚާބާއި، އޭގެއިތުރަށް ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީ ހުގެ އިންތިޚާބުން މި އޮތީ
ވަރަށް ބޮޑަށް ސާބިތުވެފައި، ސީދާ އެމް.ޑީ.ޕީއަށް އެ ބޭފުޅުން އިތުބާރު ދީފިކަން މި ރާއްޖެ ރަނގަޅުކުރުމަށް.
އަޅުގަނޑުމެން މި ކުރާ މަސަ އްކަތްތައް އެ ބޭފުޅުން ގަބޫލުކޮށްފިކަން. އެ ބޭފުޅުންނަށް އެންމެ ބޮޑަށް ޔަޤީންކަން އޮތީ،
އެމް.ޑީ.ޕީއަށް ބާރުވެރިކަން ލިބިގެން މެނުވީ މި ރާއްޖޭގެ ޝަރުޢީ ނިޒާމު ރަނގަޅުނުކުރެވޭނެކަން. އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ
ދިވެހިރާއްޖޭގެ ރައްޔިތުން އަޅުގަނޑުމެންނާ ހަވާލުކުރި މަސައްކަތް އެންމެ ފަހު މަރުޙަލާގައި މި އުޅެނީ. ދާދި އަވަހަށް
މި މަސައްކަތް ނިންމައި، ދިވެހިރާއްޖޭގައި ރަނގަޅު ޝަރުޢީ ނިޒާމެއް އުފެދި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ރައްޔިތުންނަށް
ޢަދުލުއިންޞާފު ޤާއިމުވެގެންދާނެކަމުގެ ފުރިހަމަ އުއްމީދާއި ޔަޤީންކަން އަޅުގަނޑުގެ އެބައޮތް. އެހެންވީމާ، މި
ފުރުޞަތުގައި ދިވެހި ރައްޔިތުންނަށް ވެސް ވަރަށް ބޮޑަށް މަރުޙަބާ! ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް
ދެއްވި ފުރުޞަތަށް.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. މިވަގުތު އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތު މި އަރުވަނީ ވައިކަރަދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި
މެންބަރު ޙުސެއިން ޒިޔާދަށް.
ވައިކަރަދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު ޙުސައިން ޒިޔާދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ޖުޑީޝަލް ސަރވިސް ކޮމިޝަނުން މި ފޮނުވި ރިޕޯޓަށް އަޅުގަނޑަށް ވެސް ވަރަށް
ތާއީދުކުރަން. އަދި މިފަދަ ރިޕޯޓެއް މިހާ ފުރިހަމައަށް ތައްޔާރުކޮށްދެއްވި ކަމަށްޓަކައި އެ ކޮމިޝަނަށް ވަރަށް ޝުކުރު
ދަންނަވަން. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުން ގާނޫނާ ޚި ލާފަށް ނިން މާފައި ހުރި ކަންތައްތަކުގެ ވާހަކަ އަބަދުވެސް
އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި އަޑުއިވެނީ. މިއީ މިކަމާ އަޅުގަނޑު ވެސް ވާހަކަދައްކާ 4 ވަނަ ފަހަރު. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު
އެބަ ބޭނުންވޭ ސުޕްރީމް ކޯޓުން ގާނޫނާ އެއްގޮތަށް މިހާތަނަށް ހިންގާފައި ހުރި، ޙުކުމެއް އި އްވާފައިވާ ނަމަ، އެ
ޙުކުމެއް ވެސް އިވެން. މީގައި މިހާރު ހުށަހެޅިފައި މި އޮތް ރިޕޯޓުގައި ވެސް 17 ނުކުތާއެއް ހިމެނިގެންވޭ. އޭގެތެރެއިން
މިހާރު އިތުރު ދެ ނުކުތާއެއް؛ 19 ،18 އަށް އަރައިގެން އެ ދިޔައީ. މިއީ ހަތްތަހާވެސް ގާނޫނާ ޚިލާފަށް ނިންމާފައި
ހުރި ޙުކުމްތައް ކަމަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ޖުޑީޝަލް ސަރވިސަސް ކޮމިޝަނުން ފާހަގަކޮށްފައި މި އޮތީ. ސުޕްރީމް
50

ކޯޓުގެ ވާހަކަ އަޅުގަނޑުމެން މި ދައްކަނީ. މި ރާއްޖޭގެ އެންމެ، އެންމެ ބޮޑު އެއް ކޯޓު. އަޅުގަނޑު ވެސް ދާންދޫ
ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ދެއްކި ވާހަކަ އަށް ވަރަށް ތާއީދުކުރަން. އަޅު ގަނޑު ވެސް ހިތަށްއަރަނީ، އަޅުގަނޑުމެން
އަބަދު މިކަމާ ބަހުސް މި ކުރަނީ ކީއްވެތޯއޭ؟ މިކަން ޙައްލުކުރެވޭނެ މިނޫން އެހެން ގޮތެއް ނެތްތޯއޭ؟ މީގެ ކުރީގައި
އަޅުގަނޑުމެން ދުށިން ދެ ފަނޑިޔާރަކު ވަކިކޮށްލި ގޮތް. ކުޑަކުޑަ މާއްދާއެއް؛ ގާނޫނު އިޞްލާޙެއް ކޮށްލައިގެން،
ކޯޓުތަކާ ބެހޭ ގަވާއިދެއް އިޞްލާޙުކޮށްލައިގެން ވެސް ދެ ފަނޑިޔާރަކު ބަދަލުކޮށްލި. އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވަރަށް
ފަސޭހައިން އެކަން ވެސް ވާން އެބައޮތް. ދެން، އޮތީ އަނެއް ތިއަރީ. ޓިނުނަގާ ތިއަރީ. އެ ތިއަރީ ވެސް މިއަދު އަދި
އަޅުގަނޑުމެންނަށް މާ ބޮޑަށް ފަސޭހަވާ ގޮތަށް މި އޮތީ. އެ ބޭފުޅާ ވެސް އަޅުގަނޑުމެންގެ ތެރޭގައި އެބަ އިންނެވި.
އެހެންވީމާ، މި ދެ ގޮތުން ކުރެ ގޮތަކުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކޯޓު ބަދަލުކޮށްލެވިދާނެހެން ހީވަނީ. އަބަދު އަޅުގަނޑުމެން
މި ވާހަކަ މިހެން ނުދައްކާ، އަޅުގަނޑު ވެސް ބޭނުމެއް ނޫން އަބަދުވެސް އޭދަފުށީ ދާ އިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އެ
ވިދާޅުވިހެން އެހާ ކަރާމާތްތެރި ބައެއްގެ ވިޔާނުދާ ވާހަކަތަކެއްގެ ވާހަކަ އަޅުގަނޑުމެން އަބަދު ދައްކާކަށް. އަޅުގަނޑަކީ
ގާނޫނީ މީހަކަށް ނުވިޔަސް، އަޅުގަނޑަށް ވެސް އެނގޭ އެއް ކަމެއް އެބައޮތް. 1 ފެބުރުވަރީގައި އެ ބޭފުޅުން ނެރުނު
ޙުކުމެއްގައި އެބަ އޮވޭ، ތިމަންނަމެން އެ މީހުން، 9 ބޭފުޅެއްގެ މައްޗަށް ދަޢުވާކޮށްފައި، އެ ބޭފުޅުންނާ ދޭތެރޭގައި
ދަޢުވާކޮށްފައި ޙުކުމްކޮށްފައިވަނީ، ގާނޫނުތަކަކާއި އިޖުރާ އަތް ތަކަށް ބަލަންވާވަރަށް ނުބަލައޭ 1 ފެބުރުވަރީގައި. އޭގެ 48
ގަޑިއިރު ފަހުން އަނެއްކާ ޙުކުމްނެރުނީ، ނޫން. ތިމަންނަމެން އޭރު އެހެން ބުނީ ބިރުންނޭ. މީގަ އަސްލު ރަނގަޅު
ގޮތަކީ އެއޭ. އެ މީހުން އަލުން އޭގެ ބަޔަކުން ބަޔަކުން އެ ޙުކުމް؛ 1 ފެބުރުވަރީ ގެ ޙުކުމް ބާތިލުކުރަމުންދިޔައީ.
މިހިސާބަށް ދިޔައިމާ ދެން އަޅުގަނޑުމެން އަދި ގާނޫނީ މީހަކަށް ނުވިޔަސް އެނގޭނެތާ ، މިއިން އެއް ތަނެއް ގޯސް. 1
ފެބުރުވަރީ ނޫނީ އޭގެ ފަހުން ނެރުނު ޙުކުމް. ކޮންމެ އެއް ޙުކުމެއް އެބަ ގޯސްވޭ. ނުފޫޒެއްގެ ދަށުންކަން އެބަ އެނގޭ
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވަރަށް ސާފުކޮށް އެ ޙުކުމް ކުރީ. ދެން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކުރިމަތިވީ 12 މެންބަރެއް؛ މި
މަޖިލީހުގެ 12 މެންބަރެއް ގެ ގޮނޑި ގެއްލިއްޖެ. އެ ކަންކަން ކަނޑައަޅަން ސުޕްރީމް ކޯޓުން އަމުރަކަށް އެދުނީމާ ނެރުނީ
އަރަތެއް. އަދިވެސް އަޅުގަނޑަކަށް ހިއެއްނުވޭ އޭތި ސާފުވިހެނެއް. އަދިވެސް އެ 12 މެންބަރުން ތިބޭނީ މަޖިލީހުގައި
ރަނގަޅު ފުރިހަމަ ޖަވާބެއް ނުލިބި. 12 މެންބަރުންގެ ގޮނޑިއަށް ވީ ގޮތެއް އަދި ނޭނގެ. އޭގެތެރެއިން ބައެއް ބޭފުޅުން
އެނަބުރި މިތާ 19 ވަނަ މަޖިލީހުގައި މިހާރުވެސް އެބަ ތިއްބެވި. ހަމަ އެހެން އަޅުގަނޑު އެބަހުރި ހަނދާން، ދަނގެތީ
ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ނާޒިމަށް ފިސްތޯލައާ ބެހޭ ގޮތުން ކުރެވުނު ދަޢުވާއެ އް ވެސް. ހައިކޯޓުގައި، ފޮނުވި
ފިސްތޯލުގައި ނާޒިމްގެ ފިންގަރޕްރިންޓު ނެތް ކަމަށް ބުނިމާ ޤާޟީ ޖަވާބުދެއްވީ. އަޅުގަނޑު ވެސް އިނިން މަޖިލީހުގައި.
އެ ގެއިން ފެންނަ ކޮންމެ އެއްޗެއް ގައި ނާޒިމު ގެ ފިންގަރޕްރިންޓު ހުރުން ލާޒިމެއް ނޫނޭ. އޭގެ ފަހުން ސުޕްރީމް ކޯޓަށް
މައްސަލަ ދިޔައިރު މި އޮތީ ޑީއެންއޭ. ފިސްތޯލައިން އޭރުގެ ނައިބު ރައީސްގެ ޑީއެންއޭ ފެންނަ ކަމަށް. އަޅުގަނޑު ގެ
ސުވާލަކީ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ގޭ ކޮޓަރި ތެރެއިން، ނިދާ ކޮޓަރިން ފެންނަ ކޮންމެ އެއްޗަކުން ނައިބު ރައީސްގެ
51

ޑީއެންއޭ ފެންނަން ފަށައިފިއްޔާ ދެން އެހެން ކަމަކަށް ވެސް ރައްޔިތުން ޝައްކުކުރާނެނޫންތޯއޭ. މިހާ ސާފުކޮށް
ފެންނަން ހުރި ކަންކަމުގައި ވެސް މައްސަލަ ބަލައިވެސް ނުގަނެ ދޫކޮށްލާފައި ވަނީ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ
މިހާރު މިކަމަށް މާ ގިނައިން ވާހަކަދެކެވިއްޖެހެން. އަޅުގަނޑުމެން މި އުޅެނީ ވަކި މަޤްޞަދެ އް ހާސިލުކުރާކަށް ނޫންކަން
ވަރަށް ސާފު. އަޅުގަނޑު ބޭނުންވާ ގޮތަކަށް ޙުކުމްތަކެއް ނައިސްގެން ނޫންކަން ވެ ސް ވަރަށް ސާފު. އަޅުގަނޑުމެން މި
ދައްކަނީ، ވޭތުވެދިޔަ ފަސް އަހަރު ވަކި ކަމެއް ހާސިލުކުރަން މަސައްކަތްކުރީމާ، އޭގެ ނަތީޖާ އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިހާރު
މި ފެންނަނީ. އިއްޒަތްތްތެރި ރައީސް. ތި އިންނެ ވީ ވެސް ވަރަށް އުހުގަ އި މިހާރު. އެއީ ވެސް ހަމަ މި މަޖިލީހުގެ
ރައީސް ހިމާޔަތްކުރަން، ގާނޫނުތަކާއި ގަވާއިދުތަކާ އިޞްލާޙުކޮށްގެން ވެސް ސަލާމަތްނުވާ ހި ސާބަށް ދިޔައިމާ ވަށައިގެން
ޕާޓިޝަންޖަހާފައި، ބޮޑުކޮށްފައި ، ބިއްލޫރި ކޮށްޓަކަށް ލާ ގޮތަށް އޭރު ކަންތައްކޮށްފައި އޮތީ. އަޅުގަނޑުމެން ނޫޅެން،
ކޮންމެހެން އަޅުގަނޑުމެން ބޭނުންވާ ގޮތަށް. އަޅުގަނޑުމެން ބޭނުންވަނީ އިންސާފު. އެއީ ރައްޔިތުން އެގޮތަށް
ބޭނުންވާތީ. ވޭތުވެދިޔަ 5 އަހަރު 2 އުއްތަމަ ފަނޑިޔާރު، 2 ނައިބު ރައީސް، 2 ޑި ފެންސް މިނިސްޓަރު، މިހެން
ކިޔާނެ ކަމެއް ނެތް. ބޭރުކުރި ، މަޤާމުން ދުރުކުރި ކޮންމެ މީހެއް؛ ވައްތަރަކުން ޖޯޑެއް ދުރުކުރިއިރު. މިއީ ކަމެއް
ހާސިލުނުވެގެން ކަންކަން ކުރާ މީހުން ކުރާ ގޮތް. އުއްތަމަ ފަނޑިޔާރު؛ 2 ބޭފުޅުން ވެސް ލައިގެން ސަލާމަތެއް ނުވި.
އެ ހިސާބުން އެކަން ވެސް ދޫކޮށްލީ. މިއަދު އެ ބޭފުޅުން، އެ އުއްތަމަ ފަނޑިޔާރު ވިދާޅުވަނީ، ތިމަންނަމެންނަށް މިކަން
ކުރެވުނީއޭ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު އެ ދުވަހު ދެންނެވީ، ޙަޤީޤަތުގައި ހިބަރު ވަދުގައި ޖެހިގެން މި އުޅެނީ ރައްޔިތުންނޭ.
އޭރުގެ ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާއެއް ނޫނޭ. ހިބަރުވަދުގައި ޖެހިގެން މި އުޅެނީ ރައްޔިތުން. ދިވެހި ރައްޔިތުންނަށް މި އުޅެނީ
ސުޕްރީމް ކޯޓުން ސަލާމަތްނުވެވިގެން. އަޅުގަނޑުމެން ބޭނުމެއް ނުވޭ، މިގޮތަށް އަބަދަކު މިގޮތަށް މިވާހަކަ ދައްކާކަށެއް.
އަޅުގަނޑުމެން ބޭނުންވަނީ ޢަދުލުވެރި، އިންސާފު ލިބޭނެ ފަނޑިޔާރުގެއެ އް މި ރާއްޖޭގައި އޮންނަން. އޮވެގެން ނޫނިއްޔާ
އަޅުގަނޑުމެންނަކަށް ޙަޤީޤަތުގައި ވެސް ތަރައްޤީއެއް ވެސް އިތުރު އެއް ކަމެއް ވެސް ކުރެވޭކަށް ނެތް. ދެއްވި
ފުރުސަތަށް ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. އާދެ! މިވަގުތު އަޅުގަނޑު މިދަންނަވާލަނީ ނައިފަރު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު
އަޙްމަދު ޝިޔާމަށް.
ނައިފަރު ދާއިރާގެ މެންބަރު އަޙްމަދު ޝިޔާމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އާދެ! އަޅުގަނޑުމެން މިއަދު ވާހަކަދައްކަމުން މި ދަނީ، ޖުޑީޝަރީ ކޮމިޓީން މި
މަޖިލީހަށް ހުށަހަޅާފައި އޮތް ރިޕޯޓަކާ ގުޅިގެން. މަޖިލީހުގެ ޖުޑިޝަރީ ކޮމިޓީން ހުށަހަޅާފައި އޮތް ރިޕޯޓަކާ ގުޅިގެން
52

އަޅުގަނޑުމެން ވާހަކަ މި ދައްކަނީ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، މަޖިލީހުގެ ޖުޑިޝަރީ ކޮމިޓީން މި ރިޕޯޓު އަޅުގަނޑުމެންނާ
ހިސާބަށް ގެނެސްދީފައި މި ވަނީ، 13 ޖޫން 2019 ގައި. ޖުޑިޝަރީ ކޮމިޓީއަށް ޕާޓީއެއްގެ އެކްޓިވިސްޓުންތަކެއް...
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު، ޖުޑިޝަލް ސަރވިސް ކޮމިޝަނުން ހުށަހަޅާފައި އޮތް ރިޕޯޓެއް.
ނައިފަރު ދާއިރާގެ މެންބަރު އަޙްމަދު ޝިޔާމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަޅުގަނޑު މި ދައްކާ ވާހަކަ ސާފުވާނެ ކަމަށް ގަބޫލުކުރަން. އަޅުގަނޑުމެންނާ ހިސާބަށް އައިސްފައި މި އޮތީ، މާފަންނު
އުތުރު ދާއިރާގެ މެންބަރު އިމްތިޔާޒު ފަހުމީ ސޮއިކުރައްވައި އަޅުގަނޑުމެންނާ ހިސާބަށް ފޮނުއްވާފައި އޮތް ރިޕޯޓެއް. މި
ރިޕޯޓަކީ މިއީ މިދެންނެވިހެން، ޖުޑިޝަރީ ކޮމިޓީން، ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ ޖުޑިޝަރީ ކޮމިޓީން، އެ ކޮމިޓީއަށް
ސިޔާސީ ޕާޓީއެއްގެ ބޭފުޅުންކޮޅެއް 13 ޖޫން...
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އާދެ! އަޅުގަނޑު ސާފުކޮށްލަދޭނަން. އަޅުގަނޑުމެން މި ގެންދަނީ ކުރިން، ހުސްވަގުތުކޮޅުގެ
ކުރިން އަޅުގަނޑުމެން ވާހަކަދައްކަމުން އައި ، ޖުޑީޝަލް ސަރވިސް ކޮމިޝަނުން ފޮނުއްވާފައިވާ ރިޕޯޓުގެ ބަހުސް
ކުރިއަށްދަނީ. (ވަގުތުކޮޅަކަށްފަހު) އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު، އެއީ އެޖެންޑާ ނަންބަރު 5.3.
ނައިފަރު ދާއިރާގެ މެންބަރު އަޙްމަދު ޝިޔާމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ އިނގޭތޯ. އަޅުގަނޑަށް ދެ ރިޕޯޓެއް އޮޅުނީ އިނގޭތޯ.
މާފުކުރައްވާތި! އަޅުގަނޑު ފިތައިލާފައި ދިޔައީ ހިތުން އަނެއް ރިޕޯޓަށް ވާހަކަދައްކާލަން. އެހެންނަމަވެސް، މި ރިޕޯޓަށް
ވާހަކަދައްކާނަން. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އަޅުގަނޑުމެން ޖުޑިޝަރީ އިޞްލާޙުކުރަންޖެހޭ. މިއަދު އޮތް ސަރުކާރުން އައީ
ރައްޔިތުންނަށް ވަރަށް ގިނަ ވަޢުދުތަކެއް ވެގެން. އޭގެތެރޭގައި ޖުޑިޝަރީ އިޞްލާޙު ކުރުން އެއީ ހަމަ ވަރަށް ބޮޑު
މެންޑޭޓެއްގެ ގޮތުގައި އައީ. އަދި އެއާ ގުޅިގެން ރައްޔިތުންނަށް ގެންނަން ހުރި ތަރައްޤީގެ މަޝްރޫޢުތަކާއި، މި ހުރިހާ
ކަމެއް ވެސް މީގެތެރޭގައި ހިމެނޭ. އެޖެންޑާ 19 ގެ ނަމުގައި ވަރަށް ރަނގަޅު ސިޔާސަތުތަކެއް ކަމަށް ރައްޔިތުންނަށް
ދައްކައިގެން ވެރިކަމަށް އައިސްފައި އޮތް ސަރުކާރެއް މިއަދު މި އޮތް ސަރުކާރަކީ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މިއަދު
ސަރުކާރުގައި ތިއްބެ ވި ބޭފުޅުންނަށް ޖުޑިޝަރީ އިޞްލާޙުކުރެވުނު ކަމަށް ވަނީ އަޅުގަނޑު އަބަދުވެސް މި ދަންނަވަނީ
އިންސާފާއި، ހަމަޔާ އި، ޙަ އްޤު މިންވަރާ، މި ހުރިހާ ކަމެއް ލިބޭ ކަމަށް ވާނަމަ، މި ބޭފުޅުންނަށް މި ކަންތައްތައް
53

ހާސިލުވީ. ދިވެހި ރައްޔިތުންގެ ވާހަކައެއް ނޫން. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ބަޖެޓް ހުސްވެއްޖެ. ކޮބައިތޯ ރައްޔިތުންނަށް ލިބުނު
އިންސާފަކީ؟ ކޮބައިތޯ ރައްޔިތުންނަށް ހަމަހަމަކަންމަތީގައި ކޮށްދެވުނު ކަމަކީ؟ މިއަދު މި އިއްޒަތްތެރި މަޖިލިސް
ފައްޓަވަމުން މަޖިލީހުގެ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް ވިދާޅުވި އަޑު އަޅުގަނޑު އެހިން، ސަޕްލިމެންޓްރީ ބަޖެޓެއް ނޫން.
އެހެންނަމަވެސް، ބަޖެޓް ހުސްވެގެން ބަޖެޓަށް އިތުރު ފައި ސާ ބޭނުންވެގެން މި އިއްޒަތްތެރި މަޖިލީހަށް ކަރުދާހެއް
އައިސްފައި އޮތް ވާހަކަ ވިދާޅުވި. އަދި ކާށިދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އަޅުގަނޑު އެހިން ވިދާޅުވާ އަޑު،
އިމަރޖެންސީވެގެންތޯ މި އުޅެނީ، މި ސަރުކާރު؟ އަޅުގަނޑު ވެސް ދަންނަވާނީ މި ސަރުކާރު މި އުޅެނީ، ހަމަ ހަދާނެ
ނަހަދާނެއެއް ނޭނގިގެންނޭ. ރައްޔިތުންނަށް ކޮށްދެން ހުރި ކަންތައްތަކެއް ، އަޅުގަނޑުމެން 18 ވަނަ ރައްޔިތުންގެ
މަޖިލީހުގައި މިއަހަރަށް ކޮށްދޭން ހުރި ކަންތައްތަކެއް އެ ބަޖެޓުގައި ހިމަނައިގެން ފާސްކޮށްގެން މަސައްކަތްކުރަމުން
އައިސް ، އޯގަސްޓު މަހާ ހިސާ ބަށް ނާރަނީސް ބަޖެޓަށް ވީނުވީއެއް ނޭނގި ، ބަޖެޓް ހުސްވެގެން އަނެއްކާ އެ ބަޖެޓަށް
އިތުރު ފައިސާ ބޭނުންވެގެން ހުށަހެޅިގެންދިޔަކަން އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި އަޑުއިވުނީ. ކޮބައިތޯ ހަމަ ހަމަކަމަކީ؟
ހަމައެކަނި ސުޕްރީމް ކޯޓު އެކަނިތޯ އަޅުގަނޑުމެން ބަދަލުކުރަންވީ. ނޫނީ ޖުޑިޝަރީ އެކަނިތޯ އަޅުގަނޑުމެން
ބަދަލުކުރަންވީ؟ މިއަދު ރިޔާސަތުގައި އިންނެވި ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ ނުވޭތޯ ބަދަލުކުރާކަށް؟ ރައްޔިތުން އެތަކެއް
އުއްމީދުތަކާ އެކީގައި ދައުލަތެއް ހިންގުމަށްޓަކައި ދައުލަތް ހިންގުމުގެ އެންމެ މަތީ ބާރު، ދައުލަތެއް ހިންގުމުގައި އެންމެ
ބޮޑު ދައުރެއް އަދާކުރާ ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ މި އިންތިޚާބުކުރަނީ. އެހެންނަމަވެސް، ސަރުކާރު އަންނަ؛ ނޫނީ
ސަރުކާރުގެ މައި ޕާޓީގެ މަޤްޞަދަކަށް މި ވަނީ، އެ ބޭފުޅުން ބޭނުންފުޅުވާ ގޮތަކަށް ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖުޑިޝަރީ
ބައްޓަންކޮށް، އެގޮތަށް ބާއްވަން. އެ ބޭފުޅުން ގަބޫލުކުރައްވާ ގޮތުގައި އެއީ ދިވެހި ރައްޔިތުންނަށް އޮތް އިންސާފަކީ.
އެއީ ދިވެހި ރައްޔިތުންނަށް އޮތް ހަމަހަމަކަމަކީ. އެއީ ދިވެހި ރައްޔިތުންނަށް ޙަ އްޤުވާ މިންވަރަކީ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް.
އަޅުގަނޑު މިދަންނަވަނީ މި ވާހަކަ. ވަކި ޕާޓީއަކަށް؛ އަޅުގަނޑު ހަމަ ފާހަގަކޮށްލަން، އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މި
މަޖިލީހުގައި މި ތިއްބެވި 87 ދާއިރާގެ 87 މެންބަރުން މި މަޖިލީހަށް އައިސްފައި މި އޮތީ ރަނގަޅު ވާހަކަފުޅެއް. 65
މެންބަރުން މީގެތެރޭގައި އެބަ ތިއްބެވި، އެމް.ޑީ.ޕީ ގެ ޓިކެޓުގައި ވާދަކުރައްވައިގެން އެމް.ޑީ.ޕީގެ ބޭފުޅުން.
އެހެންނަމަވެސް، އަޅުގަނޑުމެން އެބަ ބަލައިލަންޖެހޭ، އެ ބޭފުޅުންނަށް ދިވެހިރާއްޖޭގެ ރައްޔިތުން ވޯޓު ދީފައި ހުރި
ގޮތް. ދިވެހިރާއްޖޭގައި މި 19 ވަނަ ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހަށް ކުރިމަތިލައިގެން ތިއްބެވި މެންބަރުންނަށް ވޯޓު ލިބިގެން،
އެމް.ޑީ.ޕީ މެންބަރުން މި ތަނަށް ވަދެގެން ތިބި ގޮތް. މަޖިލީހުގެ އިންތިޚާބު ގައި ވޯޓުދިން ދިވެހި ރައްޔިތުންގެ ތެރެއިން
ނިސްބަތުން ކިހާ ވޯޓެއް ހޯއްދަވައިގެންތޯ މި ބޭފުޅުން މި ތަނަށް ވަޑައިގެން މި ތިއްބެވީ އަޅުގަނޑުމެން އެބަޖެހޭ
ހިސާބު ކޮންމެވެސް ވަރަކަށް ޖަހާލަން. ކޮމިޓީތަކުގައި 75%އާ އެކީގައި 13 މެންބަރުން ތިބޭއިރުގައި އެމް.ޑީ.ޕީގެ
އެބަތިބޭ 11 ވަރަކަށް މެންބަރުން. ތިބެގެން އަޅުގަނޑުމެން ބިލުތަކާ އެއްޗެހި ނިމިގެން ދާއިރު އަޅުގަނޑުމެން އެބަ
ބަލައިލަންޖެހޭ، މިއީ ހަމަ ރައްޔިތުންނަށް ރައްޔިތުންނަށްޓަކައި ނުވަތަ ރައްޔިތުން ބޭނުންވާ ގޮތަށް ނިމޭ ބިލުތަކެއްތޯ
54

އަޅުގަނޑުމެން އެބަޖެހޭ ހަމަ ސުވާލުކޮށްލަން. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އެޖެންޑާ 19ގެ ވަރަށް މުހިންމު ބިލެއް
އަޅުގަނޑުމެންނަށް އިހަކަށްދުވަހު ލިބިގެންދިޔައީ. މަސްވެރިންނަށް ހަމައަގު ހޯދައިދިނުމަ ށްޓަކައި މަސްވެރިންގެ މުޅި
އިންޑަސްޓްރީގެ ފްރޭމްވޯކެއް އެ ބިލަކުން ގެނެވުނު ބިލެއް. އެހެންނަމަވެސް، އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފަހުން އިނގުނީ މިއީ
އެޖެންޑާ 19 ގައި ނުހިމެނޭ އެހެންނަމަވެސް، ރައީސް މައުމޫނު މި އިއްޒަތްތެރި މަޖިލީހަށް ފޮނުއްވި ބިލެއްކަން
އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި އެނގެނީ. އަނެއްކާ ދެން އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި އެނގެނީ ސުޕްރީމް ކޯޓަށް ދެ ފަނޑިޔާރަކު
ޢައްޔަންކުރެއްވުމުގައި ވެސް ރައީސް މައުމޫނުގެ ދައުރު ވަރަށް ބޮޑުވެގެން އަންނަކަން އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި ފެންނަނީ .
އިއްޒަތްތެރި ރައީސް...
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. އާދެ! މި ވަގުތު އަޅުގަނޑު މި ދަންނަވާލަނީ، ކާށިދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި
މެންބަރު ޢަބްދުاله ޖާބިރަށް.
ކާށިދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު ޢަބްދުاله ޖާބިރު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ޖުޑިޝަރީ ރަނގަޅުކޮށް ޖުޑިޝަރީގައި ހުރި އިޝޫތަކަ ށް ވާހަކަދައްކަން މިތާނގައި
އަޅުގަނޑު މި ކުރާ މަސައްކަތް ތަކުރާރުކޮށް ކުރަމުން މި ދަނީ. ޙަޤީޤަތުގައި ކޮންކަމެއްތޯ މި ކުރަންޖެހެނީ، އެބަ
ބަލަންޖެހޭ. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނުއަސާސީ އުފަންކުރި މަޖިލީހުގައި ވެސް އަޅުގަނޑުމެން އޭރުވެސް ހަމަ ވިސްނާފައި
ޖުޑިޝަރީ، ރަނގަޅު ޖުޑިޝަރީއެއް އޮންނަންޖެހޭނެ ކަމަށް ބަލައިގެން ކަންކަން ކުރީ. މިހާރު ދެން ޖުޑިޝަރީން
ކަންތައްތައް ހިނގަމުންދާ ގޮތުގެ މައްޗަށް ރިޕޯޓް ހުށަހެޅިގެން ކުރިއަށް މި ދަނީ. ކަމެއް ރަނގަޅުކުރުމަކީ؛ މިހާރު
އަޅުގަނޑުމެން 17 ކޮމިޓީ ހަދައިގެން މި އުޅެނީ. 18 ވަނަ ކޮމިޓީ އުފަންކުރަން އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، އަޅުގަނޑަށް
ފެންނަނީ. އެއީ 17 މެންބަރުންގެ މައްޗަށް މި މަޖިލީހުން ނަގާ 18 ވަނަ ކޮމިޓީ. 18 ވަނަ ކޮމިޓީއަކީ އެއީ އިސްލާމިކް
ވަހުދަތު ބަލަހައްޓާ ކޮމިޓީ. އެ ކޮމިޓީއަކީ ވަރަށް މުހިންމު ކޮމިޓީއެއް. އެހެން ހުރިހާ ކޮމިޓީއެއް މިހާރު އެބަހުރި. ދެން
އޮތީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ހަޔާތުގައި ޒަމާނުއްސުރެ ވެސް އަޅުގަނޑުމެންނަކީ ޢަދުލުއިންސާފު ލިބުނު ބައެއް ކަމަކަށް
އަޅުގަނޑު ގަބޫލެއް ނުކުރޭ . ކުއްލިއަކަށް މަތިން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެންނަނީ އުޑު، އެހެންނޫންތޯ. އެހާ ހައިރާން
ކުރުވަނި ވި މަތީގައި ތިބެނީ. ޢަދުލުއިންޞާފު މަތިން ލިބޭނެ. އަދި މި ރާއްޖެ މި ދަނީ ޢަ ދުލުއިންޞާފު ލިބޭ ގޮތަކަށް
ނޫން. ސުލްހަވެރިކަމެއް ވެސް ނެތް. އެ ވިދާޅުވާހެން މިހާރު މަތިން އެބަފެނޭ އިނގޭތޯ، އިއްޒަތްތެރި ރައީސަށް ވެސް
އަދި ރައްޔިތުންނަށް ވެސް ފެނޭ އެބަ. ޢަދުލުއިންޞާފު އަންނަ ތަން. މި ރާއްޖޭގައި ކިހިނެއްތޯ ޢަދުލުއިންޞާފު
އަންނާނީ. އެންމެން ޢަދުލުއިންޞާފުން ބޭރުގައި އޮޕަރޭޓްކުރާ ތަނެއްގެ ވާހަކަ ދެން އެންމެން އެ ވާހަކަ ދައްކަމުން،
55

ދައްކަމުން، ދައްކަމުން ދައްކާނެ. އެކަމަކު ނުލިބޭނެ. އަޅުގަނޑުމެން ދިޔައި ރައީސް މައުމޫނު ގޮ ވައިގެން ފުލުސް
އޮފީހަށް އަޅުގަނޑުގެ އަތުން 29 މިލިއަން ރުފިޔާ ނަގާފައިވާތީވެ. އެކަމަކު ޢަދުލުއިންޞާ ފު ކިހިނެއްތޯ ލިބޭނީ؟ އޭނަ
ކޯލިޝަނުގައި އިންނަވާތީވެ. މިއީ ވާނެ ގޮތަކީ. މިހެން ޢަދުލުއިންޞާފު ހޯދަންޏާ ވާނީ ކިހިނެއްތޯ؟ ޝައިޚް ޢިމްރާން
ކިހާ ބިރެއް ގަންނާނެތޯ 4 ލީޑަރުގެ ތެރެއިން 1 ލީޑަރުގެ މައްސަލަ، މަކަރާއި ހީލަތުން ޖާބިރުގެ އަތުން 29 މިލިއަން
ރުފިޔާގެ މައްސަލަ މިހާރު އިއްޔެ ހުށަހެޅީ. އެ މައްސަލަ ވެސް ބެލޭނެ ކަމަށް އަޅުގަނޑު މި ބަލަނީ. އެއީތާ
ޢަދުލުއިންޞާފު އޮންނާނެ ހިސާބަކީ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ރީތި ލަވަ ކީމާ މީހުން އަޑުއަހާހިތްވާނެ. މި މަޖިލީހުގައި
ލަވަކިޔަންޖެހޭ ވާހަކައެއް ނޫން އަޅުގަނޑު މިދަންނަވަނީކީ . މިތާނގައި މި ރިޕޯޓުން އެބަފެނޭ ރާއްޖޭގެ ކަންކަން
ރަނގަޅުކުރުމަށްޓަކައި މި މަޖިލީހުން ކުރަމުން އަންނަ ބުރަ މަސައްކަތް. އަދި ދެންވެސް ހަވާލުކޮށްފައި ތިބޭ މީހުން
ވަރަށް ބުރަ މަސައްކަތް މި ކުރަނީ. އެކަމަކު ޢަދުލުއިން ޞާފޭ ކިޔާ އެއްޗެއް މިތާކުން ނުލިބޭނެ. ކިހިނެއްތޯ ލިބޭނީ ؟
ތިމާއާއި، ތިމާގެ އައުލާދުންނާއި، ތިމާގެ އެކުވެރިންނާއި ، ތިމާގެ ޕާޓީގެ މީހުންނާ އެއީ ވަކި ޤަބީލާއަކަށްވެ ، މި ޤައުމު
ޤަބީލާ، ޤަބީލާއަށްވެ، މި ޤައުމުގެ ރައްޔިތުންނަކީ ވަކި ބައެއް. މި ޤައުމުގެ ޕާޓީ އެމް.ޑީ.ޕީއަކީ އަނެކައްޗެއް،
ވެރިކަމަކީ އަނެކައްޗެއް. 3 ކަންތަކެއްތާ މި އޮންނަނީ. މި މަޖިލީހަށް އަޅުގަނޑުއަ އީ ވަރަށް އުއްމިދާއެކު، މި މަޖިލީހުން
ކަމެއް ވާނެ ކަމަށް. އަޅުގަނޑަށް ޔަގީން މި މަޖިލީ ހުގައި ނެތްކަން ކުރާން ބޭނުން މީހަކު. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް.
ކާކުތޯ، ކޮންވާހަކައެއްތޯ ދައްކަންއޮތީ؟ މިތާ އޮތީ ހުރިހާ ކަމެއް ބަރާބަރަށް. މިތާނގައި ކަމެއް ގޯސްވެގެންނޫޅޭ.
ގޯސްވެގެން އުޅޭ ކަމަކީ، އަޅުގަނޑުމެން މި ކިޔަނީ ޖުޑިޝަރީ، ޖުޑިޝަރީ، އެހެން. ފަހަތުން އަޅުގަނޑުމެން ޢަމަލުކުރާ
ގޮތްތާ ބަލަންޖެހޭނީ. ކޮބައިތޯ އަޅުގަނޑުމެން ޢަމަލުކުރާ ގޮތަކީ؟ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ޢަމަލުކުރާ ގޮތަކީ ، ކަންތައްތައް
މި ވާ ގޮތް. މިހުރީ ކުރިމަތީން ފެންނާން. ޙައްޤު ވެސް ވަކި ބަޔަކަށް ދޭން ވީމަ ދެނީ، އަނެއް ބަޔަކަށް ނުދޭ. މި
ރާއްޖޭގައި އަންހެންވެރިންނަކީ ވެސް ބަޔެއް ނޫން ކަމަށް މިހާރު ފަތުވާ މަޖިލީހުން ވެސް ބުނެފިޔޯ. އެ މީހުންނާ
ކޮންބެހޭ ކަމެއްތޯ؟ މި ރާއްޖޭގައި އަންހެންވެރިން ކުއްލިއަކަށް އެހާ ނިކަމެތިވާންޖެހޭ ކޮންސަބަބެއްތޯ އޮތީ؟ މި
ރާއްޖޭގައި ތިބޭ އަންހެންވެރިންނަކީ ވަރުގަދަ ބޭފުޅުންނޫންތޯ؟ ދުނިޔޭގައި މި ވަގުތު ވެސް ޔޫރަޕިއަން ޔޫނިއަންގެ
ލީޑަރަކަށް ވެސް ހުރީ އަންގަލާ މާކު. ގަދަ ބޭފުޅުން ތިއްބެވީ އަންހެން ބޭފުޅުންނަށް ދުނިޔޭގައި. މި ރާއްޖޭގައި
އަންހެން ބޭފުޅުންނަކީ ނަޖިހުންނަށް ހަދައިގެން ވާހަކަދެއްކުމަކީ އެއީ އިސްލާމްދީނުގައި އޮންނަ ގޮތެއް ނޫން.
އެހެންވީމާ، ފަތުވާ މަޖިލީހެއް އުފައްދަން އަޅުގަނޑު އިއްޒަތްތެރި ރިޔާސަތުގައި މި އެދެނީ. ނޫން، ފަތުވާ މަޖިލީހުގައި،
މި މަޖިލީހުގެ ނައިބު ރައީސް ބޭންދީމަ ރަނގަޅުވާނެ. އެއީ ފަތުވާ މަޖިލީހަށް އެންމެ ކަމުދާނީ އަންހެން ބޭފުޅަކު
ހެޑްކުރީމަތާ އެނގޭނީ ރަނގަޅަށް. މި ރާއްޖޭގެ ކަންކަން ރަނގަޅުކުރަމުން އަޅުގަނޑު މި ދަނީ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މި
ރިޕޯޓުގައި އަޅުގަނޑު މި ބުނަނީ ކޯއްޗެއްތޯ؟ ޢަދުލުއިންޞާފު ޤާއިމުކުރުމުގައި ހުރި ދަތިތަކާއި، ބިލްޑިންގ މަދިއްޔާ
ބިލްޑިންގ ދޭ ވާހަކަ. މުސާރަ ކުޑައިއްޔާ މުސާރަދޭ ވާހަކަ. ފަނޑިޔާރުން މަދިއްޔާ ފަނޑިޔާރުން. ލިޔާނެ ގަލަން
56

ނެތިއްޔާ ގަލަންދޭނެ ވާހަކަ. ޢަބްދުاله ސަޢީދު ވެސް ހަމަ އޭނާ އަމިއްލަފުޅަށް އެތާ އިންނެވި. ވަރަށް ވާހަކަފުޅު
ހުންނެވި މިތާގައި. ޙުކުމްކުރަނީ އެއް ދުވަހު ހެނދުނު، އަނެއް ދުވަހު ހުންނަނީ ޔާމީނާ އެއްކޮށް ކައްކަން އެތާ ބަދިގެ
ސާފުކުރަން. އެއީ ފަނޑިޔާރުން އުޅޭ ގޮތެއް ނޫން. ޙުކުމްކުރާނީ. ފަނޑިޔާރު ނުޖެހޭނެ ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާގެ ގޭގައި
ކައްކަން އިންނާކަށެއް. މި މަޖިލީހުގެ މެންބަރުން މި މަޖިލީހުގައި މަސައްކަތްކުރަންވީ. އެމް.ޑީ.ޕީން ވެސް ރަނގަޅު
ކަމެއް އަތުވެއްޖެއްޔާ އަޅުގަނޑު ވެސް ތާއީދު. އެކަމަކު އެހެންމީހަކު ރަނގަޅު ކަމެއް ކުރިޔަސް، އެމް.ޑީ.ޕީން ވެ ސް
ތާއީދުކުރަންޖެހޭނެ. އެއީ މަގޭ ޕާޓީ؛ އުނހޫ! ތިޔަ ބޭފުޅުންގެ ޕާޓީ. އެމް.ޑީ.ޕީއަކީ ތިޔަ ބޭފުޅުންގެ ޕާޓީ. އަޅުގަނޑުގެ
ޕާޓީ ކަމަށް ކުރިން އަޅުގަނޑު އުޅުނިން. ތި ބޭފުޅުންގެ ޕާޓީ އެއީ. އެމް.ޑީ.ޕީއަކީ ތިބޭފުޅުންގެ ޕާޓީ. އެމް.ޑީ.ޕީ
ތިބޭފުޅުންނަށް ޕާޓީއަކަށް ވީ މިއަދު. އަޅުގަނޑު ވެސް ޕާޓީއެއް އެމް.ޑީ.ޕީއަކީ މީގެ ކުރިން. އެކަމަކު މިއަދު
ތިބޭފުޅުންގެ ޕާޓީއަށް ވިޔަސް، ހަމަ އަޅުގަނޑުމެން؛ އެހެންވީމާ، އެމް.ޑީ.ޕީއަކުންނެއް ނޫން ގޯސް ހަދައިގެން މި
އުޅެނީކީ. ސިސްޓަމުގައި ހުރި މައްސަލަތައް އުނީ ހަމަ. އަޅުގަނޑު އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، ހިތާމަކުރަންޖެހެނީ؛
ރަނގަޅުކުރަންހޭ މި އުޅެނީ، އަޅުގަނޑުގެ ސުވާލަކީ. މި ރާއްޖޭގެ ރައްޔިތުން މި ތިބީ ބަލަން، އަޑުއަހަން. މި
މަޖިލީހުން މި ދައްކަނީ އެ ވާހަކަ. އެކަކު އަނެކަކު ވެސް ވާހަކަ މި ދައްކަނީ. އަދިއެއް ހިޔެއް ނުވޭ ޖުޑިޝަރީ ވެސް
ރަނގަޅުވާނެހެންނެއް. ދެން ވެސް ރަނގަޅުވާނެހެންނެއް. މައްޗަށް ވެސް ރަނގަޅުވާނެހެންނެއް. އެ މި މަޖިލީހުގައި ނެތީ
ސިންސިއަރލީ...
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. އާދެ! މި ރިޕޯޓަށް ބަހުސްކުރަން ވަ ގުތު މި ހަމަވީ. މިހާރު މި ރިޕޯޓު ކޮމިޓީއަކަށް
ފޮނުވުމަށް ވަނީ ހުށަހެޅިފަ. އެހެންވީމާ، އެ އެމައްސަލައިގައި ވޯޓަށް އެހުން 1:30 ގައި އޮންނާނެ.
7. އިބުތިދާއީ ބަހުސް
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ދެން އަޅުގަނޑު މި އެނބުރިލަނީ އެޖެންޑާ ނަންބަރު 7.11. އެއީ ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން، ތޮއްޑޫ ދާއިރާގެ
އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޙަސަން ޝިޔާން ހުށަހަޅުއްވާފައިވާ ، ދަނޑުވެރިކަމުގައި ބޭނުންކުރާ ޕެސްޓިސައިޑާ ބެހޭ ބިލު. މި
ބިލުގެ ފުރަތަމަ ކިއުން އިއްވާފައިވަނީ 21 އޯގަސްޓު 2019 ގައި ބޭއްވުނު، 19 ވަނަ ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ 37
ވަނަ ޖަލްސާގައި. މި ބިލު މަޖިލީހަށް ހުށަހަޅުއްވައިދެއްވީ، ތޮއްޑޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޙަސަން ޝިޔާން. މި
ބިލަށް ބަހުސްކުރުމަށް ކަނޑައެޅިފައިވަނީ ޖުމުލަ 4 ގަޑިއިރު. އެމް.ޑީ.ޕީއަށް 2 ގަޑިއިރާއި 24 މިނެޓާއި 29 ސިކުންތު.
57

ޖުމްހޫރީ ޕާޓީއަށް 20 މިނެޓާއި 21 ސިކުންތު. ޕީ.ޕީ.އެމަށް 20 މިނެޓާއި 21 ސިކުންތު. ޕީ.އެން.ސީއަށް 16 މިނެޓާއި
12 ސިކުންތު. އެމް.ޑީ.އޭއަށް 14 މިނެޓާއި 8 ސިކުންތު. ވަކި ޕާޓީއަކަށް ނިސްބަތްވެވަޑައިނުގަންނަވާ ކޮންމެ
މެންބަރަކަށް 3 މިނެޓާއި 30 ސިކުންތު ލިބިވަޑަ އިގަންނަވާނެ. އާދެ! މިހާރު މި ބިލާ ގުޅޭ ގޮތުން ބަހުސްގެ ވަގުތު
ހުޅުވައިލެވުނީ. އާދެ! ބިލު ހުށަހެޅުއްވި ތޮއްޑޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޙަސަން ޝިޔާން.
ތޮއްޑޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު ޙަސަން ޝިޔާނު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ދަނޑުވެރިކަން ކުރިއެރުވުމަށްޓަކައި، ޚާ އްޞަ
ގޮތެއްގައި ދަނޑުވެރިކަމުގައި ބޭނުންކުރާ ޕެސްޓިސައިޑާ ބެހޭ ގާނޫނެއް މިމަޖިލީހަށް ހުށަހެޅި ކަމަށްޓަކައި މިއަދުގެ
ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ، ރައީސް އިބްރާހީމް މުޙައްމަދު ޞާލި ޙަށް ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރު ދަންނަވާލަން. ހަމައެއާއެކީގައި
ދަނޑުވެރިކަމުގެ ވުޒާރާ ގެ އިސް ފަރާތްތަކާއި އަދި އެ ވުޒާރާގެ މިނިސްޓަރަށް ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރު ދަންނަވާލަން.
އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުންވަނީ، ދަނޑުވެރިކަމުގައި ބޭނުންކުރާ ޕެސްޓިސައިޑަކީ ވަރަށް ބޮޑަށް މިހާރު
ދިވެހިރާއްޖޭގައި ބޭނުންކުރަމުންދާ އެއްޗެއް. ޚާއްޞަ ގޮތެއްގައި ފުޅާ ދާއިރާއެއްގައި ދަނޑުވެރިކަން ކުރާ ރަށްރަށުން
ވަރަށް ބޮޑަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެބަފެނޭ މިއިން ނޭދެވޭ އަސަރުތައް ވެސް ކުރަމުންދާ ތަން. އަޅުގަނޑަކީ އެކަމުގެ
ތަޖުރިބާ ލިބިހުރި މީހަކީމު. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މި ބިލު ހުށަހެޅުމުގެ މަޤްޞަދެއް ގޮތުގައި ސަރުކާރުން
ވިދާޅުވެފައިވަނީ ، މިއީ ދެމެހެއްޓެނިވި ގޮތެއްގައި ދަނޑުވެރިކަމުގެ އުފެއްދުންތައް ދިވެހިރާއްޖޭގައި ކުރިއެރުވުމަށްޓަކައި
ޕެސްޓިސައިޑް ގެ ގޮތުގައި ބޭނުންކުރާ ބާވަތްތައް ދަނޑުވެރިކަމުގައި ބޭނުންކުރުމާ އި، ޕެސްޓިސައިޑް ދިވެހިރާއްޖޭގައި
އުފެއްދުމާއި، ރާއްޖެއަށް އިމްޕޯޓްކުރުމާއި އެކްސްޕޯޓްކުރުމާއި، އަދި ވިއްކުމާއި، ބޭނުންކުރުމާއި، ނައްތާލުމާ ބެހޭ
އުސޫލު ކަނޑައަޅަ އި، ޕެސްޓިސައިޑް ބޭނުންކުރުމުގައި އާ އްމު ޞިއްޙަތާއި ތިމާވެށްޓަށް ގެއްލުން ލިބޭ ޢަމަލުތައް
ބަލައި ފިޔަވަޅުއެޅުމާއި، ޕެސްޓިސައިޑާ ގުޅޭ އެނޫން ވެސް އުސޫލުތައް ހެދުމަށްޓަކައި ހެދޭ ގާނޫނޭ. މި ގާނޫނުގެ މި
ބިލުގެ މަޤްޞަދުތކުގެ ތެރޭގައި އިއްޒަތްތެރި ރަ އީސް، ވަރަށް ބޮޑަށް ފާހަގަކުރެވިފައި އެބަވޭ ، ދެމެހެއްޓެނިވި ގޮތެއްގައި
ދަނޑުވެރިކަން ފުޅާ ކުރުމަށްޓަކައި ދި ވެހިރާއްޖޭގައި ކުރިއެރުމަށްޓަކައި ދަނޑުވެރިކަމަށް ބޭނުންކުރާ ޕެސްޓިސައިޑް
އިމްޕޯޓްކުރުމާ ބެހޭ ކަންކަން ވަރަށް ފުޅާ ދާއިރާއެއްގައި ފާހަގަކޮށްފައިވޭ. ހަމައެއާއެކީގައި މައިގަނޑު ގޮތެއްގައި މި
ބިލު ފަރުމާކުރެވިފައިވަނީ މައިގަނޑު 9 ބައެއްގެ މައްޗަށް. އެގޮތުން ބަލާއިރުގައި ފުރަތަމަ ބާބުގައި ބިލުގައި މި ވަނީ،
މަޤްޞަދުތަކުގެ ތެރޭގައި. އަދި އެގޮތުން ދެވަނަ ބާބު. ދެވަނަ ބާބުގައި މި ވަނީ ގާނޫނު ހެދުމާ ގުޅޭ ގޮތުން. އެ ގޮތުން
ބަލާއިރު އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، މި ބިލުގައި ވަރަށް ތަފްޞީލުކޮށް އެބައޮތް މި ބިލު ގާނޫނަށް ހެދުމަށް ބޭނުންވާ
މަޤްޞަދުތައް. އޭގެތެރޭގައި މި ކަމަށް ބޭނުންވާ ސިޔާސަތުތައް ކަނޑައެޅުމާއި ، ޕެސްޓިސައިޑާ ބެހޭ ޔުނިޓެއް
ޤާއިމުކުރުމާއި، އަދި މި ބިލުގައި އެންމެ މުހިންމު ކަމަކަށް އަޅުގަނޑަށް ފާހަގަކުރެވިގެން މި ދަނީ އިއްޒަތްތެރި
58

ރައީސް، ޕެސްޓިސައިޑާ ބެހޭ ކޮމިޝަނެއް އެކުލަވަ އިލުން. މި ކަމަށް ބޭނުންވަނީ ކޮންކޮން ފަރާތްތަކެއްކަން މި ބިލުގައި
ވަރަށް ތަފުޞީލުކޮށް އެބަ އޮތް ފާހަގަކޮށްފަ. ހަމައެއާއެކީ ގައި ޕެސްޓިސައިޑާ ބެހޭ ބޯޑެއް އެކުލަވަ އިލުމަކީ މިކަމާ
ގުޅުންހުރި ވުޒާރާގެ މައްޗަށް ވަރަށް ބޮޑަށް އިޚުތިޔާރުތަކާއި ބާރުތައް ލިބިގެންވާ ކަމެއްގެ ގޮތުގައި ބިލުގައި
ފާހަގަކޮށްފައިވޭ. ހަމައެއާއެކީގައި އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، މި ބިލުގައި ވަރަށް ސާފުކޮށް އެބައޮވޭ، 4 ވަނަ ބާބުގައި
ފާހަގަކޮށްފައި އެބަ އޮވޭ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، ހުއްދަދީފައިވާ ޕެސްޓިސައިޑް ރަޖިސްޓްރީކުރަންޖެހޭނެ ކަމަށް. ވަރަށް
ތަފުޞީލުކޮށް މި ބިލުގައި މިކަމާ ގުޅުންހުރި ކަންކަން ފާހަގަކޮށްފައި އެބަވޭ. ޖުމުލަ 5 ކަމެއްގެ މައްޗަށް އެބައޮތް
ފާހަގަކުރެވިފަ. ހަމައެއާއެކީގައި ޕެސްޓިސައިޑަށް ހުއްދަދިނުމަށް ބަލާ މިންގަނޑުތަކާއި، އަދި މިކަމާ ގުޅިގެން ހުއްދަދޭ
ޕެސްޓިސައިޑްތައް ރަޖިސްޓްރީކުރާނެ ގޮތާއި، ހަމައެއާއެކީގައި ހުއްދަދީފައިވާ ޕެސްޓިސައިޑްގެ ރަޖިސްޓްރީތައް
އުނިއިތުރު ގެނެވޭނެ ގޮތް ވެސް މި ބިލުގައި ވަރަށް ތަފުޞީލުކޮށް އެބައޮތް ބަޔާންކޮށްފަ. އަދި ހަމައެއާއެކީގައި
އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، 5 ވަނަ ބާބުގެ ގޮތުގައި ޕެސްޓިސައިޑާ ގުޅޭ އާ އްމު މަޢުލޫމާތު ދޭނެ ގޮތާއި، އަދި
ބޭނުންކުރެވޭނެ މިންގަނޑުތަކާއި، އަދި މިންގަނޑުތަކަށް ފެއްތުމަށްޓަކައި ކުރަންޖެހޭ ކަންކަން ވަރަށް ތަފުޞީލުކޮށް މި
ބިލުގައި ފާހަގަކޮށްފައި އެބައޮތް. ހަމައެއާއެކީގައި ޕެސްޓިސައިޑް ނައްތާލުމަށްޓަކައި ގެންގުޅެންޖެހޭ އުސޫލުތައް ވެސް
ވަރަށް ތަފްޞީލުކޮށް މި ބިލުގައި ބަޔާންކޮށްފައި އެބަ އޮތް. ހަމައެއާއެކީގައި ރާއްޖެއަށް އެތެރެކުރާ ޕެސްޓިސައިޑްގެ
ބާވަތްތައް މި ރާއްޖޭގައި ބަންދުކޮށް، އެ އެއްޗެހި ޑިސްޓްރިބިއުޓްކުރެވޭނެ، ލޭބަލްކުރެވިގެން ވިއްކޭނެ ގޮތް ވެސް މި
ބިލުގައި ވަރަށް ތަފްޞީލުކޮށް އެބައޮތް ބަޔާންކޮށްފަ. ހަމައެއާއެކުގައި އެންމެ މުހިންމު ކަމެއްގެ ގޮތުގައި މި ބިލުގައި
ފާހަގަކޮށްފައި ވަނީ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، ރާއްޖެ އެތެރެކުރެވޭ ޕެސްޓިސައިޑް އެއީ ރައްކާތެރި ގޮތު ގައި ބެހެއްޓޭ އެއްޗެއް
ގޮތުގައި ކަނޑައެޅިގެން ދިއުމަށް ވަރަށް ބޮޑަށް މި ބިލުގައި އެބަ ބާރުއަޅާ. އޭގެ އެއް އަ ސާސެއް ކަމަށް މި ބިލުގައި
ވަރަށް ބޮޑަށް އެބަވޭ، އެއީ އިންސާނުންނަށް އެއިން ގެއްލުންވާނެ އެއްޗެއް ކަމަށް ވިޔަސް ، އަދި އެހެން ދިރޭ
ދޫނިސޫފާސޫތްޕަށް ވެސް މީގެ ސަބަބުން ފުރާނައަށް ނޭދެވޭ އަސަރެއް ކުރާނެ ކަމެއް ނުވަތަ ބަލިމަޑު ކަމެއް ފެތުރިދާނެ
ކަމެއް ކަމަށް ޝައްކުކުރެވޭނެ ކަމަށް ވަންޏާ ވެސް އެއީ ރައްކާތެރިކަމެއްގެ ގޮތުގައި ބެލެހެއްޓޭނެ އިންތިޒާމުތައް މި
ބިލުން ވަރަށް ބޮޑަށް އެބަ ފާހަގަކޮށްފައިވޭ. ހަމައެއާއެކީގައި ޕެސްޓިސައިޑްގެ ބާވަތްތައް އެއް ތަނުން އަނެއް ތަނަށް
ގެންދިއުމުގައި ޢަމަލުކުރަންޖެހޭ އުސޫލުތައް ވެސް މި ބިލުގައި ވަރަށް ބޮޑަށް ފާހަގަކޮށްފައިވޭ. ހަމައެއާއެކީ
އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، ބިލުގެ 4 ވަނަ ބާބުގައި ލައިސަންސާ އި ހުއްދަ ދޫކުރެވޭނެ އުސޫލު ؛ އެއީ ހަދަންޖެހޭނެ އެއްޗެއް
ކަމާއި، މި ކަމަށް ބޭނުންވާ ؛ މި ބިލު ގާނޫނަކަށް ވެގެން އަންނަތާ 6 މަސްދުވަހުގެ ތެރޭގައ މި ކަމަށް ބޭނުންވާ
ކަންކަން އެކަމާ ގުޅުންހުރި ވުޒާރާއިން ހަދަންޖެހޭނެ ކަމަށް މި ބިލުގައި ވަރަށް ތަފްޞީލުކޮށް އެބައޮތް ބަޔާންކޮށްފަ.
ހަމައެއާއެކީގައި ލައިސަންސަ ށް އެދި ހުށަހަޅަންޖެހޭނެ ގޮތާއި އަދި އެ ލައިސަންސް ބާތިލުކުރެވޭނެ ގޮތާއި،
ހަމައެއާއެކީގައި ރިކޯޑުތައް ބަލަހައްޓަންޖެހޭނެ ގޮތް ވެސް މި ބިލުގައި ވަރަށް ތަފްޞީލުކޮށް ބަޔާންކޮށްފައި އެބަވޭ.
59

ހަމައެއާއެކީގައި މި ބިލުގެ 7 ވަނަ ބާބުގައި ބަލައި ފާސްކުރުން މިއީ ވަރަށް މުހިންމު ކަމެއްގެ ގޮތުގައި އެބައޮވޭ.
މިކަމާ ގުޅުންހުރި ވުޒާރާތަކުން ޚާއްޞަކޮށް ޕޮލިހުން ވިޔަސް އަދި ރަށު ކައުސިންލު ތަކާ ގުޅިގެން އުފެދިގެންދާ
ޔުނިޓުތައް އަދި އެ ކަމަށް ޚާއްޞަކޮށް ކަނޑައަޅާ މުވައްޒަފުންގެ ބެލުމުގެ ދަށުން މި ތަންތަން މޮނިޓަރކޮށް ބެލޭނެ
ގާނޫނީ ބާރުވެރިކަން މި ބިލުން ވަރަށް ބޮޑަށް އެބަ ލިބިގެންދޭ. ހަމައެއާއެކީ އިއް ޒަތްތެރި ރައީސް، މި ބިލުގައި
އެބައޮވޭ، މި ބިލުގެ 8 ވަނަ ބާބުގައި އެބަ ފަހަގަކުރެވޭ ވަރަށް މުހިންމު ކަންކަން. އެއީ އެގޮތުން ބަލާއިރުގައި
ލައިސަންސް ނެތި މި މަސައްކަތް ކުރާ ފަރާތްތަކަށް ގާނޫނީ ގޮތުން އެޅޭނެ ފިޔަވަޅުތައް، އަދި ޖޫރިމަނާކުރުން ކަމުގައި
ވިޔަސް ، އެ ކަންތައް ކުރެވޭނެ އުސޫލުތައް މި ބިލުގައި ވަރަށް ތަފްޞީލުކޮށް އެބައޮ ތް. ހަމައެއާއެކީގައި ގާނޫނާ
ޚިލާފަށް ޕެސްޓިސައިޑް ރައްކާކުރާ ފަރާތްތަކާ މެދު އެޅޭނެ ފިޔަވަޅުތައް ވެސް މި ބިލުގއި ވަރަށް ތަފްޞީލުކޮށް
އެބައޮތް. ހަމައެއާއެކީގައި މި ބިލުގެ 41 ވަނަ މާއްދާގަ އި އެބަބުނޭ ގާނޫނާ ޚިލާފަށް ޕެސްޓިސައިޑް ގެންގުޅުމާއި،
ރައްކާކުރުމާއި، އަގުތައް ބެލެހެއްޓުމަށް، ބޭނުންކުރުމާ ގުޅޭ ގޮތުން އެބައޮތް ވަރަށް ފުރިހަމަ ގޮތުގައި މި ބިލުގައި
ހިމަނާފަ. ހަމައެއާއެކީ ގާނޫނާ ޚިލާފަށް ލޭބަލްކުރުން ވެސް މިއީ މަނާކަމެއްގެ ގޮތުގައި މި ބިލުގއި އެބަ ފާހަގަކުރޭ.
އަދި މިކަމާ ގުޅިގެން މިކަން ކުރާ ފަރާތްތަކާ ދޭތެރޭ އެޅޭނެ ފިޔަވަޅުތައް ވެސް ވަރަށް ތަފްޞީލުކޮށް މި ބިލުގައި
ފާހަގަކުރެވިފައި އެބައޮތް. ހަމައެއާއެކީގައި މި ބިލުގައި ވަރަށް ތަފްޞީލުކޮށް އެބައޮތް އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، ގާނޫނު
ތަންފީޒުކުރާ ފަރާތަކަށް ދަތިވާ ގޮތަކަށް ޢަމަލުކުރާ ފަރާތްތަކާ މެދު އެޅޭނެ ފިޔަވަޅުތައް ވަރަށް ތަފްޞީލުކޮށް މި
ބިލުގައި އެބަވޭ. އެހެނިހެން ކަންކަމުގެ ގޮތުގައި މި ބިލުގައި އިއްޒަތްތެރި ރައީސް ފާހަގަކޮށްފައި އެބައޮ ވޭ ، މި ބިލު
ގާނޫނަކަށް ވެގެން އަންނަތާ 6 މަސްދުވަހުގެ ތެރޭގައި މިކަމާ ގުޅުންހުރި ވުޒާރާތަކުން، ޚާއްޞަކޮށް މިނިސްޓްރީ އޮފް
ފިޝަރީޒް އެންޑް އެގްރިކަލްޗަރުން މިކަމާ ބެހޭ ގަވާއިދެއް އެކުލަވައިލައި، އެ ގަވާއިދަށް ޢަމަލުކުރަންޖެހޭނެ ކަމަށް.
އެހެންވީމާ، ޖުމުލަ ގޮތެއްގައި ސަރުކާރުން މި ބިލު ހުށަހެޅުމުގެ މައިގަނޑު މަޤްޞަދު މި ހާމަކުރެވިގެންދިޔައީ.
އަޅުގަނޑު ވަރަށް ބޮޑަށް އެދެން، މި އިއްޒަތްތެރި މަޖިލީހުގެ އެންމެހާ ބޭފުޅުން މި ބިލަށް ތާއީދުކުރައްވަ އި، ވީ އެންމެ
އަވަހަކަށް މި ބިލު ގާނޫނަކަށް ހެދުމުގެ އެންމެހައި މަސައްކަތްތައްކޮށް، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ދަނޑުވެރިކަމަށް މި ބޭނުންކުރާ
ޕެސްޓިސައިޑަކީ ރައްކާތެރި ގޮތުގައި އަދި އެންމެ އެކަށޭނެ ގޮތުގައި ބޭނުންކުރެވޭ ރައްކާތެރި އެއްޗެއް ގޮތުގައި ބަލައި،
އެ މިންގަނޑުތަކުން މި މަޖިލީހުން އެކަން ހަމޖައްސައިދެއްވުން. ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެ ވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއް ޒަތްތެރި މެންބަރު. އާދެ! މި ބިލަށް ބަހުސްކުރުމަށް 4 ގަޑިއިރު ކަނޑައެޅިފައި އޮތް ނަމަވެސް ،
މިއަދުގެ މި ޖަލްސާގައި މި ބިލުގެ ބަހުސް ކުރިއަށްގެންދި އުމަށް ހަމަޖެހިފައި މި އޮތީ 12:30އާ ހަމައަށް. 30 މިނެޓުގެ
60

ވަގުތު މިއަދު މި އޮތީ މި ބިލާ ބެހޭ ގޮތުން ބަހުސްކުރުމަށް މި ޖަލްސާގައި. އާދެ! އަޅުގަނޑު މިހާރު މިދަންނަވާލަނީ
ކާށިދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޢަބްދުاله ޖާބިރަށް.
ކާށިދޫ ދާއރާގެ މެންބަރު ޢަބްދުاله ޖާބިރު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރ ރައީސް. ކާށިދޫއަކީ ދަނޑުގޮވާމުން ދިރިއުޅޭ ރައްޔިތެއް އުޅޭ ރަށެއް. ތޮއްޑޫ ދާއިރާގެ
އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު، ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން ދެންމެ ގަސްކާނާއާއި މިކަހަލަ ކަންތައް ރެގިއުލޭޓުކުރުމަށް އެ ހުށަހެޅުއްވި
ގާނޫނު ވަރަށް ފުރިހަމަކޮށް އަޅުގަނޑަށް ފެންނަނީ. މި ރާއްޖެއަށް ވަރަށް ބޭނުންތެރި އަދި މި ރާއްޖެއަށް ވަރަށް
މުހިންމު، ޚާއްޞަ ގޮތެއްގައި ދަނޑުވެރިކަންކުރާ ފަރާތްތަކަށް ވަރަށް މުހިންމު ގާނޫނެއް ކަމަށް އަޅުގަނޑު
ގަބޫލުކުރަނީ. އަދި އެ ކަމަށްޓަކައި ތޮއްޑޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރަށާއި އަދި އެ މަސައްކަތުގައި އެ މަނިކުފާނާ
އެއްކޮށް ޝާމިލުވި ބޭފުޅުންނަށް ޝުކުރު އަދާކުރަން. އިއް ޒަތްތެރި ރައީސް. އަޅުގަނޑުމެންގެ ޤައުމުގައި ދެތިން
ވައްތަރެއްގެ ވިޔަފާރިއެއް މި އޮންނަނީ. އެއީ މަސްވެރިކަމާއި ، ދަނޑުވެރިކަމާއި ، ޓުއަރިޒަމާ. މި ތިން ކަންތައް ވެސް
ވަރަށް ރަނގަޅަށް ރެގިއުލޭޓްވެގެން އަންނަންޖެހެނީ. ޓުއަރިޒަމް މިހާރު ރެގިއުލޭޓް ވަމުން، ވަމުން މި އައީ. އެއީ
ތަހުޒީބު ޓުއަރިޒަމެއް ރާއްޖޭގައި ގެނައިމަ. ދެން އޮތީ ދަނޑުވެރިކަން. މިނިސްޓްރީ އޮފް ޓުއަރިޒަމް އެންޑް
އެގްރިކަލްޗަރ ކިޔާ ތަނެއް ހުރޭ. ބޮޑުސިންގާ ޓީމެއް ވެސް އޮވޭ. އެކަމަކު ދިވެހިރާއްޖޭގެ ދަނޑުވެރިކަމާ ބެހޭ ގޮތުން
އެއްވެސް ކުރިއެރުމެއް އަންނަ ތަނެއް ނުފެނޭ. ކާށިދޫ ރައްޔިތުން އަޅުގަނޑާ އެއްކޮށް ހެކިވާނެ، ވަރަށް ދަތިކޮށް
ކަންތައްތައް އޮންނަނީ. އެއްވެސް ކަހަލަ ރެގިއުލޭޓްރީ އިންސްޓްރަކްޓި ވް އޮޕަރޭޝަނެއް ނުހިނގާ. މިހާރު
ރެގިއުލޭޓް ކުރަން މި ފަށަނީ. މިފަދަ ދަތުރުގައި ދަނޑުވެރިންނަށް؛ އޯކޭ، އަޅުގަނޑުމެ ން ކޮންތާކުންތޯ ބޭސް މި
ގެންނަނީ؟ ދަނޑުވެރިންނަށް ބޭނުންވާ ބޭސްތައް މި ގެންނަނީ. ދަނޑުވެރިންނަށް ބޭނުންވާ ގަސްކާނާ. އެއަށް
އިނގިރޭސި ބަހުން ކިޔާ ނަންތައް ދެންމެ މައްސަލަ ހުށަހެޅުއްވި މެންބަރު ވިދާޅުވެދެއްވައިފި. ހުރިހާ ބޭފުޅުންނަށް
ވެސް އެބަ އިނގޭތާ ކިޔަނީ ކޯއް ޗެއްކަން. އަޅުގަނޑުގެ ހިތަށްއަރަނީ، އިމްޕޯޓް ކުރެވޭ މެޓީރިއަލް އިމްޕޯޓްކުރެވެނީ
ރަނގަޅުކޮށްތޯ ބެލޭނެ ނިޒާމެއް މި ދެންނެވި ގާނޫނުގެ ތެރެއިން މިހާރު ހަމަޖެހިގެންދާދިއުން އެއީ ވަރަށް ބޮޑު ސޭފްޓީ
ނެޓެކޭ. މިއަދު ގަސްކާނާ އަ ންނަނީ ކޮންތާކުން ކަމާއި، އެ އިމްޕޯޓް ކޮލިޓީއާއި، އެ ބޭނުންކުރާ ޕްރޮޑަކްޓް އެއީ
އިންސާނުން ބޭނުންކުރަންޖެހޭ، ކާބޯތަކެތި އުފައްދަން ބޭނުންކުރާވަރުގެ އެއްޗެއްތޯ ބަލައި ، އޭތި މި ގާނޫނުގެ ތެރެއިން
ހަމަޖެހިގެންދިޔުން. އެއީ ވަރަށް މުހިންމު ކަމެއް އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އަޅުގަނޑުމެން ޤައުމުގައި ދަނޑުވެރިކަމުގައި
ދިރިއުޅޭ މީހުން ހަމަ ވަރަށް ގިނަ. ތޮއްޑޫއަކީ މިސާލެއް. ތޮއްޑޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު އެ މަސައްކަތް ކުރައްވާ ގޮތް
ވިދާޅުވި. ތިމަންނާ ވަރަށް އެކސްޕަރޓީޒް އެބަ ހުއްޓޭ މިކަމުގައި. އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރަން. އަދި ހަމައެއާއެކު ކާށިދޫ
ދާއިރާގެ މެންބަރުގެ ހައިސި އްޔަތުން، ކާށިދޫގެ ރައްޔިތުންނަކީ އެންމެ ބޮޑު މަސައްކަތްކޮށްގެން އެހެން އެއްވެސް ކަމެއް
61

އޮތް ބައެއް ނޫން. މަސްވެރިކަމެއް އޮންނަ ރަށެއް ނޫން. ހަމަ ދަނޑުވެރިކަމުން އުޅެނީ. ވަރަށް ބޮޑުތަނުން
ދަނޑުވެރިކަން ދަށްވެއްޖެ ކަމަށް ވަންޏާ ދިމާވާ މައްސަލަތަކުގައި ވަރަށް ދަތި ހާލުގައި އެ ރައް ޔިތުން ތިބީ.
އެހެންވީމާ، ރެގިއުލޭޓް ފްރޭމްވޯކެ އްގެ ދަށުން ދަނޑުވެރިކަމަށް އިމްޕޯޓްކުރާ ގަސް ކާނާއާއި ދެން ވެސް އިމްޕޯޓްކުރާ
އެހެނިހެން ކެމިކަލްތައް ހުންނަނީ ކޮން ގްރޭޑެއްގައިތޯ؟ ޔޫރޮޕިއަން ޔޫނިއަން ސްޓޭންޑަޑަށް މި އެއްޗެހިތައް
ހުންނަންވާނީ. މި ގާނޫނު ކަށަވަރުކުރަންޖެހޭނެ، އީ.ޔޫ ސްޓެންޑަޑް މެއިންޓެއިން ކުރަ ން. އަޅުގަނޑުމެން މިއަދު
ޓުއަރިޒަމްގައި މަސައްކަތްކުރާއިރުގައި އަޅުގަނޑުމެން ގެ ފްރީޒަރުތަކާއި އަޅުގަނޑުމެން ކުކުޅު ބަހައްޓަނީ ވަކި
ތަނެއްގައި. ތަރުކާރީ ބަހައްޓަނީ އަނެއް ތަނެއްގައި. ވަރަށް އޯގަނައިޒްކޮށްދާނީ. އަޅުގނޑުމެންގެ ބަދިގެތައް
ހުންނަންޖެހޭނީ ޔޫރަޕިއަން ޔޫނިއަންގެ ސްޓޭންޑަޑަށް. އެއީ އަޅުގަނޑުމެން އުފައްދާ ތަކެތި، އެހެންނޫނިއްޔާ އެފް އެންޑް
ބީ ނުގަންނާނެ. އެ ސްޓޭންޑަޑް މެއިންޓެއިން ކުރާ ފަރާތެއް ނެތީ މިހާރު. މި ގާނޫނުގެ ތެރެއިން އެކަން
ހާސިލުވެގެންދާނެ. އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ އަޅުގަނޑުމެން ބަލަނީ އެކަން ވެ ގެންދާނެ ކަމަށް . އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މި
ރާއްޖޭގެ ބަލިމަޑުކަމާއި ، މި ރާއްޖޭގައި ކެންސަރާއި އަނެއް ކަމެއް މިދަނީ ކޮންތާކުންތޯ، ކިހިނެއްތޯ ވަނީ؟ ތަޙުލީލެއް
ވެސް ކުރަން އެބަޖެހޭ. ދާއެޅީމަ މަސްތައް ހިނގައިދާނޭ. އެއީ ކޮންތާކު ތަހުލީލެއް ދެއްކި ވާހަކައެއްތޯ؟ ކާކު ދެއްކި
ވާހަކައެއްތޯ އެއީ؟ އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރާ ވާހަކައެއް ނޫން. އެއްވެސް ސައިންޓިފިކް ރިސަރޗެއް ވެސް ކުރީކީ ނޫން.
ކޮންމެވެސް މީހަކު އޭނާ މާ މޮޅުވާންވެގެން އެކަހަލަ ވާހަކަ ދައްކަނީ. އެއްވެސް ރިސަރޗެއް ކޮށްގެން، އެއްވެސް ކަމެއް
ކޮށްގެން އެއްވެސް ކަމެއް ކުރާ ތަނެއް ނުފެނޭ. އެހެންވީމާ، ދަނޑުވެރިކަމާ ބެހޭ ގޮތުން މި ދާ ޕްރޮގްރާމުގައި ރާއްޖޭގެ
އުފެއްދުންތެރިކަން އިތުރުކުރުމުގައި ވަރަށް މުހިންމު ކަމެއް. އަޅުގަނޑުމެން ހުރިހާ އެއްޗެއް އިމްޕޯޓް މި ކުރަނީ. ބައެއް
ފަހަރު އަޅުގަނޑުމެން ރަތްމަސް ޑުބާއިން އިމްޕޯޓްކުރަންޖެހުނީމަ އެއީ ދެން ޖޯކެއްތާ. އެކަމަކު އެކަން ވެސް ކުރޭ. އެއީ
އަޅުގަނޑުމެންގެ ފުރުޓާއި އަޅުގަނޑުމެންގެ ޤައުމުގެ ވެޖްޓަބަލާއި، ފަތާއި، މި ހުރިހާ އެއްޗެހި. ކިތައް މާ
އަޅުގަނޑުމެން އެބަ އިމްޕޯޓްކުރޭތޯ؟ ކޯއްޗެއްތޯ އަޅުގަނޑުމެން އިމްޕޯޓްނުކުރަނީ؟ މި ހުރިހާ އެއްޗެއް މި ޤައުމުން
އުފެއްދިގެންދާއިރު ކޮންމެވެސް ސްޓޭންޑަޑަކަށް މި ފެތިގެންދާންވީ. ސްޓޭންޑަޑެއް އޮތުމުގެ ބޭނުމަށްޓަކައި ގާނޫނާއި
ގަވާއިދުތައް މި ހަދަނީ. އެހެންވީމާ، މިހާރު ތޮއްޑޫ ދާއިރާ ގެ މެންބަރު ހުށަހެޅި މި ގާނޫނުގެ ތެރެއިން، މި ހުރިހާ
ކަންކަން ހަމަޖެހިގެން ދާންވާނޭ . ކިތަންމެ ރަނގަޅަށް އަޅުގަނޑުމެން ކަންތައްތައް ކުރަންބުންޏަސް، ކޮންޓްރޯލެއް ނެތި،
އުސޫލެއް ނެތި ކަންތައްތައް ވެއްޖެ ކަމަށް ވަންޏާ އެ އިން ނިކުންނަ ނަތީޖާއަކީ، އިންސާނާގެ ސިއްޙަތަށް އެއިން ވަރަށް
ބޮޑެތި ގެއްލުންވެދާނެ. އެހެންވީމާ، މިހާރު މި ހިނގާ ޕްރޮގްރާމުތަކުން މިކަންކަން ކާމިޔާބުވެގެންދިޔުމުގެ މައްޗަށް
އަޅުގަނޑުމެން ބަލަންޖެހޭނީ. ރާއްޖޭގައި ފިޝަރީޒް މިނިސްޓަރު ހުރޭ އަޅުގަނޑު ކުރިންވެސް ދެންނެވިހެން. ވެއްޓޭ ކާށި
ގުނުން ނޫން އެހެން ކަމެއް އެތަނުން ކުރާ ކަމަކަށް އަޅުގަނޑަކަށް ނުފެނޭ. ކޮންމެވެސް ފަޅުރަށެއް، ފަޅުރަށް ވެސް
މީހަކާ ހަވާލުކުރަނީ. އޭނާއަށް އެ ރަށަށް އެރުން މަނާ. ލާރި ދައްކަންޖެހޭ. ރަށަށް އެރުން ވެސް މަނާކޮށްފައި އޮއްވާ
62

ކީއްކުރަންތޯ ރަށެއް މީހަކާ ހަވާލުކުރާނީ؟ އަދި އެތަންތަނުން ވެއްޓޭ އެއްޗެއްސާއި ، އެ ރަށްރަށުގެ ގޮނޑުދޮށާއި
އެއްޗެހި، އެ ރަށްރަށުގެ އެންވަޔަރަންމަންޓާއި އެ ރަށްރަށުގެ ފްރެޖައިލް ކަމަށް ވެސް ބަލަނީކީ ނޫން. ހަމަ ފިޝަރީޒް
މިނިސްޓަރު ހުރޭ. ދެން މައުމޫނަށް ގޮނޑިއެއް ދޭންވެއްޖެ އްޔާ ކޮންމެހެން އެހެން ނުކިޔާ، އެހެން ޑިޕާޓްމަންޓެކޭ
ކިޔާފައި ދިނީމަ ނިމުނީ ނޫންތޯ. މި ރާއްޖޭގެ ކަންކަން ރަނގަޅުކުރުމަށް ޓަކައި ފިޝަރީޒް މިނިސްޓްރީން ކުރާ
އެއްކަމެއް ވެސް އަޅުގަނޑަކަށް ނުފެނޭ. އެގްރިކަލްޗަރ ސެކްޓަރަށް ބެއްޔަސް. ޓުއަރިޒަމް ސެކްޓަރ ރަނގަޅުވެގެންދާ
ގޮތަށް އެހެނިހެން ސެކްޓަރު ވެސް؛ ކޮންމެ ސެކްޓަރަކީ ވެސް އިންޓަރ ކަނެކްޓްވެފައި ހުންނަނީ އެއް ސެކްޓަރު،
އަނެއް ސެކްޓަރާ...
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. އަޅުގަނޑު މިހާރު ފުރުޞަތު މި އަރުވަނީ އައްޑޫ މީދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތްތެރި
މެންބަރު ރޮޒައިނާ އާދަމަށް.
އައްޑޫ މީދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު ރޮޒައިނާ އާދަމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މިއަދު ހުށަހެޅިގެންދާ ބިލަކީ، ވަރަށް މުހިންމު ބިލެކޭ އަޅުގަނޑު ދަންނަވާނީ.
ހަމައެއާއެކީގައި ޕެސްޓިސައިޑް އެކަންޏެއް ނޫން. އަޅުގަނޑުމެން ގަސްކާނާގެ ގޮތު ގައި ބޭނުންކުރާ ކެމިކަލްތައް
ބޭނުންކުރެވޭ ގޮތާއި މި ކަންކަމަކީ ވެސް އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ އެވަރަށް މޮނިޓަރކުރަންޖެހޭ ކަމެއް. މި ބިލުގެ
މަޤްޞަދަށް ބަލައިލާއިރުގައި މި ބިލުގެ ތެރެއިން ޕެސްޓިސައިޑް ގެނައުމާއި، އެކްސްޕޯޓްކުރުމާއި، އިމްޕޯޓްކުރުމާ،
މިކަންކަމާ ގުޅޭ ގޮތުން އެބަ އޮތް ވާހަކަދެކެވިފަ. އަދި ހަމައެއާއެކީގައި ބޯޑެއް އެކުވަ އިލުމާއި މިކަންކަން މޮނިޓަރކުރުމުގެ
ވާހަކަ އެބަ އޮތް. އެހެންނަމަވެސް، އަޅުގަނޑު ހިތަށްއަރަނީ ، ހަމައެކަނި އިމްޕޯޓްކުރުމުން އަދި އިމްޕޯޓްކުރާ އެއްޗެއް
ބެލުމުން، އެ ހިސާބަކުން ނިންމާލައިގެންވާކަށް ނެތޭ. އަޅުގަނޑުމެން އެބަ ބަލަންޖެހެއޭ އިމްޕޯޓްކުރާ އެއްޗެއް
ބޭނުންކުރެވިގެންދަނީ ބޭނުންކުރަންޖެހޭ ގޮތަށްތޯ. އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެބަފެނޭ ބައެއް ފަހަރަށް ހަމަ ދަނޑުވެރިންނަށް
އެންމެ ފުރިހަމަ މަޢުލޫމާތު ނުލިބި ހުރެގެން، މިސާލަކަށް ގަސްކާނާގެ ގޮތުގައި ބޭނުންކުރާ އެއްޗެއް ނުވަތަ
ޕެސްޓިސައިޑްގެ ގޮތުގައި ބޭނުންކުރާ އެއްޗެއް ގަހަށް ޖަހާފައި 2 ހަފުތާ ވުމުން މެނުވީ، އެ ގަހުގައި އަޅާ މޭވާ
ބޭނުންނުކުރުމަށް އޮންނައިރުގައި މިއަދު ގަސްކާނާ އަޅައިލާފައި ނުވަތަ މިއަދު ޕެސްޓް ކޮންޓްރޯލްކުރުމަށް
ޕެސްޓިސައިޑެ އް ބޭނުންކޮށްފައި އަނެއް ދުވަހު ގަހުގައި އަޅާ މިރުސް ނުވަތަ ލުބޯ ނުވަތަ އެހެން އެއްޗެއް ވިޔަސް ،
ކަނޑައިގެން ގެނެސް ބާޒާރުގައި ވިއްކާ މަންޒަރު އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެބަފެނޭ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އަޅުގަނޑު
އުފާކުރަން، މި ބިލުގައި ހޭލުންތެރިކަން އިތުރުކުރާ ވާހަކައާއި، ތަމްރީނުދޭ ވާހަކަ އޮތުމުން. އެހެންނަމަވެސް،
63

މިއަށްވުރެ އަދިވެސް ވަރުގަދަކޮށް މި ބިލުގައި މޮނިޓަރިންގ ޕްރޮސެސެއް އެކުލަވަ އިލަ ންޖެހޭ ކަމަށް އަޅުގަނޑަށް
ގަބޫލުކުރެވޭ. ބޭނުންކުރަނީ ރަނގަޅަށްތޯ، ދަނޑުވެރިކަންކުރާ ރަށްރަށުގައި ޕެސްޓިސައިޑްތައް ބޭނުންކުރަނީ
ރަނގަޅަށްތޯ، މިކަން އެބަ ބަލަންޖެހޭ. ދެން އަޅުގަނޑަކަށް ނޭނގެ މި ބިލުގައި ތެރެއިން ކަމެއް، ނޫނިއްޔާ އެހެން
ބިލަކުން ކަމެއް. އެކަމަކު ގަސްކާނާ ބޭނުންކުރާއިރުގައި ގަސް ކާނާގެ ގޮތުގައި އެތެރެކުރެވޭ އެއްޗެ އްސާއި ، އެކަން
ކުރަނީ ރަގަޅަށްތޯ، އެއީ ވެސް ހަމަ މި ޕްރޮސެސްގެ ތެރެއިން މޮނިޓަރކުރެވެންޖެހޭނެ ކަމެއް ކަމުގައި އަޅުގަނޑު
ދެކެނީ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ރާއްޖޭގައި މިހާރު އިންތިހާ ދަރަޖައަށް ކެންސަރ މި ވަނީ އިތުރުވެގެންގޮއްސަ. އެކި
ފާޑުފާޑުގެ ކެންސަރު ބަލީގެ ޕޭޝެންޓުން އަޅުގަނޑުމެންގެ ތެރޭގައި މި ދަނީ ގިނަވެގެން. ދައުލަތުން މިކަމަށް
ކުރަންޖެހޭ ޚަރަދުތައް ގިނަވެ، ރައްޔިތުން މިކަމުގައި ސަފަރކުރާވަރު ގިނަވެ، ޢާއިލާތަކުން ބޮޑެތި ހިތާމަތަކާއި ބޮޑެތި
ޚަރަދުތަކާ ކުރިމަތިލާންޖެހިފައިވާ ތަން. މިކަމުގައި އަޅުގަނޑުމެން ބޭނުންކުރާ ކާނާ ކުޅެނީ ކިހާވަރެއްގެ ރޯލެއްތޯ
އަޅުގަނޑުމެން ތަޙުޤީޤުކޮށް ބަލަން އެބަޖެހޭ. ކާއެއްޗެހީގައި ނުވަތަ ބޯފެނުގައި ނުވަތަ އެހެން ގޮތަކުން ވިޔަސް ވެސް ،
ކޮންކަންކަމެއް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދިމާވާތީތޯ މި ބަލިބަލި އަޅުގަނޑުމެންގެ ތެރޭގައި މިހާރު މިހާ އާއްމުވެފައި މި ވަނީ.
މިއީ އަޅުގަނޑުމެން ތަޙުޤީޤުކޮށްގެން ބަލަންޖެހިފައިވާ ކަމެއް. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ދުނިޔޭގެ މިހާރު ބޮޑަށް އޯގޭނިކް
ފާރމިންގއާ ދިމާލަށް މި ދަނީ. އެހެންނަމަވެސް، އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި ޤައުމުގައި ގަންނަން ވެސް އޯގޭނިކް އެއްޗެހި
މި ލިބެނީ ވަރަށް މަދުން. މިކަމަށް ޙައްލެއް ހޯދުމަށްޓަކައި ވެސް އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ ކުރަންޖެހޭ މަސައްކަތްތަކެއް
އެބަހުރޭ. އޯގޭނިކް ފާރމިންގއާ ދިމާލަށް ދިޔުމަށްޓަކައި އަޅުގަނޑުމެންގެ ދަނޑުވެރިންނަށް ހިތްވަރު ދިނުމުގެ ގޮތުން،
އެކަން ފަސޭހަކޮށްދިނުމުގެ ގޮތުން ސަރުކާރަށް ވެސް ކޮށްދެވެން އޮތް ލުޔެއް އަދި މި މަޖިލީހުން ވެސް ގާނޫނަކުން
ވިޔަސް ވެސް ދެވެން އޮތް ލުޔެއް ދޭން އެބަޖެހޭ. އަޅުގަނޑުމެން ކާބޯތަކެއްޗަކީ ރައްކާތެރިކަމުގައި ބޭނުންކުރެވޭ
ތަކެތީގެ ގޮތުގައި ހަނދަން އެބަޖެހޭ. ހަށިގަނޑުގެ ތެރެއަށް، ހަށިގަނޑު ގައި ހުންނަ ފޮރިންގ ކެމިކަލްތަކާ އެއްޗެހި
ދިޔުމުން، އެ ޕްރޮސެސްކުރާނެ ގޮތެއް ނޭނގެ. އެ ކަހަލަ ކަންތައްތައް ވުމުގެ ސަބަބުން ކެންސަރު ކަހަލަ ބަލި
އިތުރުވާކަން މިއީ އަޅުގަނޑުމެން މި ކިޔާ އާޓިކަލްތަކުން ވެސް ފެންނަން ހުންނަ ކަންކަން. އެހެންވީމާ، މި ކަންކަމާ
ގުޅޭ ގޮތުން ހޭލުންތެރިކަން އިތުރުކުރުވައި، ދަނޑުވެރިންގެ މެދުގައި ވެސް އެ ބޭފުޅުން ރައްޔިތުންނާ ހަމައަށް
މިފޮނުވައިލާ ކާބޯތަކެއްޗަކީ ރައްޔިތުންނަށް އެ އިން ފައިދާވާ ތަކެތިތޯ ނުވަތަ ބޮޑެތި ބަލިތަކާ ދިމާއަށް ދިޔުމަށް
މަގުފަހިވެގެންދާ ތަކެތިތޯ ބެލުމަކީ މިއީ ވަރަށް މުހިންމު ކަމެއް. ކައުންސިލު ގެ ދައުރު އިތުރު ކުރުވައިގެން ވެސް އަދި
އެހެން ގޮތަކުން ވިޔަސް، މޮނިޓަރިންގ ޕްރޮސެސް ވަރުގަދަކުރުވައި، ބޭސް ބޭނުންކުރާ ގޮތާއި ، ޕެސްޓިސައިޑް
ބޭނުންކުރާ ގޮތާއި، ގަސް ކާނާ ބޭނުންކުރާ ގޮތް މޮނިޓަރކުރެވެން އެބަޖެހޭ. ދަނޑަކަށް ވަނީމާ، އެންމެ ފަހުން
އެތަނުގައި އެންމެ ފަހުން ގަސްކާނާ އަޅާފައި ހުރީ ކޮންތާރީޙެއްގައިތޯ، ޕެސްޓިސަ އިޑް ބޭނުންކޮށްފައި ހުރީ
ކޮންތާރީޚެއްގައިތޯ، އެންމެ ފަހުން އެތަނުން ގަހެއްގައި އަޅާފައި ހުރި މޭވާ ކެނޑިފަ އިވަނީ ކޮންތާރީޚެއްގައިތޯ. މި
64

ކަންކަން ފެންނާނެ ގޮތަށް އެތަންތަނުގައި މަޢުލޫމާތުގެ ލޮގެއް އެއްޗެއް ބާއްވަ އިގެން އެ މޮނިޓަރކުރެވެން އެބަޖެހޭ. އަދި
އެކަން އެހެން ދޭތޯ މޮނިޓަރކުރުމަށް ޕްރޮސެސެއް އޮންނަން އެބަޖެހޭ. އެހެންވީމާ، އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، އަޅުގަނޑު
ނިންމާލަމުން...
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. އާދެ! ތޮއްޑޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޙަސަން ޝިޔާން.
ތޮއްޑޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު ޙަސަން ޝިޔާން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މި ބިލުގައި ފާހަގަކޮށްފައި ހުރި ކަންކަމަށް ބަލާއިރުގައި ވެސް އަޅުގަނޑު ވެސް
ވަރަށް ބޮޑަށް ދެންމެގައި އައްޑު މީދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އެ ފާހަގަކުރެއްވި ނުކުތާތަކަށް އަޅުގަނޑަށް ވެސް
ވަރަށް ބޮޑަށް ތާއީދުކުރެވޭ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވަރަށްބޮޑަށް ފާހަގަކުރެވޭ؛ ޚާ އްޞަ ގޮތެއްގައި މި
މެދުރާއްޖެ ތެރޭގައި ފުޅާ ދާއިރާއެއްގައި ދަނޑުވެރިކަން ކުރާ ރަށްރަށް؛ ޚާއްޞަ ގޮތެއްގައި ތޮއްޑޫ، ގޮއިދޫ އަދި ކާށިދޫ
އަދި މިހެންގޮސް ތ. އަތޮޅު ކަނޑޫދޫ ފަދަ ރަށްރަށަކީ މި ވަގުތު ވަރަށް ފުޅާ ދާއިރާއެއްގައި ދަނޑުވެރިކަންކުރާ
ރަށްރަށް. ޚާއްޞަކޮށް މާލެއާއި މާލެ ކައިރި ސަރަހައްދަށް ބޭނުންވާ އަދި ވަކިން ޚާއްޞަ ކޮށް މާލޭގެ ސަރަހައްދުގައި
އޮތް ރިސޯޓްތަކަށް ވެސް ބޭނުންވާ މައިގަނޑު މޭވާއާއި ތަރުކާރީއަކީ މި ރަށްރަށުން އެތެރެކުރާ ތަކެތި.
އެހެންކަމަށްވާއިރުގައި މި ތަކެތީގެ؛ ފުރުޓްސް އެންޑް ވެޖިޓަބަލްގެ ރައްކާތެރިކަން ހުރީ ކިހާ މިންގަނޑަކަށްތޯ، މީގެ
ކޮލިޓީއަކީ ކޮބައިކަން އަޅުގަނޑުމެން ވެސް ދެނެގަންނަންޖެހޭ. މިފަދަ ބިލެއް އުފެދިގެން އައިސް، މި ބިލުގެ ސަބަބުން
އެބަޖެހޭ، ވަރަށް ބޮޑަށް އެބަޖެހޭ މޮނިޓަރކުރެވެން. މިދެންނެވި ގޮތަށް ދަނޑެއް ހައްދަން، ދަނޑަށް ބޭނުންކުރާ
ގަސްކާނާގެ ވެސް އަދި ޕެސްޓިސައިޑަ ކީ ކިހިނެއް ، ކޮންމިންގަނޑަކަށް ބޭނުންކުރާ އެއްޗެއްތޯ އެބަ ވާންޖެހޭ. މިއަދުގެ
ހާލަތަކީ، މިއަދުގެ ހާލަތަކީ މި ތަކެތި އެތެރެކުރާ މީހުންގެ ވިސްނުމަކަށް އޮތީ، ވިޔަފާރީގެ ވިސްނުން. މި ތަކެތި
އެތެރެކުރާ ދުވަސް ނޫން އަނެއް ދުވަހު ވާނެ މި އެއްޗެހި ހުސްވާން. އެއީ ގަސްކާނާ ބޭނުންކުރާ ފަރާތްތަކުން
ދަނޑުވެރިން ކޮންމެ ގޮތަކަށް ބޭނުންކުރިޔަސް، އެއީ އެ ބޭފުޅުންނަށް ފަރުވާލެއް ނޫން މި އަދަކު. އެ އިން ނިކުންނާނެ
ގެއްލުމަކީ ކޮބައިތޯ ވެސް ބެލުމެއް ނެތް. އަޅުގަނޑުގެ ތަޖުރިބާއަކީ، ކޮންމެ ރަމްޟާން މަހަކު ދަނޑުހައްދަން ފުޅާ
ދާއިރާއެއްގައި ކަރާ ގެ މަސައްކަތް ފަށާ ހިސާބުން ފެށިގެން، 3 އިރު ރަށުތެރޭގައި ބޭސްޖަހަން ފަށާނެ. އޭގެ ސަބަބުން
މީހުންގެ ނޭވާއަށް އެބަ އުނދަގޫކުރޭ އިއްޒަތްތެރި ރައީ ސް. މިއީ އަޅުގަނޑަކަށް ކުރެވޭ ތަޖުރިބާތަކެއް. ޚާ އްޞަ
ގޮތެއްގައި ހެލްތް ސެންޓަރަށް ޑޮކްޓަރަށް ދައްކަންދާ މީހުންގެ އަދަދު އެބަ އިތުރުވޭ. މި ދެންނެވި ގޮތަށް ދަނޑުތަކަށް
ބޭސްޖަހަންދާ މީހުން ތިބެނީކީ ރައްކާތެރި ގޮތުގަ އެއް ނޫން އިއްޒަތްތެރި ރައީސް ހެދުން ތުރުކުރައްވައިގެން. މިއީ ވަރަށް
65

ބޮޑަށް މިދެންނެވި ގޮތަށް ބާރުގަދަ ބޭސް ބޭނުންކުރާއިރުގައި ވަރަށް ބޮޑަށް މީހާ އެބަޖެހޭ މިއިން ރައްކާތެރިވެ ތިބެން.
މިއިން އެއްވެސް ކަހަލަ ކަންކަމަކަށް ބެލުމެއް ނެތި މިއަދާ ހަމައަށްދާއިރު ވެސް އިއްޒަތްތެރި ރައީސް ރަށްރަށުގައި
މިކަން ކުރެވެމުންދަނީ. އެހެންކަމަށްވާއިރުގައި މި ބިލު ގާނޫނަކަށް ވެގެން އަންނަ ހިސާބުން ފެށިގެން ކޮމިޓީ
ސްޓޭޖުގައި ވެސް އެބަޖެހޭ ވަރަށް ބޮޑަށް ފުޅާ ދާއިރާއެއްގައި މި މަސައްކަތް ކުރާ ރަށްރަށުގައި މިކަމުގެ ސެންޓަރުތައް
ޤާއިމުކުރެވި ، މިކަމުގެ ތަމްރީނު ދެވޭނެ ގޮތްގޮތް އެބަޖެހޭ ވާން. ޚާއްޞަ ކޮށް، އައްޑޫ ސިޓީ، ފުވައްމުލަކު ފަދަ
ތަންތަނަކީ މިއީ މިދެންނެވި ގޮތަށް ފުޅާ ދާއިރާއެއްގައި މި ވަގުތު ދަނޑުވެރިކަން ކުރާ ރަށްރަށް ހިމެނޭ ސަރަހައްދުތައް.
އެހެންވީމާ، މި ސަރަހައްދުތަކުގައި ވެސް ކޮންމެވެސް ވަރަކަށް މާލެއަށް ނިކުންނަ ބަލިތައް ދެނެގަންނާނެ ގޮތެއް ހޯދަން
އެއީ ވަރަށް އުނދަގޫ ކަމެއް. އަޅުގަނޑުގެ ތަޖުރިބާއަކީ، މިދެންނެވި ގޮތަށް ފަހަކުން ވަކިވަރެއްގެ އެއްޗެއް ފެނުނަސް،
މިދަންނަވާ ގޮތަށް ބައްޔެއް ފެނުނަސް، އަދި ފަންޏެއް ފެނުނަސް މި ޓެސްޓްކުރެވޭ ގޮތެއް ނެތް ރާއްޖޭގައި މި ވަގުތަކު.
މިކަން ބެލޭނެ ގޮތެއް ނެތް. މީގައި ނިކުންނަ ނަތީޖާއެއް ނެތް. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މީގައި އެންމެ ބޮޑަށް
ވިސްނަންޖެހޭ ތަންކޮޅަކީ، ދެންމެގައި ވެސް މި ރާއްޖޭގެ ކެންސަރު ބަލި މިހާ ފުޅާ ދާއިރާއެއްގައި ފެތުރިގެންދަނީ
އަޅުގަނޑުމެން ބޭނުންކުރާ މޭވާ ތަރުކާރީންތޯ ބެލެން އެބަޖެހޭ. އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެބަފެނޭ މާރުކޭޓުގައި
ދޮންކެޔޮގަނޑަކަށް ބޭސްޖަހާތާ 24 ގަޑިއިރު ނުވަނީސް އެބަ ދޮންވޭ. މިއީ ނުރައްކާތެރި ކަންކަން. އަޅުގަނޑުމެން
ޞިއްޙީ ގޮތުން ވިސްނާއިރު. އެހެންވީމާ، މިހިރަ ކަންކަމަ ށް ވަރަށް ބޮޑަށް ވިސްނައި، ކޮމިޓީ ސްޓޭޖުގައި ވެސް
މިގޮތަށް ވަރަށް ފުޅާ ދާއިރާއެއްގައި މި ބިލާ ގުޅޭ ގޮތުން ވާހަކަދައް ކައި، މިހެން ހުރި ކަންކަން، ގާނޫނެއްގެ
ސިފައިގައި އައިސް މި ރާއްޖޭގެ ބޭނުންކުރާ ތަރުކާރީއާއި މޭވާއަކީ ރައްކާތެރި ގޮތުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކާން ލިބޭ
އެއްޗެއް ކަމުގެ ޔަޤީންކަން އެބަޖެހޭ މި މަޖިލީހުން ކަށަވަރުކުރަން. ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް .
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. އާދެ! އަދި އެއް އިއްޒަތްތެރި މެންބަރަކު އެދިވަޑައިގެންފައި އެބައޮތް.
އެހެންނަމަވެސް، ހުސް ވަގުތުކޮޅާ ވަރަށް ގާތްވެފައި އޮތީމާ އަޅުގަނޑު ގަސްތު ކުރަނީ މި ވަގުތު ހުސްވަތުކޮޅެއް އަރުވަން.
އާދެ! ދެން އަޅުގަނޑުމެންގެ ޖަލްސާ ފެށޭނީ 1 ޖަހާއިރު.
}ހުސްވަގުތުކޮޅު: 12:28 އިން 13:01 އަށް{
(ރިޔާސަތުގައި އިންނެވީ؛ ވިލުފުށީ ދާއިރާގެ މެންބަރު ޙަސަން ޢަފީފު)
9. ކޮމިޓީ ތަކުން ހުށަހަޅާ ކަންކަން
66

ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
.` އާދެ! ހުސްވަގުތުކޮޅަށްފަހު އަޅުގަނޑުމެން ޖަލްސާގެ މަސައްކަތް ކުރި އަށް ގެންދަން މި ފަށަނީ. މިހާރު
އަޅުގަނޑުމެން މި ދަނީ، އެޖެންޑާ ނަންބަރު 9.1 އަށް. ޑަބްލިއު.ޓީ.އޯ ޓްރޭޑް ފެސިލިޓޭޝަން އެގްރިމެންޓް
ދިވެހިރާއްޖެއިން ތަސްދީގު ކުރުމާ މެދު ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުން ރުހުން ހޯދުމަށްޓަކައި ފޮނުއްވާފައިވާ މައްސަލަ ، ޤައުމީ
ސަލާމަތާއި ޚާރިޖީ ގުޅުންތަކުގެ ކޮމިޓީން ދިރާސާކޮށް ނިންމި ގޮތުގެ ރިޕޯޓް. މި ރިޕޯޓް މަޖިލީހަށް
ހުށަހަޅުއްވައިދެ އްވާނީ، ޤައުމީ ސަލާމަތާއި ޚާރިޖީ ގުޅުންތަކުގެ ކޮމިޓީގެ މުޤައްރިރު، މަރަދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި
މެންބަރު އިބްރާހީމް ޝަރީފް. މަރަދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އިބްރާހީމް ޝަރީފް.
މަރަދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު އިބްރާހީމް ޝަރީފް ވާހަކަދެއްކެވުން:
.` ޝުކުރިއްޔާ އި އްޒަތްތެރި ރައީސް. އާދެ! ޑަބްލިއު.ޓީ.އޯ ޓްރޭޑް ފެސިލިޓޭޝަން އެގްރީމެންޓް
ދިވެހިރާއްޖެއިން ތަސްދީ ގުކުރުމާ މެދު ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުން ރުހުން ހޯދުމަށްޓަކައި ފޮނުއްވާފައިވާ މައްސަލަ
ދިރާސާކުރުމުގެ މަސައްކަތް ފެށީ 21 އޯގަ ސްޓް 2019 ގައި، މި އަހަރުގެ 20 ވަނަ ބައްދަލުވުމުގައި. އިއްޒަތްތެރި
ރައީސް. މި ރިޕޯޓާ މެދު ޤައުމީ ސަލާމަތު ކޮމިޓީން ވަނީ ވަރަށް ފުޅާ ދާއިރާއެއްގައި މަޝްވަރާކޮށްފަ. އިއްޒަތްތެރި
މެންބަރުން ބޭނުންފުޅުވާ ސުވާލުތަކަށް ޖަވާބުދެއްވުމަށް، މިނިސްޓްރީ އޮފް ޓްރޭޑް އިކޮނޮމިކް އެންޑް ޑިވެލޮޕްމެންޓާ އަދި
މިނިސްޓްރީ އޮފް ފޮރިން އެފެއާޒްގެ ކަމާ ބެހޭ ފަރާތްތަކުން ވަޑައިގެން އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުން ސާފުކުރައްވަން
ބޭނުންފުޅުވި ހުރިހާ މަޢުލޫމާތު ދެއްވާފައި ވާކަން ފާހަގަކުރަން. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މި އެއްބަސްވުމާ މެދު ކޮމިޓީން
ދިރާސާކޮށް ބެލިބެލުމުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފާހަގަކުރެވުނީ، އެއްބަސްވުމުގެ އެކިއެކި މާއްދާގެ ތެރެއިން، އެކި
ކެޓަގަރީ ކަނޑައަޅަ އި މަޢުލޫމާތު ދިނުމަށް މަޝްވަރާކުރެވުނީ ؛ މޯލްޑިވްސް ކަސްޓަމްސް ސާރވިސް އާއި ، މިނިސްޓްރީ
އޮފް ހެލްތާއި، މިނިސްޓްރީ އޮފް ޑިފެންސާއި ، މިނިސްޓްރީ އޮފް ފިޝަރިޒް އެންޑް މެރިންގ ރިސޯސަސް އާއި ،
މިނިސްޓްރީ އޮފް ފުޑް އެންޑް ޑްރަގު އޮތޯރިޓީ އާއި ، މޯލްޑިވްސް ސްޕޯޓްސް ލިމިޓެޑާއި، މޯލްޑިވްސް އެއަރޕޯޓް ކޮމްޕެނީ
ލިމިޓެޑާއި ރީޖަނަލް އެއަރޕޯޓްސް އެކުލަވައިގެންކަން. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މި މުޢާހަދާގައި ދިވެހިރާއްޖެ ބައިވެރިވެ
ތަސްދީގުކުރުމުން، ދި ވެހިރާއްޖެއަށް ވިޔަފާރީގެ ދާއިރާގައި ފަހި ފުރުޞަތުތަކެއް ލިބިގެންދާނެ ކަމަށް ކޮމިޓީ އަށް
ފާހަގަކުރެވުނު. އާދެ! އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެ ، ދިވެހިރާއްޖެ ވަނީ މީގެ އަހަރުތަކެއް ކުރިން ވޯލްޑް ޓްރޭޑް
އޯގަނައިޒޭޝަން ގައި ބައިވެރިވެފަ. ވޯލްޑް ޓްރޭޑް އޯގަނައިޒޭޝަންގެ ތެރެއިން ޓްރޭޑް ފެސިލިޓޭޓްކުރުމަށް ޓަކައި
އިތުރަށް ބައިވެރިވާންޖެހޭ އެއްބަސްވުންތަކެއް ޓްރޭޑް ފެސިލިޓޭޝަން އެގްރިމެންޓަކީ. މި އެއްބަސްވުމަށް ޢަމަލުކުރުމަށް
ޓަކައި ބައެއް ގާނޫނު، ބައެއް ޕްރޮސީޖަރތަކަށް ބަދަލުގެންނަންޖެހޭ ކަމަށް އެޓަ ރނީ ޖެނެރަލްގެ އޮފީހުން
67

ފާހަގަކުރައްވައި، މި އެއްބަސްވުންތަކުގައި ރާއްޖެ އިންތިޒާމުތައްވާ ކަމަށް ފާހަގަކުރައްވާފައިވާތީ އެ ކަންކަން އޮތީ
ކިހިނެއްތޯ ވެސް ކޮމިޓީން ވަނީ ބަލައި ދިރާސާކޮށްފަ. އަދި މިހާރުވެސް ހުރި ގާނޫނުތަކުގެ ތެރެއިން ދިވެހިރާއްޖެއަށް
ބޭރުގެ ސަފީރުންނާއި، އެ ސަފީރުންނަށް ދޭންޖެހޭ އިމްތިޔާޒުތަކާއި ކަންކަން ދެމުންދާތީ، މި އެއްބަސްވުމުގެ ތެރެއިން
އިތުރަށް ފަހިކުރަންޖެހޭ ކަމެއް އޮތް ކަމަކަށް ނުވޭ. އެހެންނަމަވެސް، ގާނޫނުތައް އިތުރަށް ފުރިހަމަކުރަންޖެހިފައި ހުރި
ކަމާއި، ވީހާވެސް އަވަހަށް ފާސްކޮށް ނިންމުމަކީ މުހިންމު ކަމެއް ކަމުގައި ކޮމިޓީގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުން
ދެކެވަޑައިގަތް. އަދި އެއްބަސްވުމުގައި ބައިވެރިވުމަކުން ރާއްޖޭގެ އެއްވެސް ރައްޔިތެ އްގެ އެއްވެސް ޙައްޤަކަށް އުނިކަމެއް
ނާންނާނެ ކަމަށާއި، އަދި އިންސާނީ ޙައްޤަ ކަށް އެއްވެސް ކަހަލަ ނޭދެވޭ ނުކުރާނެކަން ކޮމިޓީން ބަލައި
ދިރާސާކުރިކުރުމުން ވެސް ކޮމިޓީއަށް ފާހަގަކުރެވިފައިވޭ. އާދެ! މިދެންނެވި ކަންކަމުގެ އަލީގައި ރާއްޖޭގެ ވިޔަފާރިއަށް
ފަހި ފުރުޞަތުތަކެއް އޮތުމާ، އަދި އެއް ޤަ އުމުން އަނެއް ޤައުމަށް މުދާ އެތެރެކުރުމުގައި ވެސް މީގެތެރެއިން
ލުއިފަސޭހަތަކެއް ލިބިގެންދާނެތީއާއި، މި އެއްބަސްވުމުގައި ބައިވެރިވުމަކީ ރާއްޖޭގެ ވިޔަފާރިއަށް އިތުރު ކުރިއެރުމާއި
ފަސޭހަކަން ލިބިދާނެ ކަމެއް ކަމަށް ކޮމިޓީއަށް ފެންނާތީ ، ކޮމިޓީން ނިންމެވީ، މި އެގްރިމެންޓު ގައި ދިވެހިރާއްޖެ
ބައިވެރިވެ، ތަސްދީ ގުކުރުމަށް ފެންނަ ކަމަށް ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުން ރުހުން ދިނުމަށް. ދެއްވި ފުރުޞަތަށްޓަކައި
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. އާދެ! މި ރިޕޯޓަށް ބަހުސްކުރުމަށް ކަނޑައެޅިފައިވަނީ 30 މިނެޓު. އަދި މި
ރިޕޯޓުގައި ބަހުސްކުރުމުގައި ބައިވެރިވެވަޑައިގެންނެވޭނީ މަޖިލީހުގައި ތަމްސީލުކުރާ ކޮންމެ ސިޔާސީ ޕާޓީއަކުން އެއް
މެންބަރު. އަދި ސިޔާސީ ޕާޓީތަކަށް ނިސްބަތްވެވަޑައިނުގަންނަވާ އެއް މެންބަރު. ކޮންމެ މެންބަރަކަށް 5 މިނެޓު
ލިބިވަޑައިގަންނަވާނެ. އާދެ! އަޅުގަނޑު ހަމަ ދަންނަވާލަން ބޭނުން، މި ވަގުތު މަޖިލީހުގެ މާލަމުގައި ވަޑަ އިގެން މި
ތިއްބެވީ ހަމައެކަނި އެމް.ޑީ.ޕީގެ މެންބަރުން. އެހެން ޕާޓީތަކުގެ މެންބަރުން ވެސް މި ރިޕޯޓާ ގުޅޭ ގޮތުން، އެ
ބޭފުޅުންނަށް ފެނިވަޑައިގަންނަވާ އެއްޗެއް ވިދާޅުވުން، އެއީ މުހިންމު ކަމެއް ކަމަކަށް ވާތީވެ، އެ ވާހަކަ ވެސް
ފާހަގަކޮށްލަން. އާދެ! މި ވަގުތު އަޅުގަނޑު މި ރިޕޯޓާ ބެހޭ ގޮތުން އެކި ޕާޓީތަކުން އެއްޗެއް ވިދާޅުވާން ބޭނުންފުޅުވާ
ބޭފުޅުންނަށް ފުރުޞަތު ހުޅުވާލަން. އާދެ! އެމް.ޑީ.ޕީގެ ފަރާތުން، އިބްރާހީމް ޝަރީފް. މަރަދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި
މެންބަރު އިބްރާހީމް ޝަރީފް.
މަރަދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު އިބްރާހީމް ޝަރީފް ވާހަކަދެއްކެވުން:
68

ރިޕޯޓް ހުށަހަޅަމުން ވެސް އަޅުގަނޑު ދަންނަވާލިން، މިކަމަކީ ރާއްޖޭގެ ވިޔަފާރިއަށް ފަހި ފުރުޞަތުތަކެއް އޮންނާނެ
ކަމެއް ކަމަށް. މި ވަގުތު އެހެން އިއްޒަތްތެރި މެންބަރަކު އެދިވަޑައިގެންފައިނެތީމާ އަޅުގަނޑު ހިތަށްއެރީ އެއްޗެއް
ދަންނަވައިލާނަމޭ. އާދެ، ޑަބްލިއު.ޓީ.އޯ ޓްރޭޑް ފެސިލިޓޭޝަން އެއްބަސްވުމުގެ ތެރެއިން ޙައްލުކުރުމަށް މަސައްކަތްކުރާ
ކަންތަކުގެ ތެރޭގައި ބައެއް ކަންކަން އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލާނަން. އޭގެތެރެއިން އެއް ކަމަކީ، މުދާ އިމްޕޯޓުކުރުމާއި
އެކްސްޕޯޓުކުރުމަށް ގިނަ ޑޮކި އުމެންޓުތައް ހުށަހަޅަންޖެހޭ ގޮތަށް އޮންނައޮތުމަށް ލުޔެއް ހޯދުން. އަދި ޑޮކިޔުމެންޓުތައް
ސިމްޕްލިފައިކޮށް ހުށަހަޅަން އޮންނަ އިޖުރާއަތުތައް ލުއިފަސޭހަކުރުމަށްޓަކައި ކުރެވިދާނެ ކަންކަން ހޯދުން. އާދެ،
މިކަމަކީ ދިވެހި ވިޔަފާރިވެރިންނަށް އެކިއެކި ޤައުމުތަކާ މެދު ވިޔަފާރިކުރާއިރު ވަރަށް ބޮޑަށް ލުއިފަސޭހަތަކެއް ލިބި،
ވިޔަފާރިތަކަށް އޭގެ ހެޔޮ އަސަރުކުރާނެ ކަމެއް. ހަމަ އެހެންމެ ބޯޑަރ ހުރަސްކޮށް މުދާ އުފުލުމުގައި މިހާރު
ޤައުމުތަކުގައި ހުރި އުނދަގޫތައް ނައްތާލުމަށް ކުރެވެން ހުރި ކަންތައްތަކަކީ ކޮބައިތޯ ބަލަ އި، އެކަންކަން ޙަ އްލުކުރުމަށް
އެޅެންހުރި ފިޔަވަޅުތައް އެޅުމަށް ޤައުމުތަކުގެ މެދު ގައި އެއްބަސް މި ވެވެނީ. މިކަމަކީ ވެސް ، އަޅުގަނޑުމެންގެ
ރާއްޖެއަކީ ރާއްޖެއަށް ބޭނުންވާ މުދަލުގެ ބޮޑު ބައެއް ރާއްޖެއިން ބޭރުން އިމްޕޯޓުކުރާ ޤައުމަކަށް ވީއިރު ،
އަޅުގަނޑުމެންގެ ވިޔަފާރިތަކަ ށާއި ވިޔަފާރި ވެރިންނަށް، އަދި މުދާ ޚާއްޞަކޮށް ރާއްޖެއިން ބޭރުން އިމްޕޯޓުކުރާ
ފަރާތްތަކަށް ވަރަށް ބޮޑު ފަހި ފުރުޞަތުތަކެއް ލިބިގެންދާނެ ކަމެއް. އެ މީހުންނަށް ވަރަށް ބޮޑު ލުޔެއް ވާނެ ކަމެއް.
އަދި މުދަލުގެ އަގު ހެޔޮކުރުމަށް ވެސް އެޅޭ، ކުރިއަށް އެޅޭ ފުރުޞަތަކަށް ވެގެންދާނެ. ހަމައެހެންމެ، މުދާ އެއްތަނުން
އަނެއްތަނަށް އުފުލުމުގައި ، އަދި މުދާ ޓްރާންސިޓުކުރުމުގައި މިހާރު ދިމާވާ ދަތިތަކަށް ޙައްލު ހޯދުމަށްޓަކައި ޤައުމުތަކުން
މަސައްކަތްކޮށް ، ހުރި ދަތިތައް ނައްތާލުމަށްޓަކައި ވެސް އެއްބަސްވެވޭ އެއްބަސްވުމަކަށް ވެގެންދާނެ. ހަމަ ކުރިންވެސް
އަޅުގަނޑު ދެންނެވި ފަދައިން، ރާއްޖެއަކީ މުދާ އިމްޕޯޓުކުރާ ބޮޑު ބައެއް ؛ ޤަ އުމަކަށް ވެފައި ، ޚާއްޞަކޮށް
އަޅުގަނޑުމެން ކަހަލަ ކުޑަ ޤަ އުމަކަށް މިއިން ވަރަށް ބޮޑެތި ފައިދާކުރާނެ ކަމެއް ކަމުގައި އަޅުގަނޑު ފާހަގަކުރަން.
ވީމާ، ޓްރާންސިޓުކުރުމާއި، އިމްޕޯޓުކުރުމާއި، އެކްސްޕޯޓުކުރުމާ، މި ކަންކަމުގައި ހުރި ލިޔެކިޔުންތަކާއި ހުރި
ހުރަސްތައް ނައްތާލުމަށް އެކި ގޮތްގޮތުން ހުރިހާ ދުނިޔޭގެ ޤައުމުތަކުގެ މެދުގައި މަޝްވަރާކުރެވިގެން ޙައްލު ހޯދުމަކީ
އަޅުގަނޑުމެން ފަދަ ޤައުމަކަށް މައިގަނޑު ގޮތެއްގައި ބޮޑު ފައިދާ ކުރެވޭނެ ކަމެއް ކަމުގައި އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުންގެ
ސަމާލުކަމަށް އަޅުގަނޑު ދަންނަވަން. ދެއްވި ފުރުޞަތަށްޓަކައި ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. (ވަގުތުކޮޅަކަށްފަހު) އަޅުގަނޑު އަދި މަޑުކޮށްލައިގެން މިހިރީ މި މަޖިލިސް
ތަމްސީލުކުރާ މެންބަރުންގެ ތެރެއިން އެހެން ޕާޓީތަކަށް ނިސްބަތްވެވަޑައިގަންނަވާ މެންބަރަކު ވާހަކަފުޅުދައްކަވާތޯ
ބަލައިލަން. އެހެން ޕާޓީތަކުގެ އެއްވެސް މެންބަރަކު މިވަގުތު ޖަލްސާކުރާ މާލަމުގައި ވަޑައިގެން ނެތް. އަދި ކުޑަ
69

ވަގުތުކޮޅެއް އަޅުގަނޑު ބަލައި ލާނަން. (ވަގުތުކޮޅަކަށްފަހު) އާދެ، މި ރިޕޯޓުގެ ބަހުސްގެ ވަގުތު މި ނިމުނީ. ދެން މި
ރިޕޯޓަށް ވޯޓަށް އެހުން 1:30ގައި އޮންނާނެ.
-{9.2} ދެން އެއަށްފަހު އަޅުގަނޑު މި އެނބުރިލަނީ އެޖެންޑާ ނަންބަރު 9.2 އަށް. -9.2 ގައި މި އޮތީ ، ސައުތު
އޭޝިއަން ރީޖަނަލް އިންޓެލިޖެންސް އެންޑް ކޯޑިނޭޝަން ސެންޓަރ އޮން ޓްރާންސްނޭޝަނަލް އޯގަނައިޒްޑް
ކްރައިމުގައި ދިވެހިރާއްޖެއިން ސޮއިކުރުމާ މެދު ރައްޔިތުން މަޖިލީހުގެ ރުހުން ހޯދުމަށްޓަކައި ފޮނުވާފައިވާ މައްސަލަ،
ޤައުމީ ސަލާމަތާއި ޚާރިޖީ ގުޅުންތަކު ގެ ކޮމިޓީން ދިރާސާކޮށް ނިންމި ގޮތުގެ ރިޕޯ ޓު. މި ރިޕޯޓު މަޖިލީހަށް
ހުށަހަޅުއްވައިދެއްވާނީ ޤައުމީ ސަލާމަތާއި ޚާރިޖީ ގުޅުންތަކު ގެ ކޮމިޓީގެ މުޤައްރިރު ، މަރަދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި
މެންބަރު އިބްރާހީމް ޝަރީފް. އިބްރާހީމް ޝަރީފް.
މަރަދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު އިބްރާހީމް ޝަރީފް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއް ޒަތްތެރި ރައީސް. އާދެ، މި މައްސަލައަކީ 7 އޯގަސްޓު 2019 ގައި އަޅުގަނޑުމެންގެ ކޮމިޓީއަށް
ފޮނުވުނު ރިޕޯޓެއް. ކޮމިޓީން ކުރިންވެސް އަޅުގަނޑު ވާހަކަދައްކަމުން ދެންނެވި ފަދައިން، ވަރަށް ފުޅާ ދާއިރާއެއްގައި މި
މައްސަލައިގައި މަޝްވަރާކޮށް، ބައްދަލުވުންތައް ބާއްވަ އި، މިހާރު ވަނީ ރުހުން ދެއްވަން ފެނިވަޑައިގަންނަވާ ކަމަށް
ނިންމަވާފަ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އަޅުގަނޑުމެން ދަންނަވާލިދަންނަވާލުމަށް މިނިސްޓްރީ އޮފް ހޯމް އެފެއާޒުގެ
ބޭފުޅުންނާއި މިނިސްޓްރީ އޮފް ފޮރިން އެފެއާޒުގެ ކަމާ ބެހޭ ބޭފުޅުން ވަޑައިގެން މެންބަރުން ސާފުކުރައްވަން
ބޭނުންފުޅުވި ހުރިހާ ސުވާލުތަކަށް ޖަވާބުދެއްވައި، މައްސަލަ ސާފުކޮށްދެއްވާފައިވޭ. ހަމައެހެންމެ ސަރުކާރުން ކަރުދުާހގެ
ގޮތުގައި ބަންޑާރަ ނައިބުގެ ލަފަޔާއި އަދި އެނޫންވެސް ކަމާ ގުޅުންހުރި ހުރިހާ ފަރާތްތަކާ މެދުގައި ކުރެވުނު
މަޝްވަރާތަކުގެ ތަފްސީލުތައް ކޮމިޓީއަށް ހުށަހަޅުއްވާފައިވޭ. މިދެންނެވި ކަންކަމުގެ އަލީގައި އަޅުގަނޑުމެން ދިރާސާކުރީ.
އާދެ، މިކަމުގައި ކޮމިޓީގެ ފަރާތުން ވަރަށް ފުޅާ ދާއިރާއެއްގައި މަޝްވަރާކުރެވުނު. އޭގެތެރޭގައި އެއް ކަމަކީ،
ދިވެހިރާއްޖެއިން އުފުއްލަންޖެހޭ ބައެއް މާލީ އިލްތިޒާމުތައް މީގެތެރޭގައި ހިމެނޭ. އެހެންނަމަވެސް
އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެ، މިކަމަކީ ޔުނައިޓެޑް ނޭޝަންސް އޮފީސް އޮން އޯގަނައިޒްޑް ކްރައިމުގެ ބެއްލެވުމުގެ ދަށުން އެ
އިދާރާއިން މަޝްވަރާކޮށްގެން މި ޤައުމުތަކުގެ މެދުގައި އެއްބަސްވެވޭ އެއްބަސްވުމެއް. ޔުނައިޓެޑް ނޭޝަންސް އޮފީސް
އޮން ޑްރަގު އެންޑް ކްރައިމް އިނގޭތޯ. އާދެ، މި އެއްބަސްވުން މި އެއްބަސްވެވެނީ، ބަނގްލަދޭޝްއާއި ، ބޫޓާނާއި،
އިންޑިއާ އާއި، ދިވެހިރާއްޖެއާއި، ނޭޕާލާއި، ސްރީލަންކާއާ ދެމެދު. މި އެއްބަސްވުމުގެ ދަށުން އުފެދޭ އިދާރާގެ މައި
އޮފީސް މި ހުންނަނީ ސްރީލަންކާގެ ވެރިރަށް ކޮލަމްބޯގައި. މި އޮފީސް އުފެދުމާއެކު ފުރަތަމަ އަހަރު، އެ އިދާރާ
ހިންގުމަށްޓަކައި ބޭނުންވާ ޚަރަދު މި ދެއްވަނީ ސްރީލަންކާގެ ސަރުކާރުން. އެއަށްފަހު ކޮންމެ އަހަރަކު ރޮޓޭޓުވާ ގޮތަށް
އެތަނުގެ ޗެއަރމަންކަން މި އޮންނަނީ ބައިވެރިވާ ޤަ އުމުތަކަށް. އެގޮތުން، ދިވެހިރާ އްޖެއަށް ވެސް ހަ އަހަރުން އެއް
70

އަހަރު ލިބޭނެ. މީގެތެރޭގައި ބަންޑާރަ ނައިބު ފާހަގަކުރެއްވި އެއް ކަމަކީ ، މި އެގްރީމެންޓުގެ ދަށުން ޚާއްޞަ
އިނާޔަތްތަކެއް، އިމްތިޔާޒުތަކެއް ދޭންޖެހޭ ފަރާތްތަކެއް ހުރި ކަމަށް. އެހެންނަމަވެސް، އަޅުގަނޑުމެން ކޮމިޓީން މި
މައްސަލަ ދިރާސާކޮށް ބެލިބެލުމުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފާހަގަވީ، މި އިދާރާގެ ބޭބޭފުޅުން ތިއްބަވަނީ ސްރީލަންކާގެ
ކޮލަމްބޯގައި ކަމަށް ވާތީ، މައިގަނޑު ގޮތެއްގައި އެ މާއްދާ އެޕްލައިވަނީ ސްރީލަންކާ ސަރުކާރަށް ކަމަށް. އިއްޒަތްތެރި
ރައީސް. ދިވެހިރާއްޖެއިން ވެސް ކޮންމެވެސް ޚަރަދެއް ކޮ ންމެވެސް ހިސާބަކުން ކުރަންޖެހޭނެ. އެހެންނަމަވެސް، މި
އިދާރާ ޤާއިމުކުރުމުގެ ފުރަތަމަ މަރުޙަލާގެ ހުރިހާ ޚަރަދެއް މި ކުރައްވަނީ ޔުނައިޓެޑް ނޭޝަންސް އޮފީސް އޮން ޑްރަގު
އެންޑް ކްރައިމުންކަން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ބެލިބެލުމުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހާމަވެގެންގޮސްފައިވަނީ. އެހެންކަމުން،
މިކަމަކީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސަރުކާރަށް ނުއުފުލޭވަރު ބޮޑު ބުރަޔަ ކަށް ނުވާނެކަން ވެސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފާހަގަކުރެވޭ. މި
ސެންޓަރު ޤާއިމުކުރުމުގެ ސަބަބުން، ސައުތު އޭޝިއަން ރީޖަންގެ އިންޓެލިޖެންސާ ބެހޭ ކަންކަން ދިވެހިރާއްޖެއާ
ހިއްސާކުރެވި، ރާ އްޖޭގެ ޤަ އުމީ ސަލާމަތަށާއި، ރައްކާތެރިކަމަށާއި، ކުށްކުރުން މަދުކުރުމަށް ފަހިވެގެންދާނެ ފަހި
ފުރުޞަތުތަކެއް ވެސް ލިބިގެންދާނެ ކަމެއް ކަމުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފާހަގަކުރެވުނު. އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެ،
ދުނިޔޭގައި އެކި ބާވަތުގެ ޑްރަ ގު ވިޔަފާރިއާއި އެކި ކަހަލަ އޯގަނަ އިޒްޑް ކްރައިމު ގެ ކަންތައްތައް މި ދަނީ ފުޅާވަމުން
ބޮޑުވަމުން. އަޅުގަނޑުމެން ފަދަ ކުޑަ ޤައުމަކަށް އަޅުގަނޑުމެންގެ ކޮމިޓީން ދިރާސާކުރިކުރުމުގައި ފެނުނީ ކޮންމެހެން
މުހިންމު ކަމެކޭ މިފަދަ އިދާރާއެއް ޤާ އިމުކޮށްގެން މަޢުލޫމާތު ބަދަލުކުރާނެ ވަސީލަތްތަކެއް ދާ އިމީ ގޮތެއްގައި ޤާ އިމުވެފައި
އޮތުމަކީ. އެގޮތުން އެ އޮފީހުގަ އި މީހުން ބައިތިއްބައިގެން ވެސް އަދި ނޫނިއްޔާ އިންޓަރނެޓް މެދުވެރިކޮށްގެން ވެސް
އެކިއެކި ޕޯޓަލްގެ ތެރެއިން ވެސް އިންފޮމޭޝަން ޝެއަރިންގެ ކަންތައްތައް ކުރިއަށްދެވޭ ގޮތަށް މި އެގްރީމަންޓް
ބައްޓަންކޮށްފައި މި އޮތީ. އެހެންކަމުން، މިކަމުގެ ސަބަބުން ރާއްޖޭގައި ކުށްކުރުން ހުއްޓުވުމަށާއި އަދި ޚާއްޞަކޮށް
ބައިނަލްއަގު ވާމީ އެކި ރަށްރަށުގެ ތެރެއިން ލާފައި އަންނަ ޑްރަގާއި އަދި މިނޫންވެސް ވިޔަފާރިތައް ހުއްޓުވުމަށްޓަކައި
ދުރާލާ މަޢުލޫމާތު ލިބިގެން ކަންކަން ފުރިހަމަކުރުމަށް ރާއްޖެއަށް ލިބޭނެ ރަނގަޅު ފުރުޞަތެއް ކަމުގައި ކޮމިޓީއަށް
ފެންނާތީ އަޅުގަނޑުމެން ކޮމިޓީން ވަރަށް ފުޅާ ދާއިރާއެއްގައި މަޝްވާރަކުރުމަށްފަހު ނިންމީ، މިއީ ކޮންމެހެން ވެސް
މަޖިލީހުން ރުހުން ދޭން ހަމަ ރަނގަޅު އެއްބަސްވުމެއް ކަމަށް. ދެއްވި ފުރުޞަތަށްޓަކަ އި ޝުކުރިއްޔާ.
(މަޖިލީހުގެ ރައީސް، ރައީސް މުޙައްމަދު ނަޝީދު ރިޔާސަތާ ހަވާލުވެވަޑައިގަތުން)
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. އަޅުގަނޑު މިހާރު މި ހުޅުވައިލަނީ މި ރިޕޯޓުގެ ބަހުސްގެ ވަގުތު. ވިލުފުށީ،
ދާއިރާގެ އިއްޒތްތެރި މެންބަރު ޙަސަން ޢަފީފު.
71

ވިލުފުށީ ދާއިރާގެ މެންބަރު ޙަސަން ޢަފީފް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އާދެ! ސައުތު އޭޝިއަން ރީޖަނަލް އިންޓެލިޖެންސް އެންޑް ކޯޑިނޭޝަން ސެންޓަރެއް
ޤާއިމުކުރުމާ ގުޅޭގޮތުން މި އި އްޒަތްތެރި މަޖިލީހުގެ ރުހުން ހޯދުމަށް ސަރުކާރުން ފޮނުއްވާފައިވާ މައްސަލައާ ގުޅިގެން މި
މައްސަލަ ދިރާސާކުރުމަށްޓަކައި ފޮނުވުނީ ޤައުމީ ސަލާމަތާއި އަދި ޚާރިޖީ ގުޅުންތަކާ ބެހޭ މި ކޮމިޓީގައި މި މައްސަލައާ
ގުޅޭ ގޮތުން ބަހުސްކުރެވި ، އަދި ކަމާ ބެހޭ ފަރާތްތަކާ ބައްދަލުކުރެވި، އެ ބޭފުޅުންގެ ޚިޔާލާއި އަދި އެ ބޭފުޅުންގެ
ހުށަހެޅުންތަކަކީ ކޮބައިތޯ ބަލައި ވަރަށް ފުޅާ ދާއިރާއެއްގައި މި މައްސަލައާ ގުޅޭ ގޮތުން ކޮމިޓީން ވަނީ ނިންމުންތަކެއް
ނިންމާފަ. އާދެ! އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެ ފަދައިން، އޯގަނައިޒްޑް ކްރައިމް ނުވަތަ ބޮޑެތި ޖަރީމާތައް ހިންގާ ފަރާތްތައް
ކުރިއްސުރެ ދެނެގަތުމަކީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް އޭގެ ސަބަބުން ފައިދާތަކެއް ކުރާނެ ކަމެއްކަން ޔަޤީން. ޚާއްޞަ ގޮތެއްގައި
ޑްރަގުގެ ވިޔަފާރި ހިންގާ މީހުން މި ކަންތައްތައް ކުރަމުން އަންނަނީ އަޅުގަނޑުމެން ގެ މި ރީޖަންގެ އެކިއެކި
ޤައުމުތަކުގައި ތިބެ މިފަދަ ފަރާތްތަކާ ގުޅިގެން. އެހެންވީމާ، މިފަދަ ކަންތައްތައް ހުއްޓުވަ އި، އަޅަންޖެހޭ ފިޔަވަޅުތައް
އަޅައި، އަދި ރާއްޖެއަށް މިފަދަ ޑްރަގް އެތެރެވުމާއި، އަދި އެނޫންވެސް މިކަހަލަ ބޮޑެތި ޖަރީމާތައް ހިންގަން ބޭނުންވާ
ފަރާތްތަކުން ކުރަންޖެހޭ މަސައްކަތް ކުރުމަށް ހުރަސްއެޅުމަށްޓަކައި މިއީ ވަރަށް މުހިންމު ސެންޓަރެއް ކަމުގައި
އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރަން. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މި ސެންޓަރު ޤާއިމުވެގެންދާނީ މި ރިޕޯޓުގައިވާ ފަދައިން، އަދި ދެންމެ
މި ކޮމިޓީގެ މުޤައްރިރު ހުށަހެޅުއްވި ގޮތަށް، ސްރީލަންކާގައި. އަދި ސްރީލަންކާގެ ސަރުކާރުން މި ސެންޓަރުގެ
މައިގަނޑު ޚަރަދުތައް ކުރަމުންދާނީ. އާދެ! މިކަމުގެ ސަބަބުން އަޅުގަނޑުމެން ބެލީ، ދިވެހިރާއްޖޭގެ އިޤްތިޞާދަށް ނޫނީ
ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސަރުކާރުގެ ބަޖެޓަށް ބުރައެއް ވާނެތޯ. އެގޮތަށް ބަލާއިރު އަޅުގަނޑުމެންނަކަށް މާ ބޮޑު ޚަރަދުތަކެއް
ކުރާކަށްނުޖެހޭ. އަދި އޭގެ ބަދަލުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ލިބޭ މަޢުލޫމާތަކީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިހެން ދިމާވާ
ކަންތައްތަކުގައި ކުރަންޖެހޭ ޚަރަދުތައް ކުޑަކުރެވިގެން ވެސް ދާނެ ކަމެއް ކަމުގައި އަޅުގަނޑަށް ފެނޭ. އިއްޒަތްތެރި
ރައީސް. މި ރިޕޯޓް މަޖިލީހަށް ބަލައިގަނެ، މި ރިޕޯޓަށް ފާސްކުރުމަކީ އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ އަޅުގަނޑުމެން މިފަދަ
ކަންތައްތައް ހުއްޓުވުމަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދެވޭ އެއްބާރުލުމަކަށް ވާނެ. އާދެ! އަޅުގަނޑުގެ އުއްމީދަކީ ، އިއްޒަތްތެރި
މެންބަރުން މިހާރު މި ރިޕޯޓް ވާނީ ކި ޔުއްވާފަ. އެހެންވީމާ، މި ރިޕޯޓާ އެއްގޮތަށް މި ރިޕޯޓް ފާސްކުރެވިގެންދާނެ ކަމަށް
އަޅުގަނޑު ގަބޫލު ކުރަނީ. ދެއްވި ފުރުޞަތަށް ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު.
72

-{9.4} އަޅުގަނޑުމެންގެ މަސައްކަތުގެ ތެރޭގައި މިއަދު މި ގަޑި އަށް ހިމެނިފައި އެބައޮތް އެޖެންޑާ އައިޓަމް 9.4 ގައި ވާ
މަސައްކަތް. އެއީ މޯލްޑިވްސް އިންލެންޑް ރެވެނިއު އޮތޯރިޓީގެ 2014 ވަނަ އަހަރުގެ އޮޑިޓް ރިޕޯޓް މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީން
ދިރާސާކޮށް ނިންމުނު ގޮތުގެ ރިޕޯޓް. އެ ހުށަހަޅުއްވާނީ މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ މުޤައްރިރު. އެހެންނަމަވެސް، ބަޖެޓަށް
އިތުރަށް ބޭނުންވާ ފައިސާ، ދައުލަތަށް، ސަރުކާރަށް އިތުރަށް ބޭނުންވާ ފައިސާއާ ގުޅޭ ގޮތުން ފޮނުވާފައި އޮތް ލިޔުމާ
ގުޅޭ ދިރާސާތައް ކުރަނީ މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީއާއި އިޤްތިޞާދީ ކޮމިޓީ ގުޅިގެން ކަމަށް ވެފައި، މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގައި
މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ މުޤައްރިރު އެ މަސައްކަތުގައި އިންނެވީ. މި މަޖިލީހުގައި މި ވަގުތު މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ އެއްވެސް
ބޭފުޅަކު ޙަޤީޤަތުގައި ނީންނަވާނެ. އެ ބޭފުޅުން ވަޑައިގެންވީ އެ ތަނުގައި. މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީގެ ބޭފުޅެއްގެ ގޮތުގައި
އިންނެވީ ޝަރީފާއި ދާންދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. އަޅުގަނޑު ވަރަށް ބޮޑަށް އެދެން، ދާންދޫ ދާއިރާގެ
އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ނުވަތަ މަރަދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ކޮމިޓީގެ މި ރިޕޯޓް ހުށަހަޅައިދެއްވުމަށް.
މަރަދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު އިބްރާހީމް ޝަރީފް ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީން ދިރާސާކޮށް ހުށަހަޅާފައިވާ މީރާގެ ރިޕޯޓް އަޅުގަނޑު މި މަޖިލީހަށް ހުށަހަޅަން އިތުރު
ވާހަކަތައް ނުދައްކާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. ރިޕޯޓް ވާނެ ތި ބޭފުޅުންގެ ޕޯޓަލްގައި. އެއްވެސް ބޭފުޅަކު މި ވަގުތު އެ ރިޕޯޓާ
ގުޅޭ ގޮތުން އެއްވެސް ނުކުތާއެއް ފާހަގަކުރައްވަން އެދިވަޑައިގަންނަވާ ނަމަ، ބަހުސްގެ ފުރުޞަތު އެބަ އޮތް.
(ވަގުތުކޮޅަކަށްފަހު) ޝުކުރިއްޔާ. އަޅުގަނޑު މި ރިޕޯޓު ވެސް ވޯޓުގެ ގަޑީގައި އިދާރާކުރެއްވިއްޔާ ވޯޓަށް ގެންނާނަން.
އެހެންވީމާ، މިއަދު ވޯޓަށް އަހަން އެބަހުރި، ބުރާސްފަތި ދުވަހު؛ ނޫން، ބުދަ ދުވަހު މަޖިލިސް ނިމުނުއިރުގައި ވޯޓަށް
އަހަން ނިމިފައިވާ 3 އައިޓަމަކާއި އަދި މިއަދު އިތުރަށް ނިންމުނު، ރިޔާސަތުގެ މޭޒުން ހުށަހެޅުނުހުށަހެޅުން. އެއީ
ޖުޑީޝަލް ސަރވިސަސް ކޮމިޝަނުން ފޮނުވާފައިވާ ރިޕޯޓު. އެ ހުށަހެޅުމާއި، މިދެންނެވި ކަންތައް އޮތީ މިހާރު ވޯޓަށް
އަހައި ގޮތެއް ނިންމޭ ހިސާބުގައި. އެހެންވީމާ، އެކަން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވޯޓާ ހަމައަށް ގެނެވޭނެ. އަދި މީގެއިތުރުން،
ޑަބްލިއު.ޓީ.އޯ ޓްރޭޑް ފެސިލިޓީ އެގްރިމަންޓާ ގުޅޭ މަސައްކަތް ވެސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވޯޓަށް ގެނެވޭނެ. އަދި ސައުތު
އޭޝިއާ ރީޖަނަލް އިންޓެލިޖެންސް އަދި ކޯޑިނޭޝަން ސެންޓަރ އޮން ޓްރާންސިޝަނަލް އޯގަނައިޒްޑް ކްރައިމް
ޓްރާންސް ނެޝަނަލް އޯގަނައިޒް ކްރައިމާ ގުޅޭ ރިޕޯޓުގެ މަސައްކަތް ވެސް ވޯޓާ ހަމައަށް އަޅު ގަނޑުމެންނަށް ގެނެވޭނެ.
އަދި އޭގެއިތުރުން، މޯލްޑިވްސް އިންލެންޑް އޮތޯރިޓީގެ 2014 ވަނަ އަހަރުގެ އޮޑިޓް ރިޕޯޓު ވެސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް
73

ވޯޓާ ހަމައަށް ގެނެވޭނެ. ވީމާ، އަޅުގަނޑު މިހާރު އިދާރާގައި އެދެނީ، އަމީންޢާއްމު ވޯޓުގެ ރަނގަބީލު
ޖައްސަވައިދެއްވުމަށް. (ވަގުތުކޮޅަކަށްފަހު)
10. ވޯޓަށް އެހުމަށް ހުރި ކަންކަ މަށް ވޯޓަށް އެ ހުން
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއް ކެވުން:
އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުން، ކާޑުކޮޅުތައް ޖައްސަވަ އި ތައްޔާރުވަ ޑައިގަތުން އެދެން. އަޅު ގަނޑުމެން މިއަދު ވޯޓަށް އަހާ ގަޑި
މި ޖެހުނީ. 7 ވޯޓަކަށް އެބަ އަހަން. ފުރަތަމަ ވޯޓު.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއް ކެވުން:
އަރިއަތޮޅު ސޮލިޑް ވޭސްޓް މެނޭޖްމަންޓް ޕައިލެޓް ޕްރޮޖެކްޓުގެ 2014 ވަނަ އަހަރުގެ އޮޑިޓް ރިޕޯޓު މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީން
ދިރާސާކޮށް ނިންމި ގޮތަށް މަޖިލީހުން ފާސްކުރެއްވުމާ މެދު އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުންނަށް ފެނިވަޑައިގަންނަވާ ގޮތަކަށް
ވޯޓުދެއްވުން އެދެން.
[ވޯޓުދެއްވުން]
ވޯޓުގެ ނަތީޖާ:
މަޖިލީހުގެ ޖުމްލަ މެންބަރުންގެ އަދަދު: 87
ހާޒިރުވެ ތިބި މެންބަރުންގެ އަދަދު: 73
ފެންނަ ކަމަށް ވޯޓުދިން މެންބަރުންގެ އަދަދު: 72
ނުފެންނަ ކަމަށް ވޯޓުދިން މެންބަރުންގެ އަދަދު: 00
ވަކި ގޮތަކަށް ވޯޓުދޭން ބޭނުންނުވާ ކަމަށް ވޯޓުދެއްވި މެންބަރުންގެ އަދަދު: 00
ވޯޓުގައި ބައިވެރިވި މެންބަރުންގެ އަދަދު: 72
ފާސްވުމަށް ބޭނުންވާ އަދަދު: 37
ޖުމްލަ: 72
ވޯޓުގެ ނަތީޖާ: ފާސް
74

ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ދެންމެ ނެގުނު ވޯޓުގެ ނަތީޖާ. މަޖިލީހުގެ ޖުމuލަ އަދަދު؛ 87. ހާޒިރުވެ ތިއްބެވި މެންބަރުންގެ އަދަދު؛ 73. ފެންނަ
ކަމަށް ވޯޓުދެއްވި މެންބަރުންގެ އަދަދަކީ؛ 72. ނުފެންނަ ކަމަށް ވޯޓުދެއްވި މެންބަރަކު ނެތް. ވަކި ގޮތަކަށް ވޯޓުނުދެއްވާ
މެންބަރަކު ވެސް ނެތް. ވޯޓުގައި ބައިވެރިވެ ވަޑައިގަތީ 72 މެންބަރުން. ފާސްކުރުމަށް ބޭނުންވަނީ؛ 37. ޖުމުލަ؛ 72.
އެހެންވީމާ، މި ރިޕޯޓު ފާސްވެއްޖެ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
މިއަދުގެ ދެވަނަ ވޯޓު. ބިލްޑިންގ އިންސްޓިޓިއުޝަނަލް ކެޕޭސިޓީ އޮފް މިނިސްޓްރީ އޮފް އިކޮނޮމިކް ޑިވެލޮޕްމަންޓް
އެންޑް ނޭޝަނަލް އިމްޕްލިމެންޓިންގ އެޖެންސީ ޓު އިމްޕްލިމެންޓް ނޭޝަނަލް ޓްރޭޑް އެޖެންޑާ އިންކްލޫޑިންގ ދި
އެންހޭންސްޑް އިންޓެގްރޭޓެޑް ފްރޭމްވޯކްގެ 2016 ،2015 ،2014 އަދި 2017 ވަނަ އަހަރުގެ އޮޑިޓް ރިޕޯޓު
މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީން ދިރާސާކޮށް ނިންމި ގޮތަށް މަޖިލީހުން ފާސްކުރެއްވުމާ މެދު އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުންނަށް
ފެނިވަޑައިގަންނަވާ ގޮތަކަށް ވޯޓުދެއްވުން އެދެން.
[ވޯޓުދެއްވުން]
ވޯޓުގެ ނަތީޖާ:
މަޖިލީހުގެ ޖުމްލަ މެންބަރުންގެ އަދަދު: 87
ހާޒިރުވެ ތިބި މެންބަރުންގެ އަ ދަދު: 73
ފެންނަ ކަމަށް ވޯޓުދިން މެންބަރުންގެ އަދަދު: 72
ނުފެންނަ ކަމަށް ވޯޓުދިން މެންބަރުންގެ އަދަދު: 00
ވަކި ގޮތަކަށް ވޯޓުދޭން ބޭނުންނުވާ ކަމަށް ވޯޓުދެއްވި މެންބަރުންގެ އަދަދު: 00
ވޯޓުގައި ބައިވެރިވި މެންބަރުންގެ އަދަދު: 72
ފާސްވުމަށް ބޭނުންވާ އަދަދު: 37
ޖުމްލަ: 72
ވޯޓުގެ ނަތީޖާ: ފާސް
75

ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ދެންމެ ނެގުނު ވޯޓުގެ ނަތީޖާ. މަޖިލީހުގެ ޖުމުލަ؛ 87. ހާޒިރުވެ ތިއްބެވި މެންބަރުންގެ އަދަދު؛ 73. ފެންނަ ކަމަށް
ވޯޓުދެއްވި މެންބަރުންގެ އަދަދު؛ 72. ނުފެންނަ ކަމަށް ވޯޓުދެއްވާ މެންބަރަކު ނެތް. ވަކި ގޮތަކަށް ވޯޓުނުދެއްވާ
އިންނެވި މެންބަރަކު ވެސް ނެތް. ވޯޓުގައި ބައިވެރިވެ ވަޑައިގެންނެވީ؛ 72. ފާސް ވުމަށް ބޭނުންވާ އަދަދު؛ 37. ޖުމުލަ؛
72. މި ރިޕޯޓު ފާސްވެއްޖެ. (ވަގުތުކޮޅަކަށްފަހު)
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
މިއަދުގެ 3 ވަނަ ވޯޓު. ސްޓްރެންތެނިންގ އިންސްޓިޓިއުޝަނަލް ކެޕޭސިޓީ އޮފް ކީ ނޭޝަނަލް ޓްރޭޑް ފެސިލިޓޭޝަން
އެޖެންސީސް ޓު ޑީޕެން މޯލްޑިވްސް ކެޕޭސިޓީ ޓު ކޮމްޕެޓެޓިވްލީ އެންގޭޖް އިން އިންޓަރނޭޝަނަލް ޓްރޭޑް އިން ގުޑްސް
އެންޑް ސަރވިސަސް ޕްރޮޖެކްޓުގެ 2016 ،2015 ،2014 އަދި 2017 ވަނަ އަހަރުގެ އޮޑިޓު ރިޕޯޓު މާލިއްޔަތު
ކޮމިޓީން ދިރާސާކޮށް ނިންމެވި ގޮތަށް މަޖިލީހުން ފާސްކުރެއްވުމާ މެދު އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުންނަށް ފެނިވަޑައިގަންނަވާ
ގޮތަކަށް ވޯޓުދެއްވުން އެދެން.
[ވޯޓުދެއްވުން]
ވޯޓުގެ ނަތީޖާ:
މަޖިލީހުގެ ޖުމްލަ މެންބަރުންގެ އަދަދު: 87
ހާޒިރުވެ ތިބި މެންބަރުންގެ އަދަދު: 73
ފެންނަ ކަމަށް ވޯޓުދިން މެންބަރުންގެ އަދަދު: 72
ނުފެންނަ ކަމަށް ވޯޓުދިން މެންބަރުންގެ އަދަދު: 00
ވަކި ގޮތަކަށް ވޯޓުދޭން ބޭނުންނުވާ ކަމަށް ވޯޓުދެއްވި މެންބަރުންގެ އަދަދު: 00
ވޯޓުގައި ބައިވެރިވި މެންބަރުންގެ އަދަދު: 72
ފާސްވުމަށް ބޭނުންވާ އަދަދު: 36
ޖުމްލަ: 72
ވޯޓުގެ ނަތީޖާ: ފާސް
76

ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ދެންމެ ނެގުނު ވޯޓުގެ ނަތީޖާ. ހާޒިރުވެ ތިއްބެވި މެންބަރުންގެ އަދަދު؛ 73. (ވަގުތުކޮޅަކަށްފަހު) ގަމު ދާއިރާގެ
އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ވޯޓު ދެއްވާފައެއް ނުވޭ. އެ ވޯޓު އަޅުގަނޑު ހިތުން ނިޒާމުގެ މައްސަލައެއްގަ އި ނުދެއްވުނީ.
މެޝިނުގެ މައްސަލައެއްގައި. އެހެންވީމާ، ގަމު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު މި ރިޕޯޓާ ގުޅޭ ގޮތުން ވޯޓުދެއްވާ ގޮތެއް
ތެދުވަޑައިގަންނަވާ ވިދާޅުވެދެއްވުން އެދެން.
ގަމު ދާއިރާގެ މެންބަރު މުޙައްމަދު ވިސާމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ފެންނަ ކަމަށް.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
މަޖިލީހުގެ ޖުމުލަ؛ 87. ހާޒިރުވެ ތިއްބެވި މެންބަރުންގެ އަދަދު؛ 73. ފެންނަ ކަމަށް ވޯޓުދެއްވި މެންބަރުންގެ އަދަދު؛
72. ނުފެންނަ ކަމަށް ވޯޓުދެއްވި މެންބަރަކު ނެތް. ވަކި ގޮތަކަށް ވޯޓުނުދެއްވާ އިންނެވި މެންބަރަކު ވެސް ނެތް.
ވޯޓުގައި ބައިވެރިވި މެންބަރުންގެ އަދަދަކީ ؛ 72. ފާސްވުމަށް ބޭނުންވަނީ؛ 36. ޖުމުލަ؛ 72. އެހެންވީމާ، މި ރިޕޯޓު
ފާސްވެއްޖެ. (ވަގުތުކޮޅަކަށްފަހު)
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
4 ވަނަ ވޯޓު. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުން ނިންމާފައިވާ ޤާނޫނުއަސާސީއާ ޚިލާފު ނިންމުންތަކާ ގުޅޭ ގޮތުން
ޖުޑީޝަލް ސަރވިސަސް ކޮމިޝަނުން މަޖިލީހަށް ފޮނުއްވަވާފައިވާ ރިޕޯޓް ދިރާސާކޮށް މަޖިލީހަށް ރިޕޯޓެއް ހުށަހެޅުމަށް
ކަމާ ގުޅޭ ކޮމިޓީއަށް ފޮނުވުމަށް މެދުހެންވޭރު ދާއިރާގެ އި އްޒަތްތެރި މެންބަރު ޢަލީ ޢާޡިމް ހުށަހަޅުއްވަ އި، ހުޅުމާލޭގެ
ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޢަލީ ނިޔާޒް ތާއީދުކުރެއްވި ހުށަހެޅުމާ މެދު އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުންނަށް
ފެނިވަޑައިގަންނަވާ ގޮތަކަށް ވޯޓުދެއްވުން އެދެން.
[ވޯޓުދެއްވުން]
ވޯޓުގެ ނަތީޖާ:
ހުށަހެޅުއްވި މެންބަރު: މެދުހެންވޭރު ދާއިރާގެ މެންބަރު ޢަލީ ޢާޡިމް
77

ތާއީދުކުރެއްވި މެންބަރު: ހުޅުމާލެ ދާއިރާގެ މެންބަރު ޢަލީ ނިޔާޒް
މަޖިލީހުގެ ޖުމްލަ މެންބަރުންގެ އަދަދު: 87
ހާޒިރުވެ ތިބި މެންބަރުންގެ އަދަދު: 73
ފެންނަ ކަމަށް ވޯޓުދިން މެންބަރުންގެ އަދަދު: 68
ނުފެންނަ ކަމަށް ވޯޓުދިން މެންބަރުންގެ އަދަދު: 00
ވަކި ގޮތަކަށް ވޯޓުދޭން ބޭނުންނުވާ ކަމަށް ވޯޓުދެއްވި މެންބަރުންގެ އަދަދު: 00
ވޯޓުގައި ބައިވެރިވި މެންބަރުންގެ އަދަދު: 68
ފާސްވުމަށް ބޭނުންވާ އަދަދު: 35
ޖުމްލަ: 68
ވޯޓުގެ ނަތީޖާ: ފާސް
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ދެންމެއަކު ނެގުނު ވޯޓުގެ ނަތީޖާ. މަޖިލީހުގެ ޖުމުލަ އަދަދު؛ 87. ހާޒިރުވެ ތިއްބެވި މެންބަރުންގެ އަދަދު؛ 73. ފެންނަ
ކަމަށް ވޯޓުދެއްވި މެންބަރުންގެ އަދަދު؛ 68. ނުފެންނަ ކަމަށް ވޯޓުދެއްވި މެންބަރަކު ނެތް. ވަކި ގޮތަކަށް ވޯޓުނުދެއްވާ
މެންބަރަކު ވެސް ނެތް. ވޯޓުގައި ބައިވެރިވެ ވަޑައިގެންނެވި މެންބަރުންގެ އަދަދު؛ 68. ފާސްވުމަށް ބޭނުންވާ އަދަދަ ކީ؛
35. ޖުމުލަ؛ 68. ވީމާ، މި ރިޕޯޓް ކޮމިޓީއަށް ފޮނުވަން ފާސްވެއްޖެ. މި ރިޕޯޓް ފޮނުވިގެންދާނީ ޖުޑީޝަރީ ކޮމިޓީއަށް.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެ ވުން:
މިއަދުގެ 5 ވަނަ ވޯޓު. ޑަބްލިޔު.ޓީ.އޯ ޓްރޭޑް ފެސިލިޓޭޝަން އެގްރީމަންޓް ދިވެހިރާއްޖެއިން ތަސްދީގުކުރުމާ މެދު
ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުން ރުހުން ހޯއްދެވުމަށްޓަކައި ފޮނުއްވާފައިވާ މައްސަލަ ، ޤައުމީ ސަލާމަތާއި ޚާރިޖީ ގުޅުންތަކުގެ
ކޮމިޓީން ދިރާސާކޮށް ނިންމަވާފައިވާ ގޮތަށް ފާސްކުރުމާ މެދު އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުންނަށް ފެނިވަޑައިގަންނަވާ ގޮތަކަށް
ވޯޓު ދެއްވުން އެދެން.
[ވޯޓުދެއްވުން]
ވޯޓުގެ ނަތީޖާ:
78

މަޖިލީހުގެ ޖުމްލަ މެންބަރުންގެ އަދަދު: 87
ހާޒިރުވެ ތިބި މެންބަރުންގެ އަދަދު: 73
ފެންނަ ކަމަށް ވޯޓުދިން މެންބަ ރުންގެ އަދަދު: 70
ނުފެންނަ ކަމަށް ވޯޓުދިން މެންބަރުންގެ އަދަދު: 00
ވަކި ގޮތަކަށް ވޯޓުދޭން ބޭނުންނުވާ ކަމަށް ވޯޓުދެއްވި މެންބަރުންގެ އަދަދު: 00
ވޯޓުގައި ބައިވެރިވި މެންބަރުންގެ އަދަދު: 70
ފާސްވުމަށް ބޭނުންވާ އަދަދު: 36
ޖުމްލަ: 70
ވޯޓުގެ ނަތީޖާ: ފާސް
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ދެންމެ ނެގުނު ވޯޓުގެ ނަތީޖާ. މަޖިލީހުގެ ޖުމު ލަ އަދަދު؛ 87. ހާޒިރުވެ ތިއްބެވި މެންބަރުންގެ އަދަދު؛ 73. ފެންނަ
ކަމަށް ވޯޓުދެއްވި މެންބަރުންގެ އަދަދު؛ 70. ނުފެންނަ ކަމަށް ވޯޓުދެއްވި މެންބަރަކު ނެތް. ވަކި ގޮތަ ކަށް ވޯޓުނުދެއްވާ
މެންބަރަކު ވެސް ނެތް. ވޯޓުގައި ބައިވެރިވެވަޑައިގެންނެވި މެންބަރުންގެ އަދަދު؛ 70. ފާސްވުމަށް ބޭނުންވަނީ؛ 36.
ޖުމުލަ؛ 70. އެހެންވީމާ، މި ރިޕޯޓް ފާސްވެއްޖެ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
މިއަދުގެ 6 ވަނަ ވޯޓު. ސައުތު އޭޝިއަން ރީޖަނަލް އިންޓެލިޖެންސް އެންޑް ކޯޑިނޭޝަން ސެންޓަރ އޮން ޓްރާންސް
ނެޝަނަލް އޯގަނައިޒްޑް ކްރައިމުގައި ދިވެހިރާއްޖެއިން ސޮއިކުރުމާ މެދު ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ ރުހުން ހޯދުމަށްޓަކައި
ފޮނުވާފައިވާ މައްސަލަ، ޤައުމީ ސަލާމަތާއި ޚާރިޖީ ގުޅުންތަކުގެ ކޮމިޓީން ދިރާސާކޮށް ނިންމާފައިވާ ގޮތަށް ފާސްކުރުމާ
މެދު އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުންނަށް ފެނިވަޑައިގަންނަވާ ގޮތަކަށް ވޯޓުދެއްވުން އެދެން.
[ވޯޓުދެއްވުން]
ވޯޓުގެ ނަތީޖާ:
79

މަޖިލީހުގެ ޖުމްލަ މެންބަރުންގެ އަދަދު: 87
ހާޒިރުވެ ތިބި މެންބަރުންގެ އަދަދު: 73
ފެންނަ ކަމަށް ވޯޓުދިން މެންބަރުންގެ އަދަދު: 70
ނުފެންނަ ކަމަށް ވޯޓުދިން މެންބަރުންގެ އަދަދު: 00
ވަކި ގޮތަކަށް ވޯޓުދޭން ބޭނުންނުވާ ކަމަށް ވޯޓުދެއްވި މެންބަރުންގެ އަދަދު: 00
ވޯޓުގައި ބައިވެރިވި މެންބަރުންގެ އަދަދު: 70
ފާސްވުމަށް ބޭނުންވާ އަދަދު: 36
ޖުމްލަ: 70
ވޯޓުގެ ނަތީޖާ: ފާސް
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ދެންމެ ނެގުނު ވޯޓުގެ ނަތީޖާ. މަޖިލީހުގެ ޖުމު ލަ އަދަދު؛ 87. ހާޒިރުވެ ތިއްބެވި މެންބަރުންގެ އަދަދު؛ 73. ފެންނަ
ކަމަށް ވޯޓުދެއްވި މެންބަރުންގެ އަދަދު؛ 70. ނުފެންނަ ކަމަށް ވޯޓުދެއްވި މެންބަރަކު ނެތް. ވަކި ގޮތަކަށް ވޯޓުނުދެއްވާ
މެންބަރަކު ވެސް ނެތް. ވޯޓުގައި ބައިވެރިވެ ވަޑައިގެންނެވި މެންބަރުންގެ އަދަދު؛ 70. ފާސްވުމަށް ބޭނުންވާ އަދަދަ ކީ؛
36. ޖުމުލަ؛ 70. އެހެންވީމާ، މި ރިޕޯޓް ފާސްވެއްޖެ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
މިއަދުގެ 7 ވަނަ ވޯޓު. މޯލްޑިވްސް އިންލެންޑް ރެވެނިއު އޮތޯރިޓީގެ 2014 ވަނަ އަހަރުގެ އޮޑިޓް ރިޕޯޓް މާލިއްޔަތު
ކޮމިޓީން ދިރާސާކޮށް ނިންމި ގޮތަށް މަޖިލީހުން ފާސްކުރެއްވުމާ މެދު އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުންނަށް ފެނިވަޑައިގަންނަވާ
ގޮތަކަށް ވޯޓުދެއްވުން އެދެން.
[ވޯޓުދެއްވުން]
ވޯޓުގެ ނަތީޖާ:
މަޖިލީހުގެ ޖުމްލަ މެ ންބަރުންގެ އަދަދު: 87
ހާޒިރުވެ ތިބި މެންބަރުންގެ އަދަދު: 73
80

ފެންނަ ކަމަށް ވޯޓުދިން މެންބަރުންގެ އަދަދު: 71
ނުފެންނަ ކަމަށް ވޯޓުދިން މެންބަރުންގެ އަދަދު: 00
ވަކި ގޮތަކަށް ވޯޓުދޭން ބޭނުންނުވާ ކަމަށް ވޯޓުދެއްވި މެންބަރުންގެ އަދަދު: 00
ވޯޓުގަ އި ބައިވެރިވި މެންބަރުންގެ އަދަދު: 71
ފާސްވުމަށް ބޭނުންވާ އަދަދު: 76
ޖުމްލަ: 71
ވޯޓުގެ ނަތީޖާ: ފާސް
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ދެންމެ ނެގުނު ވޯޓުގެ ނަތީޖާ. މަޖިލީހުގެ ޖުމުލަ އަދަދަކީ؛ 87. ހާޒިރުވެ ތިއްބެވި މެންބަރުންގެ އަދަދަކީ؛ 73. ފެންނަ
ކަމަށް ވޯޓުދެއްވީ 71 މެންބަރުން. ނުފެންނަ ކަމަށް ވޯޓުދެއްވި މެންބަރަކު ނެތް. ވަކި ގޮތަކަށް ވޯޓުނުދެއްވާ މެންބަރަކު
ވެސް ނެތް. ވޯޓުގައި ބައިވެރިވެވަޑައިގެންނެވީ 71 މެންބަރުން. ފާސްވުމަށް ބޭނުންވަނީ 76 ވޯޓު. ޖުމުލަ؛ 71.
އެހެންވީމާ، މި ވޯޓު، މި ރިޕޯޓު ފާސްވެއްޖެ.
7. އިބުތިދާއީ ބަހުސް
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުން. އަޅުގަނޑުމެން މިހާރު މި އެނބުރެނީ އެޖެންޑާ ނަންބަރު، އެޖެންޑާ ނަންބަރު؛
އާދެ، އަޅުގަނޑުމެން މިހާރު މި އެނބުރެނީ، ޕެސްޓިސައިޑާ ގުޅޭ ގޮތުން، ބޭނުންކުރުމާ ގުޅޭ ގޮތުން ތޮއްޑޫ ދާއިރާގެ
އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން ހުށަހަޅުއްވާފައިވާ ބިލު މި މަޖިލީހަށް އިބުތިދާއީ ބަހުސް ކުރުމަށް
ހުށަހެޅުމަށް (ވަގުތުކޮޅަކަށްފަހު) މާފުކުރައްވާ! ބިލު މިހާރު ވަނީ ހުށަހެޅިފަ. މިދެންނެވި ބިލުގެ ބަހުސްގެ ވަގުތު މިހާރު
ހުޅުވި މި ދަނީ. އަޅުގަނޑު މިހާރު މި ފުރުޞަތުއަރުވަނީ، މައްޗަންގޮޅީ ދެކުނު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އަޙްމަދު
ޚައިތަމަށް. ފުރުޞަތުއެރުވުމުގެ ކުރީގައި ދަންނަވާލަން އިނގޭތޯ. ކޮމިޓީތަކުގައި މަސައްކަތްކުރައްވާ ބޭފުޅުން
ކޮމިޓީތަކުގައި މަސައްކަތްކުރައްވަން ވަޑައިގެންނެވި ނަމަވެސް ، މި ވަގުތުކޮޅު ވެސް މި މަޖިލީހުގެ ތަޅުމުގައި ވީހާވެސް
ގިނަ ބޭފުޅުންނެއް މި ބިލުގެ ބަހުސްގައި ވެސް ބައިވެރިވެވަޑައިގަތުމަކީ ބޭނުންތެރިކަމެއް. މައްޗަންގޮޅީ ދެކުނު ދާއިރާގެ
އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އަޙްމަދު ޚައިތަމް.
81

މައްޗަންގޮޅީ ދެކުނު ދާއިރާގެ މެންބަރު އަޙްމަދު ޚައިތަމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އަޅުގަނޑު މި ހިތަށްއަރަނީ މި ވާހަކަ ފައްޓާނީ ކިހިނެއްބާއޭ. އެއްބަޔަކު ބުނާ ގޮތުން
ވެއްޖެއްޔާ ޕެސްޓިސައިޑް ނުޖަހާ މިތާކު ނެތް އެކަން ކުރެވޭކަށް. އަނެއް ބަޔަކު ބުނާ ގޮތުން ވެއްޖެއްޔާ
ޕެސްޓިސައިޑަކީ ބޭނުން އެއްޗެއް ނޫން. އެކަމަކު ހަމަ އަޅުގަނޑު ދެކޭގޮތުގައި މޫދަށް، ފަރުތަކަށް ބަލާ ގޮތަށް
އަޅުގަނޑުމެން އެބަޖެހޭ ވެލިގަނޑަށް ވެސް ބަލަން. ވެލިގަނޑަކީ ވެސް ވަރަށްވަރަށް މުހިންމު އެއްޗެއް
އަޅުގަނޑުމެންނަށް. ވެލިގަނޑަށް ބަލައިގެން ކާނާ، އެހެންނޫނިއްޔާ މި ބޭނުންކުރާ ޕެސްޓިސައިޑަކީ ރަނގަޅު އެއްޗެއް
ކަމުގައި ، ތިމާވެށްޓާ ގުޅޭ އެއްޗެއް ކަމުގައި ހަދަން އެބަޖެހޭ. މިގޮތުން، ސަރުކާރުން މި ބިލު ފޮނުވާފައިވާ އެންމެ ބޮޑު
މަޤްޞަދެއް ކަމުގައި މި ވަނީ، ދެމެހެއްޓެނިވި ގޮތުގައި ދަނޑުވެރިކަމުގެ އުފެއްދުންތައް ދިވެހިރާއްޖޭގައި ކުރިއެރުވުމަށް
ޓަކައި ދަނޑުވެރިކަމުގައި ބޭނުންކުރާ ޕެސްޓިސައިޑު އިމްޕޯޓުކުރުމާއި، އެކްސްޕޯޓުކުރުމާއި ، ވިއްކުމާއި ، އުފެއްދުމާއި ،
ބޭނުންކުރުމާއި، ބެލެހެއްޓުމާއި، ނައްތާލުމާ ގުޅޭ އުސޫލުތަކެއް ބަޔާންކުރުން. ޕެސްޓިސައިޑު މިހާތަނަށް އަޅުގަނޑަށް
އެނގިފައިވާ ގޮތުގައި އެތެރެކުރަމުންދަނީކީ މާ ބޮޑު ބެލުމެއްނެތިއެއް ނޫން. އެތެރެކުރާއިރު ބޭނުން ނަމެއްގައި
އެތެރެކޮށްލަނީ. އަކުރެއް ބަދަލުކޮށްލަނީ. ނަމެއް ބަދަލުކޮށްލަނީ. ބަދަލުކޮށްލާފައި އަލުން ބަލްކުކޮށް ގެނެއްސަ
ޕެކްކުރަނީ. ޕެކްކޮށްފައި ހަމަ އަނެއްކާވެސް ވިއްކާލަނީ. ވިއްކައިލާ އިރު އެއީ ކީއްކުރާ އެއްޗެއް ކަމެއް މާ ބޮޑަށް
ބުނެދީފައެއް ނޯވޭ. ދެން އަޅުގަނޑުމެން މި ދައްކަނީ ، ވަރަށް އަވަހަށް ދަނޑުވެރިކަން ކޮށްލާފައި އެއްޗެހިތައް އެ ޕޮޑު
ވެސް ނަގައިގެން ވިއްކާލެވެ އޭ އެބަ. މިއީ ވަރަށް ރަނގަޅު ގޮތެކޭ. އެކަމަކު މިއިން އެންމެ ބޮޑަށް އަންނަ މައްސަލައެއް
ކަމަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި ބެލެނީ، ޞިއްޙަތަށް ކުރާ ގެއްލުން. ވެލިގަނޑަށް ކުރާ ގެއްލުން. އަޅުގަނޑުމެން ދައްކާ
ވާހަކައަކީ، ކެންސަރު އެބަ އިތުރުވެއޭ. އެހެން ބަލިތައް އެބަ އިތުރުވެއޭ. ނުސީދާ ގޮތުން، ނުރަސްމީ ގޮތުން
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ލިބިފައި ހުރި މަޢުލޫމާތަށް ބަލާ ކަމަށް ވެއްޖެއްޔާ، ރާއްޖޭގައި ވަރަށް ގަދައަށް ދަނޑުވެރިކަން ކުރާ
ރަށެއް އެބައޮތް. ނިސްބަތުން އެ ރަށަކީ ދިވެހިރާއްޖޭގައި އެންމެ ގިނަ ކެންސަރު ކޭސްތައް އަންނަ ރަށް. އަދި
ޕެސްޓިސައިޑް އެއްޗެހި އަޅާއިރު، އެހެންނޫނީ ފަރޓިލައިޒަރސް އަޅާ އިރު، އެކަހަލަ ކަންތައްތައް ކުރާއިރު ސީދާ ވަޅަށް
އަޅައިލާ ކަމަށް ވެސް އެބަދޭ ބުނަމުން. މިއީ ކޮންމެހެންވެސް އަޅުގަނޑުމެން ބަލަންޖެހޭ ކަމެއް. މިކަމުގައި
އަޅުގަނޑުމެން އެބަޖެހޭ މި އެއްޗެހި ރެގި އުލޭޓުކުރަން. އަދި މިއަދު އެބަހުރި އޯގޭނިކް ފާމިންގ ކުރެވެން. މާލޭގައި
އަރބަން އޯގޭނިކް ފާމިންގ ކުރަމުން އެބަގެންދޭ މާލޭގައި އިނގޭތޯ. ތިން ހާސް އަކަފޫޓުގެ 3 ފްލޯ ބޭނުންކޮށްގެން
ގްރީން ކެމިކަލްއޭ އަޅުގަނޑުމެން މި ކިޔާ ހައިޑްރޮފޯނިކްސް ބޭނުންކޮށްގެން އެބަދޭ ފަރމުކުރަމުން. އަދި މިކޮޅަށް އެ
އެއްޗެހިތައް ވިއް ކައި، އެކަންތައް ކުރުމަކީ ވެސް ހަމަ ފުދޭވަރަކަށް ގަދައަށް ކުރަމުންދާ ކަމެއް. މިއަށް އަޅުގަނޑު
ބަލާއިރު އެބަވޭ، ޕެސްޓިސައިޑާ ބެހޭ ޔުނިޓެއް އުފެއްދުން. ޕެސްޓިސައިޑާ ބެހޭ ޔުނިޓުތަކުގެ މަސައްކަތްތައް އަދި
ކުރުން. އަދި މީގައި ޕެސްޓިސައިޑުގެ މައްޗަށް ބަރޯސާވާ މިންވަރު ކުޑަކުރުމުގެ ގޮތުން ، އިންޓެގްރޭޓަޑް ޕެސްޓިސައިޑު
82

މެނޭޖުމަންޓު ކުރިއެރުވުން. ހަމަ އެގޮތުން، ޕެސްޓިސައިޑު ބޭނުންކުރުމާއި، ހުރި ނުރައްކާތެރިކަމާއި، އެއިން ލިބިދާނެ
ގެއްލުންތަކުން ރައްކާތެރިވުމަށް ޓަކައި ޕެސްޓިސައިޑުގެ ބޭނުން ރަނގަޅު ގޮތުގައި ހިފެހެއްޓުމާ ގުޅޭ އާއްމު
ހޭލުންތެރިކަން އިތުރުކުރުމާއި، މިފަދަ ކަންކަމާ ގުޅޭ ތަމްރީނު ރޭވުން. ކުރީން އަޅުގަނޑު ދެންނެވިހެން މީގައި
ގިނަފަހަރު މި ވަނީ ހަމަ ބޭނުންކުރާ ބޭފުޅުންނަށް ވެސް އެނގިނުލައްވަނީ މިއީ ކިހިނެއްވާ އެއްޗެއް ކަމެއް. ދެން އޭތި
ހަމަ ބޭނުންކޮށްލަނީ އެއްޗެހި އައިމާ. އަދި މިގޮތުން ބަލާ ކަމަށް ވެއްޖެއްޔާ، ކޮންމެ މާލީ އަހަރެއް ނިމޭތާ 3
މަސްދުވަސް ތެރޭގައި ފާއިތުވެދިޔަ އަހަރު ޕެސްޓިސައިޑާ ބެހޭ ޔުނިޓު ހިނގާފައިވާ ގޮތުގެ ޔުނިޓު ހަރަކާތާ ބެހޭ
ރިޕޯޓެއް ވެސް ބޯޑަށް ހުށަހަޅަންޖެހޭނެ. ރާއްޖެއަށް މިހާރުވެސް ޕެސްޓިސައިޑު އެތެރެކުރެވޭ ވަރެއް؛ ކޮން
ޕެސްޓިސައިޑެއް ކަމެއް އިތުރުކުރެވެނީ، އޭގެ ޑީޓެއިލްސް ވެސް މާ ބޮޑަކަށް އަޅުގަނޑަކަށް ހިޔެއްނުވޭ ލިބިފައި
އޮތްހެނެއް. ޕެސްޓިސައިޑާ ބެހޭ ބޯޑަށް ބަލައިލާ ކަމަށް ވެއްޖެއްޔާ، ޕެސްޓިސައިޑާ ބެހޭ ބޯޑުން މި ގާނޫނުގެ 4 ވަނަ
މާއްދާގެ ދަށުން، މިނިސްޓަރު ކަނޑައަޅާ ސިޔާސަތު ތަންފީޒުކުރުމަށް މިނިސްޓަރަށް ލަފާދިނުމަށްޓަކައި މި ގާނޫނަށް
ޢަމަލުކުރަން ފަށާތާ 3 ދުވަސް ތެރޭގައި ޕެސްޓިސައިޑާ ބެހޭ ބޯޑު، ސޮރީ 3 މަސްދުވަސް ތެރޭގައި ޕެސްޓިސައިޑާ ބެހޭ
ބޯޑު އެ ނަމުގައި މިނިސްޓްރީން ބޯޑެއް އުފައްދަންވާނެ އޭ. މި ބޯޑުގައި މި ވަނީ، މިނިސްޓްރީގެ އެގްރިކަލްޗަރ
ޑިވިޝަންގެ އިސްވެރިޔާ. ޕެސްޓިސައިޑާ ބެހޭ ޔުނިޓުގެ މުވައްޒަފުން. ޞިއްޙަތާ ބެހޭ މަސްއޫލިއްޔަތު ހަވާލުކޮށްފައިވާ
ވުޒާރާގެ މުވައްޒަފުން. ތިމާވެށި ރައްކާތެރިކުރުމާއި، މަސްއޫލިއްޔަތު ހަވާލުކޮށްފައިވާ ވުޒާރާ ގެ މުވައްޒަފެއް. މޯލްޑިވްސް
ފުޑް އެންޑް ޑްރަގްސް އޮތޯރިޓީގެ މުވައްޒަފެއް. ދިވެހިރާއްޖެއަށް ނުރައްކާތެރި ކެމިކަލް އެތެރެކުރުމުގެ ހުއްދަ ދިނުމުގެ
މަސްއޫލިއްޔަތާ ހަވާލުވެފައިވާ ވުޒާރާގެ މުވައްޒަފެއް. ދިވެހިރާއްޖެއަށް ޕެސްޓިސައިޑު އިމްޕޯޓުކުރުމުގެ ހުއްދަ
މިނިސްޓްރީން ދީފައިވާ ފަރާތް ތަކުގެ ތެރެއިން މިނިސްޓްރީން ކަނޑައަޅާ ފަރާތެއް. އަދި މި ބޯޑު ޢައްޔަންކުރައްވާނީ
ވެސް މިނިސްޓަރު. އަޅުގަނޑު ވަރަށް ކުރުކޮށްލާފައި ދަންނަވާލަން ބޭނުންވާ ވާހަކައަކީ، ޕެސްޓިސައިޑާ ނުލައި، އަދި
އޯގޭނިކް ޕެސްޓިސައިޑާ ލައިގެން ވެސް މިކަންތައްތައް ކުރެވެން އެބައޮތޭ. މި ބިލުގައި އަޅުގަނޑުމެން ކޮމިޓީ
މަރުޙަލާގައި ގެންނަން ބޭނުންވާ ވަރަށް ބައިވަރު ބަދަލުތަކެއް، ވަރަށް ގިނަ ބަދަލުތަކެއް ވެއޭ . ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި
ރައީސް.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. އަޅުގަނޑު މިހާރު މި ފުރުޞަތުއަރުވަނީ ގައްދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު
އަޙްމަދު ޒާހިރަށް.
ގައްދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު އަޙް މަދު ޒާހިރު ވާހަކަދެއްކެވުން:
83

ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ދަނޑުވެރިކަމަށް ބޭނުންކުރެވޭ ޕެސްޓުސައިޑާ ބެހޭ ބިލު ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން،
ތޮއްޑޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޙަސަން ޝިޔާން ހުށަހެޅުއްވައިދެއްވި ކަމަށްޓަކައި އެ މަނިކުފާނަށް ވަރަށް ބޮޑަށް
ޝުކުރު އަދާކުރަން. މި ބިލަކީ އަޅުގަނޑުގެ ދާއިރާ؛ ގައްދޫ އަދި ވާދޫ އަށް ވަރަށް މުހިން މު ބިލެއް. ދަނޑުވެރިކަމަކީ
ޒަމާނުއްސުރެ ދިވެހިން ކުރަމުން އަންނަ މަސައްކަތެއް. އެގޮތުން، ގައްދޫގައި، ވާދޫގައި ދަނޑުވެރިކަންކުރާތާ ވަރަށް
ޒަމާންތަކެއް ވޭތުވެ ހިނގައްޖެ. އެހެންނަމަވެސް، މިހާތަނަށް ޕެސްޓިސައިޑާ ބެހޭ ގޮތުން އަޅުގަނޑު ދަންނަވާލަން އޮތީ
މިހާތަނަށް އެކަން އެތެރެކުރުމާ އި، ބޭނުންކުރުން ރެގިއުލޭޓުކުރެވިފައިނެތުމުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ލިބިފައިވާ ގެއްލުން
މިނެކިރާލަން ވެސް ނޭނގެއޭ. އެހެން މިދެންނެވީ އެނގިގެންނާއި ނޭނގި އެތަކެއް ބައިވަރު ގެއްލުންތަކެއް ލިބިފައި
އެބަހުރި ކަމަށް އަޅުގަނޑު ގަ ބޫލުކުރަން. ދަނޑުތައް ހަލާކުވެގެން ގޮސްފައި އެބަހުރި. ބޭނުންކުރަންޖެހޭ މިންވަރަށްވުރެ
އިތުރަށް ބޭނުންކުރުމުގެ ސަބަބުން ބައެއް ދަނޑުތައް ހަލާކުވެގެންގޮސްފައި ވެސް އެބަހުރި. އަދި މީގެއިތުރުން
ޕެސްޓިސައިޑު ބޭނުންކުރުމުގެ ސަބަބުން އުފައްދާ ތަކެތި ބޭނުންކުރާއިރު، އޭގައި އެކުލެވޭ، އޭގައި ޕެސްޓިސައިޑު
ބޭނުންކޮށްގެން ހެދިފައި ހުންނަ ކާނާގެ ސަބަބުން މީހުންނަށް ޖެހޭ ބަލިތައް ވެސް ދިރާސާކުރަން އެބަޖެހޭ.
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހަމަ ޓުއަރިޒަމް އަދި މަސްވެރިކަމަށް އަހައްމިއްޔަތުކަންދޭ ފަދައިން ދަނޑުވެރިކަމަށް ވެސް
އަޅުގަނޑުމެން މިއަދު އަހަ އްމިއްޔަތުކަން ދޭން އެބަޖެހޭ. އަޅުގަނޑުމެން އެއްގޮތަކަށްވެސް ހީކޮށްގެންނުވާނެ، ރާއްޖޭގައި
ބިން މަދުވީމާ ދަނޑުވެރިކަމަށް އަހަމިއްޔަތުކަން ދޭންނުޖެހެއޭ. އެހެންނޫން. ދޭންޖެހޭ. އެއީ މި މަސައްކަތަކީ ވެސް
ވަރަށް ގިނަ ދިވެހިން ކުރަމުން އަންނަ މަސައްކަތެއް. މި މަސައްކަތް އިތުރަށް ފުޅާކޮށް، ހަރުދަނާކޮށް، ދެމެހެއްޓެނިވި
ގޮތުގަ އި ކުރުމަކީ ވަރަށް މުހިންމު ކަމެއް. ޚާއްޞަކޮށް ދިވެހިރާއްޖެއަކީ ނާޒުކު ތިމާވެށްޓެއް އެކުލެވިގެންވާ ޤައުމަކަށް
ވާހިނދު، އަޅުގަނޑުމެން ގެންނަ ތަރައްޤީ ނޫނީ ދަނޑުވެރިކަންކުރާއިރު ތިމާވެށްޓަށް ވަރަށް ބޮޑަށް ވިސްނައިގެން
އަޅުގަނޑުމެން މިކަން ކުރަންޖެހެނީ. ދެމެ ހެއްޓެނިވި ދަނޑުވެރިކަމެއް މި ރާއްޖޭގައި ކުރިއަރުވަން މި ވަގުތުން މި
ވަގުތަށް މުހިންމު. މިހާތަނަށް އަޅުގަނޑުމެން ދަނޑުވެރިކަމަށް މާ ބޮޑު އަހަމިއްޔަތުކަމެއް ދެވިފައިނެތްކަން ހިތާމަޔާ
އެއްކޮށް އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލަން. އެހެން މިދަންނަވަނީ، އެހެން މި ދަންނަވަނީ ޚާއްޞަކޮށް ޕެސްޓިސައިޑަކީ ވަރަށް
ބޮޑަށް ރެގިއުލޭޓުކުރެވެންޖެހޭ ކަމަކަށް ވާހިނދު، އެއްގޮތަކަށް ވެސް އެކަން ކުރެވިފައިނެތްކަން އަޅުގަނޑު
ފާހަގަކޮށްލަން. ދިވެހިރާއްޖޭގަ އި ކުރަންޖެހޭ ވަރަށް ގިނަ ކަންތައްތައް އެބަހުރި. ހަމައެކަނި ދަނޑުވެރިކަމެއް ނޫން.
ދަނޑުވެރިކަން އެކަނި ކޮށްގެން، ދަނޑުވެރިކަން ކުރިއަރުވަން ހަމައެކަނި މަސައްކަތްކޮށްގެން ދަނޑުވެރިކަމެއް ވެސް
ކުރިއެއް ނާރާނެ. އަޅުގަނޑުމެން އެބަޖެހޭ ވަރަށް ގިނަ ކަންތައްތަކަށް ފޯކަސްކޮށްގެން ވަރަށް ގިނަ ކަންތައްތައް
ރަނގަޅުކުރަން. އެގޮތުން، އެޑިއުކޭޝަންއަކީ ވެސް ވަރަށް މުހިންމު ރޯލެއް އަދާކުރާ، ދަނޑުވެރިކަމުގައި
އެޑިއުކޭޝަނަކީ ވަރަށް މުހިންމު ރޯލެއް އަދާކުރާނެ ކަމެއް. އެއީ އަޅުގަނޑުމެން އެބަޖެހޭ ދަނޑުވެރިކަންކުރާ ފަރާތްތައް
އެޑި އުކޭޓުކޮށްދީ ، ނިއު ޓްކްނޮލޮޖީސް މި ރާއްޖެ ގެންނަން. ދުނިޔޭގެ އެންމެ ކުރިއަރަ އި އޮތް ޤައުމަކީ ޓެކްނޮލޮޖީގެ
84

ގޮތުން، ދަނޑުވެރި ކަމަށް އިޒުރޭލު. އެހެންނަމަވެސް، ފަހަރެއްގައި ދިވެހިރާއްޖެއިން ބޭނުންނުވެދާނެ އަދި އިޒްރޭލާ
ގުޅުން ބާއްވަން. އެހެންނަމަވެސް، އެ ފަރާތުން ވެސް އުފައްދާ ޓެކްނޮލޮޖީއަކީ ރާއްޖޭގައި ވެސް ބޭނުންކުރަންޖެހޭނެ
އެއްޗެއް ކަމަކަށް އަޅުގަނޑު ދެކެން. އެއީ އެހެންނޫނަސް އިޒުރޭލުގެ ޓެކްނޮލޮޖީ އަޅުގަނޑުމެން މިހާރުވެސް
ބޭނުންކުރަމުން އެބަދަން. މޯބައިލް ޓެކްނޮލޮޖީ ވެސް އެބަ ބޭނުންކުރެވޭ. ހަމަ އެގޮތަށް ދަނޑުވެރިކަމުން އެންމެ
ދުނިޔޭގައި ކުރިއަރަ އި ތިބި ބަޔަކީ އިޒްރޭލު ކަމަށް ވާތީވެ ، އެ ބޭފުޅުންގެ ޓެކްނޮލޮޖީ އަޅުގަނޑުމެން ބޭނުންކޮށްގެން
ދިވެހިރާއްޖޭގެ ދަނޑުވެރިކަން ކުރިއެރުވުމަކީ މުހިންމު ކަމެއް ކަމަށް އަޅުގަނޑު ދެކެން. އެގޮތުން، ސޭފްޓީއަކީ ވެސް
އަޅުގަނޑުމެން ވިސްނާލަންޖެހޭނެ ކަމެއް. އަޅުގަނޑުމެން މި ހުރިހާ މޮނިޓަރިން ސިސްޓަމެއް ޤާއިމުކުރަން. ރިސަރޗް
ސެންޓަރތަކެއް ޤާއިމުކުރަން އެބަޖެހޭ. ޚާއްޞާކޮށް، ދަނޑުވެރިކަމަށް ވެސް...
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. އަޅުގަނޑު މިހާރު މި ފުރުޞަތުއަރުވަނީ، ވިލިނގިލީ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި
މެންބަރު ސަޢުދު ޙުސައިނަށް. ނައިފަރު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު.
(ނިޒާމީ މައްސަލަ)
ނައިފަރު ދާއިރާގެ މެންބަރު އަޙްމަދު ޝިޔާމް ވާހަކަދެއްކެވުން :
އާދެ! ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އަޅުގަނޑު ހަމަ ނިޒާމީ މައްސަލައެއް މިއަދު މި ނެގީ ،
މިއަދުގެ ޖަލްސާ ފައްޓަމުން މަނިކުފާނު ފިނޭންސް މިނިސްޓްރީން ފޮނުވާފައި އޮތް ސިޓީ އެއް މި މަޖިލީހަށް ހުށަހެޅުއްވި.
އެ ސިޓީގައި މި އޮތީ ބަޔާންކޮށްފައި، އިތުރަށް ބަޖެޓަށް އިތުރަށް ބޭނުންވާ ފައިސާ ހުށަހެޅި ކަމަށް. އަޅުގަނޑުމެން
ގަބޫލުކުރަނީ ސަޕްލިމެންޓްރީ ބަޖެޓެއް އޮތީ އިނގޭތޯ އެ ސިޓީއާ އެކީގައި. ސިޓީގަ އި ވަކި ގޮތަކަށް، އަޅުގަނޑު
ގަބޫލުކުރާ ގޮތުގައި ސިޓީގައި އޮތީ އަސްލު ގައި ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހަށް އޮޅުވާލުމުގެ މަޤްޞަދުގައި އެ އިބާރާތް
ބޭނުންކޮށްފަ. އެއީ މާލިއްޔަތު ގާނޫނުގެ 32 ވަނަ މާއްދާގެ (ބ) ގައި އެބަބުނޭ ދެ ވާހަކައެއް. ސަޕްލިމެންޓްރީ
ބަޖެޓެއްގެ ވާހަކައާއި ބަޖެޓަށް އިތުރަށް ބޭނުންވާ ފައިސާގެ ވާހަކަ. އެހެންނަމަވެސް، މި ދަންނަވާހެން ބަޖެޓަށް އިތުރަށް
ބޭނުންވާ ފައިސާގެ ވާހަކަ ސިޓީގައި ބަޔާންކުރައްވާފައި އޮތީ ސަޕްލިމެންޓްރީ ބަޖެޓެއް ހުށަހަޅުއްވާފަ. މަނިކުފާނު އެ
ކަރުދާސް ކޮމިޓީ އަށް ފޮނުއްވަ އިލެއްވިފޮނުއްވައިލުމުން އަޅުގަނޑަށް ދޭހަވަނީ، އެއީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ބަސް އެ ބަޖެޓަށް
އިއްވިޔަނުދިނުމަށް ޓަކައި އަޅުގަނޑުމެންގެ އަގަމަތީގައި ޓޭޕްއެޅުއްވީ ކަމަށް އަޅުގަނޑަށް ގަބޫލުކުރެވެނީ. ދެން
އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ ދެން ފިނޭންސް މިނިސްޓްރީން މި ކަންތައް ކުރައްވާފައި އޮތް ގޮތުން މަނިކުފާނަށް އެ ކަންތައް
85

ކުރެއްވުނީހެން އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ. އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރާ ގޮތުގައި ރަނގަޅަކަށް ނޫން މި ދަނީކީ. ނުބައި އިޖުރާއަތެއް
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ޤާއިމުކުރެވޭ ކަހަލަ ގޮތަކަށް މި ދަނީ. ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެ ވުން:
މާފަންނު މެދު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު.
(ނިޒާމީ މައްސަލަ)
މާފަންނު މެދު ދާއިރާގެ މެންބަރު އިބްރާހީމް ރަޝީދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އަޅުގަނޑު އޮޅުންފިލުވާލަން ބޭނުންވަނީ މިހާރު ބަހުސްކުރަމުން މި ދަނީ
ކޮންބިލަކަށްތޯ؟
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. އަޅުގަނޑު ނައިފަރު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އެ ނެންގެވީ ނިޒާމީ ނުކުތާއެއް
ކަމަށް ބަލައިނުގަނެވޭ ސަބަބަކީ، ނެންގެވި ވަގުތުގެ ގޮތުން. އެހެންނަމަވެސް، އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އެ ފާހަގަކުރައްވާ
މައްސަލައަށް އަޅުގަނޑު ހިތުން ރިޔާސަތުން ޖަވާބެއް ދިނުމަކީ ބޭނުންތެރިކަމެއް. ދިވެހިރާއްޖޭގެ މާލިއްޔަތާއި އަދި
ބަޖެޓާ ގުޅޭ ގޮތުން މި ޤާނޫނުއަސާސީގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެބައޮވޭ މާއްދާ އެއް ؛ 96 ވަނަ މާއްދާ. އަޅުގަނޑު
ހަނދާންވާ ގޮތުގައި އެ މާއްދާގެ (ނ)ގައި މި އޮންނަނީ، ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުން ހުއްދަ ލިބިގެން މެނުވީ ރައްޔިތުންގެ
މަޖިލީހުން ފާސްކޮށްފައިވާ ބަޖެޓެއްގައިވާ މިންވަރަށްވުރެ ޚަރަދު އިތުރުކޮށްގެންނުވާނެއެވެ. އަދި ބަޖެޓުގައި ވަކި ކަމަކަށް
ޚަރަދެއް ކުރުމަށް ކަނޑައަޅާފައިވާ ނަމަ އެ ޚަރަދެއް ކުރާންވާނީ އެކަމަށް އެކަންޏޭ. އެހެންވީމާ، މަޖިލީހުން
ފާސްކޮށްގެން ނޫނީ ބަޖެޓުގައި ފާސްކޮށްފައިވާ މިންވަރަށްވުރެ އިތުރު ޚަރަދެއް ކޮށްގެންނުވާނޭ ޤާނޫނުއަސާސީގައި މި
އޮންނަނީ. މާލިއްޔަތު ގާނޫނުގެ (ބ)ގައި މި ބުނަނީ، ފާސްކޮށްފައިވާ ބަޖެޓަށް ފައިސާ އިތުރުކުރެވޭ ދެ ގޮތެއްގެ ވާހަކަ.
އެއް ގޮތަކީ، ލިޔުމެއް ފޮނުވައިގެން. އަނެއް ގޮތަކީ ސަޕްލިމެންޓްރީ ބަޖެޓެއް ފޮނުވައިގެން. އަޅުގަނޑުމެންނަށް
ފޮނުވާފައި އޮތީ ލިޔުމެއް. އެ ލިޔުން ވަރަށް ޞަރީޙަ އިބާރާތުން މިނިސްޓަރު ސޮއިކުރައްވާފައި އޮތް ސިޓީއެއްގައި
ވެސް އެބަ އޮތް ލިޔުމެއް ފޮނުއްވި ކަމަށް. އަދި 2019 ވަނަ އަހަރުގެ ބަޖެޓަށް އިތުރަށް ބޭނުންވާ ފައިސާގެ ތަފްސީލު،
އެވެސް އޮތީ ހަމަ ލިޔުމެއްގެ ގޮތުގައި. އަޅުގަނޑު ނުދެކެން މިނިސްޓަރ އޮފް ފިނޭންސް އިން އޮޅުވައިލީ ކަމަކަށް. ތި
ބޭފުޅުން މާލިއްޔަތު ގާނޫނުގެ އިތުރު މާއްދާތައް ބައްލަވައިލެއްވީމާ އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެ، ލިޔުމެއް ފޮނުއްވި ކަމުގައި
86

ވިޔަސް ވެސް، އެ ލިޔުން ފޮނުއްވަވަންޖެހޭނީ ބަޖެޓު ފޮނުވާއިރުގައި އެކިއެކި ކޯޑުތަކަށް ހިސާބު ކަނޑައަޅާ
އުސޫލުގައޭ. ޤާނޫނުއަސާސީގައި މި ފާހަގަކުރައްވާ އެއް ކަމަކީ، އެއް ކޯޑަކަށް ބަޖެޓެއް ފާސްވެފައި ވަނިކޮށް، އެހެން
ކަމަކަށް، އެހެން ކޯޑަކަށް އެ ފައިސާ ގެންގޮސްގެން ޚަރަދެއް ނުކުރެވޭނޭ. ދެން އަޅުގަނޑަށް ވެސް އެނގޭ ކުރީ
ސަރުކާރުގައި އެގޮތަކަށް ނޫން އެކަން ކުރެއްވީކީ. އެހެންނަމަވެސް، އަޅުގަނޑުމެން މިކަން ރަނގަޅަށް ކުރަން ވަރަށް
ބޮޑަށް އެދެން. އެހެންވީމާ، ފިނޭންސްއިން އެބައޮތް ފޮނުއްވަވާފައި ލިޔުމެއް؛ މި އަހަރު އަދި އިތުރަށް 1.7 ބިލިއަން
ރުފިޔާ ބޭނުންވެވަޑައިގަންނަވާ ކަމަށް. ދެން އެހެން އަދި ގަނޑުކޮށް ވިދާޅުވިޔަސް ވެސް ، މި މަޖިލީހުން 1.7 ބިލިއަން
ރުފިޔާ ދޫކުރާއިރުގައި ދޫކުރަން މި ޖެހެނީ ބަޖެޓު ހަދާ އުސޫލުގައި އެކަން ފޮނުވީމާ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު ހިތުން
ފިނޭންސް މިނިސްޓަރު ވެސް އޮޅުވަ އިލުމުގެ ނިޔަތެއް މިއަކު ނެތް. މިހާރު މި މައްސަލަ ފޮނުއްވަވާފައި އޮތް ގޮތުން
ދެން ވާނެ ގޮތަކީ، މާލިއްޔަތު ކޮމިޓީއާއި އަދި އިޤްތިޞާދީ ކޮމިޓީއާ، އެ ދެ ކޮމިޓީގައި މި ދިރާސާކުރުމަށްފަހުގައި،
ދެން އަނެއްކާ ވެސް އަލުން އަނބުރާ ތަޅުމަށް މައްސަލަ އަންނާނެ. އައިސް ބަހުސްކުރުމަށްފަހުގައި ވޯޓަށް އެހޭނެ. އެ
ރިޕޯޓަށް ވޯޓަށް އެހޭނީ. މިގޮތަށް ފޮނުވީމާ އުނިވި މަސައްކަތަކީ، ބަޖެޓެއްހެން ހުށަހަޅާއިރުގައި ކޮންމެ މެންބަރަކަށް 14
މިނެޓު ލިބިގެން ހިންގަންޖެހޭ ބަހުސްގެ ވަގުތު. އެ ބަހުސަށްފަހުގައި ދިރާސާ އަށް ވެސް ދިއުން. އެހެންނަމަވެސް، އެ
ފުރުޞަތު އެގޮތަށް ނެތުނީތީވެ ، އަޅުގަނޑު ނައިފަރު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރަށް ފުރުޞަތުއަރުވާނަން މާލިއްޔަތު
ކޮމިޓީގައި ތި ބޭފުޅާއަށް މި ބަޖެޓާ ގުޅޭ ގޮތުން އެކަށީގެންވާ ވަގުތު ހޯދައިދިނުމަށާއި، އަދި ތި ބޭފުޅާ
ބޭނުންވެވަޑައިގަންނަވާ ގޮތަކަށް އެ ކޮމިޓީއެއް ތި ބޭފުޅާ އަށް އިޞްލާޙު ފޮނުއްވުމަށް. މިއިން ގެއްލޭނެ އެއްޗަކީ ،
ތަޅުމުގައި ތި ބޭފުޅާ ދެއްކެވި ވާހަކަފުޅު، ތި ބޭފުޅާގެ ދާއިރާގެ ރައްޔިތުންނަށް އެ ގޮތަށް އަޑުއިވިގެނެއް ނުދާނެ.
އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު ވަރަށް ބޮޑަށް ބަލާނަން ތި ބޭފުޅާ ކޮމިޓީގައި ދައްކަވާ ވާހަކަ ނައިފަރުގެ ލޮބުވެތި
ރައްޔިތުންނަށް ފޮނުވުމަށް. ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ. އަޅުގަނޑު މިހާރު މި ފުރުޞަތުއަރުވަނީ ކެލާ ދާއިރާގެ
އިއް ޒަތްތެރި މެންބަރު އިބްރާހީމް ޝަރީފަށް. މާފުކުރައްވާ! ވިލިނގިލީ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުގެ ފުރުޞަތުގައި
އަޅުގަނޑުމެން މި ކުރިއަށްދަނީ. ވިލިނގިލީ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު.
ވިލިނގިލީ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި ސަޢުދު ޙުސައިން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހަށް ދަނޑުވެރިކަމުގެ ބޭނުންކުރާ ޕެސްޓިސައިޑާ ބެހޭ ބިލެއް
ހުށަހަޅައިދެއްވީތީ ، ތޮއްޑޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޙަސަން ޝިޔާނަށް ޝުކުރު ދަންނަވަން. އިއްޒަތްތެރި
ރައީސް. މިއީ މި ވަގުތަށް ދިވެހިރާއްޖެ އަށް ވަރަށް މުހިންމު އިސްކަމެއް ދޭންޖެހިފައިވާ ކަމެއްކަން ފާހަގަކުރަން މި
ފުރުޞަތުގައި. ރާއްޖޭގައި ކެންސަރު ބައްޔާއި އަދި ގޮތް ނޭނގޭ އާދަޚިލާފު އެތައް ބަލިތަކެއް ފެތުރި، ދިވެހި ރައްޔިތުން
ނުތަވަސްކަމެއްގެ ތެރެއަށް ވެއްޓިފައިވާކަން އާސަންދައިގެ ރިކޯޑުތަކުންނާ އި ދައުލަތުން ހޭދަކުރާހޭދަކުރުންތަކުން
87

ފެންނަން އެބަހުރި. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ޕެސްޓިސައިޑާ ބެހޭ ބިލުގައި ޚާއްޞަ އަހައްމިއްޔަތުކަމެއް ދީފައި އެބައޮތް،
ވަރަށް ރަނގަޅަށް ރާއްޖެ އެތެރެކުރެވޭ ޕެސްޓިސައިޑާ ބެހޭ ބާވަތްތަކާއި، އެ ކަންކަން މޮނިޓަރކޮށް އެކަށައެޅޭނެ
ސިޔާސަތުތަކެއް މި ބިލުގައި ވާކަން ފާހަގަކުރަން. އޭގެތެރޭގައި ޚާއްޞަ ބޯޑެއް އުފައްދައި، މި ބޯޑު މިނިސްޓްރީގެ
ބެލުމުގެ ދަށުން މޮނިޓަރކޮށް، ބޯޑުގެ ބެލުމުގެ ދަށުން ޕެސްޓިސައިޑު ގެ ކަންކަން މޮނިނިޓަރކޮށް ބެލެހެއްޓޭނެ ނިޒާމެއް
އެބައޮތް ޤާއިމުކުރެވިފަ. އަދި ހަމައެއާއެކީގައި، ޕެސްޓިސައިޑު މޮނިނިޓަރކޮށް ބެލެހެއްޓުމަށް ޓަކައި ޚާއްޞަ ޔުނިޓެއް
ވެސް މިނިސްޓްރީގައި އުފައްދަންޖެހޭ މި ބިލުގައިވާ ގޮތުން. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މިއީ ހަމަ ރަނގަޅު
ކަންތައްތަކެއްކަން ފާހަގަކޮށްލަން. އަޅުގަނޑު މި ފުރުޞަތުގައި އަޅުގަނޑަށް ފާހަގަކުރެވުނު އެހެން ކަމެއް
ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުންވޭ. އެއީ މިނިސްޓަރ އޮފް ފިޝަރީޒް އެންޑް އެގްރިކަލްޗަރުން ބަލަހައްޓަންޖެހޭ ސިޔާސަތުތަކެއްގެ
ތެރޭގައި ހިމެނޭ އެއް ސިޔާސަތު މިއަދު މި މަޖިލީހަށް ހުށަހެޅި، ބަހުސްކުރެވެމުން މި ދަނީ. ދިވެހިރާއްޖޭގެ އެންމެ ބޮޑު
އެއް ސިނާޢަތްކަމުގައިވާ މަސްވެރިކަމުގެ ސިނާޢަތާ ބެހޭ ގޮތުން، މަސްވެރިކަމާ ބެހޭ ގޮތުން މި މަޖިލީހަށް ހުށަހެޅުނު
ބިލުގައި މިހާވަރަށް އަހައްމިއްޔަތުކަން ނުދެވިވާކަން އަޅުގަނޑު ހަމަ މި ފުރުޞަތުގައި ވެސް ފާހަގަކުރަން.
ޕެސްޓިސައިޑު ކޮންޓްރޯލްކޮށް ބެލެހެއްޓުމަށް ޓަކައި ބޯޑެއް އުފެދި، މޮނިޓަރކުރާނެ ނިޒާމުތަކެއް ސަރުކާރުގެ ބަޖެޓުން
ހޭދަކޮށްގެން މި ކަންކަން ކުރަން ބަލާއިރު، މި އިސްކަން މަޖިލީހުން އަދި މިނިސްޓްރީން ބިލުގައި ފިޝަރީޒް
ސެކްޓަރަށް ނުދެވި ވާކަން މި ފުރުޞަތުގައި ފާހަގަކުރަން. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު މި ފުރުޞަތުގައި ގޮވާލަން،
މަޖިލީހުގެ އިޤްތިޞާދީ ކޮމިޓީން މަސްވެރިކަމާ ބެހޭ ބިލު ދިރާސާކުރައްވަމުންދާއިރު، މަސްވެރިކަމުގެ އިންޑަސްޓްރީ
މޮނިޓަރކޮށް ބަލަހައްޓާނެ ޚާއްޞަ ބޯޑެއް އަދި އެ ބޯޑުގައި މަސްވެރިންނަށް ޖާގަ ލިބޭނެ ނިޒާމަކަށް އުފެދޭނެ
މާއްދާތަކެއް އިތުރުކޮށް ގެން ނަމަވެސް، އެ ބިލު އިޞްލާޙުވެގެން އަންނަ ތަން އަޅުގަނޑުމެން ދެކެން ބޭނުންވޭ.
އިއް ޒަތްތެރި ރައީސް. މި ބިލުގައި އަދި ޚާއްޞަކޮށް ބަޔާންކުރެވިފައި އެބަހުރި، ކުށާއި އަދަބުގެ ބާވަތްތައް ވެސް.
ޕެސްޓިސައިޑު ކޮންޓްރޯލްކުރެވޭނެ ނިޒާމުގެ ތެރެއިން މިއަށް ކަނޑައަޅާފަ އިވާ އަދަބުތަކުގެ ތެރޭގައި ޖޫރިމަނާގެ ގޮތުގައި
ފާހަގަކޮށްފައި ހުރި އަދަދު އެއް ލައްކަ ޖަހާފައި އޮންނައިރު، ބޮޑު ނޫން އަދަދަކުން ޖޫރިމަނާ ކުރެވޭނެކަން ފާހަގަކޮށްފައި
އޮތީމަ 1 ރުފިޔާ އަށް ވެސް ޖޫރިމަނާކޮށްލުމުގެ ފުރުޞަތު މިނިސްޓްރީއަށް ލިބިގެން އެބަ ވޭ. އެހެން ވީމާ، ޑައިރެކްޓު ؛
އޮތް ކުށުގެ އަދަބު ޑައިރެކްޓުކުރެވެން އެބަޖެހޭ. ވަކި ވަކިވަރެއް ކަނޑައެޅިފައި އޮންނަންޖެހޭ. އަދަބުދޭ، އެ މިންގަނޑު
ތަންކޮޅެއް ކުލިއަރކޮށް ސާފުވާން އެބަޖެހޭ. އެހެންވީމާ، އެއް ލައްކަ ރުފިޔާ އާއި އެއް ރުފިޔާއާ ދޭތެރޭގެ އަދަދަކުން
ޖޫރިމަނާކުރުމުގެ ފުރުޞަތު ހުޅުވައިލާފައި އޮތީމަ. އެހެންވީމާ، ވަކި ބަޔަކަށް ވަކި ގޮތެއް ހަދާލުމުގެ ފުރުޞަތު
އެބައޮތް. އެހެންވީމާ، މި ޒަމާނަށް ފެތޭ މާއްދާތަކެއް ނޫން. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑަށް ފެނުނީ، އަޅުގަނޑުގެ ޚިޔާލުގައި
ހަމަ ކަނޑައެޅިގެން ވަކި މިންގަނޑެއް ކަނޑައަޅާފައި ބޭއްވުމަކީ އެއީ އަދަދުތަކުގެ ؛ މިނިސްޓްރީން ޢަމަލުކުރާނެ
އުސޫލުގައި ހަމަ އެއް ހަމަޔަކަށް މިންގަނޑު ހިފެހެއްޓޭނެ ކަމެއް ކަމުގައި ފާހަގަކޮށްލަން. އެހެންވީމާ، މި ވާހަކައިން
88

އަޅުގަނޑު ނިންމާލަން. މި ބިލު އަދިވެސް އެއް ފަހަރު ހަމަ މަޖިލީހަށް ގެނެސްދެއްވީތީ ސަރުކާރަށް، އަދި މި ބިލު
ހުށަހަޅުއްވައިދެއްވި މެންބަރަށް ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރު ދަންނަވަން. ޝުކުރިއްޔާ.
(މަޖިލީހުގެ ނައިބު ރައީސް އީވާ ޢަބްދުاله ރިޔާސަތާ ހަވާލުވެވަޑައިގަތުން)
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ކެލާ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އިބްރާހީމް ޝަރީފް.
ކެލާ ދާއިރާގެ މެންބަރު އިބްރާހިމް ޝަރީފް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މި ބިލު، ދަނޑުވެރިކަމަށް ބޭނުންކުރާ ޕެސްޓިސައިޑްގެ ބިލު މަޖިލީހަށް
ހުށަހަޅުއްވައިދެއްވީތީ، ތޮއްޑޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޙަސަން ޝިޔާނަށް އަޅުގަނޑު ޝުކުރު އަދާކުދަން. މި
ބިލަކީ ވަރަށް މުހިންމު ބިލެއް. ޕެސްޓިސައިޑް ވޭތުވެދިޔަ ތަނުގައި ރާއްޖޭގައި ބޭނުންކުރުމުގެ ސަބަބުން، ނަހަމަ
ގޮތުގައި ބޭނުންކުރުމުގެ ސަބަބުން ވަރަށް ބޮޑެތި ގެއްލުންތައް ލިބިފައި އެބަހުރި. ބައެއް ކުދިންގެ، އެކަކު އަނެކަކަށް
ސަމާސާކުރަމުންދިއުމުގައި އެކުއްޖެއްގެ ލޮލަށް ޖެހިގެން ލޮލުގެ ފެނުން ގެއްލިފައި އެބަހުރި. ހަމައެއާއެކުގަ އި ބައެއް
ޕެސްޓިސައިޑް ބޭނުންކުރުމުގެ ސަބަބުން، ބޭނުންކުރުމުގައި އުސޫލާ ޚިލާފަށް ބޭނުންކުރުމުގެ ސަބަބުން ބައެއް ބޭފުޅުންގެ
ނިޔަފަތި ނެއްޓިގެން ނުވަތަ ނިޔަފަތި މަރުވެގެންގޮސްފައި އެބަހުރި. ހަމައެއާއެއްކޮށް، އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ކުރީގަ އި
ދެންނެވި ފަދައިން، ވަޅަށް ؛ ޕެސްޓިސައިޑް އަޅާފައި ބޭސް ޖެހުމުގެ ބަދަލުގައި ފެން ޖަހާއިރު ވަޅަށް ބޭސް އަޅައިގެން،
ކެމިކަލް އަޅައިގެން ޖެހުމުން ވަރަށް ބޮޑެތި ގެއްލުންތައް ލިބިފައި އެބަހުރި. މިހިން ގޮސް ތަފާތު ގެއްލުންތައް ލިބިފައި
އެބަހުރި ވޭތުވެދި ޔަ ތަނުގައި ރާއްޖޭގައި ޕެސްޓިސައިޑް ބޭނުންކުރުމުގެ ސަބަބުން. އެހެންވީމާ، މިއީ ވަރަށް މުހިންމު
ބިލެއް. މި ބިލު އިތުރަށް ފުރިހަމަވެގެންދިޔައީސް، އެހެން ވައްތަރުގެ ޕެސްޓިސައިޑްތައް ވެސް މީގައި ހިމެނިފައި ހުރި
ނަމަ. މިސާލަކަށް ރޮޑެންޓިސައިޑްސް. މީދާ މެރުމަށް ބޭނު ންކުރާ ބޭސް ފަދަ ތަކެތި މި ބިލުގައި އަޅުގަނޑަށް ފެނޭ
ހިމެނިފައި އޮތުން އެއީ ވަރަށް މުހިންމު ކަމެއް ކަމަށް. އެއީ ރާއްޖޭގައި އާއްމުކޮށް އެތެރެކުރާ އެއްޗެއް މިއީ
ރޮޑެންޓިސައިޑަކީ. މިކަމަކީ ވެސް ވަރަށް ބޮޑަށް ގަވާއިދުތައް ހަދައިގެން އޭގެ ހަމަ ގޮތުގައި ބޭނުންކޮށްގެން ނޫނީ
އިންސާނުންނަށް އަދި ތިމާވެށްޓަށް މީގެ އަސަރު ކޮށްފާނެ ކެމިކަލެއް ނުވަތަ ޕެސްޓިސައިޑެއް މިއީ. ހަމަ އެއާ އެއްކޮށް،
އަދި މި ބިލުގައި މި ވީޑްސައިޑްސް ވެސް ހިމަނަން އަޅުގަނޑުމެން ޖެހޭ. ދުނިޔޭގެ އެންމެ ގިނައިން ޕެސްޓިސައިޑުގެ
ގޮތުގައި ބޭނުންކުރާ އެއް މާއްދާއެއް މިއީ، ވީޑްސައިޑްސް . މިއީ ދަނޑުގައި ފަޅާ ވިނަ ކޮންޓްރޯލްކުރުމަށްޓަކައި
ބޭނުންކުރާ ކެމިކަލެއް. މިއީ ވެސް ޕެސްޓިސައިޑްގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ މާއްދާއެއް. އެހެންވީމާ، ހާރބިސައިޑްސް ވެސް ،
89

ވީޑްސައިޑްސް ވެސް ހިމެނުމަކީ އަޅުގަނޑު ދެކޭ ގޮތުގައި ވަރަ ށް މުހިންމު ކަމެއް މި ބިލުގައި. ދެން އަޅުގަނޑަށް ފެންނަ
އަނެއް ކަމަކީ، އިންޓެ ގްރޭޓެޑް ޕެސްޓް މެނޭޖްމަންޓް، މި ބިލުގައި ކޮންމެވެސް ވަރަކަށް އިންޓެ ގްރޭޓެޑް ޕެސްޓް
މެނޭޖްމަންޓް އެބަހުރި ހިމަނާފަ. އެހެންނަމަވެސް، އެކަމުގެ ތަފްސީލުތަކެއް އެވަރަކަށް ނެތް. އިންޓެގްރޭޓެޑް ޕެސްޓް
މެނޭޖްމަންޓަކީ ވަރަށް މުހިން މު ކަމެއް އިނގޭތޯ. މި ގިނަ ފަހަރަށް ރާއްޖޭގައި ފަހަކަށްއައިސް ބޭނުންކުރެވެމުންދާ
ކޮކްޓެއިލް ޕެސްޓިސައިޑް، ގިނަ ބޭސް އެއްކޮށްގެން ބުންބާއަކަށް އަޅައިގެން ޖަހާޖެހުން މިއީ ވަރަށް ނުރައްކާތެރިކަމެއް
އިނގޭތޯ. މިކަމުގެ ސަބަބުން ވާ ގޮތަކީ، ޕެސްޓިސައިޑް ރެސިސްޓެންޓް އުފައްދާ. އޭގަ އި ބޭހަށް ހޭނުން އެބަ އުފައްދާ.
އެހެންވެއްޖެ އްޔާ ބޭހަށް ހޭނިއްޖެ ކަމަށް ވަންޏާ، އެއިން އެ އްވެސް ކަހަލަ ޕެސްޓިސައިޑެއް ޖަހައިގެން ކޮންޓްރޯލެއް
ނުވޭ. އެހެންވީމާ، މިއީ ވަރަށް މުހިން މު ކަމެއް. މިގޮތަށް ބޭސް ބޭނުންކުރުން ނުރައްކާތެރިކަން އަންގައިދިނުން.
އެހެންވީމާ، މިކަންކަމުން ސަލާމަތްކުރެވޭނީ އޯގޭނިކް ޕެސްޓިސައިޑް ބޭނުންކޮށްގެން. ފުރަތަމަ ޕެސްޓެއް ފެންނައިރަށް
ޕެސްޓް ކޮންޓްރޯލްކުރުމުގެ އާދަތައް އަޅުގަނޑުމެންގެ ތެރޭގައި އެބަ އަށަގަންނަންޖެހޭ. މައިލްޑް އޯގޭނިކް ޕެސްޓިސައިޑް
އެބަހުރި، ދުނިޔޭގައި ތަންތާނގައި ލިބެން އެބަހުރި. ހަމައެއާއެކު ރާއްޖޭގައި ވެސް އޯގޭނިކް ޕެސްޓިސައިޑް
ތަޢާރަފްކުރެވިދާނެ. ތަޢާރަފްކޮށް އެކަންތައްތައް ކުރެވިދާނެ. މިސާލަކަށް ހިތިތެޔޮ، ދެން ޕޮމްގާމިޔާ ކިޔާ އޮށެއް. ދެން
ހަމައެއާއެ އްކޮށް ލޮނުމެދުބޭސް ފަދަ ތަކެތި އަޅުގަނޑުމެން އެބަ ތަޢާރަފްކުރަންޖެހޭ. ދެން އަނެއްކާ އިންޓެ ގްރޭޓެޑް
ޕެސްޓް މެނޭޖްމަންޓް ވަރަށް ބޮޑަށް ބޭނުންކުރަން އެބަޖެހޭ، މިދެންނެވި ކޮކްޓެއިލް ބޭސް ޖެހުމުން
އެއްކިބާވުމަށްޓަކައި. ހަމަ އެއާއެއްގޮތަށް އިންޓެގްރޭޓެޑް ޕެސްޓް މެނޭޖްމަންޓުގެ ތެރޭގައި އަޅުގަނޑުމެން ބަޔޮލޮޖިކަލް
ކޮންޓްރޯލް ވެސް ބޭނުންކުރަން އެބަޖެހޭ. ރާއްޖޭގައި ޕެސްޓިސައިޑްގެ ތާރީޚަށް ބަލާއިރު ވަރަށް ބައިވަރު
ޕެސްޓިސައިޑްތައް އެތެރެކުރެވި ، ބޭނުންކުރެވެމުން އެބަދޭ. އެހެންވީމާ، ބަޔޮލޮޖިކަލް ކޮންޓްރޯލް ބޭނުންކުރުމަކީ ވެސް
އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ ވަރަށް މުހިންމުކަން ދޭން ޖެހޭނެ އެއް ކަންތައް. މިސާލަކަށް ރާއްޖޭގައި އަށަގަނެގެންދިޔަ، ފިނިހަކަ
އަޅުގަނޑުމެން ކޮންޓްރޯލްކޮށްގެން ދިޔައީ މިދެންނެވި ބަޔޮލޮޖިކަލް ކޮންޓްރޯލް ގެނެސްގެން . ހަމައެއާއެއްކޮށް، ވައިޓް
ފްލައި ނުވަތަ ހުދުކޫޑި، ރާއްޖެއިން ވަރަށް؛ މީގެ 10 ވަރަކަށް އަހަރު ކުރިން ހުދުކޫޑި ނުވަތަ 10 ވަރަކަށް، 15
ވަރަކަށް އަހަރު ކުރިން ހުދުކޫޑިއަކީ ވަރަށް އާއްމު އެއްޗެއް . ޚާއްޞަކޮށް ފޭރު ކަހަލަ ތަންތަނުގައި ވަރަށް ގަދައަށް
އަށަގަންނަ އެއްޗެއް ހުދުކޫޑިއަކީ. ހުދުކޫޑި ކޮންޓްރޯލްކުރުމަށްޓަކައި ރާއްޖެ އެތެރެކޮށްފައިވަނީ ސޫތްޕެއް. އެންކާސިއާ
ކިޔާ ސޫތްޕެއް . އެތެރެކޮށްގެން ވަރަށް ކާމިޔާބުކަމާއެކު ހުދުކޫޑި ނައްތައިލެވިފައިވަނީ. ހަމައެއާއެއްކޮށް މި ފަހުންއައިސް
ރުކުމަޑިއަށް ވެސް ބަޔޮލޮޖިކަލް ކޮންޓްރޯލް އެތެރެކުރެވިގެންދިޔަ. އެހެންވީމާ، މި ބާވަތްތައް އެބަޖެހޭ މި ބިލުގައި
ހިމަނަން. މި ކަންތައްތަކަށް ތަރުހީބުދޭން. ހަމައެކަނި ދެން އޮތް...
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
90

ހޯރަފުށީ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އަޙްމަދު ސަލީމް.
ހޯރަފުށީ ދާއިރާގެ މެންބަރު އަޙްމަދު ސަލީމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އާދެ! މިބިލު ހުށަހެޅުމާ އެކުގައި އަޅުގަނޑުގެ ހަނދާނަށް އައީ ، 1962 ވަނަ އަހަރު
މަޝްހޫރު ލިޔުންތެރިޔާ ރިޗެލް ކަރސަން ލިޔުއްވި، ދަ ސައިލެންޓް ސްޕްރިންގ. ބަހާރު މޫސުން އެމެރިކާއަށް
އައިއިރުގައި އާއްމު ގޮތެއްގައި އެ މޫސުމުގައި އިވޭ ހިތްގައިމު ދޫނިތަކުގެ އަޑު ފަނޑުވެގެންގޮސް ، މުޅި ތަނަށް
ހަމަހިމޭންކަން ވެރިވި ހިސާބުން، ކަމެއް ގޯސްވި ކަމުގެ ސިގްނަލް ލިބިގެން މި ދިޔައީ . ޙަޤީޤަތް ބަލައިލިއިރުގައި
އެއްވެސް ބެލުމެއް ނެތި ބޭނުންކުރަމުންދިޔަ މިދެންނެވި ބާވަތްތަކުގެ ޕެސްޓިސައިޑްގެ ސަބަބުން ދިރުންތަކަށް ވަރަށް
ބޮޑެތި އަސަރުތަކެއް ވެ، ގެއްލުން ލިބި، ދިރޭ ތަކެތީގެ ނަސްލުތަކަށް ނުރައްކާވެގެންދިޔައީ. އޭގެ 57 އަހަރު ފަހުން،
މި މަޖިލީހުގައި މި މައުޟޫޢާ މެދުގައި ބަހުސްކުރެވެމުން މި ދަނީ. ހިތާމަޔަކީ އަޅުގަނޑުމެންނާ ހަމައަށް މި
މައުޟޫޢުގައި ވާހަކަދައްކަން ފުރުސަތު ލިބިގެންދިޔައިރު ގައި ދިވެހިރާއްޖެއަށް މިކަމުގެ ސަބަބުން ލިބޭނެ ވަރަށް ބޮޑެތި
ގެއްލުންތަކެއް ލިބިހިނގައްޖެ ، އަޅުގަނޑުމެންގެ ބިންގަނޑު މަރުވެއްޖެ. އަޅުގަނޑުމެންގެ ވައިގެ ދިރުންތައް
ނެތިގެންހިނގައްޖެ، އެއްވެސް ބެލުމެއް ނެތި ބޭނުންކުރަމުންދިޔަ ވިހަތަކުގެ ސަބަބުން. އެ އެއްޗެއް ނެތިގެންދިޔައިމައޭ
މީހުން ބުނަނީ އެ އެއްޗެއްގެ އަގު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވަޒަންކުރެވެނީ. ސައިންޓިސްޓުން ލަފާކުރާ ގޮތުގައި ކުޅަނދުރުގެ
ޚިދުމަތުގެ އަގަކީ ، 200 ބިލިއަން އެމެރިކާ ޑޮލަރަށް ވުރެ ބޮޑު. އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިހާރު އާދެވިފައި މި އޮތް
ހިސާބަކީ، އަޅުގަނޑުމެން ކުޅަނދުރު އެތެރެކުރަނީ ރާއްޖެއަށް ޕޮލިނޭޓުކުރުމަށް. ކޮކާލާއި ކުޅަނދުރު އަޅުގަނޑުމެންނަށް
ދެމުންދިޔަ ޚިދުމަތް މިހާރު އަޅުގަނޑުމެން ނިއުޒިލެންޑުންނާއި އޮސްޓްރޭލިއާއިން އިމްޕޯޓްކޮށްގެން ބޭނުންކުރަމުން މި
ދަނީ. އެހެންނަމަވެސް، މި ބިލު ހުށަހެޅުނީތީ އަޅުގަނޑު ވަރަށް އުފާކުރަން. އެ ދި ރުންތައް އާލާކުރުމަށްޓަކައި
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދެން ކުރެވެން އޮތް ކަމަކީ، ރާއްޖެއަށް އެތެރެކުރެވޭ ޕެސްޓިސައިޑް ރައްކާތެރި ގޮތުގައި،
ޒިންމާދާރުކަމާއެކު ބޭނުންކުރެވޭނޭ ގޮތްތަކެއް ކަނޑައެޅުން. އެގޮތުން، މިފަދަ ބިލެއް އަޅުގަނޑުމެން އެކުލަވަ އިލާއިރުގައި
ވިސްނަންޖެހޭ ވަރަށް މުހިންމު ކަންތައްތަކެއް އެބަހުރި. ފުރަތަމަ ކަމަކަށް، އަޅުގަނޑަކަށް ކަމަކުނުދޭ ދަނޑުވެރިކަމުގައި
ބޭނުންކުރާ ޕެސްޓިސައިޑާ ބެހޭ ބިލު، މި ބިލަށް ކިޔުމަކަށް. ދަނޑުވެރިކަމުގައި ޕެސްޓިސައިޑް ބޭނުންކުރާތީއެއް ނޫން
އަޅުގަނޑުމެން ކަންބޮޑުވެގެން މި އުޅެނީ. ރާއްޖޭގައި ޕެސްޓިސައިޑް ބޭނުންކުރާތީ. އަނެއްކޮޅުން، މި ބިލުގެ މަޤްޞަދުގެ
ތެރޭގައި އެބަބުނޭ، "ދެމެހެއްޓެނިވި ގޮތުގައި ދަނޑުވެރިކަމުގެ އުފެއްދުންތައް ދިވެހިރާއްޖޭގައި ކުރިއެރުވުމަށްޓަކައި
ދަނޑުވެރިކަމުގައި ބޭނުންކުރާ ޕެސްޓިސައިޑް "؛ ދަނޑުވެރިކަން ކުރިއަރުވާ ކަށް އަޅުގަނޑުމެން ޕެސްޓިސައިޑެއް ބޭނުމެއް
ނޫން. އަޅުގަނޑުމެންނަށް އޭގެ ސަބަބުން ލިބުނީ ވަރަށް ބޮޑެތި ގެއްލުންތަކާއި އަނިޔާތައް. އަޅުގަނޑުމެންނަށް
ތަޅުމުގައި މި ކުރެވުނު ބަހުސްގައިވެސް ސާފުވެގެންހިނގައްޖެ އިންސާނުންގެ ޞި އްޙަތަށް ލިބުނު ގެއްލުންތައް. އަދި
91

ތިމާވެށްޓަށް ލިބުނު ގެއްލުންތައް އަޅުގަނޑުމެން ބާއްވަމާތޯ؟ އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެން ބިލެއް އެކުލަވައިލާއިރުގައި
ވިސްނަންވީ މި ލިބުނު ފިލާވަޅުތަކުގެ އަލީގައި ކަންކަން ރަނގަޅުކުރުމަށްޓަކައި ދެން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކުރެވިދާނެ
ކަންތައްތައް. އެގޮތުން، ޕެސްޓިސައިޑް ކޮންޓްރޯލްކުރުމާ ބެހޭ ބިލެއް އެބަ އަންނަންޖެހޭ. އެކަމަކު އެ ބިލުގެ ތެރޭގައި
ފަންޖިސައިޑްގެ ވާހަކަ ވެސް އަންނަންޖެހޭ. ރޯޑިޑެންޓިސައިޑްގެ ވާހަކަ ވެސް އެބަ އަންނަންޖެހޭ. އަދި ކެމިކަލް
ފާޓިލައިޒާރސްގެ ވާހަކަ ވެސް އެބަ އަންނަންޖެހޭ. އެއީ އަޅުގަނޑުމެން ކޮންމެ ކަމަކަށް އަނެއްކާ ވަކި ބިލުތަކެއް
ހަދަންވެއްޖެ ނަމަ، ވަރަށް ގިނަ ވަގުތުތައް ގެއްލިގެންދާނެ. އަޅުގަނޑުމެން ކުރަން މި އުޅޭ ކަމަކީ، މި ނުރައްކާތެރި
ކެމިކަލްތަކުގެ ސަބަބުން އިންސާނުންގެ ޞިއްޙަތަށް ލިބޭ ގެއްލުމާއި ، ތިމާވެށްޓަށް ލިބޭ ގެއްލުންތައް ކުޑަކުރުން.
އެހެންކަމަށްވާނަމަ، މި ފަދަ ބިލެއް ގާނޫނަކަށް ވެގެން އަންނައިރުގައި ތަންފީޒުކުރުމުގެ ކަންތައްތައް ވެސް
ކުރަންޖެހޭނެ. އަޅުގަނޑު ދެކޭގޮތުގައި އެކަމަށް އެންމެ އެކަށީގެންވާ އިދާރާއިން؛ އަޅުގަނޑު އުފާކުރަން މިނިސްޓްރީ
އޮފް އެގްރިކަލްޗަރުން އިސްނަންގަވައިގެން މިފަދަ ބިލެއް ޑްރާފްޓުކުރެއްވީތީ. އެހެންނަމަވެސް، އަޅުގަނޑު ދެކޭ ގޮތުގައި
މިބިލު ގާނޫނަކަށްވެ، ތަންފީޒީ މަރުޙަލާގައި އަޅުގަނޑުމެން މަސައްކަތްކުރާއިރުގައި، އެ މަސައްކަތް ކުރުން އެންމެ
އެކަށީގެންވަނީ މިނިސްޓްރީ އޮފް އެންވަޔަރަންމަންޓުގައި. އެއީ ދުނިޔޭގައި އެކަން ވީ ގޮތް. އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި
މައްސަލަ ދުނިޔޭގެ އެންމެ ބޮޑަށް ފާޅުވެގެންދިޔަ، އެންމެ ފުރަތަމަ ފާޅުވެގެންދިޔަ އެމެރިކާއަށް ބަލާއިރު ވެސް ފުރަތަމަ
އެގްރިކަލްޗަރ ޑިޕާރޓްމަންޓުގައި އެކަން ކުރަމުންދިޔައީ. އެހެންނަމަވެސް، އީ.ޕީ.އޭ އުފެދުމާ އެކުގައި ޕެސްޓިސައިޑާ
ބެހޭ މަސައްކަތް އީ.ޕީ.އޭއަށް ބަދަލުވެގެންދިޔަ. އާދެ މި ބިލަށް އަޅުގަނޑު ބަލައިލިއިރުގައި އަޅުގަނޑަށް ވަރަށް ބޮޑަށް
އުނިކަމަށް ފާހަގަކުރެވޭ ، ކައުންސިލްތަކުގެ ދައުރު. ކޮންމެ ބިލެއް؛ މިފަދަ ކޮންމެ މަސައްކަތެއް އެއީ ރަށު ފެންވަރުގައި
ހިނގާ ކަންތައްތަ ކުގެ ގޮތު ގައި މި އޮންނަނީ. އެހެންނަމަވެސް، ބިލުތަކަށް އަޅުގަނޑުމެން ބަލައިލާއިރުގައި ރަށު
ފެންވަރުގައި މި ޚިދުމަތް ދެވޭނެ ގޮތެއް ، ކަންކަން ބެލޭނެ ގޮތެއް ، އަދި އިދާރީ ގޮތުން މަސައްކަތް ހިންގޭނެ ގޮތް
ނޯންނަކަން އަޅުގަނޑު ފާހަގަކުރަން. އެހެންވީމާ، މި ބިލު ދިރާސާކުރައް ވާއިރު ކޮމިޓީ މަރުޙަލާގައި އަޅުގަނޑު ވަރަށް
ބޮޑަށް އެދެން ބިލު ލާމަރުކަޒު ވެގެންދިއުން. ކައުންސިލުތަކުގެ ދައުރު ވަރަށް ސާފުކޮށް ބިލުގައި އޮތުން.
ހަމައެއާއެކީގައި މިދެންނެވި ގޮތަށް، ޖުމުލަ ގޮތެއްގައި މިދެންނެވި ބާވަތްތަކުގެ ކެމިކަލްތަކަށް އަމާޒުކުރެވިގެން
ފަރުމާކުރެވޭ ބިލަކަށް މި ބިލު ވެގެންދިއުން. ދެއްވި ފުރުޞަތަށް ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. އުނގޫފާރު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު މުޙައްމަދު ވަޙީދު.
އުނގޫފާރު ދާއިރާގެ މެންބަރު މުޙައްމަދު ވަޙީދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
92

.` ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން، ތޮއްޑޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޙަސަން
ޝިޔާނު ހުށަހަޅުއްވާފައި ވާ ދަނޑުވެރިކަމުގައި ބޭނުންކުރާ ޕެސްޓިސައިޑާ ބެހޭ ބިލު، ހުށަހެޅުއްވި ކަމަށްޓަކައި
އެމަނިކުފާނަށް އަދި ސަރުކާރަ ށް ޝުކުރު ދަންނަވަން. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އަޅުގަނޑުގެ ވިސްނުން ކުޑަކޮށް ތަފާތު.
އެހެންނަމަވެސް، އަޅުގަނޑު ވެސް ޖުމުލަ ގޮތެއްގައި ދެންމެގައި ހޯރަފުށީ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އަޙްމަދު
ސަލީމް އެ ފާހަގަކުރެއްވި ކަންކަމަށް ފުރިހަމައަށް ތާއީދުކުރަން. އަޅުގަނޑު ހިތަށްއަރަނީ، އަޅުގަނޑުމެން ވަކި ގޮތަކަށް
ކަންކަން އިންތިޒާމުކުރެވިގެން މަސައްކަތްތައް، ގާނޫނުތަކުން ކަނޑައެޅޭ މަސައްކަތްތައް ބަހާލެވިގެން ވަކިވަކި
މުއައްސަސާތަކެއް އުފެދިފައި އެބަހުރޭ. މިގޮތުން އުފެދިފައި ހުރި މުއައްސަސާއެއް ފިޝަރީޒް މިނިސްޓްރީއަކީ ނުވަތަ
އެގްރިކަލްޗަރ މިނިސްޓްރީއަކީ ވެސް. މިގޮތަށް އުފެދިފައި އޮތް މުއައްސަސާއެއް އެންވަޔަރަންމަންޓް މިނިސްޓްރީއަކީ
ވެސް. މިދޭތެރެއިން ހުށަހެޅިގެންހިނގައްޖެ މަސްވެރިކަމާ ބެހޭ ބިލެއް، ހަމަ ފިޝަރީޒް މިނިސްޓްރީގެ ފަރާތުން. ހަމަ
އަނެއްކާ އެ މިނިސްޓްރީގެ ފަރާތުން މި އޮތީ ދަނޑުވެރިކަމަށް ބޭނުންކުރާ ޕެސްޓިސައިޑާ ބެހޭ ބިލެއް ހުށަހަޅުއްވާފަ. މި
ދޭތިން ވެސް އަޅުގަނޑަށް ބިރު އެބަހީވޭ، މި ދެ ބިލާ އެކީގައި އެންވަޔަރަންމަންޓް މިނިސްޓްރީއަށް އެންވަޔަރަންމަންޓް
ގާނޫނުގެ ދަށުން ދެ ފަހަރަށް މަސައްކަތްތައް ނެގެމުންނެގެމުންދާ ތަން. އަޅުގަނޑު ހިތަށްއަރާ ކުރިއަށް އަދި މީގެ
އިތުރު ދެ ބިލެއް އައިސްފިއްޔާ ހަމަ އެންވަޔަރަންމަންޓް މިނިސްޓްރީ އުވާލަންޖެހޭ ހިސާބަށް ހިނގައިދާނޭ. އަޅުގަނޑު
ހިތަށްއަރާ ޕެސްޓިސައިޑްސް؛ ހަމަ މި ބިލު ކިޔައިލީމަ އަޅުގަނޑަށް ވަރަށް ބޮޑަށް ދޭހަވަނީ، ވަރަށް ބޮޑަށް
ދަނޑުވެރިކަމުގައި ބޭނުންކުރާ ބޭހާއި ކެމިކަލްސް ޕްރޮމޯޓްކުރަން ބާރުއަޅާ ކަހަލަ ގޮތަކަށް މީތި އޮތް ކަމަށް އިނގޭތޯ.
މިހާރު އިއްޒަތްތެރި ރައީސަށް އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެ ، ދުނިޔޭގައި މީހުން ބޮޑަށް ތަރުހީބުދެނީ އޯގޭނިކް
ދަނޑުވެރިކަމަށް. ފާޑުފާޑުގެ ކެމިކަލާއި ވިހަ ހުންނަ ބާވަތްތައް ބޭނުންނުކުރުމަށް. އަޅުގަނޑު މި ބިލު ކިޔަމުންކިޔަމުން
އައިއިރުގައި ފާހަގަވި ބައެއް ކަންކަން؛ މިސާލަކަށް 6 ވަނަ މާއްދާގައި، 6 ވަނަ މާއްދާގެ 1 ގައި މި އޮންނަނީ،
ޕެސްޓިސައިޑްގެ ސަބަބުން ދިމާވެދާނެ ނުރައްކަލުން އިންސާނުންނާއި ޖަނަވާރުންގެ ޞިއްޙަތާއި ، ގަސްގަހާގެއްސާއި،
ކަނޑާއި ތިމާވެށި ރައްކާތެރިކުރުމުގެ ގޮތުން އަޅަންޖެހޭ ސަލާމަތީ ފިޔަވަޅުތައް އަޅައި ތަންފީޒުކުރުން. ހަމަ އެއްކޮށް މި
އޮތް ނަގަނީ އިނގޭތޯ. އިންސާނުންގެ ޞިއްޙަތުގެ ކަންތައްތަކަށް ދަންދެން، ތިމާވެށީގެ ކަންކަމަށް ދަންދެން،
ކަނޑުފަޅުގެ ކަންކަމަށް ދަންދެން، އެއްކޮށް އެ ޔުނިޓަކު ން އެބަނެގޭ. އަދި މީގެ ދަށުން އަދި އިތުރު ބޯޑެއް
އެކުލަވައިލެވި؛ ދެން އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ ޙަޤީޤަތުގައި މިއީ ހަމަ ރީތިކޮށް ގަވާއިދަކުން ކޮށްލެވޭނެ ކަމެއްހެން. އަނެއްކާ
މިހާރުވެސް އިނގޭތޯ ދުނިޔޭގައި ދެންމެގައި ސަލީމް ފާހަގަކުރެއްވި ފަދައިން، އދ.ގައި ވެސް ޔޫ.އެންގެ
އެންވަޔަރަންމަންޓުން ބަލަހައްޓާ އެއްޗެއް ޕެސްޓިސައިޑާ އަދި މިކަމާ ގުޅޭ ކެމިކަލް ގެ ކަންކަމަކީ. އަދި މިއާ ގުޅިގެން
މީގެ 2 ވަނަ މާއްދާގެ (ރ) ގެ އެބަ ލާޒިމުކުރޭ، މިކަމާ ގުޅޭ ހުރިހާ މުޢާހަދާތަކެއްގެ ކަންތައް ބެލެހެއްޓުން ވެސް
ފިޝަރީޒް މިނިސްޓްރީގެ ދަށަށް އަންނާނެ ކަމަށް. މިސާލަކަށް މިގޮތުން ހުރި ބައެއް މުޢާހަދާތައް؛ ރޮޓެޑަމް
93

ކޮންވެންޝަން، ސްޓޮކްހޯމް ކޮންވެންޝަން، މި މުޢާހަދާތަކަކީ ހަމައެކަނި ޕެސްޓިސައިޑެ އް ނޫން އިނގޭތޯ. ހުރިހާ
ބާވަތެއްގެ ކެމިކަލާ ބެހޭ ގޮތުން މިހާތަނަށް އެތައް ދުވަހެއް ވަންދެން އެންވަޔަރަންމަންޓް މިނިސްޓްރީން ހަމަ ރަނގަޅަށް
ބަލަހައްޓަމުން އަންނަ އެއްޗެއް. މި ބަދަލުވުން. އަދި އަޅުގަނޑުމެން ވިސްނާލަންޖެހޭ މިގޮތަށް ހުންނަ ކެމިކަލްސް؛
މިސާލަކަށް މި ޕެސްޓިސައިޑު ގެ މުއްދަތު ހަމަވެއްޖެއްޔާ މި ބަދަލުވަނީ ނުރައްކާތެރި ހެޒަރޑަސް ކެމިކަލް ކުންޏަށް މި
ބަދަލުވަނީ. ދެން އޭގެފަހުން އެކަންކަން ވާނީ ކިހިނެއްތޯ؟ އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ އިތުރަށް ވަރަށް ބޮޑަށް
ދިރާސާކުރަންޖެހޭހެން. މި ކަންކަމަށް ވަރަށް ބޮޑަށް ރިޢާޔަތްކުރެވެންޖެހޭހެން. މިދެންނެވިހެން އަޅުގަނޑުމެން
ވިސްނަންޖެހޭނެ ހަމައެކަނި ދަނޑުވެރިކަމުގެ ބާވަތްތައް ؛ ދަނޑުވެރިކަމަކަށް އެކަންޏެއް ނޫން، ފަސްގަނޑަށް މީގެ
ސަބަބުން ލިބޭ ގެއްލުން ވެސް، އަޅުގަނޑުމެންގެ ފެން ފަށަލައަށް ލިބޭ ގެއްލުން ވެސް އަދި އަޅުގަނޑުމެންގެ
އިންސާނުންނަށް ލިބޭ ގެއްލުން ވެސް، ކަނޑުފަޅަށް ލިބޭ ގެއްލުން ވެސް. މި ހުރިހާ ކަމަކަށް ރިޢާޔަތްކުރެވޭ ގޮތަށް
އަޅުގަނޑުމެން މިކަން ކުރަންވާނީ. ހަމައެއާއެކީގައި އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ ބޮޑަށް ތަރުހީބުދޭން ޖެހޭނީ އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރާ
ގޮތުގައި މިކަހަލަ ކެމިކަލްތަކާ ނުލައި އަޅުގަނޑުމެން ދަނޑުވެރިކަމުގެ ސިނާޢަތް ވެސް އަދި މަސްވެރިކަމުގެ ސިނާޢަތް
ވެސް ކުރިއަރުވަން. ދެއްވި ފުރުޞަތަށް ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. މާފަންނު މެދު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އިބްރާހީމް ރަޝީދު.
މާފަންނު މެދު ދާއިރާގެ މެންބަރު އިބްރާހީމް ރަޝީދު. ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ހޯރަފުށީ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރާއި އަދި އުނގޫފާރު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި
މެންބަރު އެ ދެއްކި ވާހަކައަށް އަޅުގަނޑު ތާއީދުކުރަން. ބިލު ހުށަހަޅާ ސަބަބުގެ ތެރޭގައި ، ސަރުކާރުން މި ބިލު
ހުށަހެޅުމުގެ ބޭނުމަކީ، ދެމެހެއްޓެނިވި ގޮތެއްގައި ދަނޑުވެރިކަމުގެ އުފެއްދުންތައް ދިވެހިރާއްޖޭގައި ކުރިއެރު ވުމަށްޓަކައި
ޕެސްޓިސައިޑްގެ ގޮތުގައި ބޭނުންކުރާ ބަވާތްތައް ދަނޑުވެރިކަމުގައި ބޭނުންކުރުން. އަޅުގަނޑުގެ އުފެދޭ ސުވާލަކީ،
އިއްޒަތްތެރި ރައީސް، "ދެމެހެއްޓެނިވި ގޮތުގައި ދަނޑުވެރިކަމުގެ އުފެއްދުންތައް" މި އި ބާރާތުގައި ދަނޑުވެރިކަމުގެ
އުފެއްދުންތަކަކީ ކޮބައިތޯ؟ ދަނޑުވެރިކަމުގައި މި އުފައްދަނީ ރޯމޭވާ، ތަރުކާރީ ، ފަލަމަޑީގެ ބާވަތްތައް. މި ތަކެތި
ޕްރޮމޯޓްކުރުމަށްޓަކައި ޕެސްޓިސައިޑް މިއީ ކޯޗެއްތޯ؟ މިއީ ކެމިކަލް. ބޭހާއި ކެމިކަލް މިއީ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ބޭހާއި
ކެމިކަލްގެ ތެރޭގައި އިންސާނުން މި އުޅޭ ދުނިޔޭގައި އާބާދީ ތޮއްޖެހިގެން އަޅުގަނޑުމެން ދިވެހިރާއްޖޭގައި ވެސް
ވީހާވެސް ގިނަ ތަކެތި އުފައްދައި، ގިނަ ރުފިޔާ ހޯދަން، އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މި ރާއްޖޭގައި އެބަހުރި ބައެއް
ރިސޯޓްތަކުގައި ވެސް ދަނޑު ހައްދާފައި ދިރޭރަހައާއި މާކަރީއާއި ލެޑް ބޭނުންކޮށްފައި އެބަހުރި. ބޭނުންކޮށްގެން މިރުސް
94

ފަލަކޮށްގެން ކާންދީފައި އެބަހުރި. ކީއްތޯ މި ކުރަނީ؟ މި ދެވެނީކީ މޭވާ ތަރުކާރީއެއް ނޫން. ކެމިކަލް މި ކާންދެވެނީ.
އަޅުގަނޑުމެން ބުއްދީގައި އެބަހުރި ބައެއް މައްސަލަތައް އަޅުގަނޑު ދެކޭގޮތުގައި ބައެއް ވިސްނުމުގައި. ކޮރު ވިސްނުމެއް
އެބަހުރި އިންސާނާގެ މިހާރު ދުނިޔޭގައި މިތިބި. އައިސްކުކުޅެއް އިއްޒަތްތެރި އިންޖެކްޝަނެއް ޖަހާފައި 40 ދުވަހުގެ
ތެރޭގައި ބޮޑުކޮށްލާފައި އެއަށް ކަމިކަލް ޖަހައިގެން ފަލަކޮށްލައި، ދުޅަކޮށްލަ އި، މި ކާންދެނީ ކޯއްޗެއްތޯ؟
ކެމިކަލްގަނޑެއް. ދެން އަނެއް ވިސްނުމުގައި މި އޮންނަނީ، ޕެސްޓިސައިޑު މި ޖަހަނީ ކޮންތާކަށްތޯ؟ ދަނޑަށް. އެ
ކޮންތަނެއްތޯ؟ ފަލަމަޑީގެ ބަވާތްތަކާއި ރޯމޭވާ، ތަރުކާރީ ގެ ދަނޑަށް މި ޖަހަނީ އަނެއްކާވެ ސް މީދަލެއް އުޅޭތީ ބޭސް މި
ޖަހަނީ ދަނޑަށް. ޖަހާފައި އެ ބޭސް ވިއްސާރަ ވެހުނީމާ ބިމުގެ އަޑިން އަނެއްކާވެސް މި ދަނީ ޖެހިގެން ހުންނަ ގޭ ބޯފެން
ވަޅަށް. ޖެހިގެން ހުންނަ ގޭ މީހާއަކީ މާބަނޑު އަންހެނެއް. އޭނަ ވިހަން ކައިރިވެފައި ހުރީ. އޭނާ އެ ފެން ބޮއިގެން
އަނެއްކާވެސް ދަރިފުޅަށް، މާބަނޑު އަންހެނުންނަށް އަސަރު އެބަކުރޭ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. 2008 ވަނަ އަހަރު
އަޅުގަނޑުމެން ކެމްޕޭނުގައި އަޅުގަނޑު ވަރަށް ގާތުގައި އިންނެވި ބޭފުޅެއް. މެނޭޖަރު މަރުވީ ޖެންސަރުޖެހިގެން
އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ލ. އަތޮޅުގައި ހޮބީއަށް ދަނޑުހައްދަން ދިޔައީ. ގޮސްފައި އިންޑި އާއަށް ހަށިގަނޑަށް މި ބުނާ
ކެންސަރުގެ ބަލި ޖެހިގެންދިޔައިރު، ދުނިޔޭގެ ނުވެސް އުޅޭ ބާވަތެއްގެ ކެންސަރެއް ޖެހިފައި ހުރީ. އުމުރުން 35
އަހަރުގެ އަޅުގަނޑާ ވަރަށް ގާތުގައި އިނީ. 27 އަހަރު، ބްލެޑް ކެންސަރު ޖެހިގެން މަރުވީ. ކީއްވެގެންތޯ ޑޮކްޓަރު ބުނީ
ރިހާކުރު ބޭހޭ، ފާޑެއްގެ ބޭހެއް ލ. އަތޮޅުގައި ބޭނުންކުރަން. ދިވެހީން ކިޔައި އުޅޭ ރިހާކުރު ބޭސް. މި ބޭސް ބޭނުންކުރީ.
ޕެސްޓިސައިޑާ ގެންގުޅޭ ބޭހެއް މިއީ. މި ބޭސް ބޭނުންކޮށްގެން އޭނައަށް ކެންސަރު ޖެހިފައި ހުރި ކަމަށް މި ބުނީ.
އަޅުގަނޑުމެން މި ބިލަށް ޕެސްޓިސައިޑޭ ކިޔައިގެން ޕްރޮމޯޓްކުރާކަށްނުޖެހޭ. އަޅުގަނޑު މި ބިލަށް އަޅުގަނޑު ހުށަހަޅަން،
ބިލުގެ ސުރުޚީ ވެސް ބަދަލުކުރަން. މި ބިލުގެ ސުރުޚީގައި ޕެސްޓިސައިޑްގެ ބަދަލުގައި "ދަނޑުވެރިކަމަށް ބޭނުންކުރާ
"
ބޭހާއި ކެމިކަލް މިގޮތަށް ބާއްވަން. މިގޮތަށް ބޭއްވީމަ އިނގޭ ނީ މީގެ ނުރައްކާތެރިކަން. ދުނިޔޭގެ އިންސާނުން މިހާރު
އެއަށްވުރެން މާ ތަހުޒީބުކޮށް އެބައުޅޭ. އަޅުގަނޑު މިދެންނެވި މީދާމަރާ ބޭސް ދަނޑަށް ޖެހީމާ ވިއްސާރަ ވެހުނީމަ
ބިމުގެ އަޑިން ގޮސް ޖެހިގެން ހުންނަ ގޭ ވަޅަށް. އެ ބޯލަނީ. ބޯލާފައި މި ބުނަނީ ވަރަށް ގޯހޭ، އަޅުގަނޑުގެ ދަރިފުޅު
މިހެންނޭ، ނުކުޅެދޭ ކުއްޖަކަށް ވެއްޖޭ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އަރަހުށި މާތްރަސްކަލާނގެ އިންސާނާ ގެ، އަންހެނާ ގެ
ބަނޑުގައި ވަރަށް ޟަޢީފު ފަންޏެއް، މާބަނޑުއިރު ވަދެގެން ރަހިމުގައި ގަރުބަ ގަނެ، އެ ޟައީފު ފަނި އެއީ އިންސާނާ.
އެ ހާލަތުގައި މި ބުނާ މީދާމަރާ ބޭސް ޖެހީމާ، ޖެހިގެން ހުންނަ ގޭ ވަޅަށް މި އަންނަނީ، މާކަރީއާއި، ދިރޭ ރަހަޔާއި،
ލެޑް؛ ތިމަރަ. މިއީ މައްސަލައަކީ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ގޮތެއްފޮތެއް ނުބަލާ ކެމިކަލް ، ދުނިޔޭގަ އި އިންސާނުން އެހެން
ވަރަށް ތަހުޒީބުކޮށް ދަނޑުވެރިކަންކުރޭ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ތަހުޒީބީ؛ އެއްކަލަ މަރާ މީދާ؛ ދުނިޔޭގައި އެބަހުރި
މާތްރަސްކަލާނގެ ލައްވާފައި މި ކަމަށް ހަމަ އެކަހަލަ ޕެސްޓް ވެސް އެބަހުރި. ދޫނި ވެސް އެބަހުރި. މީދާމަރާ ބޭސް؛
މީދާ މެރުމުގެ ބަދަލުގައި، ބޭހުން މެރުމުގެ ބަދަލުގައި ދުނިޔޭގެ އެހެން ތަންތާ ބަކަމޫނު އެބަ ގެންގުޅޭ. އެ އިން
95

ބަކަމޫނެއް އެބަ މަސްދުވަސް ތެރޭގައި ފަސް ސަތޭކައަށް ވުރެ ގިނަ މީދާ؛ އެބަ މީދާ މަރާ އެބަ. ދުނިޔޭގައި
ދަނޑުވެރިކަންކުރާ މިހާރު ތަހުޒީބު ތަންތާ ގެންގުޅެނީ ބަކަމޫނު. އެއްކަލަ މީދާމަރާ ބޭހެއް ނުޖަހާ. ބަކަމޫނެއް
އޮޅުކޮށްގެން ގެންގުޅުނީމަ އެ ސަރަހައްދުގައި ހުންނަ ހުރިހާ މީދާ މަރައިދޭ. އަދި ގަސްގަހަށް ޖެހޭ ކޫޑިއާއި ބަލި
ނައްތާލަން ހަމަ އޭގެތެރެއިން ވެސް އުފައްދާފައި ހުރޭ. ހަމަ ގުދުރަތީ ނިޒާމުގެ ތެރޭގައި އުޅޭ ފަނިފަކުސަ، އެއް
ފަނިފަކުސަ ކާނެ އުސޫލެއް އޮވޭ. އެގޮތަށް ދަނޑުވެރިކަން ކުރަނީ. އަޅުގަނޑުމެން ކުރަނީ ؛ އައިސް ކުކުޅެއް. ކުކުޅު
ގެންގުޅޭ މީހާ އަވަހަށް މީނާއަށް ފައިސާ ހޯދަންވެގެން އިންޖެކްޝަނެއް ޖަހާފައި، 45 ދުވަހުގެ ބޮޑުކޮށްލާފައި
ވިއްކާލަނީ ކެމިކަލް. އެ ކެ ވުނީ، އެ ކާންދެނީ ކެމިކަލޭ. ދަނޑަށް؛ ތޮއްޑޫގައި މިހާރުވެސް އިއްޒަތްތެރި ރައީސް،
އެފް.އޭއާއި ދުނިޔޭގެ ތަހުލީލުތައް ކުރާ، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ދަނޑު ބިންތަކުގައި ދަނޑު ހައްދާ ރަށްރަށުގައި ބޯފެނުގައި
އެބަހުރި ދިރޭ ރަހަޔާއި ކެމިކަލާ މުޅިންގޮސް ތަޣައްޔަރުވެފައި އޮތް ބިންގަނޑެއް އެއީ. މިހާރުވެސް ތޮއްޑޫގައި ބިމުގެ
ފަށަލައިގެ ގިނައިން ހުރީ ކެމިކަލް. މާކަރީ ނެގޭ ރަށެއް އެއީ. ދިރޭރަހަ ނެގޭ ރަށެއް އެއީ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް.
ދިވެހިރާއްޖޭގައި ކެމިކަލް ނެގޭ ، މަޢުދަނީ ބާވަތްތައް އެބަހުރި. ތޮއްޑޫން ނެގޭނެ މިހާރު ލެޑް ވެސް. މާކަރީ ވެސް
ނެގޭނެ. ކީއްވެގެންތޯ؟ ކެމިކަލް ތެރޭގައި އަޅުގަނޑުމެން މި އުޅެނީ. އަޅުގަނޑުމެން ވިސްނައި ފިކުރުކުރަން އެބަޖެހޭ.
އިންސާނުން ތަހުޒީބުވާއިރު؛ އަޅުގަނޑު ހުށަހަޅަން މި ބިލުގައި މިހާރު ބޯޑެއް ކީއްކުރަންތޯ ހަދަންވީ؟ ބޯޑު ހެދީމަ
އަނެއްކާވެސް ދައުލަތަށް ބުރައޭ ބޮޑުވަނީ. ބޯޑެއް މި ބާއްވަނީ 3 މަހުން އެއް މަހު ބޯޑެއް ބާއް ވަނީ. ދޮޅު މިލިއަން
ރުފިޔާއޭ މި ދަނީ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ކައުންސިލުތަކަށް ބާރު ދެންވީ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ކައުންސިލުތައް
ހޭލުންތެރިކުރަންވީ. ކައުންސިލުތަކުގައި ދަނޑުބިންތަކުގައި ގެންގުޅޭ ކެމިކަލްތަކާ އެއްޗެހި މޮނިޓަރކޮށްފައި
ޕާލިމަންޓަށާއި ޕާލިމަންޓުގައި އޮންނަ ކޮމިޓީއަށާއި ހޭލުންތެރިކުރުވަންވީ. ދަނޑުވެރިންނަށް މި ގެންގުޅެނީ ބިދޭސީން. އެ
މީހުން ނުބަލާ ތަނެއްދޮރެއް އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ޖަހާ މޮޑެލައި ބަހައްޓާ ހާކާލަނީ ގަހުގައި. ހާކާލީމަ...
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. ދިއްދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޢަބްދުاله ވަޙީދު.
ދިއްދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު ޢަބްދުاله ވަޙީދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ތޮއްޑޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޙަސަން ޝިޔާން ހުށަހަޅާ، ދަނޑުވެރިކަމުގައި
ބޭނުންކުރާ ޕެސްޓިސައިޑާ ބެހޭ ބިލު. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. ދަނޑުވެރިކަމަކީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް މުހިންމު ސިނާޢަތެއް.
ރާއްޖޭގައި މަސްވެރިކަމާއި، ޓުއަރިޒަމާއި ، ދަނޑުވެރިކަން އަޅުގަނޑުމެން ކުރިއަރުވަން އެބަޖެހޭ. ރާއްޖޭގެ އިޤްތިޞާދީ
ދުވެލި ހަލުވިކުރެވޭނީ ދަނޑުވެރިކަމަށް ވެސް ، އަދި މަސްވެރިކަމަށް ވެސް ރަނގަޅު ފުރުޞަތުތަކެއް ޤައުމުގައި
96

ލިބިގެން. މި ބިލުގައި ފާހަގަކުރާ އެއް ކަމަކީ، ދެމެހެއްޓެނިވި ގޮތުގައި މި ކަންކަން ކުރުން. މިއަދު އަޅުގަނޑުމެން އެބަ
ވިސްނަންޖެހޭ، ރާއްޖޭގެ ދަނޑުވެރިކަން ވެސް ދެމެހެއްޓެނިވި ގޮތެއްގައި ކުރެވޭނެ ގޮތަކަ ށް އެކަން ސަރުކާރުން ވެސް،
އަދި އެހެނިހެން ފަރާތްތަކުން ވެސް އެހީތެރިވުން. މިއީ މުހިންމު ކަމެއްގެ ގޮތުގައި އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރަނީ. އަދި
އެއާއެކުގައި މި ކަންކަން؛ ކެމިކަލާއި ބޭނުންކުރާ އެހެނިހެން އެއްޗެތި ބޭނުންކުރުމުގައި ވެސް އުސޫލުތަކެއް ކަނޑައެޅެން
އެބަޖެހޭ. އޭގެ ސަބަބުން ރާއްޖޭގެ ރައްޔިތުންގެ ޞިއްޙަތަށް ވަރަށް ބޮޑެތި ގެއްލުންތަކެއް ލިބެމުންދާކަމުގެ ވާހަކަ މި
މަޖިލީހުގައި ދެކެވިގެންދަނީ. އެހެންވީމާ، މިއަދު މިކަމާ ބެހޭ ގޮތުން ބަހުސްކުރެވި ، އަދި މިބިލު ފާސްކުރެވެގެން
އަންނައިރުގައި އެ ކަންކަމަށް ފުރިހަމަ ގޮތުގައި ބަލައިލެވިފައި ، އަލިއަޅުވައިލެވިފައި އޮތުމަކީ މުހިންމު ކަމެއްގެ ގޮތުގައި
އަޅުގަނޑު ދެކެނީ. އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. މިނިސްޓްރީއަށް އަޅުގަނޑު ދަންނަވަ އިލާ ހިތް އޮތީ ދަނޑުވެރިކަމުގެ
މަސައްކަތްކުރާ ފަރާތްތަކަށް ވީހާވެސް ބޮޑަކަށް މާޙައުލު ޤާއިމުކޮށްދޭށޭ. އެ ބޭފުޅުންނަށް ދިމާވާ މައްސަލަތައް
ރަނގަޅަށް ދެނެގަނެގެން ޙައްލު ހޯދައިދިނުމަށްޓަކައި އަވަސް ސްޕީޑުގައި މަސައްކަތްތަކެއް ކޮށްދިނުމަށް އަޅުގަނޑު
އެދެން. ހަމައެއާއެކުގައި، އެ ބޭފުޅުން ހައްދާ ތަކެތި ރާއްޖޭގެ މާކެޓުގައި ވިއްކޭނެ ގޮތެއް އަވަސް މުއްދަތެއްގައި
ހެދުމަކީ، އެ އިންޑަސްޓްރީގަ އި މަސައްކަތްކުރާނެ ފަރާތްތަކަށް ވެސް ލިބިގެންދާނެ ވަރަށް ބޮޑު ހިތްހަމަޖެހުމެއް ކަމުގައި
އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރަން. އަދި މި ރާއްޖޭގެ އިޤްތިޞާދަށް ވެސް މުހިންމު ކަމެއްގެ ގޮތުގައި އެކަން ވެގެންދާނެ.
އިއްޒަތްތެރި ރައީސް. އަޅުގަނޑުމެން ބޭނުންވޭ ރާއްޖޭގެ ގިނަ ވަޒީފާތައް އުފެދިގެންދާން. މަސްވެރިކަމުގައި ވިޔަސް،
ދަނޑުވެރިކަމުގައި ވިޔަސް ވަޒީފާތަކެއް އުފެދިގެންދާނީ، ދައުލަތުން ވިޔަސް އެކަމުގައި އެ ފަރާތްތަކަށް ފުރިހަމަ
ގޮތުގައި އެހީތެރިވެގެންދިއުން. އެހެންނަމަވެސް، އަޅުގަނޑުމެން ވަޢުދުވާކަށްނުވާނެ، ނުކުރެވޭނެ ކަމެއް. މިސާލަކަށް
ދަނޑުވެރިންނަށް ވެސް އަށް ހާސް ރުފިޔާ ދޭނަމޭ، ނޫނީ އެހެން އިނާޔަތްތަކެއް ދޭނަމޭ ބުނުމުގެ ބަދަލުގައި
އަޅުގަނޑުމެން ކުރަންޖެހޭނީ ކުރެވޭ ކަހަލަ ކަންކަމުގެ ވާހަކަ ދައްކަންޖެހޭނީ. އަދި އެއާއެކުގައި ދެމެހެއްޓެނިވި ގޮތަކަށް
އެކަން ހިނގާނެ ގޮތެއް އަޅުގަނޑުމެން ޤާއިމުކުރަންޖެހޭނީ. އިއްޒތްތެރި ރައީސް. މި ބިލުގައި މި ކަނޑައެޅޭ ބޯޑަށް
މީހުން ޢައްޔަންކުރަން މި އޮތީ މިނިސްޓަރުގެ އަތްމައްޗަށް ދޫކޮށްލާފަ. އަޅުގަނޑަށް ފެންނަނީ ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ
ޢައްޔަންކުރަންޖެހޭ ބޯޑެއް ގެ ގޮތުގައި އެ ބޯޑު ވެގެންދިއުން. މި އިންޑަސްޓްރީއަކީ ވެސް މި ރާއްޖޭގައި މުހިންމު
އިންޑަސްޓްރީއެއް. ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާގެ ފުރިހަމަ ބެލުމުގެ ދަށުން ދަނޑުވެރިކަމުގެ ކަންކަން ވެސް
ހިނގަމުންދާންޖެހޭނެ ކަމަށް އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރަނީ. ހަމަ އެގޮތުން ސަރުކާރުން ފުރިހަމަ ގޮތުގައި ދަނޑުވެރިންނަށް
ވެސް އެހީތެރިވެގެން މި ރާއްޖޭގެ އިޤްތިޞާދަށް އެ ބޭފުޅުންގެ ފަރާތުން ވެސް ހަމ ކޮންޓްރިބިއުޝަނެއް
ލިބިގެންދިއުމަކީ ރަނގަޅު ކަމެއް ކަމުގައި އަޅުގަނޑު ދެކެނީ. ދެއްވި ފުރުޞަތަށް ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ.
ނިން މު ން
97

ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. އަދި އެއް އިއްޒަތްތެރި މެންބަރަކު މި ބިލަށް ބަހުސްކުރުމަށް އެދިވަޑައިގެންފައިވޭ.
އެހެންނަމަވެސް، މިއަދުގެ މަޖިލީހުގެ ޖަލްސާގެ ގަޑި މި ހަމަވީ. ދެން މަޖިލީހުގެ ޖަލްސާއެއް އޮންނާނީ 26 އޯ ގަސްޓު
2019 ވާ ހޯމަ ދުވަހުގެ ހެނދުނު 9 ޖަހާއިރު.
والحمد هل ر ب العالمين. މަ ޖިލިސް ނިމުނީ.
____
98